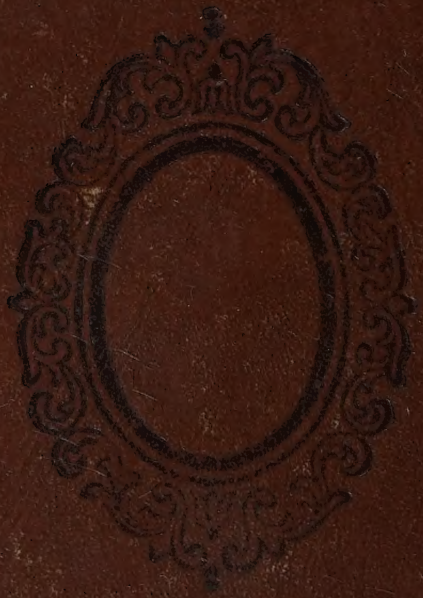

בזק מהר מאד!
מיס הרסטד ווהוניטון
בטרם תפלוה שלשה
מיס מרטיאופס
פון. חוות שינתם
אז! יחבקו מאוד

פון דער רבנישער וועלט

מעשות, אנעקדאָטען, תורות, משלים און
שיחות-חולין של תלמידי חכמים

צוזאמענגעשטעלט

— פון —

ב. פרנס
(מרדכי מישקין)

HEBREW PUBLISHING CO.
77-79 DELANCEY STREET
NEW YORK 2, N. Y.

Printed in the United States of America

COPYRIGHT, 1928,
BY THE STAR HEBREW BOOK CO.
NEW YORK, N. Y.

אינהאַלט:

א) רבנים — — — — — — — — — — — — — — — — 8

ב) מגידים — — — — — — — — — — — — — — — 110

ג) רביים און חסידים — — — — — — — — — — — — 138

ד) חזנים — — — — — — — — — — — — — — — — 181

ה) מלמדים — — — — — — — — — — — — — — — 196

ו) משכילים און אפּיקורסים — — — — — — — — 206

ז) צווישען סוחרים — — — — — — — — — — — — 216

ח) ישובים און ישוב׳ניקעס — — — — — — — — 226

ט) שדכנים — — — — — — — — — — — — — — — 241

י) בעלי-ענלות — — — — — — — — — — — — — 247

יא) גבירים און אָרימעלייט — — — — — — — — — 254

יב) חקרנים, טפּשים און עמי-הארצים — — — — — — 270

יג) אורחים אין אכסניות פון עסען — — — — — — — 284

יד) צווישען מאן און ווייב — — — — — — — — — 290

צווישען אידען און גוים — — — — — — — — — 303

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/fromrabbinicworl0000mord

פאָרוואָרט

איינע פון די סגולות, מיט וואָס די השגחה האָט געבענשט אונזער פאָלק, מיר זאָלען זיך קענען אויפהאלטען ביז איצט, איז דער אייגענארטיגער חוש פאר הומאָר. דער קלוגער אידישער וויץ, די שארפע, שניידיגע אידישע איראָניע, זיינען אפשר די גרעסטע גורמים פאר אונזער קיום.

דער הומאָר און וויץ, ניט נאָר זיי פרישען א וויילע אָפּ אונזער געמיט און דערפרעהען אונזערע הערצער, זיי זיינען אויך דער אידישער לעבענס-באראָמעטער, מיט וועלכע מיר מעסטען אונזערע אייגענע מעשים און האנדלונגען, ווי אויך די ערשיינונגען און געשעהנישען, וועלכע רינגלען אונז ארום.

צו דעם גרויסען פאק צרות אויף זיין לאנגען וועג פון דער געשיכטע, האָט די השגחה דעם אידען מיטגעגעבען דעם דאָזיגען כשרון אלעס אויפצונעמען מיט א גייסט פון הומאָר. און אזוי שאַרף איז דער חוש פאר'ן איינפאל, אזוי ברייט איז דער געשמאק פאר'ן שטעכעדיגען, סארקאסטישען וויץ, אז צייטענווייז, פארגעסט דער איד די ענויים, וואָס דער שפּיצעל איז איהם אליין גורם און האָט הנאה פון דעם שטאָך וואָס לעכערט זיין אייגען לייב. ווי א זייטיגער צושויער, לאכט ער אויך מיט און כאפּט התפּעלות פון די קלוגשאפט פון שפּיצעל און שארפקייט פון שטעכער...

אויך אין די צייטען פון פרייד און גליק, האָט דער אידישער וויץ און די אידישע איראָניע, שארף בולט געמאכט דאָס לעכערליכע און חוזק'דיגע, וואָס איז אין אלע שמחות באהאלטען

און ניט געלאָזען אונזער פּאָלק זיך פּער׳שכור׳ן אין גאנצען ביז׳ן פּארגעסען. דער וויץ האָט זיי געווען, געוואכט און געמאַהנט צוריק.

פּרעהט זיך א ישוב׳ניק, א גביר — ווערט דערצעהלט אין בוך דאָ א מעשה׳לע — מיט זיינע א שמחה: ער האָט געקויפט א הויז, און פּראָווען א חנוכת הבית. טאַנצען די הויזיגע און פּרעהען זיך, אבער מעהר פון אלעמען טאנצט און שפּרינגט דער הויז־מלמד, וועלכען דער ישוב׳ניק האָט געהאלטען ביי זיך צו לערנען מיט זיינע קינדער. וואונדערט זיך דער רייכער ישוב׳־ניק, וואס דער מלמד טאנצט אזוי שטארק און פרעגט איהם:

— וואָס פּרעהט איהר זיך אזוי, רבי, מיט מיין הויז? אמת, איהר וועט האָבען גראמער, אבער איהר זייט דאָך דאָ מעהר ניט אויף א זמן, און אז אייער זמן וועט אריבער, דאַרפט איהר דאָך אוועקפּאָהרען?

— און אז אייער זמן וועט אריבער? — ענטפערט דער מלמד צוריק מיט א פּראגע.

איז פּאראן א בעסערער וועג אָפּצוקיהלען דעם ישוב׳ניקס פּרייד, איהם ערקלעהרען, אז ער וועט ניט לעבען אייביג, וויי דער דאָזיגער טאנצען און וויציגע פּראגע פון דעם מלמד? וואָלט ער עס איהם געקענט ארויסגעבען דורך שעה׳ן פון מוסר און תוכחה?

דער אידישער הומאָר איז ניט סתם קיין פּוסטע הלצה, נארישע זינלאָזע ליצנות, נאָר א מעטהאָדע, א וועג פון א לעהרע. דאָס וואָס עס קענען ניט אויפּטהאָן מוסר און שטראפען, מאכט עס דער וויץ מיט איין שארפען וואָרט.

און אזוי וויי דער וויץ האָט געשטארקט דאס פּאָלק אין כלל, אזוי אויך האָט ער פּיעל געהאָלפען אין פּרט.

מיט דעם שטארקען כלי־זיין פון וויץ האָבען זיך באנוצט אונזערע כלי־קודש: רבנים, פּרנסים, מגידים, חזנים, שמשים,

א. ז. וו. האָט א רב געווּאָלט עפּעס אויספֿיהרען, אויסרייסען א שלעכטען מנהג, ניט צו דערלאָזען צו א קלקול׳דיגע תקנה, און אַז ער האָט געפֿרוואוט אויפקלעהרען די בעלי בתים און עס האָט ניט געהאָלפֿען, פֿלעגט דער רב ארויפגעהן אויפֿ׳ן בימה און זאָגען... אַ וויין, און די פּני־העיר האָבען הארציג געלאַכט פון זיך אַליין, פון זייער אייגענעם חוזק, און — געפֿאָלגט דעם רב.

איז אַ מגיד געקומען בעטען א נדבה ביי א גביר און דער גביר איז געווען קארג, ניט געווּאָלט געבען קיין געלד — האָט דער מגיד געזאָגט א גלייכווערטעל, און דער וויין האָט געעפענט דעם קמצנ׳ס הארץ און קעשענע צוזאַמען.

די וויצען, וועלכע זיינען געזאָגט געווּאָרען לצורך־שעה, ביי צופאלען, זיינען שוין אָבער מעהר ניט פארשוואונדען. זיי האָבען זיך איינגעקריצט אין מח פון פֿאָלק. דאָס פֿאָלק האָט זיי געדענקט, איבערגעזאָגט אָפּט און זיי איבערגעמאכט אין פערשיעדענע נוסחאות, צוגעפאסט צו די פאסירונגען, אבער דער קערנדעל פון וויץ, דער „קנייטש", איז געבליבען דער זעלבער. ווי א תורה זיינען מאסען וויצען פארשפרייט געווּאָרען איבער׳ן פֿאָלק און האָבען אונז בעלויכטעט אונזער וועג, ברייטער געמאכט אונזער הארץ און פארשטאַנד.

פול, אַהן א שיעור, איז דער אידישער לעבען פון פארגאנגענעם דור אָנגעזאפּט מיט אזוינע פֿאָלקס־וויצען, גלייכווערטלאך און מעשיות, ווי פון א קוואל שעפּט מען און מען שעפּט און עס נעמט זיך גאר ניט אוים.

אויך פאר אונז, אין דער נייער מאָדערנער תקופה, האָבען נאָך די וויצען א גרויסען וועדטה און מיר האָבען נאָך פון זיי פיעל צו לערנען. אבער נאָך מעהר פון לערנען, זיינען זיי דוקא פאר אונז פון אן אנדער וויכטיגקייט, וואס איז נאָך מעהר בעדייטענד ווי די לעהרע.

דער וויץ — דאָס איז דער שפּיגעל, וואו מיר קענען זעהן יענע צייטן. עס געהען פֿאר אונז דורך די רבנים מיט זייער אייגענעם געמאטערטען לעבען מיט די גראָשענע שכירות, זייער הנהגה מיט'ן קהל; עס זעהט זיך „קהל" אליין, מיט זיין איינגע'עקשנ'טען געשמאק און אכזריות'דיגע תקנות, וועלכע דער נויט פון שעה האָט זיי, אין זעלבסט-באשיצונג, געצוואונגען צו שאַפֿען. עס לעבט אויף פֿאר אונזערע אויגען דער ישוב'ניק, דער עם הארץ, זיין פֿארגרעבטקייט, זיין פֿארגרייזען די תורה און זיין ריהרענדער רעספּעקט פֿאר דעם למדן. מיר הערען די קלינגענדיגע, זינגענדיגע שטימע פון אלטען מגיד מיט זיינע גלייכווערטלאך און בייסענדיגע שטעכווערטלאך. עס קריגען זיך פֿאר אונז ארום די חסידים מיט די מתנגדים. מיט איין וואָרט — מיר ווערען אריינגעפיהרט אין דעם לעבען פון דעם אלטען דור — און דאָס ברייגט פֿארגעניגען פֿאר יעדער איינעם פיר אונז. מיר דערפֿרישען אונזער הארץ אין דעם פֿרעהליכען קוואל, אין וועלכען זיי האָבען געלעבט און וועלכער שלאָגט נאָך היינט אויך ביי אונז.

אָט די ביידע זאכען, די לעהרע און דער שפּיגעל פון יענער צייט, האָבען מיר געהאט אין זינען ביים אויפֿזאמלען דעם מאטעריאל פֿאר דעם בוך. עס זיינען אויסגעקליבען געוואָרען נאָר אזוינע וויצען, וועלכע לערנען אונז עטוואָס, און מיר האָבען אויך געלעגט אכט אויף דעם אופן פון דעם דערצעהלען, עס זאל אָפּשפּיגלען יענע צייטן.

די לעצטע צייט זיינען שוין געמאכט געוואָרען אייניגע ביכער אויף דעם געביט. אבער, ווי געזאָגט, איז דער קוואל נאָך ניט אויסגעשעפּט, מען קען נאָך פיעל שעפּען רייניע, שלאָגענדיגע פרישע וואסער.

עס מוז אויך אויפֿמערקזאם געמאכט ווערען, אז ביים דערצעהלען די מעשיות, ביי וועמען עס האָט פאסירט, איז שוועד

אויסצוגעפינען דעם היסטאָרישען אמת. איינע און די זעלבע מעשה ווערט אין פערשידענע ביכער צוגעשריבען צו גאנץ אַנדערע פערזאָנען, אויך די נוסחאות זיינען פערשידען. אבער, ווי געזאָגט, דער „קערנדעל" איז דער זעלבער, און דאס איז דער עיקר.

אויך ביים מסדר זיין די וויצען, באגעגענט מען זיך מיט פיעל שווערigקייטען. איינע און די זעלבע וויצען פאסען זיך אין עטליכע ערטער און עס איז שווער צו מכריע זיין, פאר וואס עפעס זיי געבען צו דער און ניט צו יענער אפטיילונג, אָבער עס איז נאָך אַ גאַנצע פראגע צו סדר איז איבערהויפט גוט ביי וויצען? עס קומט אונז אוים, אז די פארשידענפארביגקייט און דוקא די צוואַרפענקייט, פרישען מעהר אַפֿ דעם מה און מען הערט שארפער דעם וויץ, א סך וויצען אויפֿ איין וועג, ביי כמעט די זעלבע אומשטענדען, ביי א רב, למשל ביי א דין תורה, ביי א גביר א קמצן, שוואכען און טעמפען אַפֿ דעם „חדוד" פון וויץ, דאָך האָבען מיר געמאכט א סדר, אָבער אויך ניט אזוי מַדקדק געווען. דאָס איבריגע — „ישפוט הקורא".

א

רבנים

פאסירונגען, דרשות און ווערטלאך

עס איז גאָר א מצוה.

אן אפיקורס איז געקומען צום בעל „נודע ביהודה" און איהם געפרעגט:

— רבי, איך האָב שוין עובר געווען אלע עבירות, חוץ פון דער עבירה פון „מאבד עצמו לדעת".

האָט איהם דער „נודע ביהודה" געענטפערט:

— די עברה קענסטו ניט עובר זיין, ווייל דאס וועט גאָר זיין אַ מצוה פון „ובערת הרע מקרבך".

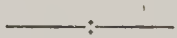

זיין ריכטיגער נאָמען.

צום „נודע ביהודה" איז געקומען א בחור און געבעטען לייהען א גמרא. דער „נודע-ביהודה" האָט איהם געזאָגט, ער קען איהם לייהען די גמרא נאָר ער רעדט מיט איהם אויס צוויי תנאים, ער זאל ניט טאָהן די בחור'שע געוואוינשאפט, ער זאָל ניט שרייבען ביי די זייטען קיין הערות און אויך ניט אונטער'-חתמ'נען זיין נאָמען.

דער בחור האָט געגומען די גמרא און זיך געזעצט לערנען. וועז ער איז געקומען צו דער גמרא'ס אויסדרוק „חמור גמל" (אייזעל קעמעל. דאָס הייסט: א ספק'דיגע זאך) איז דעם בחור געווָארען קשה'דיג, ווי קומט מען אויפפָארען אן אייזעל מיט א קעמעל, און ער האָט דערטראכט, אז עס איז געווים א טעות הדפוס. האָט ער גענומען א פען און אויסגעמעקט דעם ווָארט „גמל" און ביים זייט אָנגעשריבען „גמור", וועט עס הייסען חמור גמור (אן אמת'ער אייזעל). וועז ער האָט אָפגעבראכט די גמרא, האָט דער „נודע ביהודה" באמערקט די הגהה, זאָגט ער:

— דו האָסט ניט געפאָלגט ביידע תנאים: דו האָסט ניט נאָר פאלש פארריכט, נאָר דו האָסט אויך אונטערגעשריבען דיין נאָמען.

———:———

א בפרוש'ער מאמר.

גלייך ווי רבי יחזקאל לאנדא איז געווָארען רב אין פראגא, איידער ער איז געווָארען באריהמט, איז אויך געווען אין שטאָט א דיין, ר' שלמה קרוב, אן אדם גדול. א סך בעלי־בתים אין שטאָט האָבען זיך גע'ספק'ט צו איז ניט אמאָל דער דיין שלמה קרוב גרעסער פון רב. וועז מען האָט עס געזאָגט צו ר' יחזקאל'ן אליין, האָט ער קורץ געענטפערט:

— רוב וקרוב הולכים אחרי הרוב.

———:———

ווי צו האנדלען מיט משוגעים

צום גאון „נודע ביהודה" איז אמאָל אריין א משוגע'נער מיט א האַק אין האנד און געזאָגט:

— רבי, איהר זייט דאך א גאון, א בעל־מופת, צייגט מיר, אז איהר קענט ארונטערשפרינגען פון פענסטער, וועז ניט גיב איך אייך גלייך מיט דער האק אין קאפ.

— אה, דאס איז גאר ניט — האט דער גאון געלאסען ג־ענטפערט — שפרינגען פון אויבען ארונטער קענען אלע. איך וועל דיר צייגען א מופת, און איך וועל שפרינגען פון אונטען ארויף. דו וואלט דאך, און איך וועל ארויסגעהן און ארויפשפרינגען פון גאס אהער.

דער משוג'ענער האט געווארט, און דער רבי איז ארוים און צוריקגעקומען מיט אן עולם, וועלכע האבען דעם משוגע'נעם געבונדען.

———:———

אבער ער היסט ניט.

אין בריסק האט מען אריינגעבראכט א נייע ספר תורה אין א שוהל, זיינען צו דער פייערונג געקומען גאנץ שטאט און אלע האבען זיך געשפארט אינעווייניג אין שוהל, אזוי אז דארט איז געווארען ענג און היים דערשטיקט צו ווערען. אבער וועז ר' יוסי בער האט געדארפט דורכגעהן אין שוהל אויבען אן, האט מען פאר איהם געמאכט א וועג. געהענדיג אזוי צווישען די שורות מענשען, האט ער באמערקט, ווי עטליכע יונגעלייט, שטארק פארשוויצט, האבען אראפגענומען די היטלען, האט זיך ר' יוסי בער אפגעשטעלט און זיי געפרעגט:

— פארוואס האט איהר עס אראפגענומען די היטלען אין שוהל?

— אי, רבי, ס'איז היים, אי היים! — האבען די יונגע לייט געזאגט.

— אבער איך היים ניט, — האט ר' יוסי בער געענטפערט.

———:———

אין צובער אריין!

ר' יוסף בער, דער בריסקער רב, האָט ניט געהאלטען פון דעם יראת שמים פון די עמי־הארצים און גראבע יונגאטשעס. אמאל האָט ער געזעהן ווי איינער אזא עם הארץ האָט זיך געוואשען צום עסען און אָפגעגאָסען די הענט מיט צוויי פולע קווארט וואסער.

— זעהט נאָר, — האָט זיך ר' יוסף בער אָפגערופען מיט אַ שמייכעל — זיין גאנצע יראת שמים גיסט ער אריין אין צובער אריין.

———:———

ווי די פראגע אווי דער ענטפער.

ר' יוסי בער איז אמאל געפאָהרען מיט א בעל עגלה פון בריסק אין א צווייטער שטעטעל אריין, ווען זיי זיינען פארביי געפאָהרען נעבען א גרויסען בארג, רופט זיך אָפ דער בעל־עגלה צו ר' יוסי בער'ן:

— רבי, וויפיעל מולטערם זאמד קען זיין אין דעם בארג?

— איך וועל דיר זאָגען, מיין קינד, — האָט איהם ר' יוסי בער געענטפערט — עס וועגדעט זיך, ווי גרוים דער מולטער איז. איז ער גרוים ווי א צעהנטעל פונ'ם בארג, וועט זיין צעהן מולטערם; איז ער אבער גרוים ווי א הונדערטעל פון בארג, וועט זיין הונדערט מולטערם, און אזוי ווייטער און ווייטער.

———:———

אַ סימן אויף א גביר.

ביי ר' יוסי בער אין הויז איז איינמאל געווען אן אסיפה זועגען א שטאָדטישען ענין. עס איז אָבער געווען שווער צו קומען צו א טאָלק, ווייל די בעלי־בתים זיינען דאס רוב געווען

גבירים, און יעדער איינער האָט געוואָלט אויספיהרען, ווי איהם האָט זיך פארוואלט.

ר' יוסי בער איז געווען אויפגערעגט אויף יעדערנם עקשנות. אינמיטען קומט אריין דער שמש און זאָגט דעם רב, אז א אי־דענע האָט זיך איינגעשפארט, זי וויל דוקא זעהן דעם רב אליין און נישט דעם בית־דין.

דער רב איז א ווייליע ארוים ענטפערן דער אידענע.

וועו דער רב איז צוריקגעקומען, זיינען אייניגע בעלי־בתים געווען נייגעריג און געוואָלט וויסען, וואם אזוינם האָט די אי־דענע געהאט נויטיג צום רב אליין.

— אָט אַ אידענע, — זאָגט ר' יוסי בער — איהר האָט זיך גע'חלומ'ט, אז איהר זוהן איז משוגע געוואָרען.

— און ווי האָט איהר, רבי, איהר פותר חלום געווען? — האָבען עטליכע בעלי־בתים געפרעגט.

— איך האָב איהר געזאָגט, אז דאם איז א סימן, ער וועט זיין א גרויסער גביר. — האָט ר' יוסי בער געענטפערט.

———:———

אויף איהם געזאָגט געוואָרען.

צו רבי יוסי בער בריסקער האָט א רייכער ישוב'ניק גע־בראכט זיין אייניקעל, א חדר אינגעל, רבי יוסי בער זאל איהם פארהערען.

— רבי, — האָט דער ישוב'ניק מיט זיין גראָבען קול גע־רעדט — איך האָב זוכה געווען מיין אייניקעל מגדל זיין לתורה, ער לערנט שוין חומש, פארהערט איהם, רבי.

האָט עס אלע ארומיגע אין רב'ס הויז און אויך ר' יוסי בער'ן אליין פארדראָסען דעם ישוב'ניק'ס עזות, ר' יוסי בער אליין זאָל פארהערען זיין חדר־אינגעל.

ר' יוסי בער האָט ארויסגענומען א חומש און געפרעגט דעם קינד א גרינגע פראגע. דאָס קינד האָט גלייך געענטפערט.

— הלואי — האָט ר' יוסי בער געזאָגט צום ישוב'ניק — זאָל מען אזוי אויף מיינע קינדער זאָגען וואס מען וועט זאָגען אויף דיינע.

דער ישוב'ניק איז אוועק א צופרידענער, אז זיינע תלמידים האָבען איהם דערנאָך געפרעגט, וואס האָט ער געמיינט דערמיט, האָט זיי ר' יוסי בער ערקלערט:

— גאנץ איינפאך, הלואי זאל מען אויף מיינע קינדער זאָגען, אז זיי קענען לערנען מעהר ווי דער טאטע זייערער.

———:———

פארשטאנען.

צו ר' יוסי בער בריסקער איז איינמאָל אין ערב פסח אריינגעגאנגען א מאן מיט א שאלה, צו קען ער יוצא זיין די ארבע כוסות מיט מילך.

— ביסט דען חלילה קראנק? — האָט איהם ר' יוסי בער געפרעגט.

— ניין, איך בין ברוך השם געזונט, — האָט דער מאן געענטפערט, און מורמלענדיג צוגעגעבען — ווייז איז ניט פאר מיין קעשענע היינטיגם יאהר.

ר' יוסי בער האָט געהייסען דער רבי'צין זי זאל געבען דעם מאן פינף און צוואנציג רובעל אויף ארבע כוסות.

דער מאן האָט אָנפאנגם ניט געוואָלט נעמען די געלט. ער איז געקומען פרעגען א שאלה, אבער ניט בעטען קיין נדבה, אָבער ר' יוסי בער האָט איהם איבערגערעדט, אז ער גיט איהם ניט די געלט קיין נדבה, נאָר בתור הלואה, גאָט וועט איהם העלפען וועט ער אָפגעבען.

ווען דער מאן איז ארויס פון הויז, האָט זיך די רבי'צין אָנ־
גערופען צו ר' יוסי בער'ן:

— פאר וואס האָסטו איהם געגעבען גאנצע פינף און צוואנ־
ציג רובעל, צוויי אָדער דריי רובעל זיינען דאָך אויך גענוג אויף
ארבע כוסות?

— גאָר פשוט, — האָט ר' יוסי בער געענטפערט, — דו
האָסט דאָך געהערט זיין שאלה, צו ער קען יוצא זיין די ארבע
כוסות מיט מילך. ווען ער זאָל מאכען א סדר ווי עס געהער צו
זיין, מיט פיש און פלייש, טאָר מען דאָך קיין מילך ניט נוצען
ביים טיש. איך האָב דעריבער פארשטאַנען, אז ער האָט נאָך גאָר
ניט אויף פסח, און איך האָב דיר דעריבער געהייסען געבען
פינף און צוואנציג רובעל.

———:———

ער עסט ניט.

צום רבי'ן ר' דוב'על פון דינאוו איז געקומען א רב'ל אויף
שבת, האָט ער ניט געוואָלט עסען ביי איהם. דאָס איז געווען
פאר'ן גרויסען רבי'ן א גרויסע באליידיגונג, נאָר דער רב'ל האָט
זיך פארענטפערט, אז ער עסט ניט קיין בשר בהמה.

— פארוואס עסט איהר ניט קיין בשר — בהמה? — האָט
איהם ר' דוב'ל געפרעגט.

———:———

אַ גאַסט איז אַנדערש.

ווען ר' עקיבא איגר איז געקומען קיין ווארשא, איז מען
איהם ארויסגעקומען אנטקעגען און איהם אָפּגעגעבען גרויס
כבוד, ווי עס פאסט פאר אַזאַ גדול הדור.

א ווארשאווער בעל־הבית, א מקורב פון ר' זלמנ'ען, דער דאמאלטיגער ווארשאווער רב, דער מחבר פון „חמדת שלמה", האָט דער קבלת פנים געקרענקט, ער האָט געפיהלט אין דעם ווי א פחיתת הכבוד פאר ר' זלמנ'ען, וועמען ער האָט געהאלטען ניט קלענער פון ר' עקיבא איגר. ער האָט זיין פארדרוס אויסגעדריקט פאר ר' זלמנ'ען אליין.

— איך וועל דיר זאָגען — האָט איהם ר' זלמן געענטפערט— דער שטייגער איז, אז וען מען זאָגט די תפלה „ונתנה תוקף" איז די שוהל געפאקט, די אידען ווייגען, מען עפענט דעם ארון קודש, א ציטער נעמט אלעמען דורך, אָבער די תפלה „והוא רחום" וואָס איז אויך א תפלה זכה כאפט מען אָפּ און מען זאָגט עס אָפּ וועו מען קלייבט נאָר אויף א מנין אידען. פאר וואס איז אנדערש „ונתנה תוקף" פון „והוא רחום"? דער תירוץ איז אָבער, „והוא רחום" זאָגט מען אלע מאָנטאג און דאָנערשטאג, אָבער „ונתנה תוקף" זאָגט מען דאָך ניט מעהר ווי איין מאָל אין יאהר...

———:———

אלע זיינען גנבים.

רבי עקיבא איגר, באלד ווי ער איז געוואָרען רב אין פוזען, האָט ער זיך דערוואוסט, אז פיעלע בעלי־בתים פון זיין קהילה געהען פרייטאג צו נאכט אין טעאטער. דעם נעכסטען שבת, וועו רבי עקיבא איגר האָט געהאלטען זיין דרשה אין שוהל, האָט ער אזוי געזאָגט:

— איך האָב מיך לאנג געמאטערט איבער א שווערען מאמר חז"ל, וואס איז מיר יעצט נאָר רעכט געוואָרען. די גמרא זאָגט אין חולין „רוב גנבי ישראל", דאס רוב גנבים זיינען אידען. איז עס עפעס שווערליך צו פארשטעהן, אבער ביי אונז אין פוזען ווייזט אוים איז זעהר צוגעטראָפען. אונזערע חכמים האָבען גע־

זאָגט, אז מיט'ן אָנקומען פון שבת, וועלט יעדען אידען צוגע־ געבען צוויי מלאכים, וועלכע באגלייטען איהם א גאנץ שבת. וען א איד, דעריבער, געהט פרייטאג צו נאכט אין טעאטער, האָט ער עפ"י דין געדארפט קויפען דריי בילעטען. וען די פויזנער אידען נעמען נאָר איין בילעט, באהאלטען זיי די צוויי באגליי־ טער און בא'גנב'נען דעם טעאטער.

———:———

דאָ איז נישט יין אָרט.

ר' עקיבא איגר האָט אמאָל גייענדיג שבת אין גאס, אָנ־ געטראָפען א אידישען בחור רויכענדיג א פאפיראָס. דער גאון האָט צוגערופען דעם בחור און איהם געפרעגט:

— דו האָסט מסתמא פארגעסען, אז היינט איז שבת?

— ניין, רבי, איך וויים גאנץ גוט, אז עס איז שבת.

— מסתמא וויסטו ניט, אז שבת טאָר מען ניט רויי־ כערען? — האָט איהם דער גאון וויטער געפרעגט.

— ניין, רבי, איך וויים אז מען טאָר ניט. איך בין אן אמת'ער מענש און איך וועל קיין ליגען ניט זאָגען.

— אויב אזוי, וויסטו געווים ניט וויי הארב עס איז די עברה פון רויכערען אום שבת? — האָט וויטער דער גאון געפרעגט.

— איך וויים אלץ, איך וועל ניט זאָגען קיין ליגען, רבי, איך זאָג דעם גאנצען אמת.

אויסהערענדיג אלץ, האָט זיך ר' עקיבא איגר אָפגערופען:

— אויב דו ביסט אזא אמת'ער מענש, טא וואָס דרעהסטו זיך דאָ ארום אויף דעם עולם השקר?

———:———

אויף אַ גלייכען וועג טרעפט מען זיך.

ביי איינעם א געווּיסען גאון פלעגט אָפט טרעפען, אז נאָך זיינעם א שעור אין דער ישיבה, פלעגען די תלמידים געפינען זיינע תורה געדרוקט אין פארשידענע ספרים. עם פלעגט זיך זיי אמאָל דערוועקען א חשד, ווי דער גאון וואלט גנב'ענען זיינע חדושי־תורה.

האָט ער זיי איינמאָל אזוי געזאָגט:

— וועז מען געהט בדרך המלך, אויפ'ן שאסעע, טרעפט מען נאָך מענשען געהן; וועז מען קריכט אבער אראָפ פון וועג און מען בלאָנדזשעט איבער פעלדער און וועלדער, דאן איז מען איינער אליין. מיינע תורה וועלען געזאָגט מיט'ן שכל הישר, מוז מען זיך טרעפען מיט נאָך מענשען.

———:———

אויך אַ גוי.

דער „חפץ חיים" איז אמאָל געפאָהרען פון וואַרשא מיט זיינעם א חבור, וואס ער האָט דאָרט אָפגעדרוקט. זיצענדיג אין וואגאָן, האָט ער דערזעהן ניט וויט א רייכען אידישען יונגען־מאן אוּן איהם פארגעלעגט קויפען דעם ספר. דער יונגערמאן, ניט וויסענדיג ווער דער מחבר איז, האָט זיך אָפגעזאָגט פון קויפען דעם חבור.

שפעטער, אז ער האָט זיך דערוואוסט, אז דאס איז דער „חפץ־חיים", איז ער צוגענאָנגען צום צדיק, גלייך געקויפט דעם ספר אוּן געבעטען מחילה, וואס ער האָט איהם באלידיגט.

— איך האָב צו אייך חס ושלום גאָר נישט — האָט דער חפץ חיים געזאָגט, — איך בין ניט גרעסער פון גאָט ברוך הוא,

ער האָט זיך אויך ארומגעטראָגען מיט זיין תורה צו אלעמען און קיין גוי האָט דאָס ניט געוואָלט נעמען אין האנט אריין.

———:———

זיי ווילען, ווען ער וויל ניט.

ר' ישראל מאיר, דער „חפץ חיים", איידער ער איז געווא־רען באריהמט, האָט ער געלעבט זעהר אָרים. ער פלעגט אין ראדין אויפ'ן ווייבער־שוהל זיצען און לערנען תורה.

די שטאָט בעלי־בתים האָבען זיך דערוואוסט פון זיין לאגע און איהם געוואָלט געבען תמיכה. ר' ישראל מאיר האָט זיך אָבער אָפגעזאָגט פון אָנצונעמען קיינע שטיצע.

איינמאָל זאָגט צו איהם זיין מוטער:

— ישראל מאיר, מיין זוהן, זעהסט דאָך ווי אָרים מיר זיינען. עס פעהלט אפילו אויף טרוקענע ברויט און מענשען ווילען דיר העלפען בדרך כבוד, פארוואס זאָגסטו זיי אָפ?

— מאמע, — האָט איהר ר' ישראל מאיר געענטפערט — וויסטו דען ניט, אז מענשען ווילען נאָר דאן געבען, ווען איך וויל ניט נעהמען; קוים אבער וועל איך וועלען נעמען — וועלען זיי ניט וועלען געבען.

———:———

אויף דעם גיט אכטונג צום מיסטען.

ר' ישראל סאלאנטאר פלעגט ביים באקען זיינע מצות אליין אכטונג געבען, אז אלעם זאל געטאָן ווערען כדת וכדין. איינמאָל איז רבי ישראל דעם גאנצען ערב פסח געלעגען קראנק און האָט ניט געקענט זיין אנווועזענד ביים באקען זיינע מצות. זייע תלמידים האָבען זיך אָנגעכאפט איהם פארטרעטען ביי דער השגחה פון כשרות.

— רבי, — האָבען זיי איהם געפרעגט פאר'ן געהן — אויף וואָס פאר א זאך זאָלען מיר אממייסטען אכטונג געבען ביים באָקען די מצות?

— אממייסטען זאָלט איהר אכטונג געבען אויף אַ שוואָכע פרוי, וועז איהר באמערקט, אז איהר איז שווער צו וואלגערען. איהר זאָלט אויף איהר ניט שרייען אוז ניט בייזערען זיך, — איז געווען רבי ישראל'ס ענטפער.

———:———

קלענער אָבער גאנץ.

ר' ישראל סאלאנטער האָט אמאָל געריהמט זיין תלמיד ר' שמחה זיסל קעלמער. האָט איהם איינער א רב געמאכט אויפ־מערקזאם, אז וועז ר' שמחה זיסל לעגט נישט אריין זיינע גאנצע כשרונות אין מוסר, וואָלט ער געווען מעהר גדול אין לערנען.

אויף דעם האָט ר' ישראל געענטפערט:

— עס וועלט געבראכט אין דין, אז וועז מען האָט פאר זיך צוויי חלות, איינע א קליינע נאָר א שלמה, א גאנצע, אוז נאָך איינע א גרויסע נאָר ניט קיין גאנצע — דארף מען מאכען די ברכה אויף דער שלמה, אַן אדם שלם איז מעהר חשוב פון אן אדם גדול.

———:———

ער וועט אויך ניט שווייגען.

רבי שמואל סאלאנטער איז געווען א גרויסער חכם, א מתון אוז א מענשען־פרוינד.

איינמאָל, וועז ער איז געווען רב אין ירושלים, איז פאר איהם געקומען א שווערער בעל־דבר צו א דין־תורה. וועז רבי

שמואל האָט איהם ערקלעהרט שולדיג, האָט ער אָנגעהויבען שרייען:

— רבי, איך וועל ניט שווייגען! איך וועל אייך צוברעכען אלע שויבען פון הויז!

— און איך, מיינסטו, — האָט דער רב צוריק געענטפערט — וועל שווייגען אודאי, וואָם?

— וואָם, רבי, וועט איהר טאָן? — האָט זיך דער בעל-דבר אביסעל דערשראָקען.

— וואָם וועל איך טאָן? — האָט דער רב אין זעלבען טאָן געענטפערט — איך וועל גלייך רופען דעם גלעזער.

———:———

מיט א שנור.

א לץ האָט אמאָל געפרעגט דעם מלבי"ם, אפשר וויים ער א וועג, ווי מען זאָל מעגען רויכערן אום שבת?

האָט דער מלבי"ם געענטפערט:

— על ידי שנור מעג מען, איהר מוזט אלזאָ דעם ציגאר מיט דעם ברענענדיגען זייט האלטען אין מויל.

———:———

א פארקעהרטע וועלט.

דער מל"בים איז געווען געגען דעם מנהג, וואם האָט געהערשט אין א סך קהילות, וועו מען האָט פארבייגעטראָגען די תורה צום בימה אויף לייענען, פלעגען די מתפללים אויסשטרעקען די הענט, אנריהרען מיט זיי די ספר-תורה און דערנאָך קושען די אייגענע שפיצען-פינגער. איינמאָל איז דער מל"בים געקומען אין א שוהל אוו געמערקט, ווי אלע טוען אזוי, דערווייל האָט

ער אויך געהערט ביים לייענען, ווי יעדער איז מנדב, נאָר לפנים, דריי מאָל אזוי פיעל ווי אין דער אמת. האָט דער מל"בים גע־זאָגט:

— עס זעהט מיר אוים, ביי אייך איז עפעס א פארקעהרטע וועלט: מען קושט מיט די הענט און זאָגט צו מיט'ן מויל.

———:———

דו האָסט געשיקט דיין בילד.

ר' מאיר ליבוש מלבי"ם האָט געהאט זעהר פיעל שונאים אין זיין שטאָט.

איינמאָל פורים האָט איהם איינער פון זיינע שונאים גע־שיקט שלח מנות אין א טעלער איבערגעדעקט מיט א ווייסען טישטוך. וועז דער מלבי"ם האָט ארונטערגענומען דעם טיש־טוך פון טעלער, האָט ער דאָרט דערזעהן א לעקאך מיט אן אוים־געבאקענע חזיר'שע צורה פון אויבען.

דער מלבי"ם האָט געזומען זיין פאָטאָגראפיע, עם ארויפגע־לעגט אויף דעם זעלבען טעלער און אויך צוגעלעגט א צעטעלע מיט א פאָר אָנגעשריבענע ווערטער:

— דו האָסט מיר געשיקט דיין בילד און איך שיק דיר מיינעם.

און דאָס געהייסען איהם שיקען צוריק.

———:———

צו וואָס האָלט ער אָפען די קראָם.

מען האָט אָנגעזאָגט דעם קראָקאָווער דין, אז זיין קרוב איז עם דער ערשטער אין שטאָט, וואס האלט זיין קראָם אָפען אום שבת. האָט עם דער דין ניט געוואָלט גלויבען און איז אליין גע־

גאַנגען זיך איבערצייגען צו עם איז אמת אַדער ניט. אז ער איז דאָרט געקומען, האָט ער געטראָפען די קראָם אָפען, אבער קיין קונים זיינען גראדע ניט געווען. איז דער דין צוגעגאנגען צו זיין קרוב און געזאָגט:

— דו נאר איינער, וואס האלסטו אָפען די קראָם, אז פאר־קויפען טאָרסטו סיי־ווי־סיי ניט?

———:———

בעסער א מומר לתאוה איידער להכעים.

ר' יצחק אלחנן איז אמאָל תשעה באב אריינגעקומען צו איינעם א דאָקטאר פיינבערג און געטראָפען די גאנצע פאמיליע עסענדיג. דער דאָקטאר, איז אפילו געווען א פרייער מענש, נאָר דערזעהענדיג ר' יצחק אלחנ'ען, האָט ער זיך אביסעל פאר־שעהמט און האָט אזוי ווי אויפגעהערט צו עסען. ר' יצחק אלחנן האָט דאָס באמערקט און גלייך געזאָגט:

— מיט פיעל אפעטיט אייך.

האָבען זיי זיך אלע געוואונדערט, אז ר' יצחק אלחנן זאָל זיי צוואוינשען אפעטיט, ווען זיי עסען אום תשעה באב.

— פארשטעהט איהר מיך — האָט ר' יצחק אלחנן זיי דער־קלערט — איך האָב געזעהן, אז איהר עסט מיט א האלבען אפעטיט, און אייער עסען וואָלט דאָך אויסגעקומען ווי „מומר להכעים", ווען איהר וועט אבער עסען מיט אפעטיט, וועט עם זיין „מומר לתאוה" און די עברה וועט זיין א קלענערע.

———:———

סא טייערע פאָלק אידן זיינען.

ר' יצחק אלחנן איז אמאָל געפאָהרען מיט א בעל־עגלה אין וועג, אז עם האָט אָנגעהויבען ווערען פארנאכט, האָט ר' יצחק

אלחנן געהייסען דעם בעל־עגלה זיך אַפּשטעלען, און איז אראָפּ פון וואָגען און זיך געשטעלט דאוונען מנחה. דער בעל־עגלה, זעהענדיג ר' יצחק אלחנן דאוונען, האָט אויך אָנגעהויבען דאוונען מנחה, דערביי האָט ער אבער אין איין צייט אויך אויסגעשמירט די רעדער פון וואָגען. אז ר' יצחק אלחנן האָט דאס דערזעהן, האָט ער געזאָגט:

— סא טייערע פאָלק די אידען זיינען, אפילו וועז זיי אַרבייטען, דאוונען זיי אויך.

———:———

דער אונטערשייד.

דער בעריהמטער קראקויער רב, רבי שמעון סופר, איז אויך געווען א מיטגליד פון עסטרייכישען רייכסראט. איינמאָל, ביי א זיצונג פון דעם רייכסראט, האָט אן אנטיסעמיטישער „אבגעאָרדענטער", וועלכער איז געזעסען געגענאיבער דעם רב אויף דעם אנדער זייט טיש, א פרעג געטאָן רבי שמעון'ען:

— וואָס איז דער חילוק צווישען א רב און א חזיר?

— דער טיש. — האָט דער רב געענטפערט.

———:———

קראקויער רב׳ם ענטפער.

דער קראקויער רב, ר' שמעון סופר, וואס איז אויך געווען „רייכסראטה געאָרדענטער" צום וויענער פארלאמענט, איז געווען באפרייגדעט מיט'ן קייזער פראנץ יאָזעף. איינמאָל, שבת, באָגעגענט איהם דער קיסר אין גאָם און גיט איהם א ציגאר, נעמט דער רב און לעגט אריין דעם ציגאר אין זיין וועסט־קעשענע. האָט עם דעם קיסר פארדראָסען און האָט איהם א פרעג געגעבען, פארוואס רויכערט ער ניט דעם ציגאר?

— זאָ איין טייערען ציגאר — ענטפערט ר' שמעון סופר — פון זיינער מאיעסטעט אייגענהענדיג מיר געגעבען, זאל איך איהם אוועקלאָזען מיט'ן רויך...

———:———

וועו אַ טיטעל איז הפקר.

אין א שטעטעל איז געווען א רב, פלעגט איהם א ישוב'ניק פון א דערביאיגען דאָרף אריינשיקען אלע דאָנערשטאג פיש אויף שבת. איינמאָל אן ערב שבת האָט דער ישוב'ניק ניט געשיקט דעם רב קיין פיש. שרייבט איהם אָן דער רב א בריוועל און שרייבט איהם א טיטול: „לכבוד הרב הגאון המופלג והמפורסם וכו' "...

קומט צו פאָהרען דער ישוב'ניק א ברוגז'ער צום רב:

— סטייטש, רבי, — האָט דער ישוב'ניק געטאנה'ט — איך האָב אייך אלע מאָל געשיקט פיש אויף שבת און אז גראדע היינטיגען שבת האָט זיך געמאכט, אז איך האָב ניט געהאט קיין פיש — נעמט איהר און מאכט אזוי חוזק פון מיר?

— איך, חוזק? — וואונדערט זיך דער רב — פאַרוואָס זאָל איך פון אייך מאכען חוזק?

— אָט איז דער בריוועל, — ווייזט דער ישוב'ניק — איהר נעמט און שרייבט מיר אריין „הרב הגאון המופלג והמפורסם"... ווי קומט איהר דאָס שרייבען צו מיר אזוי? דאָס איז דאָך חוזק געמאכט.

— מען זאָגט דאָס אויף מיר אויך, — האָט זיך דער רב פארענטפערט.

———:———

ער איז ביידע זאכען.

אַ געוויסער גאון האָט געהאט צוויי זיהן, וועלכע זיינען געגאנגען אין טאַטענס וועגען און זיינען אויך געווען גדולים אין לערנען. ביידע זיהן האָבען זיך געפלייסט איבערשטייגען אייגער דעם אנדערען אין תורה.

איינמאָל פרעגט דער גאון איין זוהן:

— זאָג מיר, מיין קינד, ווער קען בעסער לערנען, דו אָדער דיין ברודער?

— איך קען דיר, טאַטע, אויף דעם ניט ענטפערען. — זאָגט דער זוהן — זאָל איך זאָגען, אז איך קען בעסער? וועל איך זיין א בעל־גאוה; זאָל איך ווידער זאָגען, אז מיין ברודער — וועט עס זיין אַ ליגען.

האָט דער גאון איהם געענטפערט:

— און איך זאָג דיר, אז דו ביסט אי א ליגנער, אי א בעל־גאוה.

———:———

זיי האָבען מורא פאר זיך.

מען האָט אמאָל געפרעגט רבי אייזעל חריף, פארוואס גיבען די נגידים גיכער א נדבה צו אן אָרימאן א קאליקע און ווילען ניט געבען קיין נדבה צו אן אָרימאן א תלמיד־חכם.

—פארשטעהט איהר מיך — האָט ר' אייזעל חריף ענטפערט — די נגידים טוען ווי עס באדארף צו זיין. יעדער נגיד האָט מורא טאָמער וועט ער חלילה ווערען אן אָרימאן, א קריפעל, און ער גיט דעריבער א נדבה אזא אָרימאן, כדי מען זאל אמאָל איהם געבען ווען ער וועט דארפען, אָבער אז דער נגיד

זאָל ווערען אן אָרימאן א תלמיד־חכם, האָט ער קיינמאָל קיין מורא ניט און דעריבער וויל ער איהם קיין נדבה ניט געבען.

———:———

קיינער קען ניט קוקען.

א מחבר, וואס זיין נאָמען איז געווען משה, האָט אמאָל געבראכט צו ר׳ אייזעלע סלאָנימער זיינעם א חבור, וואס ער האָט גערופען „ידי משה".

ר׳ אייזעלע האָט אריינגעקוקט אין חבור און האָט געזאָגט:

— איהר האָט געדארפט רופען דעם ספר „פני משה".

— וואָס עפעס „פני משה"? — האָט דער מחבר געפרעגט.

— ווייל אין משה׳ס פנים האָט קיינער ניט געקענט קוקען.

———:———

מדבר שקר תרחק.

א מחבר איז געקומען צו ר׳ אייזעלען בעטען א הסכמה אויף זיינעם א חבור. ר׳ אייזעלע האָט איינגעשטימט. ער האָט גענומען א בויגען פאַפיר, אָנגעשריבען אין דער הויך די הסכמה און זיך אונטערגע׳חתמ׳עט נידעריג ביים ענד פון בויגען.

— רבי, — האָט געפרעגט דער מחבר — צו וואס האָט איהר דאָס געלאָזען אזא ליידיגען פלאַץ פאר דער חתימה?

— כדי צו מקיים זיין „מדבר שקר תרחק", פון א ליגען זאָלסטו זיך דערווייטערן. — האָט ר׳ אייזעלע געענטפערט.

———:———

מאן דיהיב חיה.

אין קוטנא, וואו ר׳ אייזעלע חריף איז געווען רב, איז ביי איהם פאַרגעקומען א דין תורה פון א פאָר מחותנים. דעם חתן׳ס

פֿאָטער האָט גע׳טענה׳ט, אז זיין מחותן, דער כלה׳ס פֿאָטער, דארף געבען קעסט, ווייל זיין זוהן, דער איידעם, איז א גרויסער למדן.

ר׳ אייזעל האָט אויסגעהערט די טענות און געגעבען א פרעג:

— ווי רופט מען דער כלה?

— חיה, — האָט דער אבי־הכלה געענטפערט.

— מאן דיהיב חיה יהיב מזונא, — האָט ר׳ אייזיק׳ל געענטפערט.

———:———

א בפרוש׳ע ראיה.

ר׳ אייזעלע סלאָנימער איז פריהער געווען רב אין קוטנא, אז סלאָנים האָט איהם אריינגעשיקט דעם כתב רבנות, האָט קוטנא איהם ניט געוואָלט פארלאָזען און די ראשי העיר האבען איהם שטארק געבעטען ער זאל פארבלייבען ביי זיי.

האָט ר׳ אייזעלע חריף זיי געזאָגט:

— איך האָב א בפרוש׳ע ראיה אז קוטנא איז ניט קיין שטאָט. די גמרא זאָגט: „קטנה ונערה היכי דמי" ווי איז דאָס געמאָלט א קטנה און א נערה צוזאמען? ענטפערט די גמרא: „קטנה דמין נעורין", א קטנה פון דער שטאָט נעורין, היינט ווען קוטנא וואָלט געווען א שטאָט, האָט דאָך די גמרא געקענט זאגען: „נערה דמין קוטנא."

———:———

די קינדער וועט ער אודאי אפקויפֿענען.

מען דערצעהלט, אויגמאָל איז צו ר׳ אייזעלען געקומען א שוחט, וועלכער איז שוין געווען אלט און זיך באקלאָגט אז ער

קען מעהר ניט שעכטען, ווייל ער האָט מורא, אז ער האָט פאר־לאָרן די הרגשה און ער וויל בעסער ווערן א מלמד. דערהע־רענדיג דאָס, האָט ר' אייזעלע געגעבען א טופע מיט'ן פום און א געשריי:

— ביי שחיטה, איז א ספק אויב דו קוילעסט די בהמה, די קינדער וועסטו געווים אפקוילענען.

———:———

נאָהנט פון אמת.

פאר ר' אייזעלע סלאָנימער האָט א מחבר געבראכט א פירוש אויף תורה געשריבען אויף די גליונות פון חומש און געבעטען זיין הסכמה.

ר' אייזעלע האָט נאָך גאָר ניט מעיין געווען אין ספר און גלייך געענטפערט:

— אייער חבור איז קרוב לאמת.

— רבי, — פרעגט דער מחבר — איהר האָט דאָך נאָר גאָר ניט געהאט צייט אייגצוקוקען אין חבור, ווי וויסט איהר שוין דאס צו זאָגען?

— איך האָב געזעהן — ענטפערט ר' אייזעלע — ער איז דאָך געשריבען אויף די גליונות פון חומש לעבען דער תורה. נו, איז ער געווים קרוב לאמת.

———:———

זיי וועלען שוין זעהן.

א מחבר איז געקומען צו ר' אייזעלע חריף בעטען אן הסכמה אויף זיינעם א חבור. ר' אייזעלע איז געווען זעהר פארנומען און עס האָט געדומען ביז פינסטערע נאכט, ווען ר'

אייזעלע האָט אָפּגעריסען א פּאָר מינוט און מעין געווען אין ספר.

דערווייל הערט ער ווי דער מחבר רעדט פּאר זיך:

— אָ, וואס טוט מען יעצט? עס איז שוין שפּעט, און עס איז דאָך א דין „תלמיד־חכם אל יצא יחידי בלילה מפני המזיקים?"

רופט זיך אָפּ ר' אייזעלע צו איהם:

— נישקשה, נעמט מיט אייער ספר, וועלען די מזיקים זעהן סא למדן איהר זייט, וועלען זיי שוין אייך ניט אָנרירען.

———:———

מעהר צוגעפּאסט.

אַמאָל איז געקומען א מחבר מיט זיין ספר צו ר' אייזעלען בעטען זיין הסכמה. ר' אייזעלע האָט אריינגעקוקט אין כתב יד און האָט געזעהן, עס זיינען דאָרט פּאראן מעהר נארישקייטען ווי חידושי תורה. זאָגט ער צום מחבר: „ווי וועט איהר א נאָמען געבען דעם ספר?" ענטפערט דער מחבר: „רד"ק". און אז ר' אייזעלע האָט איהם געפרעגט: „פּארוואס עפּעם רד"ק?" האָט ער ערקלערט, דאָס ער אליין הייסט דוד, דער פּאטער קלמן, און רד"ק מאכט ר' דוד קלמנ'ס. זאָגט צו איהם ר' אייזעלע:

— אזוי קען עס ניט זיין. פּאר זיך נעמט איהר דעם טיטעל רבי און פּאר'ן פּאטער ניט, איז דאָך דאָס א באליידיגונג פּאר אייער טאָטען. איהר גיט בעסער א נאָמען דעם ספר „דוראָק", וועט עס זיין אייער ריכטיגער נאָמען און אייער פּאָטער וועט אויך האָבען דעם מורינו.

———:———

שקר אין לו רגלים.

ר' אייזעלע חריף האָט אמאָל באגעגענט חברה־קדישה גע־העגדיג פון בית־עלמין שטארק שכור, אזוי, אז זיי האבען זיך געוואקעלט פון די פים.

האָט ר' אייזעלע געזאָגט:

— דאכט זיך די חברה־קדישה געהן פון עולם האמת און האָבען ניט קיין פים ווי דער שקר.

———:———

אן עצה.

אמאָל האָט א סלאָנימער אתרוגים־סוחר געשאפט אויף סוכות א טראנספאָרט אתרוגים. די אתרוגים זיינען אָבער אלע געווען ניט קיין שעהנע און ווען א חשוב, א בעל־הבית, פלעגט קומען קויפען אן אתרוג, פלעגט ער עס פריהער טראָגען ווייזען ר' אייזעלען און ר' אייזעלע האָט כסדר געזאָגט, אז עס ניט קיין „הדר". דער אתרוגים סוחר איז געקומען צולויפען מיט א גוואלד צו רבי אייזעלען:

— סטייטש, רבי, איהר מאכט דאָך מיך אומגליקליך — האָט דער סוחר געווויינט — איך וועל דאָך איבערבלייבען מיט אלע אתרוגים.

— וואָס קען איך העלפען, — האָט ר' אייזעלע געענט־פערט — אז די אתרוגים זיינען ניט קיין שעהנע. איך קען דיר נאָר געבען אן עצה, דו גיב יעדען בעל־הבית צוויי אתרוגים און וועז אימעצער וועט קומען ביי מיר פרעגען, וועל איך נאָר זאָגען, דער איז א בעסערער, וועט יענער קויפען דעם בעסערען און דו וועסט אָפלייזען פאר דיינע אתרוגים.

———:———

אַ טאַטע א תּרת, דאַרף דער זוהן זיין אברהם.

ר' אייזעלע סלאָנימער איז אמאָל געווען סנדק אויף א ברית. ווען מען האָט געהאלטען ביי דער ברכה ביי די ווערטער „ויקרא שמו בישראל" איז דער בעל ברית געבליבען שטעהן און ניט געווואוסט וואס פאר א נאָמען זאָל מען געבען דעם קינד. זאָגט ר' אייזעלע, זאָל מען איהם רופען אברהם.

נאָכ'ן ברית, פרעגט מען דעם רב פון וואנען האָט ער עס גענומען, אז דער נאָמען זאָל זיין אברהם, האָט ער געענטפערט:

— איך האָב געזעהן ווי דער טאַטע שטעהט ווי א תּרח, האָב איך זיך געטראכט, אז דער זוהן דארף הייסען אברהם.

———:———

אַ גוטער סימן.

איידער ר' יאָסעלע סלאָנימער איז געווארען רב, האָט ער געגעסען קעסט ביי זיין שווער ר' אייזעלע. האָט איהם ר' אייזעלע אמאָל א זאָג געטאָן:

— הער זיך איין, יאשע, אפשר קענסטו מיר זאָגען, ווער פון אונז ביידען איז דאס דער סלאָנימער רב? שאלות פסק'נען מיר דאָך ביידע ניט, דאָס טוט דער מורה הוראה ר' פייטעל; ביי א דין תורה זיצען מיר ביידע; פון די שכירות לעבען מיר אויך ביידע, ווער איז פאָרט רב?

— נו, ווי קען מען עס ווייסען? — האָט ר' יאָסעלע צוריק געפרעגט.

— כ'וועל דיר זאָגען, געה ארוים אין שטאָט, וועסטו הערען וועמען מען בארעדט.

———:———

ער איז אַ מלאך.

וועז ר' אייזעלע חריף איז געווען אין ווילנא האָט צו איהם א פאָטער געבראכט זיין זוהן, ר' אייזיק זאָל איהם געבען סמיכה. זאָגט ר' אייזעלע צום פאָטער „אייער זוהן איז א מלאך אלקים". דער פאָטער איז צוועק מלא שמחה. שפעטער האָבען איהם די ארומיגע געפרעגט:

— סטייטש, רבי, דער בחור איז דאָך אן עם הארץ, פאר־וואָס האָט איהר איהם גערופען מלאך?

האָט ר' אייזעלע געזאָגט:

— נו, אַט דאָס מיין איך דאָך טאקע, ווייל „לא נתנה תורת למלאכי השרת" (די תורה איז ניט געגעבען געווארען צו קיין מלאכים).

———:———

אמת'ע וואָסער.

איינער א רב האָט אמאָל א פרעג געטאָן ר' אייזעלע חריף:

— רבי, וואָס טוט מען, עס איז דאָך גאר ניטאָ קיין אמת אויף דער וועלט.

האָט איהם ר' אייזעלע א זאָג געטאָן:

— וואָס רעדט איהר, וואָס הייסט עס איז ניטאָ קיין אמת? אַט נעמט, למשל, ביי מיר טראָגט אַ אידענע מילך, איז עס אמת'ע וואָסער.

———:———

מיניה וביה

איינער פון ר' אייזעלע חריף'ס מקורבים, א איד א זקן, האָט אמאָל א פרעג געטאָן ר' אייזעלען אין א וויץ:

— עס שטעהט דאָך „זקני תלמידי חכמים כל זמן שמזקינים

דעתם מיושבת עליהם", טאָ ווי קומט עם וואס אייערע לעצטע ספרים זיינען אביסעל שוואכער ווי די ערשטע?

— עס שטעהט דאָך אבער אויך: „זקני עם־ארץ כל זמן שמזקינים דעתם מטורפת עליהם". דעריבער קומט אויך אויס די שפּעטערע תורה שוואכער — האָט ר' אייזעלע מיניה וביה געענטפערט.

———:———

אַז מען איז אַ „חמרא".

ר' אייזעלע חריף, דער סלאָנימער רב, איז אמאָל אין א קאל־טען טאָג אין חודש תמוז געקומען אין שוהל אָנגעטאָהן אין א פּומער, האָט איהם איינער געפרעגט:

— רבי, האָט איהר קיין מורא ניט געהאט, מען וועט נאָך אויף אייך זאָגען דעם וועלטעל „חמרא בתקופת תמוז קרירא ליה?"

— דער טייטש פון פּסוק איז נאָר אנדערש — האָט ר' אייזעלע געענטפערט — אז מען איז א „חמרא" און מען שעהמט זיך אָנטאָהן א פּומער וועט עס איז אמאָל קאלט בתקופת תמוז, איז טאקע — „קרירא ליה" איז יענעם טאקע קאלט.

———:———

פון איהם איז קיין ראיה ניט.

ר' אייזעלע חריף האָט זיך אמאָל אויפגעטראָפען ביי א ברית מילה מיט ר' יאָסעלע שלאמזיר חזן. נעמענדיג אביסעל בראנפען און וועראנדיג בגילופינ'דיג, האָט דער חזן א פּרעג געטאָן ר' אייזעלען:

— רבי, איך וואָלט וועלען וויסען, פּאר וואס האלט די וועלט אַז א חזן איז א נאַר. אָט בין איך, אמת טאקע, איך האלט זיך

ניט פאר קיין חכם, אבער דאָך וועט יעדער מודה זיין, אז איך בין ניט נארישער פון וועלכען עס איז בעל־הבית.

— פון אייך איז קיין באווייז ניט, — האָט ר' אייזעלע געענטפערט — „אין מביאין ראיה מן השוטים".

———:———

זאָלען זיי בעסער אויסגעהן נאָך איהם.

ר' אייזעלע סלאָנימער פלעגט ניט מאריך זיין אין שמונה עשרה און ער פלעגט תמיד אויסגעהן די „שמונה עשרה" פריהער פון גאנצען עולם. האָט מען איהם אמאָל געפרעגט, וואָס איז די מעשה וואס אלע רבנים געהן אוים „שמונה־עשרה" שפעטער, אז דער עולם דארף אויף זיי ווארטען און ער גיהט אוים פריהער פון אלעמען. האָט ר' אייזעלע געענטפערט:

— וואָס דארף איך אויסגעהן נאָכ'ן עולם; זאָל בעסער דער עולם אויסגעהן נאָך מיר.

———:———

ער וועט זיך יאָגען נאָך דעם.

צו רבי מאיר פרעמישלאנער איז געקומען א חסיד צולויפען מיט אימפעט, ער מוז גלייך זעהן דעם רבי'ן, ווייל זיין ווייב איז אַ קשה לילוד. גראדע האָט דער רבי דאן געשלאָפען, און דער גבאי האָט דעם חסיד ניט געוואָלט צולאָזען. דער חסיד איז אָבער צוגעשטאָנען, אז ניט אנדערש ער מוז זעהן דעם רבי'ן. דער גבאי האָט געזעהן, אז ער קען זיך ניט אָפּטשעפען פון חסיד, איז ער אריין אין חדר, וואו דער רבי האָט געשלאָפען, דאָרט פארזאמט זיך א ווייל, און דערנאָך שפעטער ארוים מיט א מטבע אין האנט און זיך געוועגדט צום חסיד:

— דער רבי האָט געהייסען צולעגען די מטבע צום נאָפּעל פון דער געווינערין, וועט זי באלד געהאָלפען ווערען.

אין א שטונדע ארום איז דער חסיד געקומען צו רבי מאיר'ן און איהם געטראָפען אין שטוב. ער האָט אָנגעהויבען דאנקען דעם רבי'ן פאר דער גוטער סגולה וואס ער האָט איהם געגעבען, וואָס האָט גלייך געהאָלפען דער געווינערין. דער רבי האָט פאר־שטאָנען, אז דאָ איז עפעס ניט גלאָט. וועז דער חסיד איז אוועק האָט ער געשיקט רופען דעם גבאי, און איהם געפרעגט, וואָס איז דאָ פארגעקומען.

דער גבאי האָט דערצעהלט דעם רבי'ן די גאנצע מעשה, וואָס דאָ האָט פאסירט, און אז ער איין האָט עם איהם גע־געבען די סגולה.

— וואָס איז דיר עפעס איינגעפאלען א מטבע פאר א סגולה? — האָט דער רבי געפרעגט.

— גאנץ פשוט, — האָט דער גבאי געענטפערט — דאָס איז א אידיש קינד, אזוי גיך ווי ער וועט דערזעהן א מטבע, וועט ער זיך גלייך נעמען יאָגען נאָך דעם.

———:———

א סופר בייטאָג און בעקער ביינאכט.

אין דער שטאָט, וואו ר' מאיר פרעמישליאנער איז געווען רב, איז געווען א סופר, וועלכער פלעגט בייטאָג שרייבען סופריש און ביינאכט העלפען דער ווייב באקען ברויט צום פארקויפען: וויל ער פלעגט זיין אויף גאנצע נעכט, איז ער גע־וען בייטאָג פארשלאָפען און פלעגט מאכען פיעל גרייזען אין דער כתיבה, האָט דערפאר ר' מאיר ג'פסל'ט זיין כתיבה.

וועז גוטע פרייגד זיינען געקומען צו ר' מאיר'ן בעטען פאר דעם סופר, האָט זיי ר' מאיר געזאָגט:

— וואָס ווילט איהר, עס איז א בפירוש'ע גמרא: „נכתב ביום ונחתם (אַ בעקער) בלילה — פסול".

———:———

ער באגרייפט עם מיט חריפות.

ר' אליה ברוך, איידער ער איז געוואָרען רב אין מיר, איז געווען רב אין א קליין שטעטעל. ער האָט געזומען א קליינעם געהאלט און געלעבט א געמאטערטען לעבען. די רבי'צין איז תמיד געווען פארזאָרגט, ווי קומט מען אוים, די הוצאה איז גרוים, די קינדער וואקסען אונטער און די פרנסה איז קליין.

ר' אליה ברוך, וועלכער איז געווען א פרעהליכער פון נאַטור, האָט קיינמאָל ניט געזאָרגט. ער פלעגט זיך נאָך צוויצלען און איבערהויפט זיצען און לערנען.

איינמאָל רופט זיך אָפּ די רבי'צין:

— אליה ברוך, דו זאָרגסט דאָך גאָר ניט פאר דיין פאַמיליע, פאר די קינדער. ביי מיר איז דאָס לעבען קיין לעבען ניט פון גרוים זארג און דו — זאָל דאָס דיר אָנהויבען צו קימערן.

— פארשטעהסטו מיך, — האָט ר' אליה ברוך געענטפערט — דו ווייסט דאָך, אז מען זאָגט אויף מיר, אז איך האָב א שארפען קאָפּ און בין א גרויסער חריף. וואס איז דער חילוק צווישען א חריף און א פארשטאָפּטען קאָפּ? דאָס וואס א חריף באגרייפט אין איין שטונדע, נעמט דאס זעלבע ביי א פארשטאָפּטען קאָפּ צו פארשטעהן א גאנצע וואָך. יעצט קענסטו שוין פארשטעהן, אז דאָס וואס דו זארגסט א גאנצע וואָך, איז פאר מיר געגוג נאָר איין שטונדע.

———:———

פאר וועמען דער ים איז אנטלאָפען.

האָט מען זיך פאר'ן רב געקלאָגט אויף די חברה קדישא פון שטעטל, אז צו זייער טרינקען איז שוין גאָר ניטאָ קיין מאָס. שטענדיג טרעפט מען זיי שכור, אז עס איז פשוט א חרפה דאָס צוקוקען.

דער רב האָט אָבער פארשטאַנען, אז אָהן די ביסעל בראַנפען וועט קיין חברה קדישא ניט זיין און ער האָט געזאָגט:

— נישקשה, עס מאכט ניט אוים, פון אייביג אָן זיינען חברה-קדישא געווען שכורים. מיר זאָגען אין „הלל: „הים ראה וינוס", איז דאָך די קשיה, צו וואס האָט ער געדארפט ענטלויפען? זאָגט אויף דעם די גמרא, אז „ראה ארונו של יוסף" — ער האָט געזעהן ווי מען טראָגט יוסף'ס ארון, אזוי גיך ווי דער ים האָט געזעהן אז חברה קדישא געהן, קענען זיי איהם נאָך אוים-טרינקען, האָט ער געמאכט פליטה.

———:———

אַ דאָקטאָר איז פריהער.

אַ חלוקי דעות איז אויסגעבראָכען אין שטעטל, וואָס זאָל מען נעמען פריהער א דאָקטאָר צו אן אדוואָקאט. אייז צד האָט געהאלטען, אז מען מוז האָבען א דאָקטאָר, ווייל אז עס ווערט אימעצער קראנק, איז ניטאָ ווער עס זאָל היילען, און די אַנדערע האָבען אָבער גע'טענה'ט, פריהער מוז מען זאָרגען פאר די געזונטע. טאָג און נאכט איז „סודען" מיט די גויים און אידען פארשפילען, ווייל עס איז ניטאָ קיין אדוואָקאט. האָט דער רב זיך אריינגעמישט און געזאָגט:

— איך האָב א ראיה, אז א דאָקטאָר, אפילו ביי בריאת העולם האָט מען פריהער געדארפט דעם דאָקטאָר, באלד ווי

גאָט האָט אויסגעשניטען דעם ריפּ פון אדם הראשון; און אַן אַדוואָקאט האָט מען ערשט געדארפט, ווען קין האָט גע׳הרג׳עט הבל׳ען.

———:———

ווי קומט דער אדם צו בהמה.

א רב אַן אורח איז געקומען אין א פרעמדע שטאָט און דער שמש האָט איהם געגעבען א פּלאץ אין שוהל לעבען אַן עם הארץ. דער עם־הארץ האָט זיך געוואָלט אויספּיינען פּאר׳ן רב און ווען עס איז געקומען צו „אדם ובהמה תושיע ד׳" גענהט ער צו צום רב און פרעגט:

— ווי קומט עס, רבי, וואס מען האָט געשטעלט דעם מענשען לעבען דער בהמה?

— איך וויים אליין ניט, וואָס דער שמש האָט זיך גע־טראכט — האָט דער רב גלאָסען געענטפערט.

———:———

אַ קשיה און א תירוץ.

אן עם הארץ האָט געפרעגט א רב, פאר וואס דארף מען צווויי „יקום־פורקנ׳ס".

— טאָמער גענהט איינער פארלאָרען, — האָט דער רב גע־ענטפערט — וועט זיין אן אנדערער.

— טאָ פארוואָס איז נאָר איין „מי שברך"?

— ווייל איינער איז שוין פארלאָרען געגאנגען. — איז געווען דעם רב׳ס ענטפער.

———:———

ער אליין דארף דאָך דאָס ווייסן.

דער באריהמטער ר' ליב גראָס, פון פרעסבורגער ישיבה, האָט אמאָל געזאָגן, ווי אן „עם הארץ", וועלכער האָט זיך אָבער געהאלטען פאר א למדן, האָט ביים דאוונען איבערגעוואָרפען דעם טלית איבער'ן קאָפּ, האָט צו איהם ר' ליב אזוי געזאָגט:

— איהר זייט דאָך א בן־תורה, רבי שמואל, פארוואס ווייסט איהר ניט, אז אן עם הארץ טאָר ניט איבערווארפען דעם טלית איבער'ן קאָפּ?

———:———

אויף אייביג קאָסט טייערער.

אין יאסלא איז אמאָל געווען א איד א פראָצענטניק. ער פלעגט נעמען גרויסע „וואוכער" און דערצו איז ער נאָך געווען א קמצן און פלעגט ניט געבען א פרוטה, ניט אויף צדקה און ניט אויף צרכי צבור. אז דער פראָצענטניק איז געשטארבען, האָבען חברה־קדישא באשלאָסען, איצט נאָכ'ן טויט ביי איהם עפעס אויפמאָנען פאר קהל, און זיי האָבען פארלאנגט צווויי טויזענד קראָנען קבורה געלטן. די יורשים האָבען אזוי פיעל ניט געוואָלט געבען און פאר'מסר'ט די חברה־קדישא ביי דער ממשלה. האָט דער מושל געשיקט רופען דעם רב, ר' פנחס יאסלער און איהם פארגעווארפען:

— ווי וויל דאס די קהילה אזוי באריסען די יורשים און פארלאנגט דריי־פיער מאָל מעהר ווי ביי אנדערע מתים?

— אדוני המושל! — האָט ר' פנחס געענטפערט — דער איד דארף צאָהלען מעהר ווי אנדערע מתים, מיר אידען גלויבען אין תחית המתים און ווען א איד שטארבט, נעמט ער דעם קבר נאָר אין „ארענדע", אויף א שטיקעל צייט, קאָסט עס ביליג; דער איד, אָבער, איז געווען א פראָצענטניק און, לויט דעם אי־

דישען דין, שטעהט א פראָצענטניק ניט אויף קיין תחית המתים, מוז איהם קהל פארקויפען די קרקע אויף אייביג, קאָסט עס טייער."

דעם מושל איז געווען געפעלען דער ענטפער, און די יורשים האָבען געמוזט באצאָהלען די גאנצע צוויי טויזענט קראָנען וואָס חברה־קדישא האָט פארלאנגט.

———:———

נישט געהאט קיין בירה.

אין א קליין שטעטעל איז געשטארבען דער רב, איז דער ראש הקהל אוועקגעפאָהרען אין דער גרויסער שטאָט און האָט פון דאָרט געבראכט א פארהיקעוועטען איד און איהם געמאכט פאר'ן שטעטעלשען רב.

האָבען איהם די בעלי־בתים פארדראָסיג אויסגערעדט:

— וואָס איז אייך עפעס אייגנעפאלען בריינגען א רב, וועל־כער פארהיקעווען זיך צו יעדען וואָרט?

— וויל איך האָב נישט געפונען קיין — שטומען. — איז געווען דער ענטפער פון ראש הקהל.

———:———

געמאכט אַ היתר.

דער טארנאפאָלער רבי פלעגט זאָגען:

— די גמרא זאָגט „אם ראית תלמיד חכם, שעשה עבירה בלילה, אל תהרהר אחריו ביום — ודאי עשה תשובה", איז דער פשט: אז דו זעהסט א תלמיד חכם טוט אן עבירה ביינאכט, זאָלסט דו ניט נאָכקלערען נאָך איהם בייטאָג, „ודאי עשה תשובה" — ער האָט אודאי געמאכט „א תשובה", אז מען מעג.

———:———

זיין משפט איז נערעכט...

אַ דיין אין א שטעטעל, וועלכער האָט געהאט א שם אין דער סביבה פאר א שוחד־נעהמער, איז צו פערציג יאהר טויב געוואָרען.

האָט די שטעטעל אויף דעם געפרעגט א קשיה:

— עס שטעהט „כי השוחד יעור עיני חכמים" האָט ער דאָך געדארפט גיכער ווערען בלינד?

האָט אבער איינער א „למדן" גלייך געמאכט רעכט דעם פסוק:

— איהר פארשטעהט, — האָט דער למדן געזעדט — איהר קאָנט דאָך אונזער שטעטעל, מען פלעגט אלץ דעם דיין מבטיח זיין מתנות און מען פלעגט איהם ניט אָפגעבען, דעריבער האָבען פון דעם שוחד נאָר געהערט די אויערן — זיינען זיי טויב געוואָרען, אָבער די אויגען האָבען ניט געזעהן — זיינען זיי בליבען זעהענדיג.

———:———

עס האָט זיך ניט געפונען קיין מלאך.

אַ געוויסע קהלה האָט באשלאָסען אפצוזאָגען דעם שוחט, און דער ראש־הקהל האָט געהייסען דעם שמש איבערגעבען איהם דעם באשלום. דער שמש האָט זיך פון דער שליחות אָפּגעזאָגט, אָנגעבענדיג דעם טעם, ער קען ניט געהן אָנזאָגען א אידען, אז מען האָט ביי איהם צוגענומען דאָם כרויט. איז דער ראש־הקהל געוואָרען אין כעס אויפ'ן שמש און איהם פארקלאָגט ביים רב. האָט דער רב געזאָגט:

— דער שמש איז נערעכט. וועז גאָט האָט געהייסען אברהם אבינו מקריב זיין זיין זוהן יצחק אויף דער עקידה, האָט ער עס, כביכול, אליין איהם אָנגעזאָגט, שפעטער אבער וועז גאָט האָט

געהייסען אומבייטען אויף אן עֵיל, שטעהט שוין „ויקרא אליו מלאך ד'", האָט גאָט ברוך הוא געהייסען א מלאך זאָל עם זאָגען אברהם'ן, איז דאָך די קשיה, האלט גאָט פריהער אויך איהם הייסען ברייגגען זיין זוהן צו דער עקידה דורך א מלאך? דער תירוץ איז, אז אויף אזא שליחות וואָלט זיך ניט געפונען קיין מלאך.

———:———

ער ברייגגט „לחיי העולם הבא".

אין שטעטעל איז געווען אדאָקטאר, וועלכער איז געווען אַ פרייער און איז קיינמאָל ניט געקומען דאוונען אין שוהל.

אז זיין מוטער האָט געהאלטען ביים שטארבען, האָט זי ביי איהם געזומען זיין וואָרט, אז ער וועט אָפּהיטען די יאהר־צייטען נאָך איהר.

איינמאָל איז דער יאָהר־צייט אויסגעפאלען שבת, איז דער דאָקטאר געקומען אין שוהל דאוונען. ביי קריאת התורה האָט מען דעם דאָקטאר אויפגערופען אן עליה. און דער בעל־קורא האָט אויסגערופען: „יעמוד מורנו ורבנו הרב הדאָקטאר." האָט עם די בעלי־בתים פארדראָסען מען זאָל דעם דאָקטאר רופען „מורנו" אזא אפיקורס.

האָט זיי אבער דער רב בארוהיגט און געזאָגט:

— איהם קומט דער טיטעל נאָך גיכער פון רב. חז"ל זאָגען „אביו ורבו — רבו קודם" דער פאטער און דער רבי, איז דער רבי פריהער, וויל דער פאטער האָט איהם געבראכט אויף דער וועלט, און דער רבי — לחיי העולם הבא. אונזער דאָקטאר ברייגגט גיכער „לחיי העולם הבא" נאָך פון דעם רבי'ן.

———:———

דער כח פון וואסער.

וועז עס איז ארויס דער באפעהל פון „צאר ניקאלאי", אז אידען האבען ניט קיין וואהנרעכט טיעף אין רוסלאנד, איז א אידישער סוחר אין לאדז, וועלכער איז געווען פארבונדען מיט געשעפטען אין מאסקווא, געקומען צום רב מיט א שאלה, צו מעג ער זיך לאזען שמד'ן נאר לפנים, אבי מען זאל איהם לאזען זיין אין מאסקווא.

— רבי, — האט דער איד געטענה'ט — אין הארצען בלייב איך דאך א איד ווי פריהער. וואס קען עס שאדען די פאר טראפענם וואסער, וואס זיי וועלען אויף מיר ארויפגיסען?

— איך וועל דיר ערקלעהרען — האט איהם דער רב גענטפערט. — גאט האט געבענשט אונזער פאטער יעקב'ן, אז זיינע קינדער זאלען זיין ווי די שטויב פון דער ערד, איז דאך די קשיה, איז דען די שטויב די גרויסארטיגסטע זאך אויף דער וועלט, וואס גאט האט אויסגעקליבען דאס מיט דעם צו פערגלייכען די אידען? דער תירוץ איז, שטויב האט אין זיך די גרויסע מעלה, וואס עס וועלט קיינמאל ניט אנדערש און עס קען קיינמאל ניט פארניכטעט ווערען. אזוי איז מיט די אידען, פון לאנד צו לאנד, פון ארט צו ארט אין גלות ווערט מען געיאגט און מען בלייבט אידען. פאראן אבער איין מיטעל אומצוברייגען די שטויב, און דאס איז, ארויפגיסען א פאר טראפענם וואסער, דאמאלט ווערט עס בלאטע. זעהסטו שוין וואס א פאר טראפענם וואסער זיינען?

———:———

יעדער טרויערט אויף זיין אופן.

א גרויסען קארגען, וועלכער האט זיך אפילו אין די ימים-טובים ניט פארגונען צו עסען א שטיקעל פלייש, האט מען אום

תשעה באב געטראַפען זיצענדיג איבער א פעטע הוהן און פּרא־ווענדיג א סעודה.

וועז מען האָט דאָס דערצעהלט דעם רב, האָט ער געזאָגט:

— דער קארגער טוט זעהר ריכטיג, וואס איז די כוונה פון דעם תענית תשעה באב, נאָר כדי צו טרויערן אויפ'ן חורבן בית המקדש. וועז דער מאן זאָל פאַסטען, וועט עס ביי איהם גאָר זיין א שמחה, ער וועט אייגנשפּארען געלט; דערפאר וועז ער האָט געגעסען די הוהן, האָט ער גרויס צער, וואס ער האָט אויס־געגעבען געלט אוז דאס איז זיין טרויער.

———:———

א גאַנץ אלטע תקנה.

דער ווילנער גאון רבי אליהו איז געזעסען טאָג אוז נאכט אוז געלערנט. מען פלעגט איהם אבער אָפט שטערען דורכ־דעם, וואס מען פלעגט איהם רופען צו די אסיפות פון דער קהילה. האָט ר' אליהו אַנגעזאָגט, אז מען זאָל איהם רופען נאָר אויף אזוינע אספות, וואו מען וויל איינפיהרען גאנץ נייע תקנות. איינמאָל האָט די קהילה געווואָלט איינפיהרען א גאנץ נייע תקנה, אז פרעמדע אָרימע לייט זאָלען ניט צוגעלאָזען ווערען צו קלייבען נדבות ביי דער געמיינדע, האָט מען צו דער אספה געשיקט רופען דעם „גאון".

אז דער גאון האָט דערהערט וועגען וואס עס האַנדעלט זיך, האָט ער אויסגעשריען מיט כעס, וואס מען האָט איהם גערופען געגען זיין פארזאָג צו אַזא אספה, וואו מען מאכט ניט קיין נייע תקנה.

— רבי, — האָט דער ראש־הקהל מיט ציטער געזעדט — דאָס איז דאָך א נייע תקנה, נישט צו לאָזען די אָרימע לייט.

— דאָס איז שוין א גאנץ אלטע תקנה — האָט דער גאון צוריק געדעדט מיט כעס — סדום און עמורה האָבען עם נאָך פריהער פון אייך איינגעפיהרט.

———:———

א שווערע האנט.

צו דעם באריהמטען בראָדער גאון און מחבר פון פיעל ספרים רבי אפרים שלמה מארגאָליס, וועלכער איז אויך געווען גאנץ רייך, איז אמאָל געקומען א באוואוסטער רב בעטען א נדבה פאר א דבר שבצדקה. רבי אפרים האָט דעם רב געגעבען א נדבה, וועלכע איז איהם אויסגעקומען צו קארג און האָט איהם ניט צופרידענגעשטעלט. נאָכדעם האָט רבי אפרים שלמה געבעטען דעם גאסט נאָך מיט איהם פארבריינגען און איהם אויך געוויזען זיינע ספרים. דער רב האָט איבערגעקוקט די נעמען פון די ספרים און געזעהן, אז זיי טראָגען אלע רבי אפרים'ס נאָמען: „בית-אפרים", „שער-אפרים", „ראש-אפרים" און „יד-אפרים, רופט זיך אָפּ דער רב:

— אלע ספרים געפעלען מיר זעהר גוט, אויסער איינער.

— וועלכער? — האָט רבי אפרים געפרעגט.

— דער „יד-אפרים" — האָט דער רב געענטפערט — (רבי אפרים'ס האנט) זעהט מיר אוים צו זיין אביסעל שווערליג.

———:———

וועז דער וואָלף און הונט זיינען עהנליך.

אין א שבועות נאכט, נאָכדעם ווי אלע זיינען געווען פארמאטערט פון א גאנצע נאכט וואָך זיין און לערנען, האָבען זיי אויפ'ן פארטאָג, וועז עס איז נאָך ניט גוט געווען ליכטיג, זיך

אַנגעהויבען רייסען צו דאוונען שחרית. האָט זיי אבער דער רב פארוועהרט, און געהייסען נאָך ווארטען אביסעל ביז עס וועט ווערען ליכטיגער. דאָס האט ניט געשמעקט דעם גבאי פון שוהל, מיט דעם נאָמען ראובן וואָלף, וועלכער האָט אויסגערופען צום רב:

— מיר וואונדערט, רבי, וואס איהר ווייסט ניט דעם דין, אַז מען מעג דאוונען גלייך ווי מען קען אונטערשיידען צווישען א הונט און א וואָלף?

— געווים איז מיר דער דין באקאנט — האָט דער רב געענטפערט — אָבער וען דער וואָלף און דער הונט זיינען עהנליך און אויפגעמישט צוזאמען, דאמאָלט איז זעהר שווער צו באשטימען די ציים.

———:———

ער וויים נאָך ניט פון רש"י.

צו רבי שלמה מינץ איז געקומען א איד, וועלכער האָט ביי זיך געהאט א סך בריף, וואו מען האָט אויף איהם געשריבען „גאון", און זיך אַנגעגעבען פאר אן אדם גדול. קלעהרענדיג, אז דער מענש איז באמת א „גאון", האָט ר' שלמה איהם געוויזען א שווערע שטיקעל רש"י, אויף וואס ער האָט זיך געמאטערט און ניט געקענט געפינען קיין תירוץ. באלד האָט ער זיך אָבער ארומגעזעהן, אז ער האָט דאָ צו טאָן מיט אן עם־הארץ, וועלכער האָט ניט פארשטאַנען וואס דער רב רעדט צו איהם.

— איצטער פארשטעה איך שוין — רופט זיך אָפּ ר' שלמה צום אידען — פאר וואס מען רופט אייך גאון, וויל איהר קענט נאָך גאָר רש"י ניט. (רש"י האָט געלעבט אין שפעטערע צייטען פון די גאונים).

———:———

איצט איז די שטאָט גוט.

דער סאראקער רב, רבי דוד שלמה אייבעשיץ, האָט אי־ בערגענומען די רבנות אין צפת ארץ ישראל. ביי זיין אָפּפאָהרען פון שטאָט איז איהם ארוים די גאנצע קהלה באגליטען. וועז ער איז שוין געווען ווייט הינטער'ן שטאָט, האָט ער געבעטען די בעלי־בתים זיך אומקעהרען און געדאנקט פאר זייער אָנטאָהן איהם דעם כבוד.

— יעצט זעה איך — זאָגט זיי דער רב א גוט וואָרט — סא גוטע שטאָט סאראקע איז.

— זעהט איהר, רבי, — רופט זיך אָפּ איינער פון די חשוב'ע בעלי־בתים — אבי וועז איהר זייט ביי אונז געווען, פלעגט איהר אונז אלץ אויפגעוואָרפען און אָנרופען שלעכטע מענשען?

— איז עס דען א סתירה צו מיינע רייד? — זאָגט לא־ כענדיג דער רב — איך זאָג דאָך „איצט זעה איך סא גוטע שטאָט", איצט, וועז איהר אלע זייט דאָ מיט מיר הינטער'ן שטאָט און קיינער איז אין שטאָט ניט געבליבען.

———:———

נאָר איין שאלה.

איינער א רב איז אָפּגעווען אין א שטעטעל פיר יאָר צייט. נאָכהער, אז ער איז אָנגעקומען אין אן אנדער שטאָט, האָט ער דערצעהלט א גוואלדיגען חדוש:

— איך בין אָפּגעווען פיר יאָר צייט אין שטעטעל — האָט דער רב דערצעהלט — און אלע האָבען נאָר געפרעגט איין און די זעלבע שאלה: „רבי, וועז פאָהרט איהר אוועק פון דאנען?"

———:———

תנו רבנן.

צו אייגעם א רב פון די גרויסע רבנים איז געקומען א יונ־גער מאן בעטען סמיכה אויף רבנות. דער רב האָט אַ שמועס געטאָן מיט'ן יונגעמאן אין לערנען און באלד אָנגעטאפט דעם דופק, אז זיינע קענטענישען זיינען זעהר שוואַך. נעמט דער רב ארויס פון שאפע א גמרא און ווייזט אָן דעם יונגעמאן, וואו ער זאָל אָנהויבען זאָגען. דער יונגערמאן נעמט באלד זאָגען אויפ'ן קול „תנו רבנן" — „די רבנן האָבען געלערנט". שטעלט איהם באלד אָפּ דער רב און זאָגט:

— ניין, יונגערמאן, איך קען אייך סמיכה ניט געבען.

— פאר וואס? — וואונדערט זיך יענער.

— דערפאר — ענטפערט דער רב — וואָס „תנו רבנן" איז דער אמת'ער טייטש ניט „די רבנן האָבען געלערנט", נאָר „גע־לערנט האָבען די רבנן", פריהער, יונגערמאן, דארף מען לערנען, דערנאָך ערשט וועלט מען א רב.

———:———

שוין צייט מקדש צו זיין!

רבי יואל סירקוס, דער מחבר פון ב"ח איז געזעסען אין דער סביבה פון זיינע תלמידים, וועו זיין טאָכטער, א יונגע מיי־דעל, איז אריינגעקומען און איהם עפעס געזאָגט.

וועו די מיידעל איז אוועק, זאָגט ר' יואל מיט פאָטערליכען שטאָלץ:

— זי איז שעהן ווי די לבנה.

איינער פון די תלמידים, דער שפעטער באריהמטער מחבר פון „טורי זהב", האָט זיך אויף דעם אָפּגערופען.

— שוין צייט די לבנה מקדש צו זיין.
האָט איהם ר' יואל געזומען פאר א חתן פאר זיין טאָכטער.

———:———

ער לערנט עם פון יעקב אבינו.

דער רב האָט פארבעטען גאנץ שטאָט צו איהם אויף „קדוש". ווען מען האָט זיך געזעצט ארום די טישען, האָט מען געבראכט קליינע כוסות'לאך, אין וועלכע מען האָט אלעמען געגעבען צו־ביסעלאך וויין. דער עולם האָט זיך געקרימט אויף די קליי־נינקע גלעזעלאך. און די נאָהנטע מקורבים פון רב האָבען עם איבערגעגעבען דעם רב. האָט דער רב אזוי געזאָגט:

— ביי יעקב אבינו דערצעהלט די תורה, נאָכדעם ווי ער האָט אריבערגעבראכט זיין פאמיליע איבער'ן טייך, האָט ער זיך אומגעקעהרט צוריק, ווייל ער האָט פארגעסען פכים קטנים, קליי־נע קריגעלאך. איז דאָך קשה'דיג, יעקב אבינו וואם איז געווען אזוי רייך, האָט זיך עם געדארפט שלעפען איבער'ן טייך צוליעב קליינע קריגעלאך? דער תירוץ איז, ער האָט געדארפט די קליינע קריגעלאך זעהר נויטיג, ווייל ער האָט געהערט, אז עשו געהט מיט 400 מאן, האָט ער מורא געהאט, ווען ער זאָל ניצען גרויסע גלעזער, וועט איהם קיין וויין ניט קלעקען.

———:———

בעסער אומקומען, אידער געלט.

אויף דער קהילה אין פרעסניץ איז עפעס געקומען א צרה. דער פלאץ, וואו עס זיינען געשטאַנען די אידישע קראָמען, פון וועלכע כמעט די גאנצע שטאָט האָט געצויגען די יניקה, האָט געהערט צו א פריץ. האָט זיך דער פריץ מיישב געווען און געוואָלט אראָפווארפען אלע קראמען, האָט קהל געשיקט א דע־

לעגאציע און מען איז דורכגעקומען מיט'ן פריץ פאר א געווישע סומע געלד, ער זאל די קראמען לאזען צורוה.

די קהילה האט אבער די געלט ניט געהאט, האט מען ארויפגעלעגט א שטייער אוף יעדען איינעם לויט זיין פארמעגען. אז מען איז אבער געקומען מאהנען די געלט, האט יעדער איינער זיך געקלאגט, אז מען האט איהם אפגעשאצט העכער ווי ער פארמאגט און ער קען אזוי פיעל נישט געבען.

אז עס איז געקומען שבת, האט דער רב געהאלטען וועגען דעם א דרשה און אנגעהויבען אזוי:

— אין מגילת אסתר ווערט דערצעהלט, אז המן הרשע האט געבאטען אחשורוש'ן „עשרת אלפים ככר כסף", צעהן טויזענט שטיקער זילבער, אז מען זאל איהם לאזען אויס'הרג'נען די אידען. איז דאך די קשיה, וואס האבען די אידען אזוי גע'דאגה'ט, האבען זיי דאך געקענט אנבאטען מעהר פון המ'ן, מען זאל זיי ניט טאן קיין שלעכטס? דער תירוץ איז, זיי האבען טאקע גע־פרואווט טאן, אבער זיי האבען ניט געקענט אויפמאנען די געלט, ווייל יעדער איינער האט געזאגט, אז מען האט איהם צופיעל געשטעלט, און זיי האבען בעסער געלאזען מען זאל זיי אום־ברייגען איידער געבען געלט.

———:———

דער פשט פון תלמוד.

ר' פנחם יעלסקי, איינער פון די שעהנסטע בעלי־בתים אין קנישין, האט, נעבאך, געהאט א שלעכטען עלטער. ער איז גע־ווארען פארארימט און געדארפט אנקומען צו די קינדער, און די קינדער האבען איהם אפגעשיקט איינער צום אנדערען. דער זוהן האט גע'טענה'ט, ער וויל דעם טאטען, נאר די ווייב, די שנור, לאזט ניט; און די טאכטער האט געזאגט, אז איהר מאן,

דער איידעם, האָט איהר פארזאָגט, זי זאל זיך ניט דערוועגען אריינגעהמען דעם טאָטען. האָט די מעשה געירט דעם רב, ר' זונדעל טרעסטענער, און ער האָט שבת אין דער דרשה ברבים געדעדט וועגען דעם:

— עס איז מיר אלץ געווען קשה א גמרא — זאָגט ר' זונדעל — אויף דעם פסוק „והעם בוכה למשפחותיו" דרשה'ט די גמרא, זיי האָבען געווויינט, וואס מען האָט זיי פארבאָטען חתונה צו האבען מיט דער אייגענער משפחה. עס איז עפעס שווערליך צו פארשטעהן, וואס האָבען זיי געהאט צו ווייגען אויף דעם? איצט איז עס קלאָהר, דאָס האָבען געווויינט די אלטע לייט, וואס האָבען ניט געהאט אוואו צו זיין, ווען מען וואָלט מעגען חתונה האָבען מיט אייגענע, וואָלט א זוהן געגומען זיין שוועסטער פאר א ווייב, וואָלט דער זוהן ניט געקענט זאָגען, די שנור לאָזט ניט, און די טאָכטער וואָלט ניט געקענט זאָגען אויפ'ן איידעם.

———:———

מען קען ניט מאָבען לעבעדיג.

דער בעריהמטער בראָדער רבי, רבי שלמה קלוגער, האָט אויסגערופען א שוחט פאר פסול און איהם אָפּגעזאָגט פון זיין שטעלע. פאר'ן שוחט האָט זיך אבער אָנגענומען א גרויסער צד, וועלכער האָט גע'טענה'ט, אז דער רב האָט א פערזענליכע שנאה צום שוחט.

דער צד שכנגד הרב האָט זיך געווענדט צו רבי אברהם טורקער, דער דאבראמילער רב, ער זאל אראָפּנעמען דעם אסור פון שוחט, ער זאל קענען צוריק פארנעמען זיין שטעלע, האָט ר' אברהם אויסגעהערט זייערע טענות און אזוי געזאָגט:

— איך מוז מודה זיין, אז אייערע טענות זיינען גערעכטע.

דער רב האָט ניט געהאט קיין רעכט אַפּצוזאָגען דעם שוחט. דאָך קען איך איהם ניט צוריק ערקלעהרען פאר כשר. אין דער הגדה וועלט דערצעהלט, דער מלאך המות האָט געקוילעט דעם שוחט, איז געקומען גאָט און געקוילעט דעם מלאך המות. איז דאָך די קשיה, מילא דער מלאך המות האָט געקוילעט דעם שוחט, ווייל דער שוחט האָט געקוילעט די אקסען, אבער גאָט ברוך הוא, וועלן ער האָט ניט געוואָלט לויידען וואס דער מלאך המות האָט געקוילעט דעם שוחט, צו וואס האָט ער געדארפט קוילענען דעם מלאך המות, וואָלט ער בעסער לעבעדיג מאכען דעם שוחט? דער תירוץ איז, א שוחט, אַז ער וועלט איינמאָל געקוילעט, טאָר מען איהם ניט לעבעדיג מאכען!

———:———

וועלן יעדער „רוהט" צוביסלאך.

אין שטאָט האָט זיך דער חלול שבת פארגרעסערט. עס האָבען זיך געמעהרט די געשעפטען, וואָס האָבען אָנגעהויבען שבת האלטען אָפּען זייערע טהירען. האָט עס דעם רב געערגערט. דערהויפט האָט איהם פארדראָסען אויף די האלבפרומע אידען, וועלכע קומען נאָך שבת פריה אין שוהל און זייערע קראָמען זיינען אָפּען. האָט דער רב געהאלטען איבער דעם זיין דרשה און אזוי געזאָגט:

— איהר וויסט דאָך, וויי מען זאָגט פרייטאָג צו נאכט „וינוחו בה", שבת פריה, „וינוחו בו", און צו מנחה „וינוחו בם". ביי אונז אין שטאָט איז עס זעהר ריכטיג. פרייטאָג צו נאכט בלייבט דער מאן אין געשעפט און די ווייב בענשט נאָך ליכט, איז עס „וינוחו בה" זי רוהט; שבת אינדערפריה געהט דער מאן דאוונען און די ווייב בייט איהם אום, איז עס „וינוחו בו"; שבת פארנאכט בלייבט דער משרת אין קראָם און מאן און ווייב ג'ע-

הען שפּאצירען אוּן קומען נאָך אמאָל הערען דעם רב, איז עם „וינוחו בם".

———:———

פּארקעהרט דער פּשט.

א באריהמטער פּראָפּעסאָר האָט געפּרעגט א רב:

— וואָס איז די מעשה אמאָליגע אידישע רבנים זיינען געוועזען אויסער גאונים אין לערנען אויך גרויסע געלעהרטע אין וועלטליכע ווייסענשאפּטען, ווי למשל: ר' סעדיה גאון, דער רמב"ם, דער רלב"ג, אוּן היינטיגע אידישע רבנים זיינען אין וועלטליכע ווייסענשאפּטען כמעט אלף־בית'ניקעם?

— מיר אָרט אויך די זעלבע קשיה — האָט איהם דער רב געענטפּערט — וואָס איז די מעשה, אמאָליגע אידישע געלעהרטע זיינען אויך געווען גאונים אין לערנען, געווען קלאָהר אין ש"ס בבלי וירושלמי, ווי למשל: ר' סעדיה גאון, דער רמב"ם, דער רלב"ג, אוּן היינטיגע אידישע געלעהרטע זיינען אין לערנען כמעט עמי־הארצים?

———:———

פּון וועמען די עצה שטאָמט.

אַן אָרימע אלמנה איז אמאָל אריינגעקומען צו ר' אהרן קארלינער מיט א געוויין, איהר טאָכטער איז שוין צוויי יאהר א כלה, נאָר זי האָט נאָך אלץ ניט די פּופּציג רובעל נדן, וואס זי האָט צוגעזאָגט. יעצט וויל שוין דער חתן מעהר ניט וואַרטען אוּן אויב זי וועט נישט סילוק'ן דעם נדן, לאָזט ער אַפּ דעם שדוך. ר' אהרן קארלינער, וועלכער האָט גראדע געהאט געלט אין שטוב, איז צוגעגאנגען צו דער קאמאדע, אַרויסגענומען פּופּציג רובעל אוּן איהר געגעבען.

אין א שעה ארום קומט די אידענע ווידער אריין. מען האָט שוין מיט מזל אפגעשטעלט א טאָג אויף חתונה, נאָר זי האָט ניט קיין זיידען קלייד צו דער חופה און עס דארף קאָסטען פינף רובעל. ר' אהרן איז ווייטער צוגעגאנגען לאנגזאם צו דער קאָמאדע, ארויסגענומען נאָך פינף רובעל און איהר ווידער דערלאנגט.

איינער פון זיינע מקורבים, וואָס איז דערביי געווען, האָט איהם געפרעגט:

— מילא, די פופציג רובעל, וואס דער רבי האָט איהר געגעבען, פארשטעה איך נאָך, הכנסת כלה איז איינע פון די גרעסטע מצות, אָבער די פינף רובעל אויף א זיידענע קלייד, וואלט דען נישט געווען מעהר מצוה צו קויפען צעהן פּאָר שיכלאך פאר אָרימע יתומים?

— מיר איז אויך אויפגעפאלען — האָט ר' אהרן געענטפערט — דער זעלבער פּלאן, ווי דו זאָגסט, גלייכער צו קויפען צעהן פּאָר שיכלאך פאר בארוועסע יתומים, איידער איהר א זיידענע חופה־קלייד. נאָר ביי מיר איז געווּאָרען א ספק, ווער גיט עס מיר די עצה, דער „יצר־טוב" אָדער דער „יצר־הרע"? און ביי מיר איז געבליבען, אז דאס שטאָמט פון יצר הרע. וואָרים, האָב איך מיר געטראכט, ווען עס זאל שטאָמען פונ'ם „יצר־טוב", נאָך וואס האָט ער געדארפט ווארטען מיט זיין עצה ביז יעצט, ווען די אידענע איז געקומען בעטען אויף דער קלייד? פארוואס האָט ער מיר נעכטען ניט אָנגערעדט, איך זאָל קויפען שיכלאך פאר יתומים? מסתמא שטאמט עס פון „יצר הרע" און דעם „יצר הרע'ס" עצות פאָלג איך ניט. — האָט ר' אהרן פארענדיגט.

———:———

ווען די פאַס איז ליידיג.

ר׳ יעקב דוד סלוצקער איז געווען צו זיין גאונות אויך א קינסטלער אין דרוש. ער פלעגט מיט זייי ריידען זעהר שטארק ווירקען אויפ׳ן עולם.

איינמאָל האָט ער מספּיד געווען אן אדם גדול און דער עולם האָט גאָר ניט געוויינט. האָט איהם איינער פון זיינע מקורבים געפרעגט:

— רבי, וואָס איז די מעשה, וואס אייער הספּד האָט גאָר ניט געריהרט דעם עולם?

— מיין אומנות — האָט ר׳ יעקב דוד געענטפערט — איז נאָר אויפצודרעהען דעם קראַן, אָבער אז די פאס איז ליידיג בין איך ניט שולדיג.

———:———

צו וואָס דאָס בילד — אז ער איז אליין דאָ.

ניקאָליי דער ערשטער האָט אמאָל געדארפט דורכפאָהרען א אידישע שטעטעל. געוועגליך איז דאָס גאנצע שטעטעל מיט קינד און קייט געוועזען אויפ׳ן גאַס אָפּווארטען דעם קיסר.

דאָס האָט אויסגענוצט א געוויסער שונא ישראל. ער איז אריינגעגאַנגען אין בית המדרש און האָט איבערגעדרעהט דעם קיסר׳ס בילד, וואָס איז דאָרט געהאנגען, מיט׳ן פּנים צום וואנד. באלד ווי דער קיסר איז נאָר אָנגעקומען, האָט ער פאר׳מסר׳ט דאָס גאנצע שטעטעל אידען. די זאַך איז אָנגעקומען צו ני־קאָליי׳ען און ער האָט געפאָדערט פון רב אַן ענטפער, האָט איהם דער רב אזוי געזאָגט:

— מיר אידען לעגען אלע טאָג תפלין, כדי מיר זאָלען זיך דערמאנען, אז מיר זיינען גאָט׳ס קנעכט. שבת אָבער טאָרען מיר זיך צו די תפלין אפילו ניט צורירען, ווייל דער טאָג אליין דער־

מאנט אונז אַן גאַט. א גאנץ יאָהר מוזען מיר האָבען דעם קיסר׳ם בילד, כדי מיר זאָלען האָבען אימתא דמלכותא, אָבער בשעת דו, אדוני קיסר, ביזט אליין דאָ ביי אונז, דארפען מיר קיינע סמנים ניט; דער טאָג אליין דערמאנט אונז.

———:———

ביי בהמות איז עס קיין כלל ניט.

אין דער וועלט באריהמטער ישיבה וואלאזין איז געווען אַ מנהג, וועו דער עולם איז שוין געווען בגלופינ׳דיג, פלעגט מען אויסקלייבען צוויישען די בחורים א „פורים רב", איהם גוט אַנ־שכור׳ן און ער האָט געהאט דאָס רעכט פריי צו רעדען אויף אלעמען: אויפ׳ן ראש־הישיבה, אויפ׳ן משגיח און אויף די בחורים, אלעס וואס די תלמידים טראָגען אויפ׳ן הארצען.

איינמאָל האָט אזא „פורים־רב" זיהר שטארק אָפּגע׳לצ׳ע־וועט פון ראש ישיבה, איהם נאָכגעמאכט זיינע העויות און דער עולם האָט שטארק געלאכט. אויף מאָרגען האָט זיך דער בחור אויסגעניכטערט, און אוועק איבערבעטען דעם ראש־ישיבה.

— רבי, — האָט ער ג׳ט׳ענה׳ט — איך בין געווען צופיעל שכור און ממש ניט געוואוסט וואס איך רעד.

— איך האָב אויף דיר קיין פאריבעל ניט — האָט דער ראש ישיבה געענטפערט — די וועלט זאָגט „וואָס ביי א ניכטערען אויפ׳ן לונג איז ביי א שכור׳ן אויפ׳ן צונג", האָט דאָך לויט דעם כלל קיין בהמה קיינמאָל ניט געדארפט ווערען טריף. מען וואָלט געדארפט יעדע בהמה פאר׳ן שחט׳ן אַנטרינקען, ביז זי וואָלט ווערען שכור, דאן וואָלט אלץ וואס אויפ׳ן לונג ארויס אויפ׳ן צונג און מען וואָלט געזעהן צו די בהמה איז כשר אָדער נישט — דער תירוץ איז — האָט דער ראש ישיבה פארענדיגט —

אז דער כלל איז נאָר ביי מענשען, ביי בהמות איז איבערהויפּט קיין כלל ניטאָ.

———:———

זיי זעהען ווי מען מאַכט עס.

די טעלזער ישיבה איז געווען, ווי באוואוסט, איינגעטיילט אין פינף שעורים אַדער כתות. ר׳ אליעזר טעלזער, וועלכער האָט זעהר געהאלטען פון זיין ישיבה, האָט זיך אמאָל ארויסגערופען, אז זיינער א תלמיד פון צווייטען שעור קען בעסער לערנען ווי א קליינשטעדטעלדיגער רב.

איינער א רב, וואס איז דערביי געווען, האָט איהם געפרעגט מיט פארדרוס:

— וואָס איז אזוי דער מעהר מיט די בחורים פון אייער ישיבה, מען הערט פון אייך א גוט שטיקעל תורה, זיינען דאָך אויך פאראן גאוני ארץ, וואס האָבען איבערגעלאָזט וועלט־באַריהמטע ספרים, ווי דער „קצות־החשן", „נתיבות", און נאָך, לערנט דער קליינשטעטעלדיגער רב די ספרים און האָט אויך גוטע תורה?

— יא, — האָט איהם ר׳ אליעזר געענטפערט — א איד, וואָס עסט שוין זעכציג יאהר קוגעל אלע שבת, קען פונדעסטוועגען אליין ניט מאכען קיין קוגעל, דערפאר א מיידעלע פון צעהן יאהר, וואָס העלפט דער מאמען ערשט א יאהר צייט אין קיך, קען שוין יא מאכען א קוגעל, וויל זי זעהט ווי די מאמע מאכט דעם קוגעל. דער קליינשטעטעלדיגער רב נעמט פארטיגע תורה פון די ספרים; מיינע תלמידים, אבער, העלפען מיר מאכען די תורה דאָ אין ישיבה, דעריבער קענען זיי אליין מאכען דעם קוגעל.

———:———

ער וועט שוין קיין תחית המתים ניט אויפשטעהן.

ר׳ פלטיאל, א שעהנער איד, וועלכער פלעגט דאוונען דער צווייטער פון רב אויבען אַן אין בית־מדרש, פלעגט שטענדיג, וועז דער ש״ץ פלעגט קומען צו די וועלטער אין שמונה עשרה „ונאמן אתה להחיות מתים״ זעהר שטארק וויינען, האָט איהם דער רב אמאָל געפרעגט:

— איהר וועט קיין פאריבעל ניט האָבען, ר׳ פלטיאל, אפשר קענט איהר מיר ערקלעהרען, וואס וויינט איהר עפעס ביי דעם מעהר ווי ביי אנדערע תפילות?

— רבי, — האָט דער איד געענטפערט — איך האָב קינדער, זיינען זיי גרויסע הולטאיעס. וועז איך וואָלט ניט איינגעהיט מיין פארמעגען, וואָלטען זיי עס אויסגעבראכט אין גאָר א קורצע ווייל, אוז איך וואָלט געווען אן אָרימאן, דער גאנצער גליק וואס איך לאָז ניט. איך פארשטעה גאנץ גוט, אז ווי איך וועל נאָר שטארבען, וועט פון מיין גאנצע בעל־הבתיש׳קייט גאָר ניט וועז רען, זיי וועלען עס פארהולטייעווען אוז פארשפיעלען אין קאָר־טען. היינט וועז מיר זאָגען „ונאמן אתה להחיות מתים״ אוז איך וועל אויפשטעהן תחית המתים, וויים איך געווים, אז איך וועל דאן זיין אן אָרימאן אוז וועל ניט האָבען אויף מזון סעודה אחת, וויינט זיך עס מיר דעריבער שטארק.

— וויפיעל קינדער אזעלכע האָט איהר? — האָט איהם דער רב א פרעג געטאָן.

— פיער זיהן.

— נו, — האָט דער רב פארענדיגט — איהר האָט זיך גאָר ניט וואס צו שרעקען, ר׳ פלטיאל, וועז איהר פארמאָגט פיער אזוינע זיהן, וועט איהר שוין קיין תחית המתים אויך ניט אויפ־שטעהן.

———:———

וועו די עזלען זיינען פריצים.

ר׳ יהונת׳ל פראגער האָט אמאָל זיך געטראָפען מיט א גלח, האָט איהם דער גלח געפרעגט:

— וואָס איז די מעשה וואס איהר אידען זייט ביי זיך געוואָרען אזוי געהויבען? אמאָל איז אייער עלטער־פאָטער יעקב מיט זיין ווייב און ק׳נדער געפאָהרען אויף עזלען, און איהר זייט אלע שרות און אייך שטעהט נימ אָן צו פאָהרען נאָר אויף פערד?

— וואָס זאָלען מיר טאָן?—האָט ר׳ יהונת׳ל געענטפערט — אז די עזלען זיינען געווואָרען גאנצע פריצים און ווילען אויף אונז פאָהרען, מוזען מיר פאָהרען אויף פערד.

———:———

כדי צו פארדינען אַ טויזענטער.

איינער איז אמאָל תשעה באב געקומען צום רב פרעגען א שאלה:

— רבי, איך וויל אייך פרעגען — ווי איז דער דין, אויב איך וועל היינט עסען, וועל איך דורכדעם א אידען אריינברייגען טויזענט דאָלער, מעג איך עסען אָדער ניט?

— איך וויל פריהער וויסען — האָט דער רב געזאָגט — ווי אזוי קענסטו דאס אימעצען אריינברייגען טויזענט דאָלאר מיט דיין עסען אום תשעה באב?

— הערט איהר, רבי, היינט הער איך ווי צוויי אידען רעדען צווישען זיך: זאָגט איינער: אז היינט פאסטען אלע אידען — זאָגט דער אנדערער: אזוי פיעל טויזענטער זאָל איך האָבען, וויפיעל אידען עם עסען, היינט אז איך וועל עסען, וועט ער האָבען נאָך א טויזענטער.

———:———

אַז די שערי רחמים זיינען פארמאכט, — מוז מען זיי אויפברעכען.

ביי א פרנס העיר איז קראנק געוואָרען זיין איין-און-איינ-ציגע טאָכטער. עס איז איהר אלץ געוואָרען ערגער און ערגער, ביז איינמאָל אין מיטען נאכט איז איהר געוואָרען זעהר שלעכט און דער דאָקטאר האָט געזאָגט צום פאָטער:

— איך האָב מייניגע אָפּגעטאָן, יעצט בעט גאָט.

דער פרנס העיר איז אין מיטען נאכט אוועקגעלאָפען צום רב מיט א געוויין און יאמער:

— רבי, איהר מוזט ראטעווען מיין קינד! נעמט צונויף גלייך א מנין אידען און זאָגט תהלים.

דער רב האָט זיך גלייך אָנגעטאָן און ארויסגעגאנגען אין גאַס זוכען א מנין און גלייך אָנגעטראָפען אויף א געוויסען גנב „בערקע מאכער".

— בערעל, — האָט זיך דער רב צו איהם געווענדט — נעהם צונויף אכט אידען פון דיין חברה און קומט אין שוהל זאָגען תהלים, איהר קריגט באצאָהלט.

עס האָט ניט לאנג גענומען און בערל מיט א מנין פון זיין חברה זיינען געווען אין שוהל און נאָכגעזאָגט נאָכ'ן רב דעם תהלים.

דעם פרנס'עס טאָכטער איז געוואָרען בעסער. נאָכהער, אז דער פרנס האָט זיך דערוואוסט, ווער עס האָט געזאָגט תהלים פאר זיין טאָכטער, האָט ער געפרעגט דעם רב:

— רבי, וואס האָט איהר עפּעס אויסגעקליבען גנבים צו זאָגען תהלים פאר מיין טאָכטער?

— פארשטעהט איהר מיך — האָט דער רב געענטפערט — איך האָב געזעהן, אז די שערי-רחמים זיינען פארשלאָסען, האָב איך געמוזט נעמען אזעלכע לייטע וואס ברעכען שלעסער.

ניט זאָגען איז בעסער.

אַ רב אין א קליין שטעטעל האָט זעהר פיינט געהאט דרשות און מגידים. ער האָט די מגידים פארבאָטען צו דרשה'נען ביי איהם אין שטעטעל.

ויהי היום, איז געקומען אין שטאָט זיינער א קרוב, א בא־ריהמטער מגיד. דער רב האָט געמוזט ערלויבען צו עפענען די שוהל פאר זיין פרייַנד און נאָך אליין געהן איהם הערען. דער מגיד האָט געזאָגט א דרשה, וואס עס קען בעסער ניט זיין. נאָך דער דרשה פרעגט דער מגיד זיין קרוב דעם רב:

— רבי, וואס זאָגט איהר אויף מיין דרשה? איך האָב גוט געזאָגט, הא?

— יא, — האָט דער רב געענטפערט — דו זאָגסט זעהר גוט, אָבער צו ניט זאָגען, קומט עס נאָך ניט.

———:———

ער קען גאָר ניט הערען.

צו רבי נתן אדלער, לאָנדאָנער רב, איז אריין א מאן און גערעדט. עס איז אריבער א שטונדע און דער מאן האָט נאָך אלץ גערעדט. וועז רבי נתן האָט איהם עפעס געוואָלט ענט־פערען, האָט יענער איהם איבערגעהאקט און וויטער גערעדט:

— רבי, איך וועל אייך עפעס דערצעהלען, וואס איך האָב אליין געהערט פון רבי יצחק אלחנן. — זאָגט דער מאן.

— דאָס, זעהסטו, — זאָגט רבי נתן — איז שוין א ליגען.

— רבי, — שרייט יענער אוים — איהר וויסט דאָך נאָך ניט וואס איך ווייל זאָגען, פון וואנען וויסט איהר, אז עס איז אַ ליגען?

— איך וויים עס געווים, — האָט רבי נתן געענטפערט — וואַרום דו קענסט דען פון אימיצען עפעס הערען? דו אליין האלטסט דאָך נאָר אין איין רויידען.

———:———

ניט דאָ איז זיין אָרט.

רב יוסף שאול לעמבערגער איז אמאָל פורים אריין אין בית מדרש און האָט דאָרט געטראָפען איינעם פון די שטאָטישע גרעסטע גבירים זיצענדיג פארטיעפט אין לערנען.

דער רב איז צוגעגאנגען צום גביר, פארמאכט זיין גמרא און מיט א בייזער געזאָגט:

— א היים געה! ניט דאָ איז דיין אָרט. ניט היינט איז די צייט צו זיצען און לערנען. געה בעסער אהיים, טייל צדקה פאר אָרימע לייט און מתנות פאר די נויטבאדערפטיגע.

———:———

זיי בטלן מעהר — דארפען זיי באקומען מעהר.

— ווי קומט עס — האָט מען געפרעגט א רב — דאָס די אלטע רבנים האָבען זיך באנוגענט מיט קלייניע שכירות, וועז היינטיגע רבנים באקומען גרויסע געהאלט אין די קלענסטע קהילות און זיינען נאָך ניט צופריידען?

— דעם געהאלט, וואס א רב באקומט — האָט דער רב ערקלעהרט — איז ניט פאר זיין תורה און חכמה, נאָר פאר שכר בטלה, ווייל פאר'ן לערנען איז לויט'ן שולחן־ערוך פארוועהרט צו נעמען שכירות. נו, די אלטע רבנים, וועלכע האָבען ווינציג ג'בטל'ט, נאָר געזעסען און געלערנט האָבען באקומען ווינציג

שכירות; די היינטיגע רבנים בטלנ'ען אבער גאנצע טעג — מוזען זיי באקומען גרויסע שכירות.

———:———

ניט צו פרעהען זיך, ניט צו וויינען — שווייגט מען.

דעם וואונדער, דאס וועז די אידען זיינען ארויס פון מצרים, איז „לא יחרץ כלב לשונו", (אלע הינט האָבען געשווויגען) האָט אמאָל א רב בדרך הלצה ערקלערט אין א גאנץ נאָטירליכען וועג. די חז"ל זאָגען: „כלבים צוהלים — אליה' הנביא בא-לעיר; כלבים בוכים — מלאך המות בעיר" (וועז די הינט פרעהען זיך איז אליה' הנביא אין שטאָט; וועז די הינט וויינען, איז דער מלאך המות אין שטאָט). אין מצרים זיינען אבער בכלל צוזאמען געווען אין שטאָט. דער מלאך המות האָט געטויט די מצריים אוז נאָט האָט אויסגעלייזט די אידען, האָבען די הינט ניט געוואוסט וואָס צו טאָן, צו וויינען אדער פרעהען זיך — האָבען זיי גאָר געשווויגען.

———:———

פעלט איין זאָך!

וועז דער ש"ך איז געווען פרנס אין ווילנא, האָט ער געוואָלט אויפנעמען פאר א שטאָט-חזן דעם באוואוסטען גאוז רבי משה רבקה'ש, בעל „באר-הגולה", האָבען די איבריגע פרנסי העיר געשטערט אוז האָבען איהם געזאָגט:

— מיר האָבען געהערט, אז ר' משה האָט קיין שטימע ניט!

— איז וואָס, — האָט זיי דער ש"ך געענטפערט — וויפיעל מעלות דארף מען ביי א חזן? ער זאָל זיין א למדן, א ירא-שמים,

פּרקו נאה וקולו נעים, נו, אלע מעלות האָט דאָך רבי משה, טאָמער פעהלט איהם די לעצטע, דער „קולו נעים", וועט זיין אָהן די אייגע.

———:———

וואָס דער רב האָט געשריבען.

אין דער שטאָט פּאדהאיצע, גאליציען, איז געווען א רב, וועלכער איז כל ימיו געזעסען און געשריבען. פלעגען זיך די בעלי־בתים מיט איהם באריהמען פּאר אנדערע שטעט.

— וואַרט, — פלעגען זיי זיך איבערנעהמען — לאחר מאה שנים, אז אונזער רב וועט שטארבען, און מיר וועלען אפּדרוקען זיינע כתבים, וועט די וועלט געוואָהר ווערען, וואָס פּאר א גרויסער גאון אונזער רב איז געווען.

ויהי היום, איז דער פּאדהאיצער רב געשטארבען. נאָך שבעה האָבען זיך פּארזאמעלט די ראשי העיר אין רב'ס הויז, דורכצוקוקען דעם רב'ס כתבים כדי זיי צו געבען דרוקען, ווי ערשטוינט זיינען זיי געוואָרען, ווען זיי האָבען גאָר אויסגעפונען, אז די אלע כתבים וואס זייער רב האָט דעם גאנצען לעבען געשריבען, זיינען גאָר געווען... הספּדים אויף אלע בעלי־בתים אין שטאָט.

———:———

יעדער קריגט זיין שטראָף.

איינעם א סוחר האָט אַנגעהויבען צו געהן שלעכט. עס איז געקומען פּאר פּסח, האָט זיך דער סוחר אָפּגעמאכט, אז גלייך נאָך יום טוב מוז ער מאכען א סוף אָהין אָדער אהער. חול־המועד פּסח האָט מען אבער דעם סוחר זעהר שטארק צוגעדריקט, און ער האָט ניט געהאט קיין עצה. ער האָט באשלאָסען

זיך נעהמען דעם לעבען, כדי פטור צו ווערען פון די אלע חרפות און בזיונות. גראדע האָט ער זיך דערמאנט אַן דעם רב׳ס א דרשה שבת הגדול, אז דער וואס עסט חמץ אום פסח, האָט כרת ימים. ביים סוחר איז געבליבען ער וועט אויפעסען א שטיקעל חמץ — און ער וועט שטארבען.

ער האָט געקראָגען ערגעץ א שטיקעל ברויט און האָט דאס אויפגעגעסען. ער האָט געענדיגט דעם לעצטען ביסען און איהם האָט גאר ניט געשאדט. איז ער אוועק צום רב פרעגען, ווי קומט עס, כאָטש ער האָט געגעסען חמץ און עס האָט איהם גאר ניט געשאדט?

— דאָס איז דאָך די מעשה — האָט דער רב געגעבען צו פארשטעהן — דער וואס עסט חמץ, קריגט אלס שטראָף דעם טויט; דער אבער וואס וויל שטארבען און דערפאר עסט ער חמץ, דער קריגט א שטראָף און — בלייבט לעבען.

———:———

בעסער אַ פרעמדע קאלב, איידער אן אייגענער מענש.

אין א געוויסע שטאָט איז אויפגענומען געוואָרען א נייער רב, א געוויסער גדול. אין דערזעלבער צייט איז געקומען אין שטאָט צו גאסט א גרויסער גאון, וועלכער איז געווען א געבאָרענער פון דיזער שטאָט, און האָט דאָרט געהאט פיעל קרובים.

וועז די ביידע רבנים האָבען זיך געטראָפען, האָבען זיי פאראכט אין תורה, נאָכהער רופט זיך אַן דער שטאָט־רב צום גאסט:

— מיר איז א חדוש, וואָס די שטאָט האָט אייך ניט אויפגענומען פאר א רב, איהר זייט דאָך היע געבאָרען.

האָט איהם דער גאון גלייך געענטפערט:

— וועז משה רבינו האָט זיך פארזאמט מיט א טאָג לענגער אויפ'ן בארג סיני, האָבען גלייך די אידען געכאפט און געמאכט א גאָלדענע קאלב פאר א גאָט. איז דאָך די קשיה, וואם האָבען זיי געדארפט די קאלב, האלטען זיי בעסער מאכען אחרנ'ען פאר א גאָט? נאָר דער תירוץ איז, בעסער א פרעמדע קאלב, איידער אן אייגענעם מענשען.

———:———

וואָם איז די „נפקא מיניה".

א רב איז איינמאָל אויסגעקומען צו זיין אויף א ישוב איבער שבת. אויפ'ן ישוב זיינען געווען ביי א מנין אידען, נאָר איינעם האָבען זיי געהאלטען פאר א גרויסען למדן. אז דער רב איז געקומען, האָט מען איהם באשטימט, ער זאָל שטעהן איבער שבת ביים למדן. פרייטאג צו נאכט, מען זעצט זיך עסען, נאָך די פיש, נעמט דער רב און זאָגט א שטיקעל תורה פון דער סדרה. אז ער האָט אָפגעזאָגט וואסערע פופצעהן מינוט, רופט זיך אָפ דער בעל־הבית צום רב:

— רבי, וואָם איז די נפקא מיניה?

דערווייל האָט מען אָפגעגעסען די זופ, זאָגט דער רב ווידער א שטיקעל תורה. מאכט דער בעל־הבית צום רב א צווייטען מאָל:

— רבי, וואם איז די נפקא מיניה?

נאָכ'ן עסען האָט דער רב געזאָגט תורה ביי א שטונדע צייט, און וועז ער האָט געענדיגט, פרעגט דער בעל־הבית:

— רבי, וואם איז די נפקא מיניה?

דער רבי טראכט זיך, אז מסתמא איז ער דאָ ארויסגעפאלען צו א גרויסען למדן, פרעגט ער איהם הכנעה'דיג:

— איך האָב געזאָגט תורה עטליכע מאָל אוז נאָך יעדען

מאָל, האָט איהר אלץ געפרעגט, וואָס איז די נפקא מיניה, וואָלט איך אייך בעטען טאקע מפרש זיין וואס איהר מיינט, און איך וועל זיך באמיהען אם ירצה השם אייך פארענטפערען.

— ניין, רבי, — האָט דער ישוב'ניק געזאָגט — וואס פאלט גאָר אייך איין אזא זאך? איך האָב געזאָגט „וואָס איז די נפקא מיניה" האָב איך געמיינט, וואס איז די נפקא מיניה צו איהר רעדט צו מיר צו איהר רעדט צו דער וואנט?

———:———

ער איז ניט געזעסען.

אין סובאָלק איז געווען א ראש הקהל, א פיינער איד, וואס האָט פארנומצט קהל'שע געלט און איז דערפאר פאר'משפט געווארען צו דריי טעג אין געפענגעניש.

אז גוטע פרוינט זיינען געקומען איהם זעהן וואס ער מאכט, האָבען זיי איהם געפונען שטעהענדיג.

— פארוואס זעצט איהר זיך ניט צו? — האָבען זיי איהם געפרעגט.

— זאָל מען ניט זאָגען — האָט דער ראש הקהל געענטפערט — אז איך בין געזעסען אין אסטראָג.

———:———

אויב אזוי, איז שוין רעכט.

אַ דאָרפישער שוחט'ל איז געקומען צום רב פון שטעטעל פרעגען א קשיה אויף „חד-גדיא". פארוואס קומט דעם שוחט פון חד-גדיא, אז דער מלאך המות זאל איהם שעכטען, וואס פאר אן עולה האָט דער שוחט געטאָן? עס איז דאָך זיין מלאכה צו שלאכטען דעם אָקס?

— דו ווייסט דאָך — האָט איהם דער רב געענטפערט, — אז ווען א שוחט מאכט א שנעפסעל, טאָר ער ניט שלאכטען, און אז דער שוחט פון חד-גדיא איז אוועק נאָך די ארבע-כוסות שלאכטען דעם אָקס, האָט ער געטאָן אן עולה, קומט איהם דער פסק.

— אויב אזוי, — האָט געענטפערט דער דאָרפס-שוחט — איז שוין רעכט... יעצט פארשטעה איך שוין...

———:———

אויף איהם איז א רחמנות.

א מחבר איז אמאָל געקומען צו רבי אבא'לען, דעם ווילנער רב, און ביי איהם געבעטען אז הסכמה אויף זיינעם א חבור, א פרוש אויף משלי.

רבי אבא'לע האָט אריינגעקוקט אין חבור און האָט געזאָגט:

— דו האָסט בעסער געדארפט שרייבען א פרוש אויף איוב.

האָט זיך דער מחבר געוואונדערט:

— רבי, מיט וואס געפעלט אייך בעסער איוב?

— איך האָב א טעם אויף דעם — האָט ר' אבא'לע געענטפערט — איוב האָט געהאט א סך צרות, מאכט ניט אוים, וואָלט ער האָבען נאָך אייניע, אבער שלמה, ער האָט אָפגעלעבט א גליקליכען לעבען — אויף איהם האָב איך רחמנות.

———:———

זי איז געגאנגען פרענען דעם רב.

צו רבי אבא'לע פאסוואלער, ווילנער רב, איז אריינגעגאנגען א פרוי, איינגעשמירט אין סאזשע, און איהם געפרעגט:

— רבי, איך האָב א שאלה, וואס זאָל איך היינט קאָכען אויף מיטאג?

— געה אהיים — האָט איהר ר' אבא'לע געענטפערט — און קאָך קרעפלאך.

אז זי איז ארויס, האָט דער רב ערקלעהרט זיינע תלמידים:

— איך האָב דערקענט אז די דינסט איז זעהר נאָאיוו, א תמה, וועז זי האָט געפרעגט איהר בעל־הבית'טע, וואָס זאָל זי צושטעלען פאר מיטאָג, האָט איהר די בעל־הבית'טע געווים געענטפערט „געה פרעג דעם רב" — איז זי דאָס געקומען צו מיר.

———:———

וועד עם מעג און וועד עם טאָד ניט.

צום באוואוסטען גאון ר' אבא פאסווילער, ווילנער מורה־הוראה, איז איינמאָל געקומען אן אָרימאן און מיט רחמים געבעטען דעם גאון ער זאל איהם געבען א כתב אויף צו קלייבען נדבות, ווייל ער האָט צוויי דערוואקסענע טעכטער און ער האָט זיי ניט מיט וואס חתונה צו מאכען. ר' אבא'לע האָט זיך ניט געלאָזען לאנג בעטען און איהם געגעבען דעם כתב. אין עטליכע טעג ארום האָבען מענשען דערצעהלט ר' אבא'לען, אז דער אָרימאן קלויבט אָן מיט'ן כתב א סך נדבות און נאָכהער פאר־שכור'ט ער דאס גאנצע געלט און וואלגערט זיך ארום אין די רינשטאָקען. ר' אבא'לע האָט געשיקט רופען דעם אָרימאן און איהם גוט אויסגע'מוסר'ט. דערביי האָט ער געזאָגט:

— יעצט איז מיר קלאָר פארוואס מען זאָגט „שכור ווי לוט". אין פלוג האָט מען דאָך געדארפט זאגען „שכור ווי נח", ווייל ווען נח'ן, דערצעהלט אונז גאָר די תורה, אז ער האָט געטרונקען. דער תירוץ אבער אויף דעם איז אזוי: נח האָט געהאט אויסגע־געבענע זין, האָט ער געמעגט זיך אָנ'שכור'ן אמאָל; אָבער, לוט, — שכור דו איינער — דו האָסט נאָך ניט אויסגעגעבען דיינע טעכטער, ווי קומסטו צו שכור'ן?

———:———

תורה וגדולה במקום אחד.

ר' מאיר'קע סלוצקער איז אמאל געפאהרען מיט א גביר פון שטאט ערגעץ פון א חתונה. די נאכט איז געווען זעהר א פינסטערע. קומענדיג ניט ווייט פון דארף האבען זיך די פערד דערשראקען און זיך א וואנדערונג אן א זייט. דער וואגען האט זיך איבערגעקערט און ר' מאיר'קע מיט'ן גביר זיינען געבליבען ליגען אין א גרוב. דער ערשטער האט זיך געמומען אויפהויבען דער גביר, ר' מאיר'קען איז אנגעקומען שווער זיך צו רירען, זאגט ער צום גביר:

— ליגט, ליגט נאך א ווייליע!

— וואס איז דער שכל פון ליגען? — האט דער גביר געפרעגט.

— וואס פערשטעהט איהר ניט — האט ר' מאיר'קע ענטפערט — אז איהר וועט אויך ליגען, וועט זיין „תורה וגדולה במקום אחד".

———:———

קיינער קען עס ניט וויסען.

מען האט אמאל געפרעגט ר' ברוך מרדכי שעדליצער, פארוואס זיינען אלע מענשען מקנא קרח'ן זיין רייכקייט? קרח'ס רייכקייט איז דאך באגראבען געווארען צוזאמען מיט איהם, ווער זשע קען וויסען וויי רייך ער איז געווען.

— דאס איז דאך די מעשה — האט ר' ברוך מרדכי געענטפערט — דער שטייגער איז, וען א אידישער גביר לעבט, שאצט מען איהם אין די צעהנער טויזענטער, אבער ווי ער שטארבט, ווערט מען געוואויר, אז ער האט קיין העלפט ניט איבערגעלאזט ווי מען האט גערעכענט. קרח, אבער, איז באגראבען געווארען

צוזאמען מיט זיין רייכקייט, מעגען מיר דיינקען אז ער איז ווירק־ליך געווען א גרויסער עושר.

———:———

דער גוטער איד איז אין די מלבושים.

ר׳ שמואל מאליווער האָט זיך אמאָל געטראָפען אין א פרעמדע שטאָט מיט א גוטען אידען. איין אָווענט רופט זיך אָן דער גוטער איד צו ר׳ שמואל מאליווער:

— הערט, ר׳ שמואל, דאָ קאן אונז קיינער ניט, לאָמיר געהן אין טעאטער. אין דער היים קענען מיר דאס ניט טאָן פאר מראית עין, אבער דאָ זיינען מיר פרעמדע.

— ווי אזוי וועלען מיר געהן אין טעאטער, — האָט ר׳ שמואל איהם געפרעגט — ווען מען קען דערקענען לויט אונזערע מלבושים נאָך אז מיר זיינען רבנים?

— עס איז דאך אויך פאראן אן עצה — האָט זיך דער גוטער איד אָנגערופען — איך וועל היינט דעם גבאי און ער וועט אונז בריינגען געוועלטיכע מלבושים.

— פארשטעהסטו מיך — האָט ר׳ שמואל מאליווער גע־עלטפערט — א חסיד׳ישער גוטער איד, אז ער ווארפט אראָפ פון זיך די זשופיצע און דאָס שטריימעל, איז ער שוין מעהר קיין גוטער איד ניט און איז א געוועלטיכער בשר ודם, איך בין אָבער א רב, און וואָסערע מלבושים איך וועל ניט אָנטאָן, בין איך אַלץ א רב ביי אידען.

———:———

דער כתב ווי דער כתב.

א סופר סת״ם האָט אמאָל געבראכט פאר ר׳ אלימלך דינא־ווער א זייטעל פון פארמעט, וואס ער האָט געשריבען פאר א

ספר תורה. ער האָט געבעטען ר׳ אלימלך׳ן, ער זאָל איהם זאָגען מבינות און געבען זיין הסכמה. ר׳ אלימלך האָט געקוקט און געקוקט אין פּארמעט און געדרעהט מיט׳ן קאָפּ פון התפּעלות.

— וואָס דיינקט דער רבי וועגען כתב? — האָט דער סופר צופריידען געוואָלט הערען די התפּעלות פון ר׳ אלימלך׳ס מויל.

— דער כתב ווי דער כתב, — האָט ר׳ אלימלך געזאָגט — אָבער די שפּראך איז צוקער זים.

———:———

דער אמת׳ער ווילען.

אין די צייטען פון ר׳ נחום׳קע דער גראדנער רב איז געווען זעהר א שלעכטער גובערנאטאר, אן אמת׳ער צורר היהודים און האָט אָנגעטאָן די אידען די גרעסטע צרות. ר׳ נחום׳קען אליין האָט דער צורר היהודים דוקא יא ליעב געהאט און פלעגט איהם זעהר עהרען, ווייל ער האָט געוואוסט אז ר׳ נחום׳קע איז זעהר אן אָרענטליכער מענש.

איינמאָל, צום קריסטליכען נייעם יאהר, זיינען ר׳ נחום׳קע מיט נאָך בעלי־בתים חשובים געקומען באגריסען דעם גובער־נאטאָר און איהם געוואונשען גליק און א גוט מזל. וועז די בעלי־בתים זיינען ארויסגענאנגען, האָט דער גובערנאטאר פאר־האלטען נחום׳קען און צו איהם געזאָגט:

— איך וויים גאנץ גוט, אז די אידען האָבען מיך ניט ליעב און וויינשען מיר ניט קיין גוטעס, איך וויים אויך, אז איהר זייט מיך געקומען באגריסען נאָר מחמת דרכי שלום, ווייל איהר האָט מורא פאר מיר, אבער טיף אין הארצען, וויים איך געווים, שילט איהר מיר אוים אלע קללות. מילא אויף די איבריגע בעלי־בתים איז מיר ניט קיין וואונדער, סתם־מענשען, אָבער דו ר׳ נחום׳קע,

ביסט דאך אן אַרענטליכער מאן, ווי קומט דאס דו זאלסט רעדען אנדערש ווי דו מיינסט?

— חס וחלילה, — האָט ר' נחומ'קע געענטפערט, — מיר האבען געזאגט וואס מיר האבען געמיינט. מיר האבען דיר געוואונשען א נייעם יאהר און א גוט מזל. וואס מיינט ביי דיר א גוט מזל? אז דו זאלסט דערהויבען ווערען צו דער מדרגה פון א סענאטאר אדער מיניסטער און דאמאלסט וועסטו דארפען וואוינען אין פעטערבורג, און דאס איז די אייניציגע אמת'ע בקשה פון די גראדנער אידען.

———:———

אפריהער געהען די קליינוואַרג.

ווי באוואוסט איז ר' חיים בריסקער געווען א גרויסער מתנגד צו דער באוועגונג פון חבת ציון און ציוניזם בכלל. עס האָט זיך איהם געדאכט, אז מען וויל מיט דעם ציוניזם דוחה את הקץ זיין און ווער שמועסט נאָך, אז געווינסע פיהרער זיינען ניט געווען קיין יראי שמים'ניקעם.

— סטייטש, — האָט מען געפרעגט ר' חיים'ען, — אָט די פרייע מענשען זיינען עוסק אין בנין הארץ; און איהר אמת'ע עהרליכע אידען שטעהט פון דערווייטענם?

— פארשטעהט איהר מיך, — האָט ר' חיים בריסקער געענטפערט — עס פיהרט זיך ביי דער וועלט, אז ווען מען פיהרט חתן־כלה צו דער חופה זיינען די קליינוואַרג די ערשטע צו לויפען פריהער, נאָך זיי קומען די כלי־זמר און ערשט צום סוף קומען חתן־כלה אליין.

———:———

די גרעסטע שוהל איז צו קנאפּ.

מען האָט אמאָל געפרעגט ביי א רב א קשיא: אין פּרק שטעהט „עז פּנים לגיהינום" און דערביי שטעהט גלייך „יהי רצון שיבנה בית המקדש", וואס פּאר א סמיכות האָבען דאס איינע צו די אנדערע?

האָט דער רבי גלייך מסביר געווען:

— עס איז דאָך א דבר ידוע, אז יעדע שוהל האָט זיך איהר עזות פּנים. געווענליך, א קליינער עזות פּנים באלאנגט צו א קליינע שוהל, — א גרויסער — צו א גרויסע שוהל. אָט דאָס זאָגט דער תנא אין פּרק: יהי רצון, עס זאָל זיין אזא גרויסער עזות־פּנים, אז פּאר איהם זאָל שוין זיין די גרעסטע שוהל צו קליין, און דאן וועט אויפגעבויט ווערען דער בית המקדש — ווייל קיין גרעסערע שוהל קען דאָך ניט זיין.

———:———

ער קען ניט סובל זיין די העויות.

דער ראש הקהל, וועלכער איז געווען זעהר באפריינדעט מיט'ן רב פון שטעטעל און געווען מיט איהם מעהר אָפּענהער־ציג, האָט איינמאָל געפרעגט דעם רב:

— רבי, ווען איהר געהט פּארבּיי דעם פּריסטאוום הויז און זיין הונט הויבט אָן בילען, ווי איהר אנטלויפט עם אזוי גע־שווינד. עס איז ניט שעהן, רבי, איהר דארפט אזוי ניט אנט־לויפען.

— איך האָב קיין מורא ניט פּאר'ן הונט — האָט דער רב געענטפערט — נאָר איך קען ניט סובל זיין זיינע משוגענע העויות.

———:———

טאָמער אָבער אהיים.

א רב פון אן אָרימער שטעטעל איז געווען געניוט צוליעב אָרימקייט ארומפאָהרען איבער די נאָהנטע ישובים און קלייבען נדבות. ער האָט שוין געהאט פאר דעם צוועק א פערד און א וואָגען, נאָר די לייצעס פון פערד האָבען זיך אָפּגעניצט. איז געזעסען דער רב און ג׳דאגה׳ט:

— אוואו נעמט מען געלט אויף נייע לייצעס?

האָט איהם דער ראש־הקהל געפרעגט:

— רבי, אויף וואס דארפט איהר אין גאנצען לייצעס, איז דען ניט אלץ איינס פאר אייך אוואו דער פערד וועט אייך פיהרען, אין דעם אָדער אן אנדערען ישוב?

— איך האָב אָבער מורא — האָט דער רב געענטפערט — טאָמער ברייגט ער מיך צוריק אהיים.

———:———

דער שטוהל איז צו הויך.

דער אלטער רב איז געווען א נידריגער אין וואוקם אבער זעהר א גדול בתורה, אז ער איז געשטארבען, האָט די כסא הרבנות פארנומען א רב דוקא א הויכער אבער ניט אזא גדול אין תורה.

אז דער נייער רב איז געקומען אין בית המדרש און האָט זיך געזעצט ביים טיש אויף וועלכען דער אלטער רב פלעגט זאָגען דעם שעור, האָט ער געמוזט איינבויגען דעם קאָפּ. האָט דער רב גערופען דעם שמש און האָט צו איהם געזאָגט:

— דער טיש איז פאר מיר צו נידעריג.

האָט דער שמש א זיפץ געטאָן און געזאָגט:

— רבי, אפשר איז פאר אייך דער שטוהל צו הויך...

———:———

ער וועט שוין אליין פארשטעהן.

— רבי, — האָט א בעל־הבית געזאָגט אמאָל צו דעם רב פון זיין שטאָט — איך וואונדער זיך אויף אייך אז איהר, רבי, זאָלט חנפ'נען די רייכע.

— איך טו על פי דין — האָט דער רב געענטפערט — עס איז בפרוש אָנגעזאָגט געוואָרען „מותר לש"ץ להחניף את הצבור (א חזן מעג חנפ'נען דעם עולם).

— רבי, — האָט זיך דער בעל־הבית געוואונדערט — דאָס האָט מען דאָך גאָר געזאָגט וועגען א חזן?

האָט איהם אָבער דער רב גלייך געענטפערט:

— געזאָגט האָט מען וועגען א חזן, ווייל א חזן איז א נאָר, דאָרף מען איהם אָנזאָגען וואָס צו טאָהן. א רב, האָט מען זיך פארלאָזען, וועט אליין פארשטעהן.

———:———

דאָס געווים ניט.

א געראזירטער יונגערמאן איז אריינגעקומען צו א רבי'ן. דער רבי, א קלוגער איד, האָט איהם ארומגעקוקט פון אלע זייטען און דערלאנגט איהם א פרעג:

— יונגערמאן, זאָג מיר נאָר, וואס ביזטו א כהן צו א לוי?

— וואָס? — האָט דער יונגערמאן געשטאמעלט.

— ווייל — האָט דער רבי געלאסען אויסגעפיהרט — קיין ישראל זעהסטו געווים ניט אוים.

———:———

דער עיקר איז די כוונה.

ר' חיים אויערבוך, דער לעגשיצער רב, האָט געהאט א סך מתנגדים, צווישען זיי פראָסטע יונגען.

איינמאָל האָט מען געזעהן, אז ר' חיים רעדט אין מארק מיט א פרוי, האָט מען אָנגעהויבען מורמלען אויף איהם: א רב זאָל ריידען אין מארק מיט אן אשה.

אז מען האָט עס דערצעהלט ר' חיימ'ען, האָט ער א שמייכעל געטאָן און געענטפערט:

— עס איז גלייכער צו ריידען מיט א פרוי און האָבען אין זינען דעם רבונו של עולם, אידער ריידען מיט'ן רבונו של עולם און אין זינען האָבען א פרוי.

———:———

היינט און אלע טאָג.

צום וואָלקאָווויסקער רב, ר' ברוך מרדכי, איז געקומען א איד גאנץ פריה זיך אויסצו'טענה'ן וועגען א זאך און געמומען רעדען מיט גרוים עזות. ר' ברוך מרדכי האָט אויף דעם אידען אָנגעשטעלט א פאָר אויגען און איהם געזאָגט אזוי:

— הערט איהר, אלע מיינע יאהרען פלעגט מיר זיין קשה די זאך, ווי קומט עס וואס ביי אונז איז אויסגעפיהרט צו זאָגען אין דאוונען „יהי רצון שתצילנו היום ובכל יום מעזי פנים" וואס דארפען מיר בעטען גאָט ער זאָל מציל זיין פון עזות-פנימ'ער „היינט און אלע טאג", איז דען ניט געגוג צו בעטען יעדען טאָג אויף היינט אליין, צו וואס נאָך צולעגען דערצו „אַלע טאָג?" איצט פארשטעה איך שוין דעם רעכטען טעם דערפון: די אנשי כנסת הגדולה האָבען ארויסגעזעהן מיט רוח הקדש, אז עס קען זיך מאכען אזא עזות פנים, מחוצף, וואָס זאָל גאָר קומען גאָנץ

פריה פאר'ן דאוונען, האָבען זיי דערפאר איינגעפהירט מען זאָל אויך זאָגען „אלע טאָג", בעטען גאָט אויך אויף מאָרגען פאר־טאָג...

———:———

וען א רב מוז זאָגען.

דער פּרעסבורגער רב, רבי זכריה שרייבער, האָט געהאט א זוהן, וועלכער איז געזעסען און געלערנט. איינמאָל קומט דער זוהן צום טאטען און זאָגט, ער האָט מחדש געווען א שעהנע שטיקעל תורה און וויל עס פאר איהם איבערזאָגען. דער רב האָט מסכים געווען. וען דער זוהן האָט געענדיגט זאָגען די תורה, רופט זיך אָפּ ר' זכריה:

— אזוינע תורה דארף איך גאָר זאָגען.

דער זוהן האָט איהם אָנגעקוקט און געוואָלט פארשטעהן, וואָס מיינט דער טאָטע מיט דעם.

— גאנץ פשוט, — זאָגט ר' זכריה — איך אלס רב אין שטאָט, מוז זאָגען, פאלט מיר ניט איין קיין גוטע, מוז איך אויך זאָגען שלעכטע תורה; דו אָבער, קיינער נייט דאָך דיך ניט רעידען, פאלט דיר ניט איין קיין גוטע תורה, איז בעסער אז מען שווייגט גאָר.

———:———

א מצות עשה.

דער קראקאָווער רב רבי העשל, דעם ש"ד'ס רבי, איז אלס קינד געווען זעהר א גרויסער שטיפער. איינמאָל איז ער אריין אין קיך און געטראָפען זיין מוטער קאָכענדיג צוויי טייבעלאָך, וועלכע זי האָט באשלאָסען אוועקשענקען אן אָרימע קינפּע־טאָרין. דער אינגעל האָט געוואוסט אז ער קען פון די טויבען

גאָר ניט געניסען, רופט ער זיך אָפּ צו זיין מאמען, אז דער טאַטע רופט איהר, ער דארף עפּעס מיט איהר ריידען. די מוטער איז אַרויסגעגאנגען. ווען זי האָט זיך צוריקגעקעהרט, איז שוין דער אינגעל דאָרט ניט געווען און צוזאמען מיט איהם האָבען אויך געפעלט די טויבען. שפּעטער האָט איהם דער פאָטער געשלאָגען און געפרעגט צו וואס האָט ער עס געטאָן?

— איך האָב נאָר געוואָלט מקיים זיין א מצות עשה אין דער תורה — האָט דער אינגעל זיך פארענטפערט — „שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך".

———:———

דער שטן וועט צומישט ווערען.

דעם דערנאָך באריהמטען ר' הירש חריף, פיהרטער רב, ווען ער איז אלט געווען זיבען יאָהר, האָט זיין טאַטע איהם געטראָפען עסענדיג ראש השנה פאר תקיעות.

— הערשעלע, — זאָגט צו איהם דער פאטער — דו ווייסט גאָר נישט, אז מען טאָר ניט עסען פאר תקיעות?

— געוויס ווייס איך! — ענטפערט הערשעלע.

— טאָ פארוואס עסטו איצט?

— דאָס טהו איך נאָר „כדי לערב את השטן", דער שטן ווייס דאָך, אז מען טאָר ניט עסען פאר תקיעות, און ווען ער וועט זעהן אז איך עס, וועט ער מיינען אז עס איז שוין נאָך תקיעות און וועט קלערען ער האָט שוין פארשפּעטיגט מקטרג צו זיין.

———:———

נאָך א חכמה פון דעם קינד.

הערינג איז געווען הערשעלעס ליעבסטע שפּייז און פאר א גאנצען הערינג, וואס די מאמע האָט איהם צוגעזאָגט, האָט ער

אַפּגעדאוועט דעם גאנצען דאונען אויסווייניג. וועז די מאמע האָט איהם געדארפט געבען דעם הערינג, האָט זי מורא געהאט, עס זאָל איהם ניט פארשאטען א גאנצער הערינג, האָט זי אויפגעלעגט דעם קאָפּ מיט'ן עק איהם געגעבען אוז געזאָגט:

— אָט האָסטו א גאנצען הערינג.

אויף מאָרגען אינדערפריה ביים דאוונען האָט הערשעלע אַפּגעזאָגט „מה טובו" אוז גלייך געזומען זאָגען „עלינו".

— וואָס איז דאָס מיט דיר, הערשעלע, — האָט די מאמע געפרעגט — פארוואס היפסטו איבער דעם גאנצען דאוונען?

— וועז א קאָפּ אוז עק איז א גאנצער הערינג, איז „מה טובו" אוז „עלינו" דער גאנצער דאוונען, — האָט דאָס קינד געענטפערט.

———:———

זאָלען עם אַנדערע זאָגען.

אויף איינעם א דין ר' ברוך, האָט מען אין שטאָט געמורמעלט, אז ער וויסט צופיעל א צורת מטבע אוז ער איז שטארק געכאפט אין נעמען אמאָל שוחד אויף ערעכט צו מאכען דעם שולדיגען. איינמאָל, נאָכדעם ווי עם האָט זיך געענדיגט ביי איהם א דין תורה, האָט איהם איינער פוז די צדדים געגעבען אַנצוהערען גאנץ אַפּען, אז דער פסק־דין זיינער איז ניט קיין אמת'ער. רופט זיך אַן דער דין:

— אויף מיר קען מען אַזאַ זאך ניט זאָגען, ווייל עם שטעהט דאָך בפירוש: „ברוך דין אמת" (ד. ה. ברוך איז אן אמת'ער דין).

— הערט איהר, רבי, — מאכט יענער אויפגעבראכט — שלמה המלך דער גרויסער חכם האָט שוין לאנג געזאָגט: „יהללוך זר" (לאָז דיר לויבען א פרעמדער) דערפאר וואָלט גליכער געווען אז אנדערע זאָלען דאס אויף אייך זאָגען.

———:———

ער האָט נאָך זיין טייל ניט געגומען.

דער באריהמטער רב זלמן ריבלין פלעגט זיין אן אָפּטער אריינגעהער צו א געווּיסען גביר, וויטענבערג, אוּן ער פלעגט ביי איהם נעמען פּיינע נדבות פאר פּארשידענע צדקה זאכען. דערביי פלעגט איהם דער רב שטענדיג זאָגען א גוט ווערטעל, פּון וואָס דער גביר פלעגט שטארק הנאה האָבען אוּן אָפּט דאפּ־לען זיין נדבה.

איינמאָל איז רבי זלמן ריבלין אריינגעגאנגען צום גביר אוּן איהם געזאָגט:

— איך בין געקומען דיך מבקר חולה זיין, איך האָב גע־הערט, אז דו ביסט קראנק.

— איך, קראנק? — האָט זיך דער גביר געוואונדערט — וואו האָט איהר רבי דאָס געהערט? אוּן וואס פאר א קראנקהייט?

— שלמה המלך האָט מיר געזאָגט, אז דו ביסט קראנק, מיט א געפּעהרליכע קרענק, בין איך דאָס דיר געקומען גע־וואָהר ווערען.

— שלמה המלך? — האָט זיך דער גביר נאָך מעהר גע־וואונדערט — וואָס איז דאס פאר א מין קרענק?

— די קרענק איז מחלת העשר אזוי ווי עס שטעהט „יש רעה חולה — עשר שמור לבעליו לרעתו".

האָט זיך דער גביר צולאכט אוּן געזאָגט:

— איך האָב גאָר ניט געוואוסט אז איך בין קראנק. יעצט דאנק איך אייך, רבי, פאר דעם באזוכען, איהר האָט מקיים געווען די מצוה „בקור חולים".

— דער דאנק איז נאָך ניט אלעם — רופט זיך אָפּ דער רב — די גמרא זאָגט „כל המבקר חולה נוטל אחד משׁשים מחליו" (דער וואס באזוכט א קראנקען, נעמט א זעכציגסטעל

טייל פון זיין קרענק) און איך האָב נאָך דערווייל פון דיין קרענק גאָר ניט געגומען.

דער גביר האָט זיך פארנאנדערגעלאכט און געגעבען איהם א שעהנע נדבה.

———:———

אויב איהם פעלט, איז זיי אָבער איבעריג.

די חשובי העיר האָבען געפרעגט א געוויסען רב, וואָס איז ערשט געווען א קורצע צייט ביי זיי אין שטאָט, אויב ער איז צופריידען מיט זיין געמיינדע. האָט דער רב געזאָגט:

— עס וואָלט געווען אלעס גוט, נאָר ביי אונז אין קהלה פעלט אַ אידישער חודש.

— וועלכער? — האָבען איהם די בעלי-בתים פארווואונדערט געפרעגט:

— כסליו — האָט דער רב געענטפערט — וועל עס האָט דעם כים האָט ניט קיין לב, און וועל עס האָט א לב פארמאָגט ניט קיין כים.

— מיר האָבען אבער דערפאר איין מאָנאָט אן איבריגען, — האָט זיך איינער פון די בעלי-בתים אָפגערופען.

— וועלכער? — האָבען איהם דער רב און די איבריגע צוהערער געפרעגט.

— איר (איהר) — האָט ער אָנגעוויזען אויפ'ן רב.

———:———

אַ גוטע ראיה.

ר' הערש ליב דער בדחן האָט געפרעגט א רבי'ן א שאלה:

— וואָס איז „תשובה" לשון זכר צו לשון נקבה?

— אודאי לשון נקבה. — זאָגט דער רבי.

— עס קען ניט זיין, — רעדט דער בדחן — וואַרום וועז דאָס זאָל זיין אמת, וואָלט איך זיכער דערפון געהאט א הרהור.

———:———

אַ גוטער פּשט.

עס איז געשטאַרבען א רייכער מאַן, וועלכער איז געווען אַן אַרענטליכער איד אויך, ער האָט אַבער געלאָזען צוויי זיהן משומדים און גרויסע אנטיסעמיטען. וועז דער רב פון שטאָט האָט איהם מספיד געווען, האָט ער אזוי געזאָגט:

— חז"ל זאָגען „בכו בכו להולך, זה ההולך בלא בנים" דאָס מיינען זיי, דער וואס האָט בנים משחיתים און ער גהט אוועק אַהן זיי, נעמט זיי ניט מיט צוואמען, וועז ער שטאַרבט.

———:———

וועז „לעיני כל ישראל"

אַ מינסקער גביר האָט חתונה געמאכט א טאַכטער, זיינען אויף דער חתונה געווען זעהר שעהנע בעלי־בתים, און אפילו אויך דער מינסקער גדול. נאָך דער חופּה, אז מען האָט שוין גע־פּראוועט די צערעמאָניע, נעמט דער חתן און גיט א קוש דער כלה פאר אלעמען אין די אויגען. האָט דעם מינסקער גדול פאר־דראָסען די חציפות און ער האָט געזאָגט:

— אז עם האלט שוין „לעיני כל ישראל" איז שוין א סוף צו דער תורה.

———:———

ער האָט ניט קיין פּנים.

אַ רב האָט אמאָל מיט זיינע מעשים אויפגעבראכט די גאנצע שטעטעל. האָט דער פּרנס צו איהם אזוי געזאָגט:

— אייער גליק, רבי, וואס איהר האָט ביי אונז קיין פּנים ניט, אזוי וואָלטען מיר אייך גוט אויסגעפּאטשט.

———:———

ער האָט געהאט העלפּער.

א חזן מיט משוררים איז אמאָל געקומען אין א שטאָט און פּארקויפט „בילעטען" אויף איהם הערען דאוונען אין שול. אז ס'איז געקומען די צייט פון דאוונען, האָט זיך ארויסגעווויזען, אז דער חזן האָט זיך פּארקעלטערט און האָט ניט געקענט קומען. די וואָס האָבען געקויפט די בילעטען, זיינען געוואָרען אין כעס און אָנגעהויבען מאָנען זייערע געלט צוריק. האָט דער חזן געטענה'ט, אז ער איז ניט שולדיג: עס איז אן אונם און אן אונם — „רחמנא פּטריה". האָבען די בעלי-בתים איהם געזומען צום רב.

דער רב האָט באטראכט דעם ענין און געזאָגט צום חזן:

— דו קענסט זיך ניט אָפּ'פּטר'ן מיט דער טענה פון אן אונם... דעם דין פון אונם לערנען מיר אָפּ פון „נערה המאורסה", און די מעשה ביי דער נערה המאורסה איז געווען פונקט פּארקערט ווי דא: דאָרטען האָט די „נערה" געשריען נאָר זי האָט ניט געהאט קיין העלפּער, און דו — דו האָסט יע געהאט די „העלפּער" (משוררים) נאָר דו האָסט ניט געשריען...

———:———

ווער וועמען געהערט.

צו דעם רב ר' ליפּא זיינען געקומען צוויי בעלי-בתים צו א דין-תורה וועגען א שטיקעל פּלאץ צווישען זייערע נחלאות. ר' ליפּא האָט אויסגעהערט זייערע טענות און געזומען זיי מפשר

זיין, אבער די בעלי־דברים האבען גאר ניט געוואלט הערען פון קיין פשרה. זיי האבען זיך געקריגט און ארומגעשלאגען זיך אהן א סוף. אז ר' ליפא האט געזעהן, אז ער וועט דאָ צו קיין טאלק ניט קומען, זאגט ער צו זיי, „פיהרט מיר ווייזען דעם פלאץ". אז די בעלי־דין האבען ר' ליפא'ן געבראכט צום פלאץ, האט ער זיך איינגעבויגען און צוגעלעגט דעם אויער צו דער ערד.

— הערט איהר, מיינע ליבע אידען — רופט זיך צו זיי אפּ ר' ליפא — איך האב געהערט וואי איהר קריגט זיך. יעדערער זאגט, אז די ערד איז זיינע, האב איך זיך איינגעבויגען הערען, וואס זאגט די ערד דערצו, וועמענס איז זי? האב איך אבער געהערט וויי זי זאגט, זי איז ניט דיינע און ניט זיינע, איהר ביידע געהערט גאר צו איהר.

———:———

זיי וועלען זיך אוים־טענה'ן.

א אידישער אדוואקאט האט אמאל געפרעגט זיין רב פון שטאט אזא מין שאלה:

— רבי, צווישען גיהנם און גן־עדן, ווי באוואוסט, טיילט אפּ איין וואנט; היינט ווי איז דער דין, רבי, אויב די דאזיגע וואנט זאל אינפאלען? די גן־עדן לייט וועלען זאגען, אז אויפבויען די וואנט זאלען די גיהנם־לייט; די גיהנם־לייט, ווידער, וועלען טענה'ן פארקעהרט, אז אויפבויען די וואנט דארפען די גן־עדן לייט! ווי קומט אוים, רבי, לויט אייער מיינונג, ווער פון די ביידע צדדים וואלט דעם משפט געוואונען?

— לויט דעם שכל — ענטפערט דער רבי — וואלטען באדארפט געווינען די גן־עדן לייט, ווייל גיכער קען די וואנט אינפאלען נאר צוליב דעם העלישען פייער, וואס פלאקערט אין גיהנם; נאר אין גיהנם געפינען זיך דאך אזוי פיעל אידישע אד־

וואַקאטלאך מיט געשליפענע צינגלאך, מסתמא וואַלטען זיי דעם משפט געוואונען.

———:———

די זילבערנע לעפעל אלס צוגאָב.

איינער האָט אמאָל צוגע׳גנב׳עט זילבערנע לעפעל און מען האָט איהם דערנאָך געכאפט און געבראכט צום רב. האָט דער גנב געזאגט:

— רבי, וואס איז דאָ פאר א גוואלד? וועז איך גנב׳ע ניט די לעפעל, וואָלט איך דאָך סיי־ווי־סיי עובר געווען אויף א לאו פון „לא תחמוד". נו, האָב איך געביטען דעם לאו אויף אן אנדער לאו פון „לא תגנב" און איך האָב נאָך א זילבערנע לעפעל אלס צוגאָב.

———:———

פון וואנען וויים עם אָבער דער הונט?

צוויי אידען האָבען געהאט א דין תורה וועגען א שטיקעל פּלאץ, איז דער רב אליין געגאנגען אָנקוקען דעם אָרט. אָבער אין שכנות פון פּלאץ האָט זיך געלאָזט הערען א שטארקער בילען פון א הונט. דער רב האָט זיך אָפּגעשטעלט און וויטער ניט געגאנגען. באלד איז ארויס דער בעל־הבית פון הונט און זעהט ווי דער רבי האָט מורא צו געהן, זאָגט ער צו איהם:

— פארוואס האָט איהר אזוי מורא, רבי, וויסט איהר דען נישט, אז הינט וואס בילען בייסען נישט?

— וואָס פאר א שאלה? — ענטפערט דער רב — אודאי וויים איך דעם כלל, אבער פון וואנען בין איך זיכער, אז דער כלב וויסט דאָס אויך?

———:———

מסתמא איז עס ווערט.

א בעל־הבית האָט אמאָל געווארפען אן אומ׳חן אויף זיינעם א מענשען אין געשעפט און איהם פלוצלונג אָפּגעזאָגט פון דער שטעלע.

דער מענש איז ביי איהם אָפּגעווען א צייט מיט יאהרען און האָט דעם בעל־הבית געפֿופען צום רב מיט דער טענה, וואס האָט ער צו איהם, ער מאכט איהם אונגליקליך און ער האָט איהם געדארפט אָנזאָגען מיט א צייט פריהער.

— איך קען איהם מעהר ניט האלטען — האָט דער בעל־הבית געׄ׳טענה׳ט — איך האָב מיין טעם.

זאָגט דער רב צום בעל־הבית:

— איהר מוזט איהם אבער עפּעס געבען געלט. איהר קענט ניט אזוי אוועקלאָזען א מענשען הפקר.

האָט דער בעל־הבית איינגעשטימט צו געבען 100 רובעל.

דער מענש האָט אבער די געלט ניט געוואָלט נעמען.

— ניט ווינציגער ווי דריי הונדערט רובעל — האָט דער מענש געׄ׳טענה׳ט — ער האָט מיר געדארפט אָנזאָגען.

האָט דעם רב עטוואס פארדראָסען דעם מענשענס תקיפות, און האָט זיך געוועדט צום בעל־הבית:

— דער מענש איז געׄרעכט, איהר מוזט איהם געבען דריי הונדערט רובעל.

— ס׳טייטש, — האָט זיך דער בעל־הבית געוועהרט — פארוואס, רבי, איהם קומט דאָך גאָר ניט.

— אז ער שפּארט זיך נאָר דריי הונדערט — האָט דער רב געענטפערט — מסתמא וויים ער, אז פּטור ווערען פון איהם איז ווערט דריי הונדערט רובעל.

———:———

צוויי לייבען ווי די פערד.

צוויי אידען זיינען געקומען אַבען א דין־תורה ביים רב, פרעגט דער רב דעם ערשטען בעל־דין:

— מה שמך?

פארשטעהט ניט יענער וואס מען רעדט צו איהם. פרעגט דער רב דעם צווייטען:

— מה שמך?

וויים יענער אויך ניט. זאַגט שוין דער רב אין אידיש:

— ווי רופט מען אייך?

— לייב, — האָבען ביידע געענטפערט.

— ביידען לייב? — האָט דער רב וויטער געפרעגט.

— יע, — האָבען די בעלי־דין געענטפערט.

— אָה, — האָט זיך דער רב געכאפט — מיר איז דאָך ער־געך פון א בעל־עגלה. א בעל־עגלה האָט צוויי פערד ווי די לייבען, און איך האָב צוויי לייבען ווי די פערד.

———:———

ווי די בכורים אַזוי די כהנים.

א ליטווישער שניידער איז אוועקגעפאָהרען אין אמעריקא און איז דאָרטען געוואָרען — א רב.

אין א צייט ארום איז צו איהם געקומען צופאָהרען זיין ברודער און ער זעהט ער פיהרט א רבנות, — האָט דער ברודער געשוויגען און גארניט געזאָגט.

אויף מאָרגען האָט מען דעם „רב" איינגעלאדען צו א פדיון הבן און מען האָט ביי איהם אויסגעלייזט דעם בכור פאר פינף טאָלער.

האָט זיך שוין דער ברודער ניט געקענט איינהאלטען און געפרעגט:

— זעה, מיין ברודער, מילא א רב — קען זיין, אפשר האָסטו דאָ אין אמעריקא געלערנט און דערגרייכט צו רבנות אבער א כהן, ווי קומסטו צו א כהן, אונזערע אבות אבותינו זיינען דאָך קיין כהנים ניט געווען.

— זיי רוהיג, מיין ברודער, — האָט איהם „דער רב און כהן" געענטפערט: אזוי ווי דאָס קינד איז א בכור, אזוי בין איך א כהן.

———:———

זיי ברייגען די קרענק.

ר' שמשון רפאל הירש, דער פראקפורטער רב, האָט אמאָל געזאָגט:

— צייט די דיטשע רבנים רופען זיך אויך דאָקטוירים, ליגט דאָס אידישע פאָלק קראנק.

———:———

אַ שטאָט פול מיט יראה.

דער בערלינער רב, רבי הירש בערלין, פלעגט זאָגען:

„מיין בערלין איז אן „עיר מלאה יראה", א שטאָט פול מיט יראה, ווער סע קומט מיט יראה, לאָזט עס דאָרט איבער."

———:———

ריכטיג פארקויפט.

א שטעטעל האָט זיך פארוואָלט נאָכטאָן די גרויסע שטעט, און האָט אויפגענומען פאר א רב א דר. ראבינער.

עס איז געקומען ערב פסח, האָט זיך די שטעטעל דער־

וואוסט, אז דער דר. ראבינער האָט פארגעסען פארקויפען זייער חמץ צו א גוי. זיינען צוויי בעלי־בתים חשובים געפאָהרען אין דער נאָהנטער שטאָט פרעגען ביים אלטען רב א שאלה, וואס זאָלען זיי איצטער טאָהן?

— וועמען האָט איהר פארקויפט דעם חמץ? — האָט זיי דער רב געפרעגט.

— מיר האָבען פארקויפט אונזער ראבינער, — האָבען די בעלי־בתים געענטפערט — נאָר דער ראבינער האָט פארגעסען וויטער צו פארקויפען א גוי.

— עס איז געווען א ריכטיגער מכירת חמץ, — האָט דער רב געענטפערט — דער ראבינער דאָקטאר איז אליין א גוטער גוי.

———:———

מבינים זיינען דאָ ווינציג.

א רעפאָרם ראבי האָט זיך צוזאמענגעטראָפען מיט אן אָר־טאָדאָקסישען רב און זיי האָבען זיך צורעדט צווישען זיך. פרעגט דער ראבי דעם רב:

— וויפיעל שכירות נעמט איהר א וואָך?

— צוועלף דאָלאר.

— אזוי וועניג! — האָט דער ראבי אויסגעשריען — אונזער שמש פון טעמפעל קריגט דאָך פינף מאָל אזוי פיעל און איך צאָהן מאָל אזוי פיעל. און אייערע פרומע אידען באריהמען זיך נאָך אז זיי האָבען ליעב די תורה?

— די מעשה איז אזוי, — האָט דער רב איהם געענט־פערט — די רעפאָרם תורה, וואס איהר זאָגט אין אייער טעמפעל איז א שפאָגעל נייע סחורה, און אויף נייע סחורה איז לייכט צו געפינען בעלנים; איך אבער לערען מיט מיינע בעלי־בתים די

אַלטע תורה. אויף אלטע סחורה דארף מען שוין האָבען מבינים און מבינים זיינען דאָ ווינציג, קריג איך ווינציג באצאָלט.

———:———

דער מילך-טאָפּ האָט זיך אָנגעהויבען...

צו א רעפאָרם ראבינער איז געקומען א פרוי מיט א שאלה: עס איז אויסגעלאָפען א טאָפּ מיט מילך און די מילך האָט זיך ארויפגעגאָסען אויף א טאָפּ מיט פלייש. האָט דער ראבינער געפֿסק'ט, אז דער מילך-טאָפּ איז טריפה און דער טאָפּ מיט די פלייש איז כשר. איז דער אידענע געווען קשה'דיג דער פסק, און זי האָט ציטערדיג איבערגעפרעגט:

— רבי, דער מילך-טאָפּ האָט זיך ניט אומגעקערט, נאָר די מילך איז אויסגעלאָפען און פארגאָסען דעם טאָפּ מיט די פלייש.

— נו, ריכטיג, — האָט דער ראבינער געזאָגט — איך האָב טאקע אזוי געהערט. איז דאָך דאָס דעם מילך-טאָפּ'ס שולד, ער האָט זיך אָנגעהויבען.

———:———

אָהן „שפּרעכשטונדען".

אַן אָרימער רב איז געקומען צו א דייטשען ראבינער בעטען שטיצע. האָט מען איהם ניט צוגעלאָזען צום ראבינער און ער־קלערט, אז דער ראבינער האָט זיין „שפּרעכשטונדע" פון 2 ביז 3 בייטאָג. ווען ער איז צו דער „שפּרעכשטונדע" געקומען, האָט איהם דער ראבינער „אָנגענומען" און האָט געבעטען דעם רב זאָגען איהם עפּעס א גוט וואָרט. זאָגט דער רב:

— אין בענשען זאָגען מיר „שאתה זן ומפרנס לכל בכל יום ובכל עת ובכל שעה" איז עפּעס שווערליך, צו וואָס דאס אזוי

פיעל ריידען „בכל יום", „בכל עת", „ובכל שעה"? איצט איז עס קלאָהר, ווען גאָט וואָלט האָבען, ווי א דייטשער ראבינער זיינע „שפּרעכשטונדען", וואָלטען דאָך מענשען דעם ערשטען האלבען־טאָג געדארפט הונגערען, ווארטען אויף גאָטס „שפּרעכשטונדע" פון 2 ביז 3, דעריבער לויבען מיר גאָט און בענשען וואס ער ענטפערט אונז צו יעדער צייט.

———:———

צעהלען ווי אַ איד.

אַ רבי איז געקומען אין א קליין שטעטעל און געדאווענט פאר'ן עמוד. אין מזרח איז געשטאַנען אן אויפגעקומענער גביר, א גראָבער יונג, און ווען עס איז געקומען צו שמונה עשרה, אלע זיינען שוין אויסגעגאנגען, אפילו דער רבי אויך און דער גביר שטעהט נאָך אבער אלץ און שאָקעלט זיך.

נאָכ'ן דאוונען פרעגט דער רבי דעם גביר; וואס האָט עס איהם גענומען אזוי לאנג די שמונה־עשרה?

— רבי, — זאָגט דער גביר — עס שטעהט דאָך, אז שמונה־עשרה דארף מען צעהלען יעדעס וואָרט אזוי ווי מען צעהלט געלט?

— עס איז אמת, — ענטפערט דער רבי — אָבער מען דארף דאָך דאָס ניט צעהלען ווי א גוי.

———:———

אַן איבערגעניצעוועטע זאַך טויג ניט.

אַ שניידער, אן אויפגעקומענער עושר, האָט געטאָן א שדוך מיט א גרויסען רב. צו דער חתונה זיינען זיך צוזאמענגעקומען אַ סך רבנים פון רב'ס צד און אביסעל פּראָסטע מענשען פון

שניידער׳ס צד. ווי געווענליך, האָט יעדער געזאָגט א שטיקעל תורה אַדער אזוי א גוט וואָרט. אלע האָבען געריידט, נאָר דער שניידער האָט געשוויגען. רופט זיך אָן זיין מחותן, דער רב:

— נו, מחותן, וואָס שווייגט איהר עפעס? זאָגט עפעס א גוט וואָרט.

— הערט איהר מחותן, — רופט זיך אָן דער שניידער — מיין טאַטע האָט אמאָל געזאָגט א גוט וואָרט: אַז אן איבערגע־ניצעווענט זאָך טויג ניט.

———:———

געשטאָרבען פון גאוה.

צו ר׳ אברהם זעטלער איז מען געקומען צוגעהן און דער־צעהלט, אז א בעל־הבית אין שטעטעל איז געשטארבען פון הונגער.

— וואָס הייסט, פון הונגער? — האָט ר׳ אברהם זיך גע־וואונדערט — ער האָט דאָך געקענט קומען צו מיר, צו אייך, צו יעדען איינעם. אפילו א גוי וואָלט איהם ניט אָפגעזאָגט א שטיקעל ברויט מיט וואסער?

— רבי, — האָט מען איהם ערקלערט — ער איז געווען אַ איד א בעל־הביר איהם האָט ניט געפאסט געהן בעטען ביי יענעם.

— אויב אזוי — האָט ר׳ אברהם געזאָגט — איז ער דאָך געשטארבען פון גאוה, ניט פון הונגער.

———:———

וועו מען איז יוצא מיט׳ן זאָגען.

אין שטעטעל האָט מען אויפגערופען די גאנצע קהילה אידען אין שוהל און זיי אויפגעפאַדערט געבען אויף א נויטיגע צדקה

לצרכי העיר. האָבען זיך אלע אויסגערופען מיט נדבות, אייגער מעהר דער אנדערער ווינציגער. זאָגט דער ראש־הקהל צום רב:

— איהר ווייסט, רבי, עס פאסט ניט. רופט זיך אויך ארוים לפנים מיט א נדבה. מיר וועלען דאָס ביי אייך ניט מאָהנען.

איז דער רב ארויף אויפ'ן בימה און געזאָגט, אז ער איז מנדב 200 רובעל. שפּעטער האָט דער ראש־הקהל געפרעגט דעם רב:

— רבי, א נדבה געבען האָט איהר געדארפט, אבער צו וואָס האָט איהר זיך אויסגערופען מיט אזוי פיעל, וואָס דער גרעסטער גביר האָט ניט געגעבען?

— פארשטעהט איהר מיך, — האָט דער רב געענטפערט — אין „איזה מקומן" זאָגען מיר „יהי רצון כאלו הקרבתי עולה; יהי רצון כאלו הקרבתי חטאת". פאר וואס זאָגען מיר אויך ניט „יהי רצון כאלו הקרבתי קרבן עולה ויורד?"

דער תירוץ איז פשוט: בשעת מען האָט געבראכט די אמת'ע קרבנות, האָט זיך אַן אָרימאן געמוזט באגעהן מיט א קרבן עולה ויורד, ווייל ער האָט ניט געקענט בריינגען קיין בעסערען, אָבער היינט, אז מיר זיינען יוצא נאָר מיט'ן זאָגען „כאלו", אזוי ווי מיר בריינגען קרבנות, טאָ צו וואָס דארף מען זיך נאריש מאכען און זאָגען ווי אן אָרימאן?

———:———

ריין דייטש.

אַ יונגערמאן א מחוצף, איז שבת אָנגעפאלען אויף א רב, צו וועמען ער האָט עפּעס געהאט טענות און איהם שטארק געזידעלט. ער האָט געמאכט אזא סקאנדאל דעם רב, אז אידען האָבען גענשיקט רופען פּאָליציי און מען האָט דעם יונגענמאן ארעסטירט.

אין א טאָג ארום, האָט דער פּאָליציימייסטער געשיקט רופען דעם רב, איהם פרעגען, צו איז ער מוחל דעם יונגעלמאן.

— איך קען אבער ניט קיין רוסיש — האָט דער רב געבעטען דעם פּאָליצמייסטער.

— און דייטש קענסטו?

— אָ, יע! וועלכער איד קען עס ניט קיין דייטש?

— אויב אזוי, — זאָגט דער פּאָליצמייסטער — רעד דייטש, איך פּארשטעה דייטש אויך.

האָט דער רב אָנגעהויבען:

— לכתחילה בין איך געווען מלא כעס, אזא שייגעץ, מחוצף פּנים, איז זיך מישב שבת, בשעת קריאת התורה, בפני כל עם ועדה און איז מחרף ומגדף א מרא דאתרא; נאָר בדיעבד בין איך איהם מוחל במחילה גמורה.

———:———

מיט דעם הרג׳עט ער זיך אליין.

קומט דער רבי צו א בעל־הבית:

— איך וואָלט געוואָלט, ר׳ גרשון, ביי אייך בעטען א גמילת־חסד עטליכע קערבלאך.

מאכט דער בעל־הבית א זיסע מינע און זאָגט:

— רבי, איהר האָט דאָך נעכטען אליין גע׳דרשה׳ט, אז מען טאָר ניט לייהען קיינעם קיין געלט אויף פּראָצענט, ווייל דאָס איז גלייך, ווי מען וואָלט זיין א הורג נפשות.

— וואָס רעדט איהר, רבי גרשון? — וואונדערט זיך דער רב — איך מיין נאָר ניט אויף פּראָצענט, איך וויל נאָר א גמילת־חסד.

— אָ, אזוי, — ענטפערט ר׳ גרשון — דאָס איז נאָך ערגער, מיט דעם וואָלט איך זיך אליין אוועקגע׳הרג׳עט.

———:———

דער אמת איז מצליח.

אין דער אידישער קהילה אין קאָוונע זיינען געווען פרומע און אויך פרייע פארשטעהער. איז דאָרט איינמאָל ביי א זיצונג אויסגעבראָכען א קריעג איבער קהל'שע געלדער. די פרומע האָבען געוואָלט מען זאל פאר די געלט אויסהאלטען נאָך א תלמוד־תורה פאר אָרימע קינדער, און די פרייע האָבען געטענה'ט, אז תלמוד־תורה'ס איז דאָ גענוג און זיי האָבען געוואָלט פאר די געלט גרינדען א ביבליאָטעק.

זיינען די פרומע אַריינגעלאָפען מיט א געשריי צו ר' יצחק אלחנן:

— רבי, ס'איז שלעכט, די פרייע וועלען אויספיהרען, חס־ושלום.

— איך האָב עס פריהער פארשטאָנען, — זאָגט ר' יצחק אלחנן — דער אמת איז תמיד מנצח.

— וואָס הייסט, רבי, — וואונדערען זיך די פרומע — איהר האלט אויך מיט זיי?

— פארשטעהט איהר מיך — ענטפערט זיי ר' יצחק אלחנן — די פרייע זיינען פריי אויף אנ'אמת — מוזען זיי מצליח זיין; די עהרליכע אידען — זיינען אבער ניט קיין אמת'ע עהרליכע אידען.

———:———

זי באקומט וואָס ער פארדינט.

צום פרעסבורגער רב קומט אן אָרימע פרוי מיט א געווייין. איהר מאן פארדינט ניט צום לעבען, זי דארף נאָך שטעהן אויפ'ן מארק און דערצו, אז זי קומט אהיים, שלאָגט ער איהר נאָך מכות אכזריות. די פרוי וויינט, זי וויל א גט. האָט דער רב גע־

שיקט רופען דעם מאן צו בית־דין. דער מאן האָט לכתחילה געפֿרואווט אָפּלייקענען דער ווייב׳ס טענות, אבער, דאָרט אויפ׳ן אָרט, האָט זיך באלד ארויסגעוויזען, אז די ווייב איז געראכט. וועז זי האָט איהם אויסגערעדט א וואָרט, האָט ער געזומען און איהר אראָפּגעלאָזען צוויי פּעטש. דער רב האָט געזאָגט זיין מיינונג, אז די פּרוי דארף באקומען גט און אויך געפֿרעגט א דין, וואָס זאָגט ער.

— מיין מיינונג איז — זאָגט דער דין — אז די פּרוי דארף קיין גט ניט באקומען.

— פֿאַרוואָס? — האָט דער רב און די איבריגע דינים זיך געוואונדערט.

— ווייל קיין בעסערער שלום בית ווי ביי דער פֿאַר־פֿאַלק גיט עם ניט — ענטפערט דער דין — דער מאן באקומט וואָס די ווייב פֿארדינט, און די ווייב באקומט, וואָס דער מאן פֿארדינט.

———:———

ערקלעהרט מיט אַ משל.

רבי שלמה פּפּעפּערמינץ, דער באריהמטער גאון, האָט ניט געלעבט בשלום מיט זיין ווייב, און האָט באשלאָסען, זיך מיט איהר צו גט׳ן. האָבען די פֿרייַנד איהם שטארק געטאדעלט, ער זאָל וועלען אָפּ׳גט׳ן די רבי׳צין, וואָס איז געווען אומעטום שטארק באליבט און געאכטעט. האָט ר׳ שלמה אראָפּגעצויגען א שוך פון פוס און עס אויפּגעהויבען הויך פאר די אויגען פון זיינע פֿרייַנד:

— זעהט, — האָט ער זיי געזאָגט — ווי שעהן דער שוך איז, ווי גלאט ער איז געמאכט, אבער קיינער וויים ניט, אוואו ער דריקט מיך.

———:———

ניט אויסזאָגען די בעלי-בתים.

ארום חנוכה-צייט האָט דעם רב וועה געטאָן די ציין און ער איז געגאנגען צום ציין-דאָקטאר, א בעל-הבית אין שטעטל. דער ציין-דאָקטאר האָט דעם רב ארויסגענומען א צאָן. אז עם איז געקומען צום באצאָהלען, האָט דער דאָקטאר ניט געוואָלט נעמען קיין געלט און געזאָגט צום רב, דאם זאָל זיין פאר חנוכה-געלט, וואם ער דארף געבען דעם רב. דער רב האָט איהם באדאנקט און געזאָגט:

— דערצעהלט עס אבער ניט מיינע בעלי-בתים; יעדערער וועט מיר וועלען ארויסנעמען א צאָן, דאם זאָל זיין פאר חנוכה-געלט.

———:———

וואָם פאר אַ טייערע פאָלק אידען זיינען.

א רב האָט געדארפט פאָהרען אין א קליין שטעטעל אריין, האָט ער געדונגען א בעל-עגלה. זיי פאָהרען אַפּ א דריי וויאָרסט, ערשט די פוהר שטעלט זיך אַפּ, און דער בעל-עגלה בעט דעם רב, ער זאל מוחל זיין אראָפגעהן א ווייל פון וואָגען, ער דארף פארריכטען א ראָד. דער רב האָט זיך דערווייל דערמאנט אז ער קען שוין דאוונען מנחה, האָט ער זיך געשטעלט אַן אַ זייט שמונה-עשרה. ער האָט נאָך ניט באוויזען אָפּדאוונען, ווי דער בעל-עגלה שרייט שוין:

— רבי, רבי, קריכט, זייט מוחל, אויפ'ן וואָגען. מיר קענען שוין פאָהרען.

— ווי אזוי האָסטו דאם אזוי שנעל געמאכט? — פרעגט דער רב.

— איך האָב א גוי דאָ אָנגעדראלט א ראָד.

— וואָס האָסטו געמאכט מיט'ן ראָד? — האָט דער רב ניט פארשטאַנען.

— עס איז דורכגעפאָהרען א גוי, האָב איך איהם אָנגעפייפט א ראָד — ערקלערט דער בעל-עגלה.

— וואָס עפּעס אָנגעפייפט א ראָד? — פארשטעהט אלץ ניט דער רב.

— נו, איך האָב איהם אָנגעפוידעט, — מאטערט זיך דער בעל-עגלה געבען דעם רב צו פארשטעהן.

אָבער דער רב האָט אלץ ניט פארשטאַנען, און דער בעל-עגלה האָט איהם דערצעהלט דייטליכע דבורים: עס איז אָנגעפאָהרען א גוי, האָט ער אראָפּגענומען די ראָד פון זיין וואָגען און ארויפגעזעצט אויף זיינעם.

אז דער רבי האָט עם דערהערט, רופט ער זיך אָפּ צו זיך:

— סאָ טייערע פאָלק אידען, זיינען, זיי דראָלען, זיי פייפען, זיי פוידען — אָבער גנב'ענען, גנב'ענען זיי ניט.

———:———

א גרויסער ענין.

א היימישער חברה-מאן, וועלכער איז געפאָהרען נאָך אמעריקא, האָט באשלאָסען זיך אויסגעבען פאר א גוטען אידען. ער האָט אויפ'ן שיף געקראָגען א שותף, וואס האָט באוויליגט צו וועלען זיין גבאי.

וועז די פּאָר רמאים זיינען געקומען אין אמעריקא און מען האָט זיי געפרעגט, ווער זיי זיינען, האָט דער חברה-מאן געזאָגט:

— איך בין דעם „דובר-שקרים'ס" אן אייניקעל.

זאָגט דער גבאי צו די אנוועזענדע:

— איהר זאָלט וויסען זיין, אז דער רבי איז א גרויסער עניו, ער האָט פיינט זיך צו באריהמען. דער אמת איז, אז ער איז

ניט דעם „דובר־שקרים׳ס" אן אייניקעל, נאָר ער איז מאקע דער „דובר־שקרים" אליין.

———:———

ער מעג.

א בעל־עגלה איז אריינגעקומען צו א רב אין א קליין שטעטעל און געפרעגט:

— רבי, איך בין א כהן, מעג איך נעהמען א גרושה?

— דו מעגסט. — האָט דער רבי ניט קלערענדיג געענטפערט. די ארומיגע האָבען זיך שטארק געווואונדערט, נאָכדעם ווי דער בעל־העגלה איז אוועק, פרעגען זיי דעם רבי'ן:

— רבי, וואס איז דער טעם, וואס איהר האָט מתיר געווען א כהן צו נעמען א גרושה?

— פארשטעהט איהר מיך — ענטפערט דער רב — דער איד איז א בעל־העגלה, וויל ער וויסען, אויב ער מעג נעמען א גרושה אויפ'ן וואָגען, ברענגען איהר צום יריד.

———:———

עס איז זיין שולד!

א איד פון אלטען דור קלאָגט זיך פאר דעם רב פון זיין קאָנגרעגיישאָן:

— אָט, היינטיגע „היברו סקולם" — טענה'ט ער — מ'שטייגט געזאָגט, וואָס מען לערנט אין זיי, וויטער „אָב" — איז א טאָטע און „כלב" איז א הונט, און ווידער דאָס זעלבע.

— עס איז אייער אייגענע שולד — האָט דער רב געענטפערט — אז איהר האָט געהערט ווי אייערע קינדער הויבען אָן צו זאָגען „אב" איז א הונט און „כלב" איז א טאָטע און איהר האָט געשוויגען, מוזען זיי עס כאָטש פארריכטען...

———:———

וועגען רבי׳צינם

o———o

נאָך אַ יחום וואָלט ער געווען גליקליך.

דער „נודע ביהודה" איז אמאָל געווען צו־גאָסט ביים „פני יהושע". ווען זיי זיינען אזוי געזעסען און פארבראכט אין חדושי־תורה, איז אריינגעקומען דעם „פני יהושע׳ס" ווייב, און געשריען אויף איהר מאן, דער „נודע" ביהודה" האָט א קוק געטאָן אויף דער פרוי און האָט געזהן דאם זי איז געווען א הינקענדיגע אויף איין פוס, געהאט א הארב אויפ׳ן פלייצע און א בעלעם אויף איין אויג, האָט ער פארוואונדערט געפרעגט דעם „פני יהושע" ווי קומט צו איהם אַזאַ ווייב. האָט איהם דער „פני יהושע" גע־ענטפערט, זי שטאמט פון א גרויסע פאמיליע מיט מיוחסים, און מיין צרה איז וואס זי האָט ניט געהאט מעהר קיין מיוחסים אין דער פאמיליע... ווען דער „נודע ביהודה" האָט איהם געזאָגט, אז ער פארשטעהט ניט וואס ער מיינט, האָט ער איהם ערקלעהרט:

— פערציג טעג פאר׳ן געבאָרען רופט מען אוים „בן פלוני ופלוני לבת פלונית ופלונית". ווען מען האָט אין הימעל אויסגערופען, אז זי געהט זיין מיין פרוי, איז איהר זיידע, א גרוי־סער צדיק, געקומען צום רבש"ע מיט א טענה, אז ער וויל ניט, דאָם זיין אייניקעל זאָל חתונה האָבען מיט אַזאַ פראָסטען מענשען ווי איך. האָט איהם גאָט ברוך הוא געענטפערט, דאָם זי געהט זיין אַ הינקעדיגע אויף איין פוס, — איז ער שוין געבליבען שטיל. איז אָבער געקומען איהר עלטער זיידע, דער גרויסער גאון, און גע־טענה׳ט, ווי קומט זי צו אַזאַ עם הארץ ווי איך? האָט איהם

גאָט געזאָגט, אז זי געהט האבען א האָרב אויף איהר פלייצע, — און ער האָט שוין מעהר א וואָרט ניט געהרעדט. איז אבער נאָכ־הער געקומען דער עלטער־עלטער זיידע און באשטאָנען, אז זיין אור־אור־איניקעל איז צו הויך פאר אַזאָ ווי איך, האָט איהם גאָט איינגעשטילט מיט דעם, וואס זי וועט האָבען א בעלעם אויף איין אויג.

— אָבער — האָט דער „פני יהושע" פארענדיגט — וועז זי וואָלט געהאט נאָך א יחום אין דער משפחה, וואָלט זי דאן גע־בּאָרען געוואָרען א שטומע און ניט געקענט שרייען אויף מיר.

———:———

די וויב וואָלט ניט אריינגעלאָזען.

אומעטום וואו ר' אייזעלע חריף פלעגט נאָר קומען, פלעגט דער רב מיט די בעלי־בתים קומען איהם מקבל פנים זיין. אויב־מאָל אזוי ר' אייזעלע געקומען אין א שטאָט, וואו דער רב איז געווען עפעם ניט געזונד, איז ר' אייזעלע איהם געגאנגען מבקר חולה זיין. די רבי'צין, ניט וויסענדיג ווער דאס איז, האָט איהם ניט אריינגעלאָזען צו רב. האָט ר' אייזיק אָנגעשריבען א צע־טעלע בזה הלשון:

„חזקיה האָט טאקע געדארפט זיין קראנק" און זיך אונטער־גע'חתם'עט אייזעל חריף. אז די רבי'צין האָט איבערגעגעבען דעם רב דעם צעטעל און דער רב האָט דערזעהן ר' אייזיק'ס חתימה, האָט ער גלייך געשיקט שלוחים איהם איבערצובעטען און בריינגען צו איהם.

וועז ר' אייזיק איז געקומען, פרעגט איהם דער רב, וואָס האָט ער געמיינט מיט זיין צעטעלע.

— גאנץ פשוט, — זאָגט ר' אייזעלע — וועז חזקיה האָט זיך געדארפט טרעפען מיט ישעיה הנביא, איז דאָך געוואָרען א

קלעהר, ווער צו וועמען זאָל געהן, חזקיה צו ישעיה הנביא אַדער ישעיה צו חזקיהו. האָט דער רבונו של עולם געמאכט חזקיה'ן קראנק, האָט שוין ישעיה הנביא געמוזט געהן איהם מבקר חולה זיין. איז דאָך א קשיה, פאר וואס האָט דער אייבערשטער ניט געמאכט ישעיה הנביא קראנק — וואָלט חזקיהו איהם געגאנגען מבקר חולה זיין, נאָר דער תירוץ איז: חזקיהו איז געווען א בחור, האָט ער געקענט זיין קראנק, אבער ישעיה הנביא, ווען ער וואָלט געווען קראנק וואלט זיין ווייב די רבי'צין צו איהם ניט אריינגעלאָזט.

———:———

„אבק לשון הרע".

די פרוי פון מהרש"ל (רבי שלמה לוריא) איז געווען זעהר געבילדעט און קלוג. איינמאָל איז זי געגאנגען מיט איהר מאן און זיי האָבען געזעהן פון ווייטען ווי איד, וועלכער האָט געהאלטען א לאמבארד און פלעגט פארלייהען געלט אויף משכנות, שטעהט און קלאפט אוים שטויב פון קליידער.

רופט זיך אָפּ ר' שלמה אין א געלעכטער:

— דאָס איז אבק רבית.

— און דיינע רייד זיינען — „אבק לשון הרע". — האָט די קלוגע פרוי געענטפערט.

———:———

פאַר וואָס ניט?

דעם מהרש"ל'ס ווייב איז געווען אינגעלאדען צו א שמחה ביי א חשוב'ן בעל־הבית פון שטאָט. ביי דער שמחה איז אויך געווען דער „בורגמייסטער" פון שטאָט, א פארבאָרגענער שונא

ישׂראל. וועו זיי זיינען געזעסען ביים טיש, רופט זיך אָפּ דער „בורגמייסטער" צו דער רבי׳צין:

— איך האָב געהערט מען ריהמט אייך פאר א קלוגע פרוי, ערקלערט מיר, פאר וואס וועו מען פרעגט עפעס א פראגע ביי אַ אידען, וועט ער קיינמאָל ניט ענטפערען גלייך, נאָר ער וועט ענטפערען צוריק מיט א פראגע.

— פארוואָס טאקע זאל ער ניט ענטפערען מיט א פראגע? — האָט איהם די רבי׳צין גלייך געענטפערט.

———:———

טאָמער דוכט זיך עס איהר.

צום מהרש"ל איז אמאָל געקומען אן אורח הגון. האָט איהם די רבי׳צין, וועלכע איז אליין געווען א מלומדת און מכבד געווען תלמידי־חכמים, גראָסארטיג אויפגענומען.

ביינאכט, האָט זי איהם אליין אויסגעבעט דעם געלעגער, און אונטערגעלעגט צוויי פערינעס מיט עטליכע קישענס צו־קאָפענס. אויף אין דער פריה זאָגט דער אורח צו דער רבי׳צין:

— האָט איהר עס, רבי׳צין, מיר אויסגעבעט אזא וויכטען געלעגער, אז איך האָב געמיינט, איך ליג אין פוטער.

— פארשטעהט איהר מיך — האָט די רבי׳צין געענט־פערט — „אשה עיניה רעה באורחים", וועו איך האָב אייך אויסגעבעט מיט אין פערענע, האָב איך געטראכט, עס איז געגוג ווייך, איך בין אבער געווען מסופקת, טאָמער דוכט זיך עס מיר, ווייל וועו מען קוקט מיט אן עין רעה, איז אלץ געגוג, האָב איך דעריבער געמאכט אזוי ווייך, עס זאל זיין לכל הדעות.

———:———

דער ערשטער געגען צווייטען.

די אלמנה פון רבי יום טוב ליפמאן העלער, דער מחבר פון „תוספות יום־טוב" איז געווען א געלעהרטע פרוי. זי האָט אויך גוט געקענט תלמוד. א צייט נאָך איהר מאנ׳ס טויט האָט מען איהר געריעדט א שדוך און גראדע האָט מען דעם פארגעשלאָגענעם מאן אויך געפונען יום טוב, האָט די פרוי געזאָגט:

„יום טוב שני לגבי ראשון כחול". (דער אנדערער יום־טוב געגען ערשטען איז ווי וואָכענטעג).

———:———

פון וואנען מען שטאַמט.

די שטעטעל איז געווען צופרידען מעהר מיט דער רבי׳צין ווי מיט׳ן רב. דער רב, כאָטש ער איז געווען א גרויסער גאון, איז ער אבער אויך געווען נאָך א גרעסערער תמים. ער האָט אלעמען געגלויבט און ביי א דין־תורה פלעגט יעדער שווינדלער איינרייזען דעם רב, אז ער רעדט אמת און קיינמאָל קיין אומרעכט ניט געטאָן. דערפאר, די רבי׳צין פלעגט שוין מיט איין קוק פון איהרע אויגען גלייך דערקאנען, ווער עס רעדט אמת און ווער שקר.

אז מען האָט עס דערצעהלט דעם רב, אז די רבי׳צין איז קליגער פון איהם, האָט ער געזאָגט:

— עס איז ניט קיין וואונדער. זי האָט זיך עס אויסגעלערנט ביי איהרע עלטערן אין הויז. ביי יצחק און רבקה׳ן געפינען מיר אויך אזוי. יצחק האָט ליעב געהאט עשו׳ן, און האָט ניט געוואוסט אז ער איז א רשע, און רבקה האָט איהם פיינט געהאט. זי האָט איהם גלייך דערקענט ווער ער איז. וויסט איהר פאר וואָם דאָס איז? וויל יצחק׳ס טאטע איז געווען אברהם, האָט

ער דאַרט קיין שווינדלער ניט געזעהן, איז ער ניט געווען קלוג צו פארשטעהן; אבער רבקה'ס טאטע איז געווען לבן, דאַרט האָט זי זיך אויסגעלערנט צו פארשטעהן אלע מינים שווינדלער.

———:———

* *
*

א רב האָט אמאָל געדרש'ט: „ותצא מרים בתופים ובמחולות", וועו מרים וואָלט ניט כאפען דעם פויק, פארטויבען די אויערן, מען זאָל ניט הערען וואס זי זינגט, וואָלטען אלע זיך גלייך געכאפט, אז זי זינגט איבער איהר ברודער משה'ס „אז ישיר".

———:———

אַז ער וועט בעטען גאָט, וועט ער האָבען וועש אויך.

א לערנער האָט געזומען א רב'ס א טאָכטער פאר א ווייב. דעם רב'ס טאָכטער איז געווען זעהר קלוג אוו פרום, אַבער אויף איהר מאן האָט זי געהאט א חשד, אז ער איז ניט אזוי פרום ווי ער מאכט זיך פאר איהר.

איינמאָל איז דער מאן געפאָהרען אין א גרויסע שטאָט האנדלען, האָט זיין ווייב, די בת הרב, חושד געווען אז ער וועט דאַרט אפילו ניט דאוונען, אז דער מאן האָט איהר געבעטען איינפאקען איהם די נויטיגע זאכען צום וועג, האָט זי געזומען אוו אריינגעלעגט די וועש אין תפלין זעקעל.

אז דער מאן איז געקומען אין שטאָט, האָט ער זיך געאויילט איבערצוטאָן די וועש. ער האָט אבער איבערגעזוכט דעם גאנצען טשעמאדאן אוו די וועש ניט געקענט געפינען.

ער האָט זיך גלייך אוועקגעזעצט אוו אָנגעשריבען דער ווייב א בריוו:

„מיין ליבע פרוי! דאָס נויטיגסטע האָסטו פארגעסען מיר מיטצוגעבען; דו האָסט פארגעסען אריינצולעגען די וועש".

אין א פּאָר טעג ארום האָט ער באקומען אן ענטפער פון זיין ווייב:

„מיין ליבער מאן! בעט גאָט, וועסטו האָבען וועש אויך."

———:———

פון רב—רעב.

ר' שמשון סוכאוואליער רב'ס ווייב, איז געווען א גרויסע מלומדת אין דער העברעאישער שפּראך, איז אבער געווען א קארגע און פלעגט ניט וועלען ליידען, ווען ר' שמשון פלעגט בריינגען אורחים צום טיש. איינמאָל זאָגט צו איהר ר' שמשון:

— זעה, ליפשע, דו מוזט עס ווייזען, אז די חכמים זיינען געווען גערעכט, ווען זיי האָבען געזאָגט: „אשה עינה רעה באורחים".

— ביי א רבי'צין האָבען דאס די חכמים ניט געזאָגט — האָט די רבי'צין געענטפערט — דעם רב'ס „עין" אליין מוז זיין א „רעה", ווייל א רב מיט א גוטען „עין" ווערט פון רב — א רעב.

———:———

ווי מען בעט פאר זיך.

ר' וועלוועלע בוטנער'ס ווייב איז געווען א גרויסע מכנסת־אורחים. איז געקומען צו איהר אן אורח, האָט זי איהם ניט אָפּ־געלאָזט, זי האָט איהם געגעבען עסען און טרינקען פון דאס בעסטע און איהם אליין משמש געווען.

איינמאָל איז צו ר' וועלוועלען געקומען אן אורח הגון, האָט

זיך די רבי'צין שטארק מתעסק געווען ארום איהם, און ביינאכט האָט זי אליין פאר איהם אויסגעבעט דעם געלעגער און עטליכע מאָל איבערגעקוקט, עס זאל איהם זיין וויך און ווארים. דעם אורח איז געווען פריקרע, און ער האָט צו איהר געזאָגט:

— צו וואָס, רבי'צין, דארפט איהר זיך אזוי פיעל מטריח זיין און נאָך אליין בעטען פאר מיר?

— איך בעט ניט פאר אייך — האָט זי איהם געזאָגט — איך בעט פאר מיר.

———:———

וואָס איהר איז.

די רבי'צין פון פילווישאקען האָט זיך זעהר פיעל אָנגעהערט פון דעם דייטשען פראָפעסאר פאָן לאדען, זיינע וואונדער ווי ער הוילט אוים אלע קראנקהייטען, און האָט באשלאָסען זיך לאָזען פון איהם אונטערזוכען.

וועז דער פראָפעסאר האָט איהר באטראכט, פרעגט ער איהר אויף וואס קלאָגט זי זיך; האָט די רבי'צין אָנגעהויבען:

— זייט מיר מוחל, הער פראָפעסאר, איך האָב שמערצען אין קאָפּ, אויף אלע רשעים געזאָגט געווארען; קרעמפפען אין בויך, ניט פאר קיין אידיש קינד געדאכט; עס רייסט מיר אין די הענט, זאָל השם יתברך זיך מרחם זיין; עס טשאפט מיר דאס הארץ און ברעכען די ביינער, א קלאָג איז צו מיר, אז איך קען ניט הערען און ניט זעהן, נאָר צוליב דעם בין איך פונדעסטוועגען צו אייך ניט געקומען; איך פיהל מיך אינגאנצען ניט געזונד — אָט צוליב וואס איך בין דאָ ביי אייך.

———:———

דעם רב׳ס טאָכטער.

אַז די טאָכטער זאָל זיין א פרומע אידישע טאָכטער, האָט שוין די רבי׳צין געזאָרגט. זי האָט איהר געלערנט אלע נויטיגע דינים און איהר דערהויפט אָנגעזאָגט זיך אָפהיטען אין פליי־שיגם און מילכיגם, ניט אויפמישען די כלים צוזאמען. איינ־מאָל איז די רבי׳צין קראנק געוואָרען און מען האָט געדופען א דאָקטאר. דער דאָקטאר האָט געוואָלט א קוק טאָן די רבי׳צין אין האלז און געהייסען בריינגען א לעפעל.

מיט היץ איז די טאָכטער אוועקגעלאָפען אין קיך בריינגען די לעפעל, אבער איז תיכף געקומען צוריק און געפרעגט:

— הער דאָקטאר, וועלכע זאָל איך בריינגען — א פליישיגע אָדער א מילכיגע?

———:———

א טענה צום רבונו של עולם.

געהט חנה שרה די „זאָגערקע" מוצאי יום־כפור פון שוהל, פארטשעפעט זיך ביים שוועל פון הויז און פאלט, זאָגט זי וויי־נעגדיג:

— רבונו של עולם! צו איך האָב ביי דיר גע׳פועל׳ט מיט מיין וויינען און קלאָגען א גאנצען טאָג, צו ניט, אָבער שטויסען באדארפסטו דאָך מיר ניט.

———:———

ב.

מגידים

o———o

אלע זאָגען גוט, ער נאָך בעסער.

דער כוואוינער מגיד פלעגט זאָגען:
— אלע מגידים זאָגען, אז קיין מגיד קען ניט דרשה'נען, נאָר ער אליין זאָגט אויסגעצייכענט איך, אָבער, דער כוואוינער מגיד, זאָג, אלע מגידים דרשה'נען זעהר און זעהר גוט, און איך, דער כוואוינער מגיד, נאָך בעסער פון זיי אלעמען.

———:———

ער וועט קרייען, וועט מען זיך דערמאנען אָן אלעמען.

אַז ווילנא האָט באשלאָסען נעהמען א שטאָט-מגיד, האָבען די מורי-הוראה'ס פון שטאָט דאָס ניט געוואָלט ליידען. זיי האָבען מורא געהאט, אז קהל וועט ניט האָבען געגונג געלט פאר אלעמען און מען וועט זיי מוזען פארקלענערען די שכירות. וועז דער שטאָט-מגיד איז געקומען אין ווילנא, האָבען זיי, דעריבער, אויף איהם געקוקט מיט א קרומע אויג.

— איהר זייט א מסיג גבול, — האָבען זיי צו איהם געטענה'ט — מיר האָבען אליין קוים אויף צו לעבען, און איצט וועט איהר נאָך צוקומען.

— זייט רוהיג — האָט זיי דער שטאָט-מגיד געענטפערט — איך וועל אייך געבען א משל: א בעל-הבית'טע האָט אמאָל גע-

האָדעוועט היהנער. זי האָט די היהנער געהאלטען אין קאטוך*). ביי דער בעל־הבית׳טע איז אבער דער קאָפּ געווען פארדרעהט, פלעגט זי אָפט פארגעסען געבען די היהנער עסען. די היהנער פלעגען הונגערען און שטיל קוואקטשען. איינמאָל האָט די בעל־הבית׳טע געקויפט א האָהן און איהם אריינגעווארפען אין קאטוך. פון דאן אָן האָט שוין קיינער ניט געליטען קיין הונגער. דער האָהן פלעגט הויך קרייען, פלעגט זיך די בעל־הבית׳טע דערמאנען און ברייגען עסען אויך פאר די היהנער. די זעלבע איז מיט מיר, אז איהר זייט געווען אליין אין שטאָט, האָט קיינער פון אייך ניט געטראכט, אָבער איצט, וועל איך אָנהויבען צו קרייען דרשות, אז מען וועט זיך דערמאנען אָן מיר און אָן אייך, און מיר וועלען אלע לעבען א גוטען טאָג.

———:———

די מזיקים וועלען ניט איינפאלען.

אין א קליינער שטעטעל האָט אמאָל א באקאנטער געטראָפען דעם דובנער מגיד געהענדיג שפּעט ביינאכט איינעם אליין אין גאָס.

—איך בין נשתומם, — זאָגט דער באקאנטער — ווי האָט איהר עם קיין מורא ניט צו געהן אליין אזוי שפּעט, איהר וויסט דאָך דעם מאמר חז"ל: „תלמיד חכם אל יצא יחידי בלילה מפני המזיקין".

— עס מאכט ניט אוים, — האָט דער דובנער געענטפערט — א תלמיד־חכם אין אייער שטאָט איז אזא זעלטענהייט, אז די מזיקים וועלען גאר ניט איינפאלען איהם ביי אייך צו טרעפען.

———:———

*) „קאטוך", אזא לאָך אויסגעמויערט אין אויוועז ביי דער ערד, אויף צו האלטען עופות.

ביידע מעלות אין איינעם.

דער דובנער מגיד האָט אמאָל אָפּגעזאָגט א דרשה און נישט געענדיגט, ווי דער שטייגער פון מגידים איז, מיט די ווערטער „ובא לציון גואל במהרה בימינו ונאמר אמן".

קיינער האָט ניט געהאט די העזה איהם איבערפרעגען. אויסער איינער, קענטיג א גרויסער קבצן, האָט איהם מיט א חוצפה'דיגען טאָן געפרעגט:

— רבי, וואָס איז די מעשה, וואס איהר האָט ניט געענדיגט אייער דרשה מיט „ובא לציון גואל"?

— איך וועל דיר זאָגען, — האָט איהם דער דובנער ער־קלעהרט — ס'איז א שטענדיגע מחלוקת צווישען די גבירים מיט די אָרימע לייט. די גבירים זאָגען: צוליעב אונז וואָלט שוין משיח לאנג געקומען, ווייל עס שטעהט „בעקבתא דמשיחא חוצפא יסגי", איידער משיח וועט קומען וועט זיין אויף דער וועלט א סך חוצפה, און מיר גבירים האָבען טאקע גענוג עזות אין זיך, נאָר איהר אָרימע לייט מיט אייערע רחמנות־פּנימ'לאך זייט מעכב די גאולה. טענה'ן אבער די אָרימע לייט פּארקערט: פון אונזער זייט וואָלט שוין משיח לאנג געקענט קומען, ווייל עס שטעהט: אז איידער משיח וועט קומען וועט זיין „כלתה פרוטה מן הכיס", קיינער וועט קיין געלט ניט האבען. מיר קבצנים האָבען שוין לאנג ניט דעם מין, נאָר איהר גבירים מיט אייערע אפיתוקא'ס זייט מעכב די גאולה. אזוי איז א שטענ־דיגע מחלוקת. נאָר ביי דיר, ווייזט אוים, האָבען זיך צוזאמען־געטראָפען ביידע זאכען, אן עזות פּנים ביזטו א גרויסער און קיין פּרוטה האָסטו אויך נישט ביי דער נשמה, פון דיינטוועגען קען מען טאקע ענדיגען „ובא לציון גואל במהרה בימינו, אמן".

———:———

אַ פּאַרקעהרטע וועלט.

דער דובנער מגיד איז געווען א גרויסער געגנער פון די חסידים, און ביי יעדער געלעגענהייט איז ער אָפּען געגען זיי אַרויסגעטראָטען. איינמאָל איז דער דובנער מגיד איינגעשטאָנען אין אן אכסניה אין א שטעטעל, וואו ער האָט זיך געגרייט האלטען שבת א דרשה. פּלוצלינג האָט דער מגיד דערהערט דורכ'ן פּענסטער געזאנג און טענץ. ער איז ארוים אין דרויסען א קוק טאָהן, און זעהט ווי א גרויסע מחנה חסידים טאנצען און זינגען ארום זייער רבי'ן רבי בער, דער מעזריטשער מגיד, און נעמען זיך פּארפּאהרען אין דער זעלבער אכסניה. דער דובנער האָט זיך געוואָלט ארייכאפּען צוריק אין הויז און זיך פּאר־באהאלטען. די חסידים האָבען איהם אבער באמערקט און האָבען זיך אלע א לאָז געטאָן צו איהם מיט קולות: „אָט איז ער, דער דובנער, אונזער שונא", „לאָמיר זיך אָפּרעכענען מיט איהם". די חסידים האָבען איהם ארומגערינגעלט און געוואָלט איהם שלאָגען, אבער אז דער רבי, רב בער, האָט זיך דערוואוסט האָט ער געהיסען דעם מגיד ניט אָנרירען און ברייגען איהם צו איהם. וועז מען האָט דעם דובנער געבראכט פּאר רבי בער'ן, זאָגט צו איהם דער רבי:

— דו זעהסט דאָך, וואָס די חסידים ווילען פון דיר דאָ מאַכען. אויב דו וועסט מיר זאָגען א גלייך־וועדטעל, וועל איך דיר, אָבער, אויסהיטען.

— איך האָב א גוט וואָרט, אבער איך האָב מורא, וועז די חסידים וועלען עם הערען, וועלען זיי ערשט מיך שלאָגען נאָך מעהר.

— איך פּארזיכער דיר, אז קיינער וועט דיך ניט אָנרירען — האָט רבי בער געזאָגט.

— היינט איז מיר ווידער באשטעטיגט געוואָרען, וואס איך

זאָג שטענדיג אויף אייך חסידים — האָט דער דובנער געזאָגט — אַז ביי אייך איז א פארקעהרטע וועלט. אומעטום איז עס גע־ווענליך, אז די ציגיינער שפילען און דער בער טאנצט; ביי אייך איז אָבער פונקט פארקערט, דאָ שפיעלט דער בער און די צי־גיינער טאנצען.

———:———

דאָ איז אבא אַ הונט.

דער דובנער מגיד איז אמאָל אָנגעקומען אויף א שבת אין א שטאָט דרשנ׳ען. ארויסגעהענדיג, זונטאג, מיט׳ן שמש צוזאמענ־נעהמען פאר דער שבת׳דיגער דרשה, זיינען זיי אויך אריין צום שטאָט־גביר, ר׳ אבא, זעהר א קמצן.

דער גביר האָט דערזעהן דעם דובנער מגיד, האָט ער מורא געהאט איהם אָפּזאָגען און איהם געגעבען צוויי רוסישע גילדען.

דעם מגיד האָט די קארגע נדבה זיינע פארדראָסען, זאָגט ער צום גביר, ר׳ אבא׳ן:

— איך וויל אייך דערצעהלען וואס מיט מיר האָט געטראָ־פען: אמאָל אין ערב פסח זייענדיג אונטערוועגס, האָב איך פאר־בלאָנדזשעט. א גאנצען טאָג בין איך אַזוי ארומגעוואנדערט אין וואלד ביז ענדליך אין אָוועגט בין איך אָנגעקומען אין א דאָרף. אריינקומענדיג אין קרעטשמע, האָב איך געטראָפען דעם קרעטשמאר מיט א האק און דעם זוהן מיט אן אייזען, גרייט אויפער דעם צווייטען צו דער׳הרג׳נען. דערזעהענדיג מיך, רופט זיך אָפּ דער פאטער: „יעצט וועלען מיר וויסען ווער עס האָט רעכט", און ער דערצעהלט מיר, אז דאָס איז זיין זוהן. ער האָט איהם געוואָלט מאכען פאר א לייט. צעהן יאָהר האָט ער איהם אָפּגעהאלטען אין שטאָט, געגעבען איהם לערנען, און יעצט, אז ער האָט איהם געפרעגט דעם טייטש פון „דזבין אבא

בתרי זוזי", זאָגט ער, „דזבין — געקויפט"; אבא — א הונט", „בתרי זוזי — פאר צוויי גילדען". איך זאָג „אבא — איז אַ טאַטע" און ער זאָגט „אבא — איז א הונט". נו, האָבען מיר זיך אזוי לאנג געשפּארט, ביז... איהר זעהט דאָך.

בין איך געבליבען שטעהן און ניט געוואוסט וואס צו טאָן, זאָל איך זאָגען, אז „אבא" איז א טאטע, קען מיר נאָך דער זוהן דערלאנגען מיט'ן אייזען, זאָל איך זאָגען, אז „אבא" איז א הונט, וועט מיר נאָך דער פאָטער געבען מיט'ן האַק איבער'ן קאָפּ. בין איך געפאלען אויף א פּלאן און געזאָגט: איהר האָט ביידע רעכט.. איבעראל איז אבא טאקע א טאַטע, נאָר אבא פאר צוויי גילדען איז א הונט.

———:———

קריכען אין בלאָטע.

דער דובנער איז אמאָל געקומען צו א גביר א קמצן בעטען א נדבה פאר א נויטיגע צדקה. ס'איז געווען הערבסט-צייט, נאַס און בלאָטיג, און ביים דובנער זיינען די שטיוועל געווען שטארק פארשמוצט.

דער גביר, דערזעהענדיג דעם דובנער, האָט פארשטאַנען, אז ער איז געקומען נאָך א נדבה און אַנגעהויבען שרייען מיט כעס:

— ווי קריכט איהר דאָס מיט אייערע שמוציגע שטיוועל צו מיר אין הויז? האלט איהר אַנטאָהן קאלאשען!

— איך האָב ניט געוואוסט, — האָט דער דובנער קאלט געענטפערט — אז איך וועל דארפען קריכען אין אזא בלאָטע.

———:———

דעם דובנער מגיד׳ס אַ פסוק.

דער דובנער מגיד, ווי עס איז באוואוסט, פלעגט זעהר פיעל ארומפאָהרען. איינמאָל קומט ער אריין אין א וואקזאל און גע־פינט דאָרט א כאפטע בחורים און מיידלאך, וואָס האָבען זיך געלאָזט וואויל געהן מיט עסען און טרינקען.

דערזעהן דעם דובנער מגיד, האָבען חברה אויסגעשריען: — ברוך הבא! אליהו הנביא איז דאָ!

דער דובנער מגיד האָט א קוק געטאָן אויף די יונגעלייט און געזעהן, אז זיי זיינען פון די אמת׳ע לצים, רופט ער זיך אָן צו זיי: — יע, יע, יונגעלייט, איהר זייט געוועכט, איהר האָט גע־טראָפען א גמרא „כלבים משחקים אליהו הנביא בא לעיר".

———:———

אַ פסוק פאר א פסוק.

דער דובנער מגיד איז פארבייגעגאנגען דאם הויז פון א גרויסען אפיקורס, אז דער אפיקורס האָט דערזעהן, אז דאם איז דער דובנער מגיד, האָט ער אָנגעהויבען דעם הונט. דער דובנער האָט אבער מיט זיך געהאט א שטעקען, האָט ער דעם הונט מכבד געווען א שעהנע פּאָרציע קלעפּ. דער אפיקורס האָט דאם דערזעהן און האָט אָנגעהויבען שרייען: „רשע, למה תכה את רעך?" האָט איהם דער דובנער גלייך געענטפערט:

— אחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה?

———:———

ער וועט זיין דער דריטער.

ר׳ יעקב דער דובנער מגיד איז אמאָל געקומען צו א נגיד א קמצן, ער זאָל איהם געבען א נדבה פאר צרכי צבור. דער גביר האָט, ווי זיין שטייגער, זיך אָפגעזאָגט פון געבען.

אוועקגעהענדיג האָט זיך דער דובנער אָפּגערופען צום קמצן:

— וויסען זאָלסטו, אז דו וועסט האָבען עולם הבא.

— ס׳טייטש, — האָט זיך דער קמצן געוואונדערט — דער־פאר וואס איך וויל ניט געבען, וועל איך נאָך האָבען עולם הבא?

— פארשטעהסטו מיך, — האָט דער דובנער מגיד געענט־פערט — איך וועל דיר דערצעהלען א מעשה שהיה, וועסטו שוין פארשטעהן פארוואָס דיר קומט עולם הבא. א קמצן האָט אנומעלט איבערגעלאָזען א צוואה, אז זיין גאנצען פארמעגען זאָל מען איהם מיטגעבען אויף יענער וועלט. וועז ער איז גע־קומען פאר׳ן בית דין של מעלה און מען האָט איהם געפרעגט, פארוואס ער האָט ניט געגעבען קיין צדקה אין זיין לעבען, האָט ער געענטפערט, אז ער האָט אלע זיינע יאהרען מורא געהאט, טאָמער וועט זיין צדקה־געלט אריינפאלען אין ניט קיין אָרענט־ליכע הענט און ער האָט ניט געוואָלט, אז זיין געלט זאל געהן לאבוד, יעצט אָבער אויפ׳ן עולם האמת איז ער זיכער, אז זיינע געלט וועלען אריינפאלען אין ריכטיגע הענט.

דער בית דין של מעלה האָט באשלאָסען, אז אויב מען וועט געפינען נאָך צוויי מענשען וואס וועלען טאָן ווי דער קמצן האָט געטאָן, וועט מען איהם געבען עולם הבא.

מען האָט נאָכגעזוכט און מען האָט דערווייל געפונען נאָר איינעם, דאָס איז קרח, וואס איז, כידוע, באגראבען געוואָרען צוזאמען מיט זיין געלט. קיין דריטען האָט מען דערווייל ניט געפונען. יעצט זעה איך, — האָט דער דובנער מגיד פארענ־דיגט, — אז דו וועסט זיין דער דריטער, און דערפאר בין איך זיכער, אז דו וועסט האָבען עולם הבא.

———:———

גרעסערע קענער.

דער דובנער מגיד האָט זיך שבת אין אן אכסניה געטראָפען מיט א חברה אפיקורסים, פרייע יונגען, וועלכע האָבען גערוי־כערט פאפיראָסען און מחלל שבת געווען בפהרסיה. האָט זיי דער דובנער אויסגערעדט, ווי שעהמען זיי זיך דאָס ניט צו טאָן פאר איהם אין די אויגען. האָט איהם איינער אָנגעהויבען פרעגען:

— אַוואו שטעהט עס, אז מען טאָר ניט רויכערן?

האָט זיי דער דובנער געענטפערט:

— קיין ויכוחים פיהר איך מיט אייך ניט, ווייל איהר זייט גרעסערע קענער פון מיר.

— אויב אזוי, ווייסען מיר דאָך בעסער, — האָט דער חברה־מאן געזאָגט.

— דאָס הויבט זיך נאָך גאר ניט אָן — האָט זיי דער דוב־נער געענטפערט, — איך מיין גרעסערע קענער, ווייל איהר קענט וואס א איד א שומר מצוה קען ניט. למשל, איך שטעה אויף אין דער פריה און וויל טרינקען א גלאָז טהיי — קען איך ניט, כ׳האָב נאָך קיין נעגעל־וואסער ניט אָפגעגאָסען; טרינק איך אָפ די טהיי און וויל עסען — קען איך ווייטער ניט: איך האָב נאָך ניט געדאווענט, און אזוי כסדר, איך קען ניט עסען איידער איך וואש די הענט, איידער איך מאך אן המוצא — אָבער איהר, פרייע, קענט אלץ וואָס איך און מיין גלייכען קענען ניט.

———:———

אויך ניט אומזיסט.

מען האָט אמאָל געפרעגט ר׳ יעקב׳ן, דעם דובנער מגיד:

— דו שטראפסט דאָך די אידען און דו בעטסט נאָך געצאָלט?

האָט ר׳ יעקב געענטפערט:
— אפילו גאָט ברוך הוא איז אויך אזוי — ער שטראפט אויך ניט אומזיסט...

———:———

נאָך מעהר מחמיר פון רבינו גרשום.

דער רייצער מגיד האָט זיך אמאָל געטראָפען אין א וואגאָן פאָהרענדיג צוזאמען מיט צוויי רבנים פון דעם נייעם סטיל, פילאָסאָפיע דאָקטוירים, און ער האָט געזעהן ווי זיי פארבריינ־גען שטארק מיט א שעהנע פרוי און שמייכלען צו איהר לעבעדיג.

האָט דער מגיד צו זיי געזאָגט:

— איצטער זעה איך, אז אזוינע רבנים וווי איהר זייט נאָך פרימער פון רבינו גרשום מאור־הגולה.

— ווי אזוי? — האָבען די רבנים אָנגעשטעלט א פאָר אויגען.

— פארצייטען — האָט זיי דער רייצער מגיד געענט־פערט — פלעגט יעדער איד מעגען נעמען צוויי וויבער און נאָך מעהר, איז געקומען רבינו גרשום און ארויפגעלעגט א חרם, אז יעדער איין איד מוז זיך באנוגענען מיט איינע. איצטער זעה איך, אז איהר זייט נאָך מעהר מחמיר פון רבינו גרשום און איהר צוויי באנוגענט זיך נאָר מיט איינע.

———:———

אויך אַ דאָקטאָר.

דער רייצער מגיד פלעגט זאָגען:

עס זיינען דאָ דריי מינים דאָקטוירים: „סומך נופלים" — א דאָקטאָר פאר פאַליגע; „רופא חולים" — א דאָקטאָר פאר אלע מחלות; „מתיר־אסורים" — א רב, א דאָקטאָר פילאָסאָפיע, וואס איז מתיר אלע אסורים אין דער וועלט.

———:———

ער באהאלט זיך אינגאנצען.

דער רייצער מגיד האָט געדרש׳ט אין שוהל און איז אויפ־מאָרגענס געגאנגען איבער׳ן שטאָט אויפקלייבען פאר דער דרשה. וועז ער איז אריין צו א קארגען גביר אין הויז, האָט דער מגיד באמערקט ווי דער גביר האָט געכאפט און זיך בא־האלטען ערגעץ אין א ווינקעל. די דינסט האָט געזאָגט דעם מגיד, אז דער גביר איז ניטאָ אין הויז. פארנאכט האָט דער רייצער מגיד געטראָפען דעם גביר אין גאָס און זאָגט צו איהם אזוי:

— דורך אייך פארשטעה איך א שווערען מאמר חז״ל. דער תלמוד זאָגט „גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה״. וועז די שכינה האָט זיך באוויזען צו משה׳ן, האָט ער נאָר פאר־שטעלט זיין פנים, און וועז צו אייך קומט אן אורח, באהאלט איהר זיך אינגאנצען.

———:———

נאָך צוויי גוטע ווערטער פון רייצער.

א.

דער רייצער איז אריינגעקומען צו א קארגען אין הויז בע־טען א נדבה, נעמט דער קארגער און ווארפט איהם ארויס. זאָגט צו איהם דער רייצער:

— איהר זייט א „מדקדק במצות״. די חכמים זאָגען „יהי ביתך פתוח לרוחה״, דו זאָלסט האלטען דיין הויז בריט אָפען און איהר טהוט אויך אזוי: איהר האלט אָפען די הויז כדי — ׳ענעם ארויסצוארפען.

———

ב.

אן אנדערען קאַרגען האָט דער רייצער געַרופען: „קדוש" און ער האָט ערקלעהרט דעם טעם:

— די גמרא זאָגט, מען האָט דעריבער געַרופען ר' יהודא הנשיא „רבינו הקדוש", ווייל ער האָט די הענט ניט אַראָפּגעלאָזען נידריגער פון גארטעל. דער קארגער טוט אויך אזוי, ער האלט דעם בייטעל אין די הויזען־קעשענע און לאָזט דאָרט קיינמאָל ניט אַראָפּ די הענט.

———:———

פריהער די ערד, דערנאָך דער מענש.

דער רייצער מגיד איז איינמאָל אין א רעגענדיגען טאָג געקומען צו א רייכען מאן אין הויז בעטען א נדבה.

דער רייכער האָט דעם רייצער גאר ניט אריינגעלאָזען אין שטוב, ווייל ער האָט געהאט שמוציגע שיך.

— איהר האָט גאָט׳ס מעלות, — האָט דער מגיד ארויסגעענדיג געזאָגט צום גביר.

דער גביר איז געוואָרען נייגעריג צו ווייסען, וואס דער מגיד מיינט און איהם געַרופען צוריק.

— גאנץ איינפאך, — זאָגט דער מגיד, — אויף גאָט זאָגען מיר אלע טאָג, אז ער איז „מרחם על הארץ" (האָט רחמנות אויף דער ערד) און דערנאָך „מרחם על הבריות" (האָט רחמנות אויף לייטען) איהר זייט אויך אזוי, פריהער די ערד דערנאָך דער מענש.

———:———

ער וועט שוין פארזאָגען זיינע קינדער.

אַ מגיד האָט פארבלאָנדזשעט אין אן אָרימע שטעטל, וועל־כע איז נאָך געווען דערצו אויך שלעכט ווי סדום, און האָט אפילו דעם מגיד איינמאָל אפעסען ניט געגעבען. דער מגיד האָט גע־נומען זיין קעסטעלע און גלייך פארקירעוועט וויטער. ביים אוועקגעהן, זאָגט ער צום גבאי פון שוהל:

— וואָס איך בין צו אייך געקומען, טוט מיר א הנאה. מיר פארדריסט נאָר, וואס מיין פאטער איז ביי אייך ניט געווען.

— וואָס מיינט איהר דערמיט? — פרעגט איהם דער גבאי.

— גאנץ פשוט, וועז מיין פאָטער וואָלט דאָ געווען, וואָלט איך שוין דאָ פארשפאָרט צו זיין. יעצט וועל איך עס שוין פאר־זאָגען מיינע קינדם־קינדער, זיי זאָלען דאָ ניט קומען.

———:———

ער פארטרויט איהם אַ סוד.

אַ מגיד איז געגאנגען איבער'ן שטאָט קלייבען נדבות נאָך א דרשה אין שוהל. ער איז אויך אריין צו דעם גביר פון שטע־טעל, וועלכער איז אבער געווען מעהר קמצן ווי רייך. האָט איהם דער גביר אָפגעזאָגט און געהייסען געהן. האָט דער מגיד זיך גע־שטעלט אמפערן מיט'ן גביר און איהם ג'מוסר'ט, אזוי אז דער גביר האָט אויסגעשריען:

— איהר געהט צוועק, ווייל איך ווארף אייך ארויס ווי א הונט.

— איך געה, — ענטפערט דער מגיד — אָבער איהר מוזט נאָך אויסהערען דעם וואָרט. די וועלט וואונדערט זיך, פאר וואָס וועז א הונט יאָגט א חזיר, כאפט ער איהם פאר'ן אויער?

איך וויים אבער א טעם: די גמרא זאָגט, אז ס'איז ניטאָ קיין גרעסערער אָרימאן ווי א הונט, און ס'איז ניטאָ קיין רייכערער פון א חזיר. זאָגט עס דער הונט א סוד דעם חזיר אין אויער: „ווי באלד דו ביזט אזוי רייך, טו פארוואס ביזטו אזא חזיר?"

———:———

פאסט פאר „פרשת פרה":

א מגיד האָט אָפגע'דרשה'ט א פּאָר שעה און די רייד זיינען געווען אָהן א טעם, עס האָט זיך ניט געקלעפּט איין וואָרט צום אנדערען.

דער מגיד האָט נאָך געמיינט, אז ער האָט געזאָגט אן אוים-נאם און געפרעגט דעם רב, וואָס זאָגט ער צו זיין דרשה.

— איך מיין, — זאָגט דער רב, — אז אייער דרשה וואָלט זיך בעסער געפאסט פאר „פרשה פרה".

— וואָס עפּעס? — פרעגט דער מגיד.

— גאנץ אינפאך, — ענטפערט דער רב — די פּרה איז אָהן א טעם און אייער דרשה האָט אויך קיין טעם ניט געהאט, וואָלטען זיי געפאסט איינער צום אנדערען.

———:———

זיין שולד.

וועז דער מגיד האָט געהאלטען די דרשה, האָט זיך פלוצלונג דערהערט א שטארקער כראָפען פון א אידען, וואָס איז אייני-געשלאָפען.

— שמש, וועקט אויף דעם אידען! — האָט דער מגיד א געשריי געטאָן.

דעם שמש האָט פארדראָסען די העזה פון מגיד, ווי ער בא-פעהלט עס איהם אזוי, און האָט גלייך געענטפערט:

— איהר אליין, רבי, דארפט עס טאָהן. איהר האָט איהם איינגעשלעפערט, דארפט איהר איהם אויפוועקען.

———:———

ער גנב׳עט דעם שכל אליין.

א מגיד האָט געהאלטען א דרשה און זעהר אויסגענומען בייִם עולם. ביי דער דרשה איז אויך געזעסען דער רב, וועלכער האָט געוואוסט, אז די גאנצע דרשה האָט דער מגיד ארויסגענע־גנב׳עט ערגעץ פון א ספר.

נאָך דער דרשה רופט אָפּ דער רב דעם מגיד און זאָגט:

— אז איהר זאָלט האלטען נאָך אזוינע דרשות, וואָלטען מעהר קיין גנבים ניט געווען אויף דער וועלט.

— ווי אזוי? — וואונדערט זיך דער מגיד.

— גאנץ פשוט, — זאָגט דער רב — מיט וואס גנב׳עט א גנב? — מיט שכל! איהר גנב׳עט דאָך אבער צו דעם שכל אליין, וועלען גנבים ניט האָבען מיט וואס צו גנב׳ענען.

———:———

„בא״ און „בשלח״ צוואמען איז א נייעס.

אן אָרימער מגיד האָט זיך געוועדט צו דעם גבאי פון בית המדרש, ער זאָל איהם געבען עפעס שטיצע פון שוהל. דער גבאי האָט איהם אָפּגעזאָגט, און איהם געגעבען די עצה, ער זאָל פאָהרען אין דער נאָהנטער שטעטעל, דאָרט וועט מען איהם געבען.

האָט דער מגיד איהם געזאָגט:

— אז תזריע און מצורע זיינען צוואמען, דאָס וויים איך

שוין פון לאנג, אבער אז „בא" און „בשלח" איז ביי אייך אויך צוזאַמען — דאָס הער איך איצט.

———:———

פארקלענערט די זאָרגען.

פאר יום טוב, איז נחמן דער מגיד געקומען צום באנקיר ראָזענקראנץ און זיך באקלאָגט, דאס ער האָט טויזענד זאָרגען. עס קומט פּסח, ער ברויכט מצה, די קינדער דארפען שיכלאך, זיין ווייב א קלייד, און דערצו האָט ער נאָך אויך קיין דירה-געלט ניט באצאָהלט.

— א נארישקייט, — ענטפערט דער באנקיר — צו וואָס זאָלט איהר זיך מאכען טויזענט זאָרגען, אָט וועל איך אייך זיי פארקלענערן.

דער באנקיר האָט ארויסגענומען א פּאַפּיר און געבעטען דער מגיד זאָל איהם אויסרעכענען וואָס ער דארף.

דער מגיד, קלערענדיג אז דער גביר געהט איהם דאָ עפּעס אַרויסהעלפען, האָט זיך אָנגעשטרייענגט, קיין זאך ניט צו פאר־געסען.

— אויף מצה — האָט ער געזאָגט, און דער גביר האָט גע־שריבען — דארף איך 5 רובעל; אויף שיכלאך — 2 רובעל; א קלייד דער ווייב — 3 רובעל; דירה געלט — 10 רובעל.

דער גביר האָט אויפגעצויגען דעם סך הכל און געזאָגט:

— סך הכל דארפט איהר האָבען 20 רובעל, טאָ צו וואָס דארפט איהר האָבען אזוי פיעל זאָרגען, איהר האָט נאָר איין זאָרג, וואו נעמט מען דאָס געלט?

———:———

ער האָט ממלא כריסו געווען.

אן אָרים געקלייד־עטער מאן איז געקומען אין בית־המדרש און ערקלעהרט דעם גבאי, אז ער איז א מקובל און וויל דרש׳נען פאר׳ן עולם. דער גבאי האָט איהם ערלויבט.

ארויפגעהענדיג אויפ׳ן בימה, האָט דער מאן אזוי געזאָגט:

— רבותי, איהר וועט פרעגען, אויב, ווי איך האָב אייך דערצעהלט, אז איך בין פארנומען מיט קבלה, צו האָב איך שוין געלערנט ש״ס און פוסקים, ווי די חז״ל זאָגען אונז „לעולם ימלא אדם כריסו בש״ס ופוסקים ואחר כך ילמוד קבלה״? קען איך אייך זאָגען, אז איך האָב דעם מאמר מקיים געווען ממש כלשונו: רבותי, איך האָב פארמעגט א ש״ס בבלי וירושלמי און פוסקים ראשונים ואחרונים, איך האָב עם אלעם פארקויפט און דערמיט „ממלא כריסי״ געווען, איך האָב דערפאר געקויפט ברויט, יעצט האלט איך שוין ביי קבלה — איך מוז מקבל זיין נדבות — ווייל עם זיינען אויסגעגאנגען אלע עצות.

———:———

נ ו י ט י ג ע ת ק נ ו ת.

אַ מגיד איז געקומען אין א שטאָט און געוואָלט דרש׳נען שבת אין שוהל. האָט איהם אבער דער פרנם נישט ערלויבט מיט דעם טעם, דאם עם איז פאראן אזא תקנה אין שוהל, אז שבת מברכים טאָר ניט דרש׳נען קיין מגיד, נאָר דער עולם דארף זיצען און לערנען.

דער מגיד האָט דעם פרנם שטארק געבעטען, ער זאל פאר איהם מאכען אן אויסנאהמע, ווייל ער איז אן אָרימאן און קען ניט ווארטען אויף דעם אנדער שבת. דער פרנם האָט זיך אָבער

געהאלטען ביי דאָם זיניגע און האָט ניט געלאָזען דעם מגיד האלטען די דרשה. דאן האָט דער מגיד איהם געפרעגט:

— איהר היט עם אָפּ אייערע תקנות אזוי הייליג, אז איהר קענט גאר ניט משנה זיין?

— געווים היטען מיר אָפּ. — האָט דער פּרנס געענטפערט.

— אויב אזוי, — האָט דער מגיד געזאָגט — האָט איהר געדארפט אריינשטעלען נאָך זעהר נויטיגע תקנות.

— וועלכע? — האָט דער פּרנס נייגעריג געפרעגט.

— די עשרת הדברות. — האָט דער מגיד געענטפערט.

———:———

דאָם איז דאָך די צרה.

א מגיד איז אמאָל געקומען אין א שטעטעל און געבעטען דעם שמש, ער זאָל רופען אלעמען אין שוהל צו מנחה, וועט ער דרשה'נען. זאָגט דער שמש, אז אין הויף ביים פּריץ איז אן אויספּארקויף און די גאנצע שטעטעל איז איצט אין הויף. אויף מאָרגען האָט שוין דער מגיד געהאלטען זיין דרשה און ער האָט אזוי געזאָגט:

— „קול אומר קרא, ואמר מה אקרא? — כל הבשר חציר" טייטש איך אזוי, „קול אומר קרא" איך האָב געזאָגט דעם שמש, ער זאל אייך רופען אין שוהל, האָט דער שמש געזאָגט „מה אקרא? כל הבשיר חציר" וואָס זאָל איך רופען, אז אלע-מענשען זיינען אין חצר (הויף).

האָט איהם אייגער נאָכ'ן דרשה א פּרעג געטאָן:

— רבי, ווי אזוי טייטשט איהר דאָם „חציר" א הויף, יענער חצר איז דאָך אָהן א יוד?

— אָט דאָם איז דאָך די צרה — ענטפערט דער מגיד —

וואָס דער יוד איז געשטאַנען אין חצר, אזוי וואָלט ער דאָך געקומען צו מנחה אין שוהל.

———:———

פון אַ מגיד׳ס אַ דרשה.

דריי זאכען, רבותי, דערמאנען דעם מענשען צו תשובה טאָן, ווען ער ווערט עלטער: די אויגען, די צייהן און די באָרד. די אויגען ווערען דונקעל; די צייהן פאלען ארויס און די באָרד ווערט גרוי. יעצט, רבותי, איז גאָר קיין וואונדער ניט וואס מען טוט היינט ניט קיין תשובה, אז די אויגען ווערען דונקעל — טוט מען אָן ברילען; אז די צייהן פאלען ארויס — שטעלט מען אריין נייע, און א באָרד טראָגט מען דאָך אינגאנצען ניט. היינט ווי אזוי זאל אַ מענש תשובה טאָן?

———:———

א ס י מ ן.

אַ נגיד האָט געזומען א מגיד אויף שבת. אז עס איז געקומען צום עסען, האָט דער נגיד מיט די בני-בית זיך געזעצט ביים טיש אין גרויסען חדר און דעם מגיד האָט ער געזעצט ביי א טיש אין קיך. אזוי איז געווען צו אלע דריי סעודות. אז עס איז געקומען ביים זעגענען זיך, בעט דער בעל-הבית, דער מגיד זאל אים עפעס זאָגען.

זאָגט דער מגיד:

— איך וועל אייך דערצעהלען א מעשה: א הונט האָט זיך פארוואָלט טאָן א שדוך מיט א וואָלף. ער וויים דאָך אבער, אז אַ וואָלף קען ניט פארטראָגען א הונט, איז ער געפאלען אויף אן המצאה. ער האָט ערגעץ געקראָגען א פעל פון א בער, עם ארויפגעשלעפט אויף זיך און געקומען צום וואָלף.

— איך בין א בער — זאָגט דער הונט צום וואָלף — און דו א וואָלף, וויל איך מיט דיר טאָן א שדוך.

דער וואָלף האָט איהם באטראכט און האָט זיך געקלערט: ער זעהט אוים ווי א בער, אָבער עפעס האָט ער הינטישע געגנ... איז ער אוועק צום קעניג דעם לייב פרעגען אן עצה, ווי זאָל ער דערגעהן וואָס ער איז, א הונט אָדער א בער. האָט דער לייב געזאָגט:

— דו חיים געבען עסען. וועט ער עסען מיט דיר צוזאמען איז ער א בער; וועט ער, אבער, נעמען דאס עסען און אוועק־געהן באזונדער — איז דאָס געווים א הונט.

———:———

דער אנדער שלאָם איז אויך מהאי טעמא.

א בעל חבית האָט אמאָל געגומען א משולח אויף נאכט־לעגער. אייִדער מען איז אוועק דאוונען, האָט דער בעל־הבית באמערקט, ווי עס הענגט א גרויסער שלאָם אויף דעם משולח'ס רייזע־קעסטעל, נעהמט דער בעל־הבית און הענגט אויף נאָך א שלאָם און דערצעהלט קיינעם ניט. דער משולח איז געקומען אהיים, ערשט ער זעהט אויף זיין רייזע־קעסטעל הענגט נאָך א שלאָם. רופט ער צו דעם בעל־הבית און פרעגט איהם, וואָס איז דאָס פאר א שלאָם?

— וואָס רעדט איהר א שלאָם? — חדוש'ט זיך דער בעל־הבית — עס הענגען דאָך צוויי שלעסער.

— מילא, איינעם האָב איך אויפגעהאנגען. — זאָג דער משולח.

— צוליעב וואס האָט איהר עס אויפגעהאנגען דעם שלאָם?

— פרעגט דער בעל־הבית.

— פארשטעהט איהר מיך — זאָגט דער מגיד — „כבדהו

וחשדהו" אין דער פרעמד... אומבאקאנטע מענשען... האָב איך מורא געהאט מען זאָל עפעס ניט ארויסנעהמען.

— און דער אנדערער שלאָם איז אויך מהאי־טעמא — האָט דער בעל־הבית געזאָגט, — איך וויים, א פרעמדער משולח... „כבדהו וחשדהו"... האָב איך אויפגעהאנגען דעם שלאָם איהר זאָלט עפעס ניט אריינלעגען.

———:———

צואוועגטעלט זיך.

אין סטויבץ איז אמאָל געקומען אויף שבת א מגיד, א הארבע־וואטער איד, און געוואָלט דרשנ'נען אין בית מדרש. גראדע איז דער גאנצער בעל־דעה געווען דער שמש און ער האָט איהם בשום אופן ניט ערלויבט. ווען דער מגיד איז פון איהם ניט אָפגעטראָטען, האָט דער שמש זיך נאָך צובייזערט און אויסגעשריען:

— דער הר־עיבל איז פארשאָלטען געוואָרען; דער הר־גריזים איז אויסגעריסען געוואָרען און דער הר־בול (האָרבול) ניט ער ווערט פארשאָלטען, ניט אויסגעריסען.

איז דער מגיד איהם ניט געבליבען שולדיג און גלייך גענטפערט:

— דער שמש פון ציצית ווערט פארדרעהט; דער שמש פון חנוכה ליכט ווערט פארברענט און דאָ, דער שמש פון סטויבץ, ניט ער ווערט פארדרעהט, ניט ער ווערט פארברענט.

———:———

פון בלאָטע נעמט מען ניט צוריק.

א געווייסער מגיד איז אמאָל אריינגעקומען צו א גרויסען גביר בעטען א נדבה. דער גביר איז אבער געווען א גרויסער

קמצן און וועז דער מגיד האָט זיך אָנגערעדט ביי א שעה צייט, האָט ער איהם ערשט אָפּגעזאָגט.

— איהר וויסט, — האָט איהם דער מגיד א זאָג געטאָן — איהר וועט שוין בלייבען אויף אייביג א גביר.

דער גביר, וואָס האָט שטענדיג געציטערט איבער זיין פּארמעגען, איז געוואָרען זעהר נייגעריג צו וויסען, פון וואַנען דער מגיד נעמט עס.

— די זאך איז פּשוט, — האָט איהם דער מגיד ערקלערט — וועז אן אָרימאן וואַרפט אראָפּ א קאָפּיקע אין בלאָטע, וועט ער זיך אייגבויגען און עס אויפהויבען צוריק. א גביר, אָבער, אז ער לאָזט אראָפּ א קאָפּיקע אין בלאָטע, וועט ער זיך ניט איינ־שמוצען די הענט צוליעב אזא קליניגקייט. דער רבונו של עולם איז דאָך א מיליאָנער („לי הכסף ולי הזהב" — שטעהט דאָך) ביי איהם אזא פּארמעגען וווי אייערער איז דאָך פּונקט ווי א קאָפּיקע. היינט אז ער האָט אראָפּגעלאָזט א קאָפּיקע אין אזא בלאָטע ווי איהר זייט, וועט ער עס שוין אמאָל ארויס־נעהמען?

———:———

אין דער הגדה איז פּאר אלעמען.

א מגיד איז אמאָל אריינגעקומען אין א הויז נאָך א נדבה און דאָרט געטראָפּען א חברה לצים זיצענדיג אָהן היטלען און שפּילענדיג אין קאָרטען. אז חברה האָבען דערזעהן דעם מגיד, האָט מען געגומען זיך וויצלען, און איינער פון זיי האָט זיך גע־נומען חכמה'נען מיט'ן מגיד:

— פּאר וואָס שטעהן עפּעס די עשר מכות אין דער הגדה און ניט אין ויתן לך?

— וועז די מכות זאָלען שטעהן אין ויתן לך, — האָט דער

מגיד געענטפערט — וואלט דאן געווען „ויתן לך (דער מגיד האט אנגעטייטעלט מיט'ן פינגער אויף דעם לץ, וועלכער האט איהם געפרעגט די קשיה) וען עס שטעהט אבער אין דער הגדה, דאן קומט אויס לך, ולך, כי לך, אף לך. (דערביי האט דער מגיד אנגעוויזען אויף יעדען לץ באזונדער).

———:———

א ראיה מן התורה.

א מגיד איז געקומען מיט א בעל-הבית פאר א רב צו א דין-תורה.

— ער האט מיך פארשעמט — האט דער מגיד גע'טענה'ט— ער האט מיך גערופען גוי.

— און טאמער ביזטו טאקע א גוי? — האט דער רב גע-פרעגט.

— וואלט איך דאך קיין מגיד ניט געווען. — האט דער מגיד גע'טענה'ט.

— דאס איז קיין ראיה ניט — האט זיך דער רב אנגע-רופען — איך האב א בפירוש'ע ראיה פון דער תורה, אז נאך אין מצרים זיינען ביי אידען געווען גוים מגידים, עס שטעהט: „ויאמר ליוסף הנה אביך חולה", מאכט רש"י „אחד מן המגידים", היינט וועט דען געהן א איד אנזאגען א שלעכטע בשורה? — מוז מען זאגען, אז עס איז געווען א גוי'שער מגיד.

———:———

פארשטעהן מיט א משל.

א מגיד האט געהאלטען אין א שוהל א דרשה. האט ער אנגעהויבען:

— עס שטעהט „מלך ממית ומחיה" א קעניג מאכט טויט

און לעבעדיג. איז עס עפעס קשה צו פארשטעהן: „טויט", „לעבעדיג", „לעבעדיג", „טויט"? וועלען מיר דאָס ערקלעהרען מיט א משל:

אמאָל איז געווען א גרויסער קעניג, און ווי יעדער גרויסער קעניג האָט ער זיך געהאט זיינע קאפריזען, האָט ער איינמאָל אויסגעטראכט א רעטעניש און געפרופען זיינע חכמים דאם בא־שיידען. האָט קיינער ניט געוואוסט קיין פתרון. האָט דער קיסר געשיקט רופען די גרעסטע חכמים און געלעהרטע פון לאנד און זיי געזאָגט די רעטעניש, אבער אויך זיי האָבען ניט געקענט באשיידען. איז דער קעניג געווארען מלא חמה, און ער האָט אויסגעקליבען דריי פון די גרעסטע חכמים און זיי געגעבען דריי טעג צייט, אויב אין דריי טעג וועלען זיי איהם ניט ברייננען דעם ריכטיגען פתרון — וועט ער ארָאפנעמען די קעפ פון זיי.

זיינען די דריי חכמים געזעסען די דריי טעג און נעכט גע־קלעהרט און געקלעהרט און ניט געקענט געפינען קיין פתרון. איז געקומען דער דריטער טאָג, האָט דער קעניג אויסגעבויט א גרויסען עשאפאט אויפ'ן מארק פון שטאָט, געשיקט רופען די דריי חכמים און זיי געפרעגט אויב זיי וויסען שוין די בע־שיידונג. די חכמים זיינען געשטאָנען מיט ארָאפגעלאָזענע קעפ און געשוויגען. זיי האָבען נעבאך ניט געוואוסט. וואס, מיינט איהר, איז געווען דער סוף? דער קעניג, דער אכזר, האָט זיי אלע דריי איינציגווייז ארָאפגענומען די קעפ.

— היינט, — האָט דער מגיד זיך צוזונגען — זאָל אייר נער זיי וועלען יעצט מאכען לעבעדיג, וועט ער דען קענען? אָבער גאָט איז א ממית, ער האָט זיי געטויט און „מחיה", ער קען זיי מאכען לעבעדיג.

———:———

דעם ערשטען לוינט.

א מגיד איז אמאל געקומען דרש'נען אין א שטאָט. זאָגט צו איהם דער גבאי, אז ביי זיי אין שטאָט איז פאראן א מחלל שבת'ניק, וועלכער האלט אָפען דאם געשעפט אום שבת, דערי־בער זאָל דער מגיד האלטען א הארבע דרשה, וויל דער מחלל־שבת'ניק האָט דוקא ליב דרשות.

דער מגיד האָט טאקע געהאלטען די דרשה וועגען חלול־שבת און שטארק גע'מוסר'ט די וואס האלטען אָפען די גע־שעפטען אום שבת.

אויף מאָרגען איז דער מגיד געגאנגען קלייבען געלט פאר'ן דרש'נען, האָט איהם דערזעהן דער מחלל־שבת'ניק און איהם אריינגערופען צו זיך און איהם געגעבען גאנצע צעהן רובעל. אז דער מגיד האָט דאם דערזעהן, האָט ער גערויקט די האנט פון מחלל שבת'ניק און געזאָגט:

— נאָך מעהר ווי די געלט, פרעה איך זיך, וואָס איך האָב אייך געבראכט צו תשובה, דער אויבערשטער איז מוחל, ווי עס שטעהט: „במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גומרים יכולים לעמוד"...

דער מגיד האָט זיך נאָך געקליבען רעדען מעהר, אָבער דער מחלל־שבת'ניק האָט איהם אָפגעהאקט אין מיטען און געזאָגט:

— ס'איז א שאָד אייערע רייד, טייערער מגיד, איך וועל ווייטער האלטען דעם געשעפט אָפען שבת.

— טאָ פארוואס גיט איהר מיר צעהן רובעל?

— וויל נאָך אזא הארבע דרשה וועט זיך שוין קיינער ניט דערוועגען האלטען אָפען שבת די געשעפטען, און איך וועל זיין איינער און לייזען מעהר...

———:———

זיי וועלען האנדלען נאָך זיינע רייד.

צום סוף פון זיין שבת'דיגער דרשה פלעגט דער באקאנטער ברונשוויגער רב, רבי סאבאל, זאָגען: „איך וויים געווים, אז איהר וועט האנדלען נ ָ ך מיינע רייד".

———:———

דער וויזער טויג ניט.

א יונגעמאן, א משכיל, איז איבערדריסיג געוואָרען דאָס זאָגען פון מגיד אין קלויז, נעמט ער ארוים זיין זייגער און וויזט, דער מגיד זאל זעהן, אז עס איז שוין שפעט און זאָל אויפהערען.

דער מגיד קוקט גוט אויפ'ן זייגער און זאָגט:

— דער זייגער איז גוט, נאָר דער וויזער טויג ניט.

———:———

געה טרעף וועג מלא וועג חסר.

א מגיד האָט שבת געהאלטען א דרשה, דערביי איז געשטאָנען א מאן און געווייגט. דער מגיד האָט עס באמערקט. אויף מאָרגען, וועג דער מגיד איז ארומגענאָנגען מיט'ן גבאי איבער'ן שטאָט צוזאמענקלייבען געלט, האָט ער זיך נאָכגעפרעגט אויף יענעם אידען, וואָס האָט געווייגט ביי זיין דרשה.

— לאָמיר צו איהם אריינגעהן — האָט דער מגיד געזאָגט — אויב עס האָט איהם גערירט מיין דרשה, וועט ער געבען א שעהנע נדבה.

— יע, — האָט איהם דער גבאי ערקלעהרט, — וועג דער מאן איז ניכטער גיט ער טאקע א שעהנע נדבה, דאָס רוב איז ער אבער שכור אוג אז מען קומט צו איהם דאן אריין, זידעלט

ער יענעם שטארק אוים און ווארפט ארוים. דער מגיד איז צו איהם ניט אריין. פארנאכט איז אויף דער אכסניה פון מגיד געקומען א משרת פון יענעם אידען און געזאגט, אז יענער איד האָט געבעטען דער מגיד זאל צו איהם קומען.

אז דער מגיד איז אריין צו איהם אין הויז, האָט דער איד איהם אויסגערעדט:

— איך האָב געזהן ווי איהר זייט געגאנגען מיט'ן גבאי איבער'ן שטאָט און מיין הויז האָט איהר איבערגעהיפט. איך האָב אויף דערפאר פאריבעל. אויב אָבער איהר וועט מיר זאָגען א גוטען תירוץ, וועל איך אייך געבען א שעהנע נדבה.

— גוט, — זאָגט דער מגיד — איך וועל עס אייך ערקלערען בדרך משל: אמאָל איז געווען א שניידער, וואס איז ווי טאָג און ווי נאכט געזעסען אין הויז און געארבייט. ער האָט זעהר מורא געהאט פאר קעלט, און ווינטער פלעגט ער קויפען א סך האָלץ צו האלטען ווארים די הויז. איינמאָל, א ווינטער־נאכט, קומט ער ארוים מחדש זיין די לבנה און האָט געכאפט א ציטער. זאָגט די לבנה צו איהם: דו, אז דו קומסט ארוים איין מאָל א חודש, כאפסטו א ציטער, וואס זאל איך אָבער טאָן אז איך דארף זיין אלע נאכט אין דרויסען? עס וואָלט געווען ניט מעהר ווי א יושר, אז דו זאָלסט מיר מאכען א בגד...

האָט דער שניידער זיך פארענטפערט:

„דו, לבנה, ביזט טאקע געראכט מיט דיין טענה, אבער ווי אזוי זאָל איך וויסען ווי דיר צוטרעפען, אז אמאָל ביזטו „מלא" און אמאָל — „חסר"?

———:———

אויף וואָס מען שטעלט זיך ביי א דרשה.

אַ רב, וועלכער איז געווען ווי גרויס אין תורה אזוי קליין אין גְעוואוקס, איז פארפאָהרען אין א שטאָט און געהאלטען דאָרט א דרשה שבת אין שוהל. דערווייל האָט מען ביי איהם אין אכסניה אבגע'גנב'עט דעם רייזע-קופערט און מען האָט עס בשום אופן ניט געקענט געפינען. אין א צייט ארום איז דער רב ווידער געקומען אין דער שטאָט און גע'דרשה'ט אין שוהל, האָבען זיך די צוהערער ניט געקענט אָפּוואונדערן, ווי דער רב איז דאָס מיט אמאָל אויסגעוואקסען אזוי הויך. פריהער האָט ער קוים דערלאנגט צו די שטאָכעטען פון בימה און איצט האָט זיך זיין אייבערשטער האלבער קערפּער ארויסגעבויגען אין דעם הויך.

דער רב האָט זיי באלד אָבער אין דער דרשה אליין ער-קלערט די סיבה פון זיין אויסוואקסען, און ער האָט אזוי געזאָגט:

— ווען איך בין ביי אייך דעם ערשטען מאָל געווען, האָב איך זיך געשטעלט ביי מיין דרשה אויף דעם יסוד פון אונזער אמונה און תורה, איצט אבער, ווען איך קאָן אייך שוין, וואָס פאר א מענשען איהר זייט, האָב איך זיך געשטעלט ביי מיין דרשה — אויף מיין רייזע-קופערט.

———:———

ג.

רביים און חסידים

שמועסען צווישען זיך און וכוחים מיט מתנגדים.

מיינע שונאים זאָלען זיין מתנגדים.

נאָכדעם, אז ר' שמריה, דעם חסיד'ישען רבי'ס חוזר, האָט, זיצענדיג צווישען זיינע חסידים, אויסגעטרונקען א גאנצע פלעשעל בראנפען און האָט פארביסען א געבראָטענע הוהן, האָט ער געזאָגט:

— מיינע שונאים זאָלען זיין מתנגדים.

אויסגעוועזען אַ וועלט.

דער גרויסער גאון ר' זעלמעלע האָט, זיצענדיג צווישען חסידים, אמאָל געזאָגט אין שפאס:

— א איד, אז ער גיט אויס שמונה-עשרה דארף מען איהם געבען „שלום-עליכם".

— פארוואָס? — האָט מען איהם געפרעגט.

— ווייל אוואו איז ער ניט אויסגעווען אין דער צייט שטעהענדיג „שמונה-עשרה", — איז געווען זיין ענטפער.

אַ שארפער ענטפער.

דער באוואוסטער רבי, ר' ליב'עלע שפּאלער, האָט שטרענג אָנגעזאָגט זיינע חסידים, זיי זאָלען איהם למעה"ש ניט רופען „רבי" נאָר „זיידע". איינמאָל האָבען זיך אויפגעקליבען אלע חסידישע רביים אין בערדיטשוב זיך צו באראטען וועגען טובת כלל ישראל. ר' ליב'עלע איז אויך געווען צווישען די ערשטע פענע. דאָס האָט אבער שטארק פארדראָסען ר' ברוך'ן, דעם בעל שם טוב'ס אייניקעל, וועלכער האָט מקנא געווען ר' ליב'ען זיין גרויסען נאָמען און געטראָגען אין הארצען א כעס אויף איהם. אז מען האָט זיך געזעצט צום טיש פאר דער בעראטונג, רופט זיך אָפּ ר' ברוך צו ר' ליב'עלען פאר אלעמען אין די אויגען:

— איך וויל אייך פרעגען, פארוואס רופט מען אייך „זיידע" און ניט „באבע"? דוכט זיך אלע אייערע מעשים פאסען פאר ווייבער?

ר' ליב'עלע האָט זיך אויפגעקאָכט און גלייך געענטפערט:

— יא, אמת, איך בין א זיידע, און „זיידע" רופען מיך אלע מיינע טרייע חסידים, ווייל די שהנקויט פון די אייניקלאך זיינען די „זיידעם" און וועו ניט א שהנער „זיידע" וואָלט מען פון דעם אייניקעלם געבויין אפילו ניט געהערט.

———:———

וועו „שמחה" וועט זיין לארצך — וועט זיין „ששון" לעירך.

אין דער שטאָט פרעסבורג, אונגארען, איז געווען א איד אַ גרויסער מסור מיט'ן נאָמען שמחה. דער מסור האָט פיעלע אידען אומגליקליך געמאכט און עס איז ניט געווען קיין עצה ווי צו פטור ווערען פון איהם. איז מען אוועק צום גרויסען גאון,

דעם „חתם סופר", און איהם דערצעהלט די צרות ונגושים, וואָס דער מסור טוט אָן די אידען.

— ווי רופט מען איהם? — האָט דער „חתם סופר" גע־פרעגט.

— שמחה. — האָט מען איהם געענטפערט.

האָט דער גאון אויפגעהויבען די אויגען צום הימעל און געזאָגט:

— „שמחה לארצך, רבונו של עולם, וששון לעירך".

אין א קורצע צייט ארום איז שמחה געשטארבען און אין שטאָט איז געוואָרען „ששון".

———:———

מעגליך, זיי מאַכען ביידע א טעות.

וועו עס איז געקומען צו רייד וועגען ר' יאָסעלע קוטנער, האָט ר' חאצקעלע ווישניצער איהם געזומען זעהר לויבען: אָ, דער קוטנער? ער איז אן אדם גדול! א חריף! א גאון הדור!

רופט זיך אָן א חסיד פון ווישניצער:

— רבי! ס'איז זעהר פיין פון אייך, וואס איהר לויבט אזוי אייער געגנער ר' יאָסעלע'ן. ער, ר' יאָסעל, האָט וועגען אייך ניט אזא גוטע מיינונג.

— דאָס מאכט ניט, — ענטפערט ר' האצקעלע — מעגליך, אָז מיר מאכען ביידע א טעות.

———:———

א ריינע צונג.

ר' לייבעלע קאָווגער איז אמאָל קראנק געוואָרען, האָט מען געשיקט רופען א דאָקטאר. דער דאָקטאר איז געקומען, באטראכט דעם חולה און געהייסען איהם ווייזען דעם צונג.

— אייער צונג, רבי, — איז ניט ריין.
— יא, — האָט ר׳ לייבעלע צוגעקרעכצט, — איך ווייס עס.
ווער האָט עס היינט, בעוונותינו הרבים, א ריינעם צונג?

———:———

לאנג לעבען — ווען מען ווערען אַ צדיק.

דעם היינטיגען ראדזינער רבי׳ן, ר׳ מרדכי יוסף שליט״א, האָט אמאָל א חסיד געפרעגט דעם פשט פון די ווערטער „דתורין לן חיין בטיבותא ולהוי אנא פקידא בגו צדיקיא״, וואָס מיר זאָגען אלע מאָנטאג און דאָנערשטאג אין דער תפלה פון „בריך שמיה״, וואָס פאר א סמיכות הפרשיות איז דאָס „דו זאָלסט מיר פאר־לענגערען די יאָהרען און איך זאָל ווערען אריינגערעכענט צווי־שען די צדיקים?״

האָט איהם דער רבי אזוי ערקלעהרט:

— די וועלט ווערט וואס וויטער אלץ ערגער און ערגער. ווען די אמאָליגע אפיקורסים וואָלטען היינט געלעבט, וואָלטען זיי געווען צדיקים גמורים. אָט דאָס איז דער פשט פון דער תפלה: מיר בעטען ביים רבונו של עולם, לאָז מיר לאנג לעבען, ווען איך נאָך אמאָל אויך זיין א צדיק.

———:———

דער טייטש פון פסוק.

א חסיד האָט געפרעגט א רבי׳ן די כונה פון דעם מאמר „יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך״.

האָט דער רבי געזאָגט:

— נאָכ׳ן דאוונען וועל איך דאָס דיר מפרש זיין.

אז עס איז געקומען נאָכ׳ן דאוונען, ווען דער רבי האָט גע־

נומען ארויסגעהן פון שוהל, הערען אלע ווי דער רבי רעדט צו זיך:

— גוט מאָרגען, רבי! מאכט א וואַרע, דער רבי גיהט!

און אז ער איז ארויס פון „שטיבעל", האָט ער נאָך אלץ צו זיך גיעמורמלט:

— דאָ גיהט דער רבי! דער צדיק גיהט, מען דארף זיך שטעלען!

האָבען זיך אלע גיעוואונדערט, וואס דער רבי רעדט צו זיך אליין. שפעטער האָט דער רבי ערקלערט:

— איהר האָט גיעזיהן, אז מען גיט אַפ זיך אליין כבוד האָט עס א פנים פון חוזק, אָט דאָס זאָגען מיר „יהי כבוד חברך", דער כבוד, וואס דיין חבר גיט דיר, זאָל זיין ביי דיר אזוי „חביב כשלך", ווי דו אליין וואָלסט זיך אָפגיעבען דעם כבוד.

———:———

ער וויל די דין-תורה ניט פאָלגען.

צוויי חסידים האָבען זיך גיעשפארט, וועמענס רבי עס איז א גרעסערער. פרעגט דער ערשטער חסיד דעם צווייטען:

— וואָס טהוט עפעס דיין רבי צו דעם, וואס מען נעהמט אכט-יאהריגע קינדער פאר סאָלדאטען?

— ער זאָגט, אז דאָס איז א גזרה מן השמים. — ענטפערט דער חסיד.

— דאָס הייסט ביי דיר א רבי?

— ער האָט נעטאָן אין דעם אויך, — זאָגט דער צווייטער חסיד — ער האָט אראָפגיעבראכט דעם שר של רום און נעהאט מיט איהם א דין-תורה.

— נו, און וואס איז גיוואָרן? — פרעגט דער ערשטער חסיד.

— און דער רבי האָט טאקע גיוואונען די דין-תורה.

— טאָ ווי קומט עס וואָס מען נעהמט נאָך אלץ קליינע קינדער פאר סאָלדאטען?

— הערסטו, פאניע וויל ניט פאָלגען די דין־תורה. — האָט דער צווייטער חסיד געענטפערט.

———:———

וואָס דער סוף וועט זיין.

צום רבי'ן איז געקומען א איד פרעגען אן עצה, ער האָט געלט און ווייל טאָן א געשעפט, נאָר ער איז ניט פראקטיקירט, רעדט מען צו ער זאל נעהמען שלום דרעהער פאר א שותף, וועלכער איז גוט פראקטיקירט אין דעם געשעפט, אָבער ער האָט ניט קיין געלט. האָט ער אבער מורא, טאָמער איז שלום דרעהער ניט אָרענטליך.

דער רבי האָט א טראכט געטאָהן און געזאָגט:

— דער סוף פון אָזא שותפות וועט זיין, אז דו וועסט וועלען פראקטעקירט און שלום וועט האָבען געלט.

———:———

וואָס ראשי תיבות באדייטען.

צוויי חסידישע יונגעלייט זיינען געקומען צום רבי'ן און געבעטען ביי איהם אן עצה, זיי ווילען געהן בשותפות אין א מסחר, און וויסען ניט ווי צו טאָן. דער רבי איז ארוים א ווילע אין א באזונדער חדר און זיך אומגעקעהרט מיט צוויי פארמאכטע בריף אין די הענט: איין בריף האָט ער געגעבען איין יונגעמאן, דעם אנדערען בריף — דעם אנדערען. דער רבי האָט זיי אָנגעזאָגט, זיי זאָלען געהן באזונדער און לייענען די בריף, וועלען זיי שוין האָבען א תשובה.

די יונגעלייט זיינען געקומען אהיים, געעפענט די בריף,

ערשט עס שטעהט דאָרט גאָר ניט געשריבען, אויסער די אותיות א. ב. ג. ד. האָבען זיך די יונגעלייט געוואונדערט און געגאנגען פרעגען דעם רבי'ן די באדייטונג.

— גאנץ פשוט, — האָט דער רבי געזאָגט — די פיער אותיות איז דער יסוד פון אייער הצלחה. דער „אלף" מיינט אחדות, וועט ביי אייך אחדות, וועט זיין „ב"—ברכה; וועט אָבער ביי אייך זיין „ג"—גנבה — וועט זיין „ד"—דלות.

———:———

אָט מיט וואָס ער איז גרעסער.

אַן אָנהענגער פון סאדיגורער רבי איז געשעפטליך געווען אין אן אנדער שטאָט און האָט באזוכט דעם דאָרטיגען רבי.

— וואָס איז די מעשה — האָט איהם יענער רבי געפרעגט — וואָס אייער סאדיגורער רבי האָט אזוי פיעל חסידים? דאכט זיך, זיינע לומדות — זיינען פאראן גרעסערע לומדים פון איהם; יחוס — איז מיין יחוס ניט קלענער פון זיינעם; אין פרומקייט — בין איך, זיך ניט באריהמענדיג, אזוי פרום ווי ער. טו פארוואס האָב איך אפילו ניט קיין צעהנטעל חסידים ווי ער?

— אונזער רבי קען עפעס, וואס איהר, רבי, קענט ניט, — האָט דער סאדיגורער חסיד געענטפערט.

— וואָס, צום ביישפיעל? — האָט דער רבי געפרעגט.

— אונזער רבי איז „א יודע־מחשבות" — זאָגט דער חסיד, ער ווייס וואס יעדערער טראכט.

— שטות, — רופט זיך אָפ דער רבי — עס איז א שקר, עס קען ניט זיין!

— ניין, רבי, עס איז אמת, — זאָגט דער חסיד — אין דעם רבי'ס כח איז אזוי גרויס אין דעם, אז אפילו מיר, זיינע

חסידים, האָבען זיך אויך דאָס אביסעל פון איהם אויסגעלערנט. וועז איהר ווילט, רבי, קען איך, אפילו, אייך זאָגען אייערע מחשבות.

— אדרבה, — זאָגט דער רבי — זאָג מיר טאקע, וואס טראכט איך איצט?

— איהר טראכט וועגען רבונו של עולם. — ענטפערט דער חסיד.

— פאלש! — שרייט אוים נצחונ'דיג דער רבי — איך האָב איצטער א גאנץ אנדער זאך געטראכט.

— אזוי? — רופט זיך אָפּ דער חסיד — איהר האָט ערשט געטראכט אן אנדער זאך? טאָ וואָס וואונדערט איהר זיך, וואס די וועלט פאָהרט צום סאדיגורער און ניט צו אייך? אונזער רבי האָט שטענדיג גאָט אין זינען, ווי דער ערשטער דין אין שולחן ערוך „שויתי ד' לנגדי תמיד".

———:———

„מ י נ י ה ו ב י ה"

חסידים פון רבי'ן ר' חיים'ל פון מינקיוויץ (פאָדאָלער גו־בערניץ) זיינען אמאָל געקומען צו איהם און דערצעהלט, אז ר' חיים'ל פון זינקיף (אויך פּאָדאָלער גובערניע) האָט זיך אויסגע־שפּראָכען, אז מינקיוויץ לעגט זיך אוים מיט א שלעכטען „צדיק". האָט דער מינקיוויצער אויף דעם געענטפערט:

— הלמאי איז אין זינקיף גאָר קיין „צדיק" ניטאָ?

———:———

עם וועגדט זיך וועמענס חסידים

דער סאדיגורער צדיק ר' אברהם יעקב האָט חתונה געמאכט א טאָכטער. אויפ'ן וועג, פּאָהרענדיג צו דער חתונה, האָט מען

ביי איהם צוגע'גנב'עט זיין שטרויימעל, וועלכע האָט געקאָסט דריי הונדערט רובעל. האָט דער רבי געשיקט רופען דעם „נביא" פון די גנבים*) און פארלאנגט פון איהם, ער זאָל „טרעפען" וואו דאָס שטרויימעל איז.

— געפין מיר דאָס שטרויימעל — האָט דער רבי איהם געבעטען — קיין זאך וועט נישט זיין פאר מיר טייער, וואָרום עס איז מיר א בושה פאר מיין שוועָר.

— רבי, — האָט דער „נביא" געענטפערט — האָט עס גענב'עט איינער פון מיינע „חסידים", וועל איך עס נאָך געפינען; טאָמער האָט עס אָבער „גע'לקח'נט" איינער פון אייערע חסידים — איז דאָס שטרויימעל פארפאלען.

———:———

אלץ מיט אַ סיבה.

קומט דער בחור צום רבי'ן און איז זיך מתודה:

— רבי, איך האָב ניט געבענשט נאָכ'ן עסען.

— סטייטש, — שרייט דער רבי — ווי בענשט דאָס ניט א איד נאָכ'ן עסען?

— הערט איהר, רבי, — זאָגט דער בחור דער מתודה — איך האָב ניט געקענט בענשען: איך האָב זיך ניט געוואשען צום עסען.

— וואָס? — ליארמט מעהר דער רבי — ווי היסט עס, א אידיש קינד זאל זיך ניט וואשען צום עסען?

— רבי, דאָס איז וויל איך האָב געוואוסט אז דאָס עסען איז ניט כשר.

———

*) די גנבים האָבען געהאט „נביאים", וועלכע פלעגען פאר אַ געווייסען אָפצאָהל „טרעפען" אַוואו די „גנבה" איז און דער „גנב" פלעגט עס שוין באקומען.

— האָסטו דאָך נאָך געגעסען טרפות? — ציטערט דער רבי.
— עס איז געווען ביי א גוי, האָט ער קיין כשר ניט געהאט.
— אָבער, אפיקורס, ווי עסט מען דאָס ביי א גוי?
— רבי, א איד האָט ניט געוואָלט געבען עסען.
— עס איז א שקר, א שם רע! — שרייט דער רבי — א איד זאָל נישט וועלען געבען א אידיש קינד עסען?
— דאָס איז געווען יום־כפור, רבי, — האָט דער בחור גע־ענטפערט.

———:———

עס איז דאָ אַ בעסערע עצה.

דער קאָידענאָווער חסיד'שער רבי ר' אהרנ'לע, האָט געהאט א שם פאר א גרויסען חכם. איינמאָל איז ער געפאָהרען אין אַ שטאָט אויף שבת, און אזוי ווי קיין באן איז דאָרטען ניט גע־גאנגען, איז ער געפאָהרען מיט א פוהר. מיטגעפאָהרען זיינען מיט איהם אייניגע חסידים מקורבים, צווישען זיי איינער, וועל־כער איז געווען באוואוסט מיט זיין שוואכקייט צו רייסען זיך צום עמוד דאוונען, כאָטש ער האָט ניט פארמאָגט קיין שטימע און אויך ניט געהאט קיין געשמאק אין חזנות.

אינמיטען וועג זיינען זיי צוגעקומען צו א גרויסען בארג און די פערד האָבען ניט געוואָלט געהן. האָט איין חסיד פארגע־לעגט, אז אלע זאָלען אראָפגעהן פון וואָגען, ווייל אנדערש וועלען די פערד ניט ארויפגעהן.

— איך האָב א בעסערע עצה -- זאָגט פלוצלונג דער רבי — זאָל איינער ארויפגעהן אויפ'ן בארג און אוועקשטעלען אן עמוד, און ווי די פערד וועלען דערזעהן דעם עמוד וועלען זיי גלייך ארויפגעהן.

———:———

אַ שוחט מוז זיין פויל.

פאר ר' אבא'לען האָבען זיך די בעלי־בתים געקלאָגט אויפ'ן שוחט, ער איז פויל און פאַרשפעטיגט שטענדיג מיט דער ארבייט.

— אַ שוחט מוז זיין פויל — האָט ר' אבא'לע געענטפערט — עם איז שוין אן אלטע צרה, נאָך פרעה האָט אמאָל געזאָגט: „גרפים הם על כן אומרים נלכה נזבחה".

———:———

אויב דאָס איז די לעצטע.

צו ר' אבא'לען האָט זיך איינגעגעסען א איד, וועלכער האָט זיך געהאלטען פאר א למדן, און איהם קומען איבערזאָגען זיינע חדושים. קומט איינמאָל אריין דער איד און זאָגט:

— איך וויל אייך איבערזאָגען מיין לעצטען חדוש.

— אויב דאָס וועט טאקע זיין דער לעצטער, וועל איך הערען. — האָט ר' אבא'לע געענטפערט.

———:———

אויף אלץ איז דאָ א רמז.

וועז דער מגיד איז געקומען אין שטעטעל אויף שבת, האָט ער דערצעהלט דעם רבי'ן, וואָס מיט איהם האָט געטראָפען, פאַהרענדיג אין שטעטעל האָבען זיך די פערד „צוספּוזשעט", (צושראָקען). דער וואָגען האָט זיך א דרעה געטאָן און ער האָט זיך איבערגעקעהרט.

ענטפערט דער רבי:

— דאָס איז א גוטער סימן, דאָס ווייזט, אז מיר וועלען האָבען פיש אויף שבת, ווייל וועז מגיד איז איבערגעקאָהרט, מאכט עס — דגים.

———:———

צווישען בטלנים.

דערצאָהלט חיים בערל אסטראווער אין בית־המדרש פאר ליפא אוזווינטערע א שעהנע מעשה:

— ער איז געפאָהרען אהיים אויף פּסח, איז ער געווען אין ווילנא, איז פארבייגענגען א קאוויארנע (א קאווע הויז) האָט ער אליין געזאָהן, אז אין דער מיט פון שטוב איז געשטאנען א גרויסער טיש (ביליארד־טיש), וואס איז געווען בריטער פון דער טהיר, פרעגט זיך איצטער די קשיה, ווי ארום איז דער טיש אריין אין שטוב?

— וואָס איז דאָ אזוי שווער — וואונדערט זיך ליפא — ווער הייסט מיר זאָגען, אז מען האָט צוערשט געמויערט דעם מויער און נאָכדעם אריינגעשטעלט דעם טיש; א מעהר איך קען דאָך זאָגען די סברה, אז מען האָט פריהער אריינגעשטעלט דעם טיש און דערנאָך געמויערט דאס הויז?

———:———

די בערג באגראָבען עם.

ר' גימפּעל דער חסיד האָט אָנגעזאָהן א וועלט. ער איז אויסגעווען איבער א סך לענדער און האָט דערצאָהלט די חסידים מעשיות פון זיין נסיעה. אז עס איז געקומען צו רייד וועגען שווייצאריען, פרעגט איהם א צוהערער:

— אָבער ווי געפעלט אייך דאס לאנד גופא, ר' גימפּעל?

— שווייצאריען? — גיט ר' גימפּעל א תשובה — א שעהן

לאנד כ׳לעבען, דאס חייסט, ס׳וואלט געווען א שעהן לאנד, אפשר גאר די שעהנסטע אין דער וועלט, וועו נישט — די בערג, וואס באגראבען עס אין דר׳ערד אריין.

———:———

בעסער צוויי גוים איידער איין ליטוואק.

צוויי גאליציאנער חסידים האבען געפיהרט א ויכוח מיט א מתנגד׳ישען ליטוואק וועגען חסידות.

בשעת׳ן ויכוח צוהיצט זיך פלוצלונג דער ליטוואק אן גיט א געשריי:

— איהר זייט ביידע גוים.

— דער ויכוח איז אוים, — האט זיך אויפגעשטעלט איינער פון די חסידים — נאר איידער איך געה אווק, וואלט איך אייך בעטען האבען געדולד און אויסהערען מיינע א שטיקעל תורה.

— גוט, — האט אויך מסכים געווען דער ליטוואק — לאמיר הערען.

— עס שטעהט אין דער תורה — האט דער חסיד אנגעהויבען — ביי רבקה׳ן: „ויתרוצצו הבנים בקרבה, ותאמר אם כן למה זה אנכי, ותלך לדרש את ד׳ ויאמר לה ד׳ שני גוים בבטנך". עס איז אייך געווים באקאנט, אז אלע מפרשים מאטערען זיך איינלערנען פארשידענע פשטים אויף די פסוקים, אבער מיר דוכט, אז דער אמת׳ער פשט איז אט וואס: רבקה האט געזעהן, אז זי טראגט אין זיך עפעס א מאדנע בריה, וואס צאפעלט זיך ארויסצוגעהן אי ביי א שוהל, אי ביי א קלויסטער (ווי רש״י מאכט) איז איהר איינגעפאלען א געדאנק, אז דאס מוז גאר זיין א ליטוואק. ווייל א ליטוואק איז אויף אלץ פעהיג און קען געהען אויך ג׳שמד׳טערהייט אין שוהל אריין און קען מאכען א „כורך" פון מצה מיט חזיר, האט זיך רבקה זעהר דער-

שראָקען און געזאָגט: אם כן למה זה אנכי? צו וואס לעב איך אויף דער וועלט? איז זי געגאנגען פרעגען ביי שם ועבר, האָט מען איהר דאָרט געזאָגט: „שני גוים בבטנך" צוויי גוים זיינען אין דיין בויך. ווי רבקה האָט דאָס דערהערט, איז זי אהיים געלאָפען מלא שמחה, טראכטענדיג ביי זיך: בעסער צוויי גוים איידער איין ליטוואק.

———:———

פאר א נול איז ער גוט.

ביים רבי'ן האָט איינמאָל צו מנחה געפעהלט איין מענש צום מנין. ער האָט דערזעהן דורכ'ן פענסטער איינעם א ליטוואק, א באוואוסטען אפיקורס.

— רוף איהם אריין, — זאָגט דער רבי צום שמש.

— וואָס הייסט? — וואונדערט זיך דער שמש, — איהר הייסט מיר, רבי, איהם אריינרופען, ער איז דאָך אן אפיקורס, א קל, א גאָרנישט.

— פארשטעהסטו מיך — ענטפערט דער רבי — כדי עס זאָל ווערען די צאָהל „10", דארף מען טאקע מעהר ניט ווי א „נול" (א גאָרנישט).

———:———

ער וואָלט שוין אויך שווערען.

א חסיד האָט אמאָל געזאָגט צו אן אנדער חסיד, אז יענעמס רבי קען ניט לערנען. והא־ראיה, ער זאָגט קיינמאָל ניט קיין תורה, ווען ער וואָלט קענען וואָלט ער דאָך דאס וועלען וויזען. איז געגאנגען דער חסיד און דאָס איבערגעבען זיין רבי'ן:

— רבי, — האָט דער חסיד געזאָגט — לייבע דער סטאָ־לינער חסיד האָט געזאָגט אויף אייך אז איהר קענט ניט לערנען.

— פון וואנען ווייס ער דאָס?
— ווייל איהר זאָגט קיינמאָל קיין תורה ניט.
— געה פרעג איהם — רעדט ווייטער דער רבי — אויב ער וואָלט שווערען, אז איך קען ניט.
— אָ, רבי, — האָט דער חסיד געזאָגט — ווי אזוי וועט ער דאָס שווערען? ער ווייס דאָך ניט געוויס.
— אַז איך וואָלט אבער יע זאָגען תורה — האָט דער רבי אויסגעפיהרט — וואָלט ער שוין שווערען אויך.

———:———

דער שובע אָדער די רזין.

אַ יונגער חסיד איז געקומען צום רבי'ן און אָפּגעזעסען דאָרט היבשע שבתים, פרעגט איהם דער גבאי:
— ווי קומט עס, וואס עפּעס האָט איהר זיך דאָ פארזעסען היינטיגס מאָל מעהר ווי תמיד?
— דעם רבינ'ס תורה — ענטפערט דער חסיד — לאָזט מיר ניט אוועקפאָהרען: יעדען שבת זאָגט דער רבי תורה, אז ס'איז מחיה נפשות, ממש טאקע רזין דרזין.
— איך האָב אָבער מורא — זאָגט דער גבאי — אז גע־קומען זייט איהר אהער „לשובע ולא לרזין" (ד. ה. זיך אָנצוזע־טיגען און ניט צו הערען רזין).

———:———

זיין אייגענע שולד.

אַ רייכער וואלד־סוחר איז געקומען צום רבי'ן מיט א בקשה: ער האָט געקויפט א סך וואלד, און עס איז פאר איהם נויטיג, אז דער ווינטער זאָל האָבען א סך שניי, וועט ער דאן קענען די אויסגעהאקטע האָלץ פיהרען צום באהן. ער בעט

דעריבער, דער רבי זאל תפלה טאָן צו גאָט, ער זאָל געבן א סך שניי. דער רבי האָט איהם פארשפּראָכען, אז זיין בקשה וועט ערפילט ווערען, ווען ער וועט איהם געבן א פּדיון פון 333 גילדען, ווי עס באטרעפט דער וואָרט „שלג".

מיט שמחה האָט דער סוחר זיך געכאפט געבן די געלט. ער איז נאָך געווען אזוי צופרידען פון דעם רבי'ס הבטחה, אז ער האָט נאָך, ווען ער איז ארוים פון רבינ'ס חדר, געגעבען דער רבי'צין עקסטרא צעהן גילדען.

דער ווינטער איז געקומען, אבער גאנץ אנדערש ווי דער רבי האָט מבטיח געווען. אנשטאָט שנייען און פרעסט, האָט עס כסדר גערעגענט און די וועגען זיינען געווען איינגע־זונקען אין בלאָטע. אן אויפגערעגטער איז דער סוחר געקומען צום רבי'ן און גע'טענה'ט:

— דער רבי האָט איהם אומגליקליך געמאכט, ער האָט אודאי געבעטען פארקעהרט, ווייל עס זיינען נאָך קיינמאָל ניט געווען אזוינע רעגענס ווי דעם יאהר.

— איך קען עס טאקע ניט פארשטעהן, — האָט דער רבי איהם געענטפערט — מיינע תפלות זיינען אלץ געווען פאר שניי, און דערצו האָסטו מיר נאָך געגעבען א פּדיון פון שלג, האָט אומ־באדינגט געדארפט זיין שניי. אָבער אפשר האָסטו נאָך אימיצען אויסער מיר אויך געגעבען א פּדיון?

— איך מוז מודה זיין — זאָגט דער סוחר — אז ארויסגע־העגדיג פון שטוב, האָב איך אויך דער רבי'צין געגעגעבען 10 גילדען.

— אָט דאָ ליגט דער אומגליק, — האָט דער רבי אויסגע־רופען מיט נצחון — דו ביזט אליין אין דעם שולדיג, וויפיעל איז 333 מיט 10? דריי הונדערט דריי און פערציג, פונקט ריכטיג, ווי עס באטרעפט דער וואָרט „גשם".

———:———

„אוי און „אה".

א גרויסער צדיק האָט מיטגענומען זיין אינגעלע אין מקוה אריין כדי איהם מחנך זיין מיט מצות.

דעם אינגעלע איז אין מקוה געוואָרען קאלט און ער האָט כסדר געשריען: „אוי", „אוי". דער צדיק האָט איהם אַרויסגענומען פון מקוה, איהם אָנגעטאָן די העמד דערנאָך די איבריגע זאכען. דאָס קינד האָט זיך גאָר מחיה געווען און כסדר מיט פארגעניגען אויסגערופען: „אה!" „אה!"

האָט איהם דער צדיק געזאגט ערקלעהרען:

— זעהסטו, מיין קינד, דאָס איז דער חילוק צווישען א קאלטער מקוה און אן עבירה: ביי א קאלטער מקוה זאָגט מען צוערשט „אוי" דערנאָך „אה"; ביי אן עבירה, רחמנא לצלן, זאָגט מען צוערשט „אה" און דערנאָך „אוי".

———:———

אַ גוטע עצה.

אין דער ציים, ווען דער רוזשינער צדיק האָט געוואוינט אין סאדיגורא, האָט ר' מאיר'ל פרעמישלאנער געשיקט א בריף צו איהם דורך א שליח, ער זאָל דעם בריף קיינעם ניט ווייזען, נאָר דעם רוזינער אליין. אז דער שליח איז געקומען אין סאדיגורא, האָט ער געזאָגט, אז ער האָט א בריף פון פרעמישליאן, האָבען איהם די גבאים אריינגעלאָזט און דער שליח האָט געווייזען דעם רוזינער דעם בריף.

אין בריף איז געשטאַנען: „עס איז איצט חנוכה, איז מען מחויב צו עסען לאטקעס. ווייס איך אָבער נישט, ווי איך זאָל זיך נוהג זיין, זאל איך עסען דריי — איז ווייניג; זאָל איך עסען פיער — איז זוגות; און פינף — איז צופיעל!"

האָט דער רוזשינער געענטפערט דעם שליח:
— זאָג איהם ער זאָל מאכען איין לאטקע, וואס זאָל זיין גרויס ווי פיער, וועט ער יוצא זיין לכל הדעות.

———:———

אַ סך תלמידי חכמים — וויין טייער.

ר' ישעיה פראגער האָבען אמאָל זיינע חסידים געשטעלט ווין ביים טיש אין א פראָסטען מיטוואָך, האָט ער זיך אָפגעריפען:
— מיט דעם איז מיר פארענטפערט געוואָרען א קשיה. איך האָב קיינמאָל ניט פארשטאָנען די ביידע מאמרים. אין איין אָרט שטעהט: „בעקבתא דמשיחי חוצפא יסגי", איידער משיח וועט קומען, וועט זיין אויף דער וועלט א סך חוצפא. און אין אַ צווייטען אָרט שטעהט: „היין ביוקר", ווין וועט דאן זיין זעהר טייער. וואס פאר א שייכות האָט חוצפא מיט ווין?
יעצט איז אבער ריכטיג. די גמרא זאָגט, אז דער וואָס גיט תלמידי־חכמים טרינקען ווין, איז פונקט ווי ער בריינגט נסכים אויפ'ן מזבח. די זאָך איז אזוי, איידער משיח וועט קומען וועלען זיין א סך עזות־פנים'ער, וועלכע וועלען זיך האלטען פאר תלמידי־חכמים, וועט זיי דער עולם וועלען געבען טרינקען ווין, דורכדעם מקריב זיין נסכים, וועט דעריבער זיין ווין טייער.

———:———

ביידע „תמידים" — „כהלכתם".

אַ רבי האָט אמאָל געוואונשען זיינעם א חסיד ביים געזונגענען זיך, אז ביי איהם זאָלען זיין די „שני תמידים כהלכתם".
האָט דער חסיד ניט פארשטאָנען וואס דער רבי מיינט און איהם מיט גרויס הכנעה געפרעגט, וואָס איז דעם רבינ'ס כוונה.

— אין איין פסוק שטעהט: — האָט איהם דער רבי גע־זאָגט — „שויתי השם לנגדי תמיד" און אין א צוויטען שטעהט „וטוב לב משתה תמיד". אָט די ביידע תמידים זאָלען ביי דיר זיין כהלכתם...

———:———

דאָם ערשטע מוז ער זיך אליין פארגינען.

איינער פון רבי יצחק ווארקער'ס חסידים איז געווען א גרויסער למדן, זעהר רייך און פרום. ער איז אבער געווען זעהר קאַרג און האָט אפילו זיין אייגען וויב און קינדער ניט פארגונען דעם עסען.

רבי יצחק האָט געפרופען דעם חסיד צו זיך און איהם גע־מוסר'ט:

— וועז גאָט האָט דיר געהאָלפען און דיך געבענשט מיט רייכטום, דארפסטו לעבען ווי א גביר. עס אליין און גיב דיין וויב און קינדער אלע טאָג פלייש, פיש, טרינק וויין און אלע גוטע זאכען.

די חסידים האָבען זיך געווואונדערט, וואס ארט עס דעם רבי'ן אז דער קארגער עסט ניט קיין פלייש און טרינקט ניט קיין וויין.

האָט זיי רבי יצחק ערקלערט:

— פאר איהם ארט מיך גאָר ניט, מיך ארט נאָר פאר די אַרימע לייט. וועז ער וועט עסען פלייש, וועט ער אַרימע לייט כאָטש געבען ברויט; אָבער וועז ער אליין עסט נאָר ברויט מיט הערינג, טאָ וואָס וועט ער שוין געבען די אַרימע לייט?

———:———

געכאפט אין דקדוק.

ביי שלש סעודות פון שבת בהעלותך זיצט דער שיפנאָ־ וויצער רבי און זאָגט תורה:

„בהעלותך את הנרות" איז דאָך די קשיה, פארוואס שטעהט עפעס „בהעלותך" מיט א גרויסען חי"ת? נאָר דער תירוץ איז, דאָ האָט די תורה מרמז געווען די ח' ימי חנוכה.

באלד ווי דער רבי האָט געענדיגט, איז צו איהם צוגענאנ־ גען א יונגערמאן א משכיל און געזאָגט מיט גרויס דרך ארץ:

— דער רבי מעג מיר טויזענד מאָל מוחל זיין, אבער אין דער תורה פון רבי'ן זיינען פאראן צוויי קליינע טעותים: ראשית לעגט זיך „בהעלותך" אויס מיט א כ"ף און נישט מיט א חי"ת, און שנית איז דער אות ניט קיין גרויסער, נאָר גלייך מיט אלע איבעריגע אותיות.

דערהערט די דאָזיגע דבורים, גיט דער רבי א שפרונג אויף פונ'ם שטוהל און שרייט אוים צום עולם:

— ווארפט איהם ארוים, דעם שגץ! ער איז געכאפט אין דקדוק.

———:———

נח'ם זוהן—חם.

אָ וואלד־סוחר פון ניקאָלאיעוו האָט אראָפגעבראכט א מלמד פאר זיינע קינדער. ווינטער־צייט איז דאָס געווען און דער סוחר איז געווען פארנומען מיט זיינע געשעפטען בלויז איין מאָל אין צוויי אָדער דריי חדשים פלעגט ער קומען אהיים. איינמאָל איז דער סוחר געקומען אהיים, פרעגט ער זיך נאָך ביים מלמד ווי די קינדער לערנען זיך. האָט איהם דער מלמד געענטפערט, אָז פון אלע קינדער איז דער אינגסטער אינגעל מיט א שארפען

קאָפּ, אָט האָט דער אינגעל דאָ וועז געפרעגט א קשיה, וואָס דער רבי אליין האָט ניט געקענט ענטפערען.

— וואָס איז געווען די קשיה? — איז דער סוחר נייגעריג געוואָרען צו וויסען.

— אין פּרשה נח שטעהט, אז נח האָט געהאט דריי זיהן, שם, חם, ויפת, און ביים אריינגעמען זיי אין קאַסטען, שטעהט גאר ונשי בניו, דאס הייסט די צוויי זיהן.

דער סוחר האָט גלייך געזעהן, אז דער מלמד מאכט דאָ א גראָבען טעות און ער טייטשט דעם וואָרט „ונשי" אזוי ווי „ושני", צוויי, רופט ער זיך אָן צום מלמד:

— איך וועל אייך זאָגען, דארפען האָט טאקע געדארפט זיין דריי זיהן, נאָר דער דריטער זוהן, חם, האָט זיך אָפּגע־שטעלט פּאר א מלמד אין ניקאָלאיעוו.

———:———

א מיתה משונה.

א חסיד, א מלמד איז אמאָל געפאָהרען בעטען א ברכה ביים רבי'ן, ער זאָל ניט דארפען ליידען מעהר קיין דחקות כמנהג המלמדים. דער רבי האָט איהם מבטיח געווען, אז ער וועט לעבען בעושר וכבוד און אז זיין טויט וועט אויך זיין א מיתה משונה.

— סטייטש, רבי — האָט דער מלמד אויפגעציטערט — שטארבען מיט א מיתה משונה איז דאָך א קללה.

— נייז, מיין קינד, — האָט איהם דער רבי געענטפערט — איך מיין נאָר א מיתה משונה, גאָר ניט קיין מלמד'ישער טויט, דו וועסט אויסלעבען דיינע יאהרען בעושר וכבוד און וועסט גאָר ניט שטארבען פּאר דער צייט, אין אָרימקייט ווי א מלמד...

———:———

זיין ערשטע הצלחה.

צווישען די חסידים פון טשארטקאָווער רבי'ן האָט זיך געפונען איין חסיד, וואס איז געווען ווי אלע געווענליכע חסידים וואָס פלעגען אריינקומען צום טשארטקאָווער, אָבער איין מדה זעהר ניט קיין שעהנע האָט דער חסיד פארמאָגט, ער פלעגט גנב'ענען די שטרייטלאך פון די גוטע אידען.

אזעלכע גנבות האָבען זיך אָפט געטראָפען ביים טשארטקאָווער אין הויף און אלע חסידים האָבען געוואוסט, אז דאָס איז די ארבייט פון דעם דאָזיגען חסיד.

איינמאָל איז דערזעלבער חסיד אריינגעקומען צום רבי'ן, ער זאָל איהם בענשען מיט הצלחה. דער רבי, וועלכער איז געווען פארטראָגען אין תורה לערנען און תפלה, האָט איהם ניט געמערקט און איהם געבענשט מיט ברכה והצלחה וואו ער וועט זיך נאָר קערען און וועגדען. באלד האָט זיך דער רבי געכאפט וועמען ער האָט דאָס געבענשט. האָט ער גלייך אָנגעזאָגט דעם גבאי:

— גיב אכטונג מיט פיער אויגען אויף דעם דאָזיגען חסיד, וויל איך האָב מורא, אז די ערשטע הצלחה וואס איך האָב איהם געבענשט, זאָל ניט פאלען אויף מיין קאָפ.

———:———

אַז מען האָלט שוין ביי קרח.

עס איז אמאָל געווען א „רבי" וואס האָט ניט געקענט א וואָרט לערנען, און ער פלעגט ארומפאָהרען איבער די שטעטלאך און קלויבען געלט. א רבי מוז דאָך אבער קענען דרש'נען, האָט זיך דער רבי אויסגעלערנט צו זאָגען תורה איבער פרשה קרח. ניט אלע וואך איז דאָך אבער סדרה קרח, איז דער רבי

געפאלען אויף אן המצאה. ער האָט מיטגעפיהרט א הונט, און וועָן ער פלעגט זיך זעצען מיט די חסידים ביים טיש, האָט ער דערווייל געלאָזט דעם הונט ארומקריכען אונטער'ן טיש. דער הונט פלעגט זיך, געווענליך, פלאָנטערען ביי אלעמען אונטער די פים, פלעגט עס דער „רבי" דערפיהלען, און פרעגען די חסידים, וועָר איז עס אונטער'ן טיש?

— א הונט. — פלעגען די חסידים ענטפערען.

— א הונט? — פלעגט דער רבי פארוואונדערט און אין כעס אויסרופען — איינגעזונקען זאָלסטו ווערען ווי קרח... נו, אז מיר האלטען שוין ביי קרח, וועלען מיר אייך טאקע זאָגען פון דער סדרה קרח...

אזוי האָט זיך דער רבי געפיהרט כל ימיו.

———:———

ער האָט ניט געקענט אליין קומען...

צו דעם באוואוסטען רבי'ן ר' נפתלי ראפשיצער איז אמאָל געקומען א בעל־עבירה, וואָס האָט געבעטען ביים רבי'ן א תשובה אויף זיינע זינד. דער בעל־עבירה האָט זיך אבער געשעהמט מתודה זיין פאר דעם רבי'ן און ארויסזאָגען אלע זיינע זינד, האָט ער געזאָגט רבי נפתלי'ן, אז אייגער פון זיינע פריינט האָט איהם געשיקט צום רבי'ן, ער זאָל איהם אויסרעכענען די זינד און בעטען א תשובה אויף זיי, ווייל ער אליין שעהמט זיך צו קומען צום רבי'ן.

רבי נפתלי האָט אבער דערקענט, אז ער זאָגט א ליגען און ער אליין איז דאס דער בעל־עברה, רופט זיך אָפּ ר' נפתלי:

— א שוטה, א סכל דיין פריינט איז דאָס! פארוואס איז ער ניט געקומען אליין! ער האָט דאָך געקענט זאָגען, אז ער וויל תשובה פאר אן אנדער מענשענ'ס וועגען, וואָלט ער זיך ניט געדארפט שעהמען.

עם איז איהם צו ווינציג.

צווישען ר' נפתלי ראפשיצער'ס חסידים איז געווען איינער, וואס האָט געפאסט פון שבת צו שבת, און טאָג און נאכט געזעסען און געלערנט. ר' נפתלי האָט איהם אבער חושד געווען, אז ער טוט עס צוליב גאוה וועגען. האָט דער צדיק ר' נפתלי געוואָלט געווּאָר ווערען דעם אמת. ער האָט אָנגעבעטען עטליכע אינגלאך, זיי זאלען זיך זעצען לעבען דעם חסיד און זאָלען איהם אָנטאָהן נגישות: איינער זאָל איהם ציהען פאר זיינע מלבושים, דער אנדערער זאל איהם אראָפווארפען דאָס היטעל פון קאָפּ און נאָך עהנליכע שטיק. די אינגלאך האָבען אזוי געטאָן. דאן איז ר' נפתלי צוגעגאנגען צו די אינגלאך און אָנגעהויבען שרייען אויף זיי:

— שקצים, ווייסע־חברה'ניקעם, וואס ווילט איהר פון דעם אידען, וואס פאסט מאָנטאג און דאָנערשטאג!

האָט זיך דער חסיד אויפגעהויבען פון ערט און געזאָגט צו ר' נפתלי'ן:

— וואס עפעם מאָנטאג און דאָנערשטאג, און פון שבת צו שבת ווילט איהר ניט?

האָט שוין רבי נפתלי פארשטאָנען, אז דער איד האָט אין כונה צו באריהמען זיך.

———:———

דין און רחמים.

ביי ר' נפתלי ראפשיצער זיינען איינמאָל געזעסען פיעל אורחים ארום טיש. ברויט איז אבער גראדע געווען ווינציג. האָט ר' נפתלי אויסגערופען צום גבאי, וואס האָט געשניטען די ברויט:

— שניידט דין און עסט מיט רחמים.

———:———

וואָס אינגעל, וועו אינגעל.

א פרוש איז געזעסען אין בית המדרש פערטיעפט אין לער־נען. אין דעם קומט אריין דער שמש און זאָגט איהם אַן:

— ר' חיים, אייער ווייב האָט געהאט אן אינגעל!

— וואָס אינגעל, וועו אינגעל? — זאָגט אומגעדולדיג דער פרוש — איהר זעהט דאָך, אז איך האלט אין לערנען, פרעגט איהם, וואס ווייל ער און ווער האָט איהם געשיקט?

———:———

פון גרוים חריפות.

אין טעלזער ישיבה זיינען אמאָל אין איין זומער געשטאָר־בען עטליכע בחורים. די גאנצע ישיבה איז געווען אין גרוים צער און צוקאָכט פון די אומגליקען. צו דער לויה פון איינעם אזא בחור האָט ר' ליזר טעלזער, דער ראש ישיבה געהאלטען א הספד, און אזוי געזאָגט:

— רבותי, אז א טאָטע האָט א בן יחיד און ער שטארבט איז דער אומגליק גרוים; חיינט, אז איינער האָט זיבען בנים יחידים און אלע שטארבען, שטעלט אייך פאר ווי שרעקליך עם איז דער אומגליק.

———:———

רויבער ווי איך רויבער.

ר' שמואל, דעם רבי'ס שכן, פלעגט דעם רבי'ן זעהר אָפט באזוכען און פלעגט ביי איהם אָפּזיצען שטונדען לאנג. אייר־מאָל איז ער געקומען צום רבי'ן, ווען דער רבי האָט נאָר וואָס אָפּגעגעסען און זיך געקליבען כאפען א דרעמעל. ר' שמואל נעמט ארוים די ליולקע פון קעשענע, פילט עם אָן מיט טאבאק און פרעגט:

— רבי, מעג איך רויכערן?

— יע, דו מעגסט, — ענטפערט דער רבי — אָבער רויכער ווי איך רויכער.

— ווי איז דאָס?

— איך רויכער אין דער היים; דו רויכער אויך אין דער היים.

———:———

פון רבינ׳ם וואונדער.

א רבי מיט א גבאי זיינען געקומען פון וועג. דערצעהלט דער גבאי א נס פון רבי׳ן, אז זיי זיינען דורכגעפאָהרען א דאָרף זיינען א סך שקצים׳לאך ארויסגעלאָפען זיי אנטקעגען און גענומען באווארפען זיי מיט שטיינער; נאָר אזוי ווי זיי האָבען אויפגעהויבען די הענט נאָכמעהר צו ווארפען, האָט דער רבי אויסגעשריען: „כאבן ידמו זרועך" און זיי האָבען ניט געקענט א ריהר טאָן מיט קיין גליעד.

א מתנגד, וועלכער איז דערביי געשטאַנען און צוגעהערט ווי דער חסיד האָט דערצעהלט, האָט א פרעג געטאָן:

— ווי קומט עס וואס ביים רבי׳ן איז געשוואָלען אן אויג? האָט דער גבאי געענטפערט:

— איין שייגעצל איז געווען א טויבער, האָט ער ניט געהערט דעם פסוק, וואס דער רבי האָט געזאָגט.

———:———

דער „מגן אברהם".

איינע, זעהר א מיאוס׳ע פרוי, קומט צום רבי׳ן און קלאָגט ביטער, איהר מאן וויל זיך מיט איהר גט׳ן, כאָטש זי ווייס אליין ניט די סיבה פארוואס.

— נו, דאָך — פרעגט דער רבי — וואָס זאָגט דער מאן דעם טעם?

— ער זאָגט, — ווייניט די פרוי — אז איך בין צו מאוס.

— בחור, — גיט דער רבי א געשריי צום שמש — בריינג דעם „מגן-אברהם".

דער בחור איז אריינגעקומען און געבראכט א פּאָר גרויסע ברילען. דער רבי האָט אָנגעטאָהן די גלעזער, לאנג געקוקט אויף דער פרוי און אויסגערופען:

— דיין מאן איז געראכט!

———:———

צוליעב וואָס ער שפּייט.

א חסיד איז געפּאָהרען אין א וואגאָן און אנטקעגען איהם איז געזעסען א בילד-שעהנע דייטשקע. אלע ווייליע האָט דער חסיד געגעבען א קוק אויף די שעהנע דייטשקע און אויסגע-שפּיגען. א מתנגד האָט עס באמערקט, האָט ער איהם אויסגע-רעדט:

— זאָגט מיר, ר' קרוב, ווי איך זעה איז אייך די דייטשקע ניט געפעלען, טאָ וואָס דארפט איהר שפּייען, קוקט ניט און שפּייט ניט.

— פּארקעהרט, — האָט דער חסיד געענטפערט — זי איז מיר שוין גראדע גוט געפעלען, נאָר אז איך דערלאנג א קוק אויף איהר מוז איך אויסשפּייען אויף מיין מאוסע ווייב...

———:———

ער האָט געזעהן דעם פּנים.

צו א רבי'ן איז געקומען א פרוי מיט א געוויין, שוין צוויי חדשים ווי איהר מאן איז פון איהר אנטלאָפען און זי וויים ניט אַוואו ער איז.

דער גבאי האָט פון איהר צוגענומען איהר צעטעלע און עס אַוועקגעטראָגען דעם רבי'ן. באלד איז ער צוריק ארויסגעקומען פון רבי'ן און זיך געוועדעט צו דער פרוי:

— גוטע בשלום אהיים. דער רבי האָט געזאָגט, אז דיין מאן וועט זיך אינגיכען צו דיר אומקעהרען.

די פרוי האָט זיך זעהר דערפרעהט, געדאנקט און געוואונשען ברכות דעם רבי'ן און דעם גבאי און איז אוועק.

אז זי איז ארויסגעגאנגען, רופט זיך אָפּ דער גבאי צו די זייטיגע מענשען.

— אומזיסט איהר פרייד; איהר מאן וועט זיך צו איהר קיינמאָל מעהר ניט אומקערען.

— סטייטש, — האָבען איהם די ארומיגע פארוואונדערט געפרעגט — גלויבסט גאָר ניט אין רבי'ן?

— יע, — האָט דער גבאי געענטפערט — איך גלויב יע אין דעם רבי'ן. דער רבי האָט אבער נאָר געזעהן איהר צעטעלע און איך האָב געזעהן איהר פנים.

———:———

וועו שוין יע, איז שוין גלייבער צוויי.

פאר ברוך דעם חסיד איז שוין קיין אנדער מיטעל ניט געבליבען, אז נאָר דער רבי אליין זאָל איהם פארוועהרען טרינקען בראנפען. און אזוי איז געווען: דער רבי האָט גוזר געווען, אז ער זאל מעהר ניט טרינקען און ברוך האָט געפאָלגט, קיין טראָפען צום מויל ניט גענומען. עס איז אריבער א קורצע צייט, האָט ברוך דער חסיד גענומען דארען, עס איז איהם אָפּגענומען געוואָרען דער אפעטיט און האָט גאַנצע נעכט מיט אן אויג ניט געקענט צומאכען. האָט מען גערופען א דאָקטאר, האָט דער דאָקטאר איהם באטראכט און געזאָגט:

— עס איז ניטאָ קיין מיטעל, ער מוז צוריק אָנהויבען טרינקען.

— איך וועל ניט טרינקען, — האָט ברוך זיך געשפּאָרט — דעם רבי׳ס פּארזאָג איז ביי מיר הייליג. איך וועל שטאַרבען און ניט עובר זיין.

— דאָס איז גאָר ניט — האָט געזאָגט דער דאָקטאָר — פּקוח נפש איז דוחה דעם רבי׳ס פּארזאָג. אויב דו וועסט ניט טרינקען מיט גוטען וועט מען דיר נויטען. צוויי וועלען דיך האלטען פּאר די הענט און די פּיס און איינער וועט דיך אָנ־טרינקען.

האָט ברוך א טראכט געטאָן און געזאָגט:

— הער דאָקטאָר! וויבאלד שוין אלץ איינס נויטען, אפשר וועט מיר איינער צוהאלטען און צוויי זאָלען מיר אָנטרינקען.

———:———

זיי שווימען פון אויבען.

מען האָט געפרעגט א תלמיד־חכם א טרינקער:

— אַזאָ תלמיד־חכם ווי דו זאָל טרינקען און גאר ניט מורא האָבען, וואס אונזערע חכמים האָבען געזאָגט וועגען שכרות.

— וואָס איז, איך טרינק דען צוליעב שכרות, חלילה? — האָט זיך דער תלמיד חכם ענטשולדיגט — איך וויל נאָר דער־טרינקען מיינע גרויסע צרות.

— נו, האָסטו זיי דערטרונקען? — האָט מען איהם גע־פרעגט.

— עס הויבט זיך גאָר ניט אָן. — האָט א זיפץ געטאָן דער תלמיד־חכם — אדרבה, וואָס איך טרינק מעהרער, לערנען זיי זיך אוים בעסער שווימען.

———:———

אַן עזות פּנים.

צוויי חסידים האָבען זיך געקריגט.

— דו, שמעיה, קענסט נאָך פארגלייכען דיין רבי'ן צו מיינעם? מיינער האָט דאָך אלע נאכט „גלוי אליהו".

— איך גלויב עס ניט. — זאָגט שמעיה חסיד.

— דו גלויבסט ניט? דער רבי אליין האָט דאָך עס דער־צעהלט.

— איך גלויב דיין רבי'ן אויך ניט.

— עזות פּנים! — צוקאָכט זיך דער חסיד — א מַענשען וואָס האָט „גלוי אליהו" גלויבט ער אויך ניט.

———:———

חדושים.

דריי חסידים דערצעהלען חידושים פון זייער רבי'ן:

— ביי מיין רבי'ן — זאָגט איינער — זיינען דאָ צוויי דינסטען, איינע פאר פליישיגס און איינע פאר מילכיגס — אזוי ווייט איז מיין רבי מדקדק אין „בשר בחלב".

— דאָס איז נאָך גאָר נישט, — זאָגט דער אנדערער — מַיין רבי ווארט צווישען פליישיגס און מילכיגס א גאנצען מעת־לעת.

— אויך מיר א חידוש — מאכט דער דריטער חוזק — מַיין רבי, אז ער לערנט בשר בחלב, איז ער מפסיק צווישען „בשר" און „חלב" גאנצע צוויי מעת לעת.

———:———

אָהן געלט וואָלטען קיין צדיקים ניט געווען.

איין חסיד האָט געפרעגט דעם אנדערען:

— וואָס אשטייגער וואָלט געווען, וועָן קיין געלט וואָלט ניט געווען אויף דער וועלט, וואָס וואָלט מען דאָן געגעבען די צדיקים פּדיון?

— שוטה איינער, — האָט דער אנדערער געענטפערט — וועָן עם זאל נישט זיין קיין געלט, וואָלטען קיין צדיקים אויך ניט געווען.

———:———

וואָס איז געווען דער סוף.

אַ חסיד האָט דערצעהלט אין בית המדרש די פאָלגענדע מעשה:

— דער אלטער שיפנאוויצער איז אמאָל געגאנגען מיט זיין גבאי און עטליכע מקורבים פון סטאָרא־שיפּניץ, א דאָרף ביי שיפּנאָוויץ, וואו ער איז געווען אויף א ברית מילה, צוריק אהיים, אויפ'ן וועג, האָט זיך דער הימעל פלוצלונג פארכמארעט און ס'האָט אָנגעהויבען צו גיסען א רעגען. אבער דער רבי, פארטיפט אין הייליגע מחשבות, האָט נישט געזעהן, וואס עס טוט זיך און איז לאנגזאם ווייטער געגאנגען. פארשטעהט זיך, אז קיינער פון די באגלייטער האָט ניט געהאט די העזה, דעם רבי'ן נאָכאמאָל דערמאנען און איהם זאָגען, אז מען מוז אריינגעהן אין א שטוב אָדער זיך שטעלען אונטער א דאך.

דערווייל איז אבער דער הימעל געווארען וואס אמאָל טונקעלער און דער רעגען — וואס אמאָל שטארקער, אזוי, אז דער גבאי האָט זיך נישט געקענט מעהר אויסהאלטען און האָט דעם רבי'ן געגעבען א ציה ביים ארבעל. אָבער אומזיסט! דער צדיק איז געבליבען פארטיפט אין די מחשבות און איז ווייטער ג׳ע־

גאנגען. דער גבאי לאָזט נישט נאָך אוֹן גיט נאָכאמאָל א ציה, אָבער דער רבי פיהלט נישט אוֹן געהט ווייטער. ווידער גיט דער גבאי א ציה, אבער...

— אָבער וואָס איז געווען דער סוף? — שלאָגט איבער איינער פון עולם דעם דערצעהלער.

— וואָס פרעגסטו, — ענטפערט דער דערצעהלער, שאָק־לענדיג מַיט'ן קאָפּ — אוי, זיי־נען זיי דורכ־גע־וויקט גע־וואָ־רען.

———:———

דאָס איז דאָך טאקע דער קונץ.

צוויי גאליציאנער חסידים זיינען געגאנגען .שפאצירען. פלוצלונג רופט זיך אָפּ איין חסיד צום צווייטען:

— הערסט, פייוויש, איין זאך פארשטעה איך נישט. דאָס איז דאָך געווים, אז דער „רבי" אונזערער איז א „בעל יוכלת". ער קען אפילו, ער זאל נאָר וועלען, משנה זיין סדרי בראשית. טאָ ווי קומט עס, דאס מיר ביידע פאָהרען שוין צום רבי'ן הע־כער דרייסיג יאהר, געבען עטליכע מאָל אין יאהר קוויטלאך אוֹן פדיונות אוֹן מיר ווערען וואס אמאָל אלץ גרעסערע קבצנים?

— שוטה איינער, — האָט פייוויש געענטפערט — דאָס איז דאָך טאקע דער קונץ פון רבי'ן. ער וויל העלפען, ער קען העלפען אוֹן העלפט נישט.

———:———

שטום ביז אין טויט אריין.

אין א שטעטעל אין גאליציען איז צו א רבי'ן געקומען א איד מיט א שטומער טאָכטער בעטען א ברכה, דער רבי זאל איהר מאכען רריידעוודיג.

— ווי רופט מען דאָס מיידעל? — פרעגט דער צדיק.

— ברכה לאה. — האָט דער איד געענטפערט.

נעמט דער רבי א גלאָז וואסער, טראָגט עס צו דער שטו־מער צום מויל און שרייט אויפ'ן קול:

— ברכה־לאה, מאך „שהכל"!

דאָס מיידעל שווייגט.

— ברכה לאה, איך בין אויף דיר גוזר, דו זאָלסט תיכף ומיד מאכען „שהכל נהיה בדברו" — שרייט דער רבי העכער.

די שטומע גיט ניט קיין פיפּס.

— ווילסטו הייסט עס טאקע בשום אופן ניט מאכען קיין „שהכל" — זאָגט דער צדיק מיט כעס — טאָ הער זשע מיינע רייד, ווייל דו ביזט איינגעשפּארט און ווילסט ניט מאכען קיין ברכה, וועט דיך גאָט שטראפען, דו וועסט בלייבען שטום ביז דיין לעצטען טאָג.

און כך הוה, לויט ווי מען דערצעהלט, איז די מיידעל גע־שטארבען א שטומע.

———:———

דעם רב'ס טעם

דער פּיטעוועד רב, ר' ישראל ז"ל, פלעגט שטענדיג צווא־מען מיט'ן עולם נעהמען אביסעל בראנפען.

איינמאָל האָט דער רבי אויסגעטאָהן רש"י'ס תפלין און פּאר'ן לעגען רבינו תם'ס תפלין איז ער צוגעקומען צום עולם און גענומען אביסעל בראנפען.

דער עולם האָט זיך גע'חדוש'ט און זעהר פיעל געטראכט וועגען רבי'ס כוונה, אז דאָ מוז זיין א סוד דערביי.

אָ פּאָר טעג שפּעטער איז דעם רבי'ס א מקורב אריבער אומישנע צום רבי'ן און איהם געפרעגט די בעדייטונג פון דעם, וואָס ער האָט גענומען די בראנפען פּאר'ן לעגען רבינו תם'ס תפלין און ניט נאָכדעם.

— גאנץ פשוט, — האָט איהם דער רבי געזאָגט מיט א שמייכעל — איך האָב מיט א טאָג פריהער געווארט ביז נאָך רבינו תם׳ס תפלין, איז שוין ניט געווען קיין בראנפען.

———:———

א שאָד!

צו א רבי׳ן אין גאליציען איז אמאָל געקומען א איד מיט א אינגעל און געבעטען ביים רבי׳ן א ברכה. דער אינגעל פארהי־קעוועט זיך ביי יעדעם וואָרט, זאָל איהם דער רבי בענשען, אז דער מום זאָל אָפּגעטאָן ווערען.

דער רב פארטראכט זיך אביסעל, דערנאָך רופט ער צו דעם אינגעל און פרעגט:

— ווי רופט מען דיך?

— פ... פ.. פסח. — האָט דער אינגעל אויסגעשטאמעלט.

— פסח, — זאָגט דער רבי — זאָג מיט מיר אינאיינעם דריי מאָל דעם דאָזיגען פסוק „מי שם פה לאדם".

— מ...מ...מ׳...ש...ש...שם.

— וואָס איז עס פאר א זאָגען? — שרייט דער רבי מיט כעס — דו מאכסט דאָך פון יעדען וואָרט א תל.

— א... אי... איך ק... קען ניט א...אַ...דע...ערש.

— פרוב נאָך אמאָל — זאָגט דער רבי.

דער אינגעל צוהאקט די ווערטער ווי פריהער.

— קענסטו טאקע באמת ניט אנדערש — זאָגט שוין וויי־כער דער רבי, גלעטענדיג זיך די באָרד — א שאָד! א גרויסער שאָד! ווען ער וואָלט נאָר כאָטש איינמאָל זאָגען ווי עס געהער צו זיין! א סגולה איז עס בלי שום ספק גאָר א נפלא׳דיגע. איך האָב עס אליין געהערט פון מיין הייליגען זיידען, זכותו יגן עלינו.

———:———

דער חילוק.

מען הָאט אמאל געפרעגט דעם גראדזיסקער צדיק, וואָס איז דער חילוק צווישען „רזין" און „רזין דרזין".

— דער חילוק בעשטעהט אין דעם — הָאט דער רבי ענטפערט — „רזין" איז, ווען דער רבי זָאגט תורה און די חסידים פארשטעהען עס נישט; „רזין דרזין" — ווען דער רבי זָאגט תורה און ער אליין פארשטעהט עס אויך ניט.

———:———

דער קל וחומר.

א חסיד, וואס הָאט גָאר נישט פיינט געהאט דעם ביטערען טרָאפען, הָאט געלערנט א קל וחומר: מה־דָאך שלמה המלך, וואָס איז געווען א גרויסער חכם לכל הדעות, הָאט געמעגט טרינקען, מעג איך דָאך אודאי און אודאי טרינקען.

— פון וואנען איז עס געדרונגען, אז שלמה־המלך פלעגט טרינקען? — הָאט מען איהם געפרעגט.

— ווי מיינסטו, אשטייגער? — הָאט דער חסיד געענטפערט — א טפוש איז ער געווען ער זָאל נישט טרינקען?

———:———

ער וועט אויסגעפינען אַ צָאל.

א חסיד הָאט אמאל איינגעלאדען אן אורח הגון, פון גרויסען יחום, צו דער פורים׳דיגער סעודה. אז די בעל־הבית׳טע הָאט דערלאנגט צום טיש די קרעפלאך, הָאט דער גאסט געזומען איין קרעפל און געזָאגט:

— איך נעם איינע — אנטקעגען גָאט ברוך הוא, וואָס איז איינער.

דערנאָך האָט ער געזומען צוויי און האָט געזאָגט:
— איך נעם צוויי — אנטקעגען משה ואהרן.
דערנאָך האָט ער געזומען דריי און האָט געזאָגט:
— איך נעם דריי — אנטקעגען די דריי אבות.
דערנאָך פיער און געזאָגט:
— איך נעם פיער — אנטקעגען ארבע אמהות.
דערנאָך האָט ער געזומען צוועלף און געזאָגט:
— איך נעם צוועלף — אנטקעגען די צוועלף שבטים.
האָט דער בעל־הבית אויפגעשפרונגען פון אָרט און געזאָגט צו דער ווייב:
— נעם צו, לאה, די שיסעל, ער קען נאָך צונעמען אין גאנצען אנטקעגען די ששים רבוא ישראל.

———:———

אַן אַנדער מענש.

מען האָט אמאָל געפרעגט ביי א שכור ווי קען ער דאָס אזוי פיעל טרינקען, האָט ער געגעבען צו פארשטעהן בזה הלשון:
— פארשטעהט איהר מיך, אז איך נעהם א גוטען שנאפס, ווער איך גאָר אן אנדער מענש. נו, דער אנדערער מענש דארף דאָך אויך מאכען א שנאפס.

———:———

דעם שכור׳ס קשיות

א איד א שכור האָט זיך אָפגעשטעלט ביי א שענק און א לאנגע צייט געקוקט אויף דעם שילד איבער׳ן טהיר און ניט אוועקגענאנגען, איז דער בעל־הבית ארוים און איהם גע־פרעגט, וואס קוקט ער אזוי לאנג.
— מיך אָרט דאָ דריי קשיות, — האָט דער שכור געענט־

פערט — עס שטעהט אויפ'ן שילד: „דאָ פארקויפט מען גוטע שנאפּס ביליג". איז ערשטענס, איהר שרייבט „דאָ", א וואו קריגט מען דאָס ניט קיין שנאפּס? צווייטענס, „גוטע שנאפּס", וועלכע שנאפּס איז דען שלעכט, און דריטענס „זעהר ביליג", איז דען פאר שנאפּס דאָ טייער, וויפיעל מען צאָהלט, איז א מציאה.

———:———

ער פיהלט בחוש.

די אפיקורסים זאָגען, אז די ערד דרעהט זיך און די זון שטעהט אויף איין אָרט, אבער די חסידים גלויבען, אז די זון דרעהט זיך און די ערד שטעהט.

וועז שמואל דער חסיד איז געזעסען ביים רבי'ן און עטליכע מאָל גוט אריינגעקעהרט, האָט ער געזאָגט:

— רבי לעבען, ווי מיר דאכט האָבען די אפיקורסים רעכט; איך פיהל ממש, ווי די ערד דרעהט זיך הינטער מיר.

———:———

פון גדלות וועגען.

א גוטער איד האָט אמאָל געזאָגט, אז דאס וואס מענשען טרינקען טהעע מיט צוקער און דאס וואס קלעזמער מאכען מיט די פינגער, איז דאָס פשוט פון גדלות וועגען.

———:———

אפילן אַ מלאך איז איבעריג.

מען האָט אמאָל געפרעגט א איד א גרויסען עסער:

— פאר וואס האָט מען מתקן געווען צו זאָגען פרייטאג צונאכט פאר'ן עסען צו די מלאכים „צאתכם לשלום"?

— עס איז זעהר ריכטיג, — האָט געענטפערט דער עסער — ווען מען עסט איז אפילו א מלאך איבעריג.

———:———

פיער איז צו קנאפּ.

א איד, א גרויסער טרינקער, האָט אמאָל געזאָגט:

— ווען איך וואָלט געווען משה רבינו, וואָלט איך געבעטען גאָט ער זאָל מאכען פארקערט דעם סדר: פרעה'ן האָט ער געקענט געבען פיער מכות און די אידען — צעהן כוסות.

———:———

דעם רבינ׳ס סגולה.

א חסיד האָט זיך אָנגעדערצעהלט מיט חדושים פון זיין רבי'ן. זיין רבי טוט אויף מופתים ממש, ער העלפט מיט זיינע סגולות טויזענטער מענשען.

הערט זיך דאָס איין זיינער א פרוינד א מתנגד און זאָגט:

— אָט וואס דו רעדסט איז דורכאוים שקר, דאָס זאָגסטו אזוי, כדי צו לאָזען וויב און קינדער און אָפּזיצען כמעט א גאנץ יאָהר ביים רבי'ן.

— אַי, אַי, — רעדט דער חסיד — וועז דו וויסט דעם טעם פון זיין ביים רבי'ן, וואָלסטו שוין אויך ניט וועלען אוועקפאָהרען פון איהם.

— אדרבה, — זאָגט דער מתנגד — נעהם מיך מיט אייניגאָל, און לאָמיר אויך זעהן די חידושים פון דיין רבי'ן.

— גוט. — האָט דער חסיד מסכים געווען.

געקומען נאָך פּסח און דער מתנגד איז מיטגעפאָהרען מיט'ן חסיד. געקומען אויפ'ן אָרט, דערצעהלט דער חסיד דעם רבי'ן,

אז ער האָט געבראכט מיט זיך א מתנגד, וועלכער וויל איהם זעהן.

— קענסט איהם אריינפיהרען. — איז דער רבי מסכים.

דער חסיד האָט אריינגעפיהרט דעם מתנגד צום רבי'ן. דער מתנגד האָט דערלאנגט א קוויטעל און זיך אָנגערופען:

— רבי, איך בין געקומען צו אייך ניט חלילה וויל מיר פעהלט עפעס. איך האָב, דאנקען גאָט, א ווייב מיט קינדער, אלע זיינען געזונט, פרנסה האָב איך אויך בשפע, איך בין רייך. עס פעהלט מיר גאָר ניט. נאָר איך לייד פון צוויי זאכען: ערש־טענס, פיהל איך ניט קיין טעם אין עסען, און, דאָס צווייטע, ווען איך וויל זאגען דעם אמת, כאפט זיך ארוים א ליגען.

— קום מאָרגען, — זאָגט דער רבי — וועל איך דיר געבען א סגולה.

אז דער מתנגד איז אוועק, האָט דער רבי געהייסען נעהמען זעהר ביטערע קרייטאכער און דאס צומאָהלען און אריינטאָהן אין ברויט. אויף מאָרגען, ווען דער מתנגד איז געקומען, האָט דער רבי איהם דערלאנגט די ברויט און געהייסען דאָס עסען, וועט עס זיין א סגולה. ווי דער מתנגד האָט געגומען עסען דעם ערשטען ביסען, האָט ער זיך געגומען קרימען, און טרעהרען האָבען זיך באוויזען אין זיינע אויגען.

— וואָס איז? — פרעגט דער רבי.

— רבי, דאָס איז שרעקליך ביטער! — האָט דער מתנגד זיך געקרימט.

— זעהסטו, — זאָגט דער רבי, — אָט האָסטו שוין א סגולה... דו זאָגסט דעם אמת און דו פיהלסט שוין א טעם...

———:———

ער האָט נאָך ערגער געמאכט.

אין א געדרוקטען וכוח איבער די חסידים, האָט דער „נודע־ביהודה" אין א הלצה איבערגעמאכט אין דעם פסוק „צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם" א שטאָט „פושעים" האָט ער גע־שטעלט „וחסידים יכשלו בם".

האָט עס א חסיד פארדראָסען און האָט אויסגעמעקט דעם וואָרט „חסידים" און צוריק אָנגעשריבען „ופושעים".

אז מען האָט עס איבערגעגעבען דעם „נודע־ביהודה" האָט ער לאכענדיג געזאָגט:

— דער חסיד האָט נאָך ערגער געמאכט. איך האָב געמאכט פון „פושעים" — „חסידים", און ער האָט פון „חסידים" געמאכט „פושעים".

———:———

אן אנדער פשט.

דער וואַרשאַווער געלעהרטער טוגענהאלד, וועלכער איז אויך געווען א פרייער, האָט איינמאָל, ארויספאָהרענדיג אין זיין עלעגאנטען עקיפאזש אויף א שפאַציער, באגעגענט אויפ'ן וועג א מחנה חסידים פאָהרענדיג צום רבי'ן. דער וואָגען, אויף וועל־כען די חסידים זיינען געזעסען איינע אויף די אנדערע, איז געווען אזוי אָנגעפאקט, אז דער פערד האָט זיך קוים געירט פון אָרט. וועז די חסידים האָבען דערזעהן טוגענהאלד'ן אין זיין שעהנעם עקיפאזש, האָט איינער אויסגערופען הויך, טוגע־האָלד זאָל עס הערען, „אם לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה". (וועז די פרייע געהט עס אזוי גוט, ווי וואויל וועט עס שוין די פרומע זיין).

— איהר לערנט א פאלשען פשט אין מאמר — האָט טו־גענהאלד אויסגערופען — דער געדאנק פון חז"ל איז גאָר אזוי:

„אם לעוברי רצונו", געהערט מען צו די עוברים — געהט עם — כך, ווי איך זיץ, אין א שעהנעם עקיפאזש, „לעושי רצונו" — געהערט מען צו די חסידים די עושי־רצונו — „על אחת" — אויף איין פערד און וואגען, „כמה וכמה" — זיצען פיעל און פיעל חסידים.

———:———

„פטור און מותר"

א סלאנימער בעל־הבית, א פארברענטער מתנגד, איז אמאל געקומען שבת פאר מנחה אין גרויסען בית־המדרש צו חברה ש"ס און האט דערצעהלט א טשיקאווע מעשה. ער איז היינט צופעליג געווען ביים רבי'ס טיש און דער רבי האט געזאגט תורה, וואס ביי אונז וויים עם יעדער איינער און די חסידים האבען דערפון געכאפט גרויסע התפעלות.

— וואס איז געווען פאר א תורה? — האבען איהם חברה ש"ס געפרעגט.

— דער רבי האט פארטייטש דעם פסוק „איש אמו ואביו תיראו". א מענש דארף מורא האבען פאר פאטער און מוטער.

דער עולם איז געווארען זעהר נייגעריג, וויל דער רבי איז געווען באוואוסט אין שטאט פאר א גרויסען למדן, עם איז נעבליבען, מען זאל ארויסשיקען איינעם אין גאס און אריינרופען דעם ערשטען בעסטען חסיד, וואס וועט זיך אנדרעהען, און איהם איבערפרעגען דעם רבי'ס תורה.

גראדע איז דורכגענגען שמואל דער מעהלער, א פארברענטער חסיד, האט איהם דער שליח אריינגערופען אין בית־המדרש.

— שמואל, ביזט היינט געווען ביים טיש? — האט איהם דער עולם געפרעגט.

— יא, — האָט שמואל געענטפערט.

— וואָס פאר א תורה האָט דער רבי היינט געזאָגט?

— דער רבי האָט געזאָגט „איש אמו ואביו תיראו" — א מענש דארף מורא האָבן פאר פטור און מותר — האָט שמואל געענטפערט אבימעל פאר׳דבק׳ט.

דער בעל־הבית איז פארשעמט געוואָרען.

———:———

אן אות אָדער אַ מופת.

אַ מתנגד האָט אויפגעוואָרפען א חסיד, אז זיין רבי קען ניט לערנען.

— אן אמת׳ער רבי דארף גאָר ניט קענען לערנען — האָט איהם דער חסיד געענטפערט — דער פסוק זאָגט: „ונתן לך אות או מופת", קען מען אן אות, קען מען ניט קיין מופת; קען מען אָבער א מופת, קען מען ניט קיין אות.

———:———

יום כ־פורים.

אַ באוואוסטער רב פלעגט זאָגען:

— דער ריכטיגער פשט פון יום־כפורים איז יום כ־פורים, אַ טאָג ווי פורים. פונקט אזוי ווי פורים איז מען זיך נוהג צו פארשטעלען אזוי אויך יום־כפור. דער חלוק איז נאָר, פורים פארשטעלען זיך אידען פאר גוים, און יום־כפור — גוים פאר אידען.

———:———

פּטור צו ווערען פון זייער בעטען אויף איהם.

רבי נאטאנזאָן, דער באריהמטער לעמבערגער רב, איז געווען באקאנט אלס א גרויסער מתנגד. ער האָט ממש ניט געקענט ליידען די חסידים. איינמאָל האָט זיך געמאכט א צופאל, אז ביי דעם מנין, וואָס דער רב האָט געדאוונט, איז דער ש"ץ געווען א חסיד. אז עס איז געקומען צו קדיש, האָט דער ש"ץ, ווי אין נוסח ספרד, געוועגליך געזאָגט „ויצמח פורקניה וקריב משיחא". רב נאטאזאָן האָט עס פארדראָסען. נאָכ'ן דאוונען רופט ער זיך אָפּ צו די ארומיגע:

— ווי דערלעבט מען שוין משיח'ן, אום פּטור צו ווערען פון דעם „ויצמח פורקניה".

———:———

מיט אַ מיין.

אַ חסיד דערצעהלט פאר'ן עולם, אז דער רבי זיינער פּאסט אלע טאָג אויסער שבת ויום-טוב.

— עס איז ניט אמת, — רופט זיך אָן א מתנגד, וואָס איז געשטאַנען דערביי — איך האָב אליין געזעהן ניט איינמאָל מיט מיינע אויגען, ווי דער רבי האָט געגעסען אין אַ וואָכענדיגען טאָג.

— וואָס פארשטעהט איהר ניט — ענטפערט דער חסיד — דער רבי זאָל לעבען עסט אָפּטמאָל מיט א מיין, כדי מען זאָל ניט וויסען, אז ער פּאסט.

———:———

ה.
חזנים

ער נעמט געלט פֿאר׳ן שרייען.

אין זעטעל איז געווען ר׳ אליה מאיר דער חזן שוחט, אַן אַרעמטליכער איד. האָט ער אמאָל אין אן ערב יום טוב בודק געווען בהמות און, אויף להכעיס, איז אויף עטליכע בהמות מיט אמאָל געווען שוועריקייטן. האָט עס ר׳ אליה מאיר געזאָגט די קצבים.

— וואָס רעדט איהר, ר׳ אליה מאיר, — האָבען די קצבים אַנגעהויבען איהם בעטען, — עס איז דאָך ערב יום טוב, מיר זיינען אומגליקליך. אָט, שווייגט דערפון, איהר וועט קיין חרטה ניט האָבען.

— וואָס רעדט איהר? — האָט דער חזן שוחט געענטפֿערט — איך נעם געלט ביי קהל פֿאר׳ן שרייען, היימט איהר מיר גאָר שווייגען.

ער האָט שוין געדארפט צו געבען די קלייניגקייט.

דער עיקר כח פון דעם בעריהמטען חזן, ניסי בעלזער, איז באשטאַנען אין שאפען אייגענע קאָמפּאָזיציעס. ער אליין איז געווען הייזעריגלאך און געהאט אן אָפּגערימענע שטימע, נאָר ער פלעגט זיך פארלאָזען אויף זיין גוטען כאָהר.

ר' ניסי איז געווען אריינגעהער ביי ר' דוד'ל טאלנער אין „הויף".

איינמאל האָט ר' דוד'ל געפרעגט ניסי'ן:

— ניסי, וויפיעל קאָסט דיר אָפּ דיין כאָהר?

— צוועלף הונדערט רובעל א יאהר. — האָט ניסי געענטפערט.

— דו ביזט א קמצן, — האָט איהם ר' דוד'ל געזאָגט — וועז דו וואָלסט שוין אויסגעבען נאָך דריי הונדערט רובעל אוז וואָלסט נאָך אוועקגעשטעלט א חזן צו דיין כאָהר, וואָלסט דאָך אויפגעטאָן גדולות ונפלאות...

———:———

מהפך געווען דער סדר העולם.

א איד איז געקומען אין א שטאָט און זיך אָנגעגעבען אלס חזן אוז דרשן.

שבת פריה האָט ער געדאוועט פאר'ן עמוד אוז בייטאָג האָט ער געהאלטען א דרשה. נאָכ'ן דרוש געהט צו דער מגיד צום גבאי אוז פרעגט:

— ווי איז אייך געפעלען מיין דרשה?

— איהר זייט א קינסטלער — ענטפערט דער גבאי — איהר האָט משנה געווען דעם סדר העולם. די וועלט האלט א חזן פאר א נאר אוז א דרשן פאר א חכם, איהר האָט, אָבער, געדאוועט ווי א דרשן אוז געזאָגט ווי א חזן.

———:———

איהם פעלט דער חזן.

א וואנדערער חזן איז אמאָל געקומען צו דעם בודאפעסטער בעריהמטען חזן, פראָפעסאר פרידמאן, אוז האָט איהם געבעטען

ער זאָל איהם אויסבאָרגען זיינעם א משורר, ווייל ער וויל געהן אין דער נאָהנטער שטעטעל דאוונען א שבת.

האָט צו איהם פרידמאן געזאָגט:

— לאָמיר נאָר אפריהער הערען דיין שטימע, וועלען מיר וויסען וואס פאר א סאָרט משורר דיר פעלט.

דער חזן האָט איינגעשטימט און פאר איהם געזונגען א פאָר שטיקלאך נגינה.

פראָפעסאר פרידמאן האָט אויסגעהערט און האָט געזאָגט:

— מיין ליבער פרייַנט, לויט ווי איך זעה, פעלט אייך ניט קיין משורר, אייך פעלט גאָר א חזן און א חזן קען איך אייך, ליידער, ניט געבען...

———:———

וואָס א חזן קען זיך טראכטען.

א חזן האָט געדאוועט אין שוהל און דער עולם איז געווען זעהר ניט צופרידען פון דאוונען. אָבער דער חזן האָט וואס וויטער אלץ שטארקער זיך צוזונגען און ווילד זיך געדרעדעלט. איז דער עולם ארוים פון געדולד און אָנגעהויבען צו ווארפען אויף איהם די האָנטיכער פון בית המדרש, אבער דער חזן האָט נאָך שטארקער אָנגעהויבען צו גאָרגלען זיך. האָט מען איהם באוואר־פען מיט די סטענדערס, אבער דער חזן האָט ווי צופרידען פון דעם אלץ וויטער געדאוועט. איז איינער פון עולם א בעל־העזה גע־ווארען אין כעס, צוגענאנגען צום חזן און איהם אָנגעשפיגען אין פנים — דאָס האָט אָבער אלץ ניט געהאָלפען, ביז מען האָט אָנגענומען דעם חזן אונטער די הענט און אראָפגעפיהרט פון עמוד. אז מען האָט דעם חזן געפרעגט, פאר וואס איז ער אליין פריהער ניט אראָפ, האָט ער תמימות'דיג געענטפערט:

— איך האָב גאָר ניט פארשטאָנען וואס מען מיינט: וען

מען האָט מיך געווארפען מיט די האנטיכער, האָב איך געטראכט, דאָס וואלט מען מיך איך זאָל זיך אָפווישען דעם שוויים; וועז מען האָט אָנגעווארפען די סטענדערס, האָב איך געטראכט, אז עס זיינען געקומען הערען אזוי פיעל מענשען, אז עס איז ענג אין שוהל און עס איז ניטאָ אוואו צו שטעהן... וועז דער העזה'ניק האָט מיר א שפיי געטאָן אין פנים, האָב איך געטראכט, ער מוז זיין א גוטער פריינד און איז צופרידען פון מיין נגינה, שפייט ער דאס מיר אָן, איך זאָל קיין עין־הרע ניט קריגען, ווי מיין באבע פלעגט מיט מיר טאָן. ערשט אז מען האָט מיך אראָפגעפיהרט, האָב איך שוין פארשטאַנען, אז זיי געפעלט ניט מיין נגינה.

———:———

אז מען קען ניט, דארף מען ניט געבען.

א חזן איז געקומען צופאָהרען אין א קליין שטעטעל אויף שבת, האָט ער געבעטען, מען זאָל איהם לאָזען דאוונען פאר'ן עמוד — האָט מען איהם געלאָזט. ער שטעלט זיך דאוונען, ערשט ער מאטערט זיך און דרעהט מיט'ן קול. איז דער עולם געוואָרען ניט צופרידען און אָנגעהויבען מורמלען, הלמאי מען האָט איהם געלאָזען דאוונען. עטליכע בעלי בתים האָבען געהייסען דעם שמש, ער זאָל צוגעהן צום חזן און הייסען איהם אויפהערען מאכען קונצען, איז דער שמש צוגעגאנגען צום חזן און איהם געזאָגט:

— חזן, מאטערט זיך ניט אזוי און דרעהט ניט.

— איך האָב דאָס האָלט! — ענטפערט דער חזן.

— מען וועט אייך אבער ניט באצאָהלען.— זאָגט דער שמש.

— נו, מילא! אויך פארפאלען! גיב איך מיין דאוונען א נדבה דער שטעטעל.

— אָבער, אז מען קען ניט, דארף מען ניט געבען... — האָט דער שמש איהם געענטפערט.

———:———

וען פערד זיינען מבינים.

אין א קליין שטעטעל איז געקומען א חזן דאוונען אויף א שבת. ער האָט גרויסארטיג געדאוועט און איז געווען זיכער, אז ער נעמט דאָרט די חזנות שטעלע. אָבער ווי איבערראשט איז ער געוואָרען, אז קהל האָט איינשטימיג באשלאָסען, איהם הייסען פאָהרען ווייטער. דער חזן איז אָבער ניט אוועקגע־פאָהרען. אויף איבערמארגען, מאָנטאג, איז ער ארוים אין מארק און געפרעגט די אידען, וואו קען ער דאָ קויפען א פערד.

— וואָס? — האָבען זיך די אידען געוואונדערט — איהר קויפט א פערד? וואס פאר א מבין זייט איהר אויף פערד?

— אויב פערד זיינען מבינים אויף א חזן, איז א חזן א מבין אויף פערד. — האָט דער חזן אָפגעענטפערט.

———:———

ער קען בריינגען אַ מבול.

א חזן האָט זיך באריהמט פאר'ן ראש הקהל אז ווי נאָר ער האָט אָפגעדאוועט „תפלת גשם" אזוי האָט גלייך אָנגעהויבען רעגענען.

דער ראש הקהל האָט איהם גלייך געענטפערט:

— אזוינע מענשען ווי דו קענען אויך בריינגען א מבול אויף דער וועלט.

———:———

וועו אַ חזן איז ניט קיין נאַר.

א רב פון א שטאָט, וועלכער האָט געהאט א נאָמען פאר ניט קיין חכם און ניט קיין למדן, האָט געגעבען א פרעג דעם חזן בפני כל הקהל:

— זאָגט מיר חזן, פארוואס זאָגט עפעס די וועלט אז חזנים זיינען נאַראָנים?

דער חזן איז אבער גראדע קיין נאַר ניט געווען, און האָט דעם רב גלייך אָפגעענטפערט:

— געווים איז א חזן א נאַר... וועו דו קענסט ניט לערנען און ניט זינגען, טאָ צו וואָס נעמסט זיך צו חזנות? נעם זיך בעסער צו רבנות, וועסטו בעסער מאכען.

———:———

ער זאָגט פאר אלעמען.

אַ חזן האָט געהאט די טבע צו איבערזינגען עטליכע מאָל אַ וואָרט. דאָס איז ניט געווען געפעלען די גבאים און אלע בעלי־בתים, וועלכע האָבען ניט געוואָלט ליידען וואס דער חזן איז זיי מאריך מיט דעם. איינמאָל אויף אן אסיפה האָבען זיי געגומען דעם חזן אין די אויגען פון איהם אָפּלאכען און נאָכמאכען וויי ער זאָגט צעהן מאָל א וואָרט.

— איך פארשטעה ניט — זאָגט דער חזן עטוואָס אויפגעי־רעגט — איך מוז דאָך זאָגען עטליכע מאָל. איך בין דאָך אייער שליח צבור, זאָג איך שוין פאר מיר, פאר די גבאים, פאר'ן רב און פאר אלע בעלי־בתים, קומט עם אויס עטליכע מאָל.

———:———

דאָס איז שוין זיין גליק.

אין א קליין שטעטעל האָט מען געהאלטען ביים אָננעהמען א חזן אין שוהל. דער חזן האָט אבער געוואָלט, אז מען זאָל איהם באצאָהלען פאר צוויי יאָהר אין פאָראוים. האָבען די בעלי־בתים פון שוהל ניט געוואָלט מסכים זיין און זיי האָבען געזאָגט:

— ווי קענען מיר אייך באצאָהלען פאָראוים, טאָמער שטארבט איהר גאָר אוועק פאר די צוויי יאָהר.

— אז איך וועל שטארבען, וועט עס זיין מיין גליק. — האָט דער חזן געענטפערט.

———:———

איבער׳ן ים זינגען זיי.

מען האָט אמאָל געפרעגט ביי א חזן, וואס איז נאָך דערצו געווען א למדן אויך, ווי קומט עס, וואס אין אמעריקא זיינען פאראן אזוי פיל חזנים?

— מיט די אידען איז אימער געווען אזוי, — האָט דער חזן געענטפערט — אז משה רבינו איז געווען אין מצרים און גאָט האָט איהם געשיקט צו פרעה׳ן, האָט משה געטענה׳ט — „כבד פה אנכי"... איך קען ניט רעידען. קוים אָבער זיינען אידען ארי־בער דעם ים, איז באלד — אז ישיר משה — ער זינגט שוין. דאָס זעלבע איז אויך אין אמעריקא.

———:———

וועלען אלע וויסען.

א חזן פון א שטעטעל איז געפאָהרען צוגאסט צו זיינעם א קרוב אין דער גרויסער שטאָט.

זאָגט צו איהם דער קרוב:

— ווייסט וואס איך וועל דיר זאָגען, ביי דיר אין שטעטעל טאָר דאָך דער חזן ניט געהען אין טעאטער, דערפאר דאָ כאפּ אריין. קום, איך וועל דיך נעמען אין אידישען טעאטער.

דער חזן האָט מסכים געווען.

אין טעאטער האָט מען גראדע געשפּיעלט א שטיק, אין וועלכען עס קומט פאר א קריגערי צווישען צוויי שכנים.

אז דער חזן האָט דערהערט די גרויסע מחלוקת, ווי ווייט די שכנים זידלען זיך אן רופען אוים איינע די אנדערע די מאום'טע נעמען, זאָגט ער צום קרוב:

— האָב אויף מיר רחמנות, קום לאָמיר אוועקגעהן פון דאנען.

— וואָס? — האָט דער קרוב פארוואונדערט איהם געפרעגט.

— איך בין שוין געניט אין אזוינע זאכען — ענטפערט דער חזן —וועז שכנים קריגען זיך קומט תמיד ארויס א געשלעג.

— טאָ וואס געהט עס דיך אָן? — האָט דער קרוב אלץ ניט פאַרשטאַנען.

— דערנאָך וועט נאָך איינער אָנגעבען אויף דעם אַנדערען אין געריכט און מען וועט מיך שלעפּען פאר אן עדות, דערווייל וועט מיין שטעטעל געוואָהר ווערען, אז איך בין געווען אין טעאטער.

———:———

דאָס מוזער.

מען האָט זיך אין שטעטעל געקלאָגט אויפ'ן חזן, ער לעבט צו בריט, ער פארגינט זיך אלץ. אלע טאָג עסט ער עוף צו מיטאג. די שכנים האָבען געוואָלט שווערען, אז עס איז אן אמת. האָט מען דעם חזן אויסגערעדט, וואס ער פיהרט זיך אזוי רחבות'דיג.

— עס איז ניט אמת, — טענה'ט דער חזן — איך קום קוים אַדורך מיט מיינע שכירות.

— טאָ פארוואס עסטו אלע טאָג עוף?

— דאָס מוז איך צוליעב דער שטימע, ווייל עס טעהט: „כי עוף השמים יוליך את הקול".

———:———

וועד עס שרייט העכער.

אַז עס איז געקומען צו רייד וועגען חזנים, האָט יעדער איינער, ווי געווענליך, דערצעהלט אז זיין חזן איז דער גרעסטער. האָט יעדער גערעכענט די מעלות פון „זיין" חזן.

— וואָס דארפט איהר מעהר, — רופט זיך אַף איינער — אז אונזער חזן האָט א געשריי געטאָן „הנני" האָבען אוש די וועגט געציטערט.

— פשש, — רופט זיך אַף אן אנדערער — אויך מיר א חזן, איך וועל אייך דערצעהלען א גרעסערען חדוש: איך האָב א פעטער, איז ער ניט קיין חזן, און דאָך האָט ער אמאָל געזאָגט „הנני העני" (איך בין באנקראט) האָט גאנץ שטאָט אויפגעציטערט.

———:———

ער איז אַ למדן.

די לומדים אין שטעטעל האָבען זיך זעהר גע'יחוס'ט און האָבען אויף דעם „המון" בעלי מלאכות גאָר ניט געוואָלט א קוק טאָן. האָט עס די בעלי-מלאכות זעהר געקרענקט און זיי האָבען אויפגעבויט אן אייגענע שוהל און דאָרט געמאכט די ערשטע תקנה, אז ביי זיי טאָר זיך ניט געפינען קיין למדן, אפילו דער חזן און רב מוזען אויך זיין פראָסטע מענשען.

מאכט זיך איינמאל, אז דער חזן איז מעביר די סדרה קרח און שטעלט זיך אפ אינמיטען לייענען. וואס איז? ער האט געפונען א גרייז „קרח" דארף זיך אויסלייגען מיט „כ" און דאס איז גאר מיט א „ח".

— פון וואנען ווייסט איהר דאס, חזן? — פרעגען איהם די גבאים.

נעמט דער חזן אן הגדה און ווייזט זיי „כרך" מיט א „ך".

— עה, אויב שוין יע אזוי — זאגען די גבאים צום חזן — ביזטו דאך א למדן, און א למדן טאר זיך ניט געפינען ביי אונז אין שוהל.

———:———

ער פיהרט דעם חזן אויך.

א חזן, וואס פלעגט א גאנצען יאהר ארומפאהרען פון שטעטל צו שטעטעל מיט זיינע משוררים און דאוונען שבתים, האט געהאט אן אייגענעם פערד און וואגען און אויך א בעל-עגלה. נאכ'ן דאוונען, פרייטאג צו נאכטס, פלעגען געווענליך די בעלי-בתים נעהמען די משוררים אויף שבת, פלעגט דער חזן אויך דעם בעל-עגלה אוועקשטעלען צווישען די משוררים, בכדי מען זאל איהם אויך נעהמען אויף שבת.

א בעל-הבית, וואס האט געזומען דעם בעל-עגלה צו זיך אויף שבת, מיינענדיג אז ער איז א משורר, האט איהם געפרעגט:

— ווי קומט עס, וואס בעת די משוררים האבען געזונגען, האט איהר געשוויגען? צו וואס דארף אייך דער חזן?

— איך! — האט געענטפערט דער בעל-עגלה גדלות'דיג — בין נאך גרעסער פון חזן אליין! דער חזן פיהרט נאר דעם כאהר אליין, און איך פיהר דעם כאהר מיט'ן חזן צוזאמען...

———:———

וועד עם דארף א חזן.

א חזן האָט געדאוועט אין א שטעטעל אויף „פראָבע" און האָט זעהר אויסגענומען ביי אלעמען. עס האָט שוין געהאלטען ביי דעם ער זאָל נעמען די שטעלע, איז ער אבער ניט געווען גע־פעלען דעם רב מיט עטליכע שעהנע בעלי־בתים, וועלכע האָבען זיך איינגעשפארט און ניט דערלאָזען איהם נעמען פאר א חזן אין שטאָט. עס איז אויסגעבראָכען א גרויסע מחלוקת. דער „המון" בעלי־מלאכות האָבען געשריען און געליארימט מען זאָל נאָר נעמען דעם חזן. האָט דער רב געהאלטען א דרשה צו בארוהיגען דעם עולם.

— די תורה דערצעהלט אונז — זאָגט דער רב — וועז די איידען זיינען געגאנגען אין מדבר האָבען זיי זיך כסדר געקלאָגט און געמורמלט און אלץ פארלאנגט נייע זאכען. איז דאָך די קשיה, פארוואס האָבען זיי די ערשטע זאך ניט פארלאנגט א חזן? איז אבער דער תירוץ, די תורה דערצעהלט אונז ווייטער, אז די גאנצע פערציג יאהר פון זייער וואנדערען אין מדבר זיי־נען זייערע שיך און קלייד ער ניט אלט געוואָרען און זיך ניט צו־ריסען. האָט מען דאָך דאָרט ניט געדארפט ניט קיין שוסטער און ניט קיין שניידער, איז דעריבער נישט געווען וועד עם זאל פארלאנגען א חזן.

———:———

צוגעפאסט.

א ביאליסטאָקער חזן, מיט'ן נאָמען פנחס, איז געווען זעהר באריהמט. גרויסע קהילות פלעגען זיך לאָזען קאָסטען גרויסע געלט אום נאָר אייגצולאדען ר' פנחס'ן אויף א שבת און הערען זיין נגינה.

איינמאָל איז אייגער פון זיין כאָהר געקומען אין א שטאָט

און זיך אָנגעגעבען פאר דעם חזן פּנחס, ער האָט דאָרט גע־דאווענט א שבת און גענומען א סך באצאָהלט.

ווען ר׳ פּנחס האָט זיך דערוואוסט, האָט ער אויף איהם גע־זאָגט:

— עושה מעשה זמרי ומבקש שכר כפּנחס.

———:———

נאָך מעהר אומגליקליכער.

צו דעם ריגער חזן ראזאווסקי איז אריינגעקומען אן אָרימער איד און זיך פארגעשטעלט אלס א חזן.

— ליעבער חבר, — זאָגט דער אָרימער איד — איך בין ניט פאר אייך געדאכט פאראונגליקליכט געוואָרען, איך האָב אָנ־געוואָרען מיין שטימע, מוזט איהר מיר אויסהעלפען.

דער חזן האָט איהם געגעבען א נדבה. דער איד איז פון דער נדבה ניט געווען צופרידען און זיך געקלאָגט ווייטער:

— וואָס וועל איך דערמיט מאכען אזא אומגליקליכער ווי איך בין!

— ס׳איז דאָ נאָך אן אומגליקליכערער פון אייך, וועמען איך מוז אויך געבען א נדבה — האָט דער חזן געזאָגט.

— ווער איז דאָס?

— דער וואָס וועט אייער שטימע געפינען. — האָט חזן ראזאווסקי געענטפערט.

———:———

גלייך צו פאפיר.

אַ חזן האָט ראש השנה זיך זעהר שטארק געריסען דעם האלז. דער עיקר האָט ער געזונגען ביי „משול כחרס הנשבר". נאָכ׳ן דאוונען געהט צו איהם צו א בעל־הבית און זאָגט:

— איהר ווייסט, חזן, אלע מענשען האָט איהר אויסגערע־כענט צו וואָס זיי זיינען גלייך — נאָר אייך אליין האָט איהר פארגעסען.

— וואָס הייסט? — פרעגט דער חזן.

— איהר האָט געדארפט זאָגען „א חזן איז געגליכען צו פאַפיר".

— וואָס עפעס צו פאפיר?

— פאַפיר רייסט זיך און א חזן רייסט זיך. — האָט דער בעל־הבית געענטפערט.

———:———

ער וואַרט אויפ׳ן „אויסגעהן".

דער רב און חזן האָבען ניט געלעבט בשלום צווישען זיך. זיי האָבען פֿאַפט געווערטעלט איינע אויף די אנדערע ביז זיי זיי־נען געוואָרען כמעט ווי שונאים. אז דער חזן האָט געדאוונט ביים עמוד, האָט ער ביי „קריאת שמע" אויפ׳ן רב ניט געוואַרט, ביי „שמונה־עשרה" אבער, האָט דער חזן ניט אָנגעהויבען, ביז דער רב איז אויסגעגאנגען, איז דעם רב געווען א וואונדער און האָט פאר בעל־בתים געפרעגט דעם ממה נפשך:

— איז דער חזן אין כעם — טאָ פארוואס האָט ער געוואַרט אויף מיר מיט „שמונה־עשרה"; איז ער ניט אין כעם — טאָ פארוואס האָט ער ניט געוואַרט מיט „קריאת־שמע"?

אז מען האָט עם איבערגעגעבען דעם חזן, האָט ער ער־קלעהרט:

— איך וועל אייך זאָגען, אויפ׳ן „אמת" זיך דערוואַרטען ביי אונזער רב איז זעהר וויים; אָבער „אויסגעהן" מוז ער דאָך אמאָל, וואַרט איך.

———:———

ער זאָל געהן אויף אלע פיער.

אין שטאָט איז אין איין טאָג געווען פיער שמחות מיט אמאָל: ביי איינעם א חתונה, ביים אנדערען א ברית, ביים דריטען א תנאים און ביים פיערטען א פדיון הבן. איז דער שמש ארומגעלאָפען א גאנצען טאָג בעטען דעם עולם צו די שמחות. איין בעל־הבית איז געווען געבעטען פון אלע פיער ערטער מיט אמאָל.

— צוואו זאָל איך געהן? — פרעגט דער בעל־הבית.

— געהט אויף אלע פיער.— ענטפערט דער שמש אויילענדיג.

———:———

אַ רעטעניש, וואָס איז דאָס?

א קלוגער בעל־הבית האָט אמאָל געבעטען צוויי שמשים אַרויסצוגעהן איבער'ן שטאָט צוזאמענקלייבען געלט אויף א דבר־מצוה. די שמשים זיינען ארויסגעגאנגען, אָבער גאָר ניט געמאכט. שפעטער האָט דער בעל־הבית געפרעגט אין שוהל פאר אלע אידען א רעטעניש:

— קענט איהר מיר ניט זאָגען, ליבע אידען, וואָס איז דאָס: פיער פים, איין קערפער און מאכט „מו".

— א בהמה. — האָבען אלע זיך געבאפט.

— און וואָס איז דאָס: 4 פים, 1 קערפער און מאכט „מע".

— דאָס איז א ציג!

— און וואָס איז דאָס: 4 פים, 2 קערפערס, אָון מאכען גאָר נישט?

———:———

ער איז פארנומען.

א פרעזידענט אין אן אמעריקאנער שוהל האָט אמאָל געפרעגט דעם חזן פון שוהל, וועלכען ער האָט פיינט געקראָגען, וואָס טוט ער גאנצע טעג, אז דאוונען אין שוהל דאוועט ער נאָר איין מאָל א חודש, שבת מברכים, מען קען דאָך פון זינען ארומגעהענדיג ליידיג.

— איך בין א גאנצען טאָג פארנומען, — האָט דער חזן געענטפערט — אָט וועל איך אייך מאכען א חשבון. אין דער פריה ביז מען דאוועט אָפּ און מען פריהשטיקט איז 11 אזייגער, דערנאָך א צוויי שטונדען לערען איך נגינה און דאן צוויי אזייגער איז מיטאָג און פון דריי ביז פינף האָב איך פיינט מיין פרעזידענט...

———:———

פונקט פארקעהרט ווי מען דארף.

אין א קליין שטעטעל האָט דער שוחט, וואס האָט געהאט ווינציג וואס צו שעכטען און ניט געקענט דערפון פארדינען אויף א לעבען, זיך אויך באשעפטיגט מיט זייגערמאכעריי. שטעטעל האָט אבער פון איהם ווינציג וואס געהאלטען און ג'טענה'ט, אז ער קען ביידע מלאכות ניט גוט. דער שטעטעלשער „חכם" האָט דערצו אויך באשאפען א גלייך־וועדטעל:

— וועז אונזער שוחט שעכט א הינדעל — געהט עם; וועז ער פארריכט א זייגערל — שטעהט עם.

———:———

ה.
מלמדים

יעדערער איז נאָר אויף אַ זמן.

עס איז געווען אן אָרימער ישוב׳ניק, וואָס גאָט האָט איהם אויפגעריכט און ער איז געוואָרען מיט אמאָל א שטיק עושר.

דער ישוב׳ניק האָט אויסגעבויט א נייע הויז, איינגעקויפט נייע טישען און ביינקלאך און אויך געקויפט א שעהנעם זילבער־נעם בעכער אויף קדוש.

וועז דער ישוב׳ניק איז אריין אין דער נייער הויז, האָט ער געמאכט א שמחה און איינגעלאדען אלע זיינע גוטע פריינט. ביי דער שמחה האָט מען געזומען אביסעל בראנפען און זיך אוועקגעלאָזען אין אַ טענצעל. ערשט מען זעהט, אז דער מלמד, וואָס האָט געלערנט מיט דעם ישוב׳ניקס קינדער, טאָנצט און הוליעט מעהר פון אלעמען.

דער ישוב׳ניק האָט ניט געקענט פארשטעהן, וואס פרעהט זיך אזוי שטארק דער מלמד מיט זיינע עשירות, און האָט איהם געפרעגט:

— וואָס טאנצט איהר אזוי פיעל? וואָס פרעהט איהר זיך מיט דער הויז און די כלים, עס וועט דאָך אריבערגעהן דער זמן, וועט איהר דאָך דאָ מעהר ניט זיין?

— איז וואָס? — האָט דער מלמד געענטפערט — און אז עס וועט אריבערגעהן א י י ע ר זמן, דעריבער פרעהט איהר זיך דען ניט?

דעם רבי׳ם ליגענם.

אז דער יונגער בחור איז נאָך עטליכע יאָהר זיין אין דער פרעמד, אין דער בריטער וועלט, זיך אומגעקעהרט אין זיין היימישע שטעטעל, האָט ער דאָרט געטראָפען אלץ ווי געווען. פאָרנאכט האָט ער אויך געטראָפען דעם אלטען רבי׳ן זיינעם געהענדיג אין שוהל.

דער רבי האָט איהם דערקאנט און אָפגעגעבען „שלום־עליכם".

— עליכם שלום, — ענטפערט דער בחור — וואָס מאכט איהר, רבי? זאָגט איהר נאָך אלץ ליגען ווי אמאָל?

איז דער רבי געוואָרען אויפגערעגט. א בלאסע רויטקייט האָט באגאָסען זיינע בלייכע באקען.

— סטייטש, ליגען, וועז האָב איך דיר דאָס גערעדט ליגענם?

— אָט, וועז איך האָב ביי אייך געלערנט, — ענטפערט געלאסען דער בחור — איהר געדיינקט, רבי, איך פלעג אלץ ניט וועלען לערנען און איהר פלעגט זאָגען, אז איך וועל אמאָל אויף דעם חרטה האָבען. נו, אָט בין איך שוין אזוי גרוים, און האָב אלץ ניט קיין חרטה.

———:———

זי איז אַ גוטע קוה.

א מלמד האָט ניט געהאט גענוג אויף צו לעבען פון די מלמדות, האָט די וויב באשלאָסען איהם צוהעלפען און זיי האָבען דערקלעהרט קויפען א קוה און די מילך פארקויפען.

איז דער מלמד ארוים אין מארק קויפען א קוה. זעהט ער אַ הענדלער שטעהט מיט א קוה.

— איז זי א גוטע קוה, — פרעגט דער מלמד — גיט זי מילך?

— זי איז א גוטע קוה, זעהר א גוטע. — ענטפערט דער הענדלער.

דער מלמד האָט די קוה געקויפט און געבראכט אהיים.

די ווייב נעמט איהר מעלקען, ערשט זי מעלקט און מעלקט און עס איז גאָר ניטאָ קיין מילך.

— וואָס פאר א קוה האָסט דאָס איינגעקויפט? — האָט זיך די ווייב צושריען — אן אָקס ניט קיין קוה.

— וואָס שרייסטו אזוי? — האָט דער מלמד געענטפערט — ער האָט מיר געזאָגט א גוטע קוה, איז זי דען א שלעכטע, זי וויל דיר ניט געבען? אז זי האָט ניט, קען זי דאָך ניט העלפען.

———:———

ער וואָלט אויך געטאָן דאָס אייגענע.

דער אלטער גבריאל, א הויז מלמד, האָט אמאָל געטראָפען א יונג פּאָרעל זיצענדיג געארמט, נעהמט ער זיי זאָגען מוסר:

— ווי שעהמט איהר זיך ניט צו זיצען אזוי צוזאמען פאר דער חתונה? איך בין אויך אמאָל געווען א יונגערמאן און האָב אויך געהאט א כלה און ווען איך האָב זיך אמאָל באגעגענט מיט איהר אין איין שטוב, איז זי געשטאָנען אין איין ווינקעל און איך אין צווייטען.

— יא, — שמייכעלט דער יונגערמאן מיט אן ענטפער — איך וואָלט אויך געטאָן דאָס אייגענע, ווען איך וואָלט זיין אייער ווייב'ס חתן.

———:———

א מעשה נורא, וואָס א פּאָר פארפעהלטע פּינטעלאָך קענען אָנמאכען.

א מלמד, וועלכער איז פארבליבען אָהן א קנעלונג, האָט זיך אוועקגעלאָזט אין דער בריטער וועלט זוכען פרנסה. האָט די ווייב פון איהם ניט געהערט א לענגערע צייט און זי האָט ניט

געוואוסט, וואו ער איז אהינגעקומען. נאָכדעם האָט זיך דער־הערט א קלאנג, אז ער איז געווען ערגעץ אין א געוויסער שטע־טל, האָט די ווייב געשריבען צום רב פון יענער שטעטל און איהם געבעטען, אז ער זאָל איהר צו־וויסען געבען אפשר וויים ער עפעס פון איהר מאן.

האָט די מלמד'כע באקומען א קורצע תשובה „בלעך מת בעיר הזאת זה כחצי שנה". האָט מען איהר פארטייטשט מיט'ן ריכטיגען טייטש, אז איהר מאן איז געשטארבען אין דיזער שטאָט שוין בערך א האלב יאהר. האָט די פרוי באקלאָגט איהר מאן, געזעסען א שטונדע „שבעה", די קינדער האָבען געזאָגט „קדיש" און די גאנצע שטעטל האָט געוואוסט, אז יאקעל דער מלמד איז געשטארבען.

אָבער ערב פסח, שפעט ביינאכט, ווען די אלמנה איז געלעגען און געשלאָפען, האָט אימיצער אָנגעקלאפט ביי איהר אין טהיר. די מלמד'כע האָט א קוק געטאָן דורכ'ן פענם־טער און דערזעהן איהר געשטארבענעם מאן.

האָט זי געמאכט גרויסע קולות: „שמע ישראל" און גע־שריען:

— יאקעל, געה אין דיין רוה אריין!

— איך בין ניט געשטאָרבען. — האָט יאקעל פון הינטער'ן פענסטער געשריען. אָבער די פרוי האָט ניט געגלויבט און איהם ניט אריינגעלאָזען. דער מלמד האָט זיך געמומען ארומשלעפען איבער'ן שטעטל אָבער אלע פלעגען אנטלויפען פון איהם מיט שרעק און קיינער האָט איהם ניט אריינגעלאָזען אין שטוב אריין. איז די זאך אָנגעקומען צום רב פון שטעטל, אז יאקעל דער מלמד, וועלכער איז שוין א האלב יאהר טויט, דרעהט זיך ארום אין „עולם התוהו", האָט דער רב באשטעלט א מנין פרומע אי־דען און זיי געהייסען זאָגען געוויסע פסוקים און כאפען דעם בר־מינן און איהם בריינגען צו איהם, וועט ער איהם „מתקן" זיין.

צוויי געזונטע חברה־קדישא לייט האָבען געכאפט דעם מלמד און געבראכט איהם פאר'ן רב מיט דעם מנין אידען.

— וואָם האָסטו צו אונזער שטעטעל, וואָם דרעהסטו זיך דאָ ארום? — האָט דער רב געפרעגט דעם טויטען מלמד.

— רבי, איך בין ניט געשטארבען. עס איז א בלבול! — האָט דער מלמד געטענה'ט.

— ניט געשטארבען, זאָגסטו? א בלבול — האָט דער רב געשריען — אַט איז דעם רב'ס בריף, ער שרייבט בפירוש צו דיין ווייב „בעלך מת זה כחצי שנה".

— עס איז אבער א ליגען, רבי, איך בין קיינמאָל ניט געשטאָרבען — האָט דער מלמד זיך געקש'נט.

איז געבליבען, אז דער מלמד זאָל זיין ביים רב, ביז מען וועט נאָך אמאָל שרייבען צו יענעם רב און הערען וואם וועט ער ענטפערען, וועט מען וויסען צו דער מלמד איז געשטארבען אָדער ניט. אין עטליכע טעג ארום איז אבער אָנגעקומען פון יענעם רב אזא תשובה:

— „חס ושלום, המלמד בעולם לא מת. וזה שכתבתי „מת" אלה הן ראשי תיבות של מלמד תינוקות ואלה הם דברי „בעלך מ"ת (מלמד תינוקות) פה כחצי שנה".

אַט וואָם א פאָר פארפעהלטע פינטעלאך האָבען אָנגעמאכט.

———:———

זיך דערמאנט.

פרעגט דער מלמד דעם תלמיד:

— מיט וואם האָט שמשון הגבור געשלאָגען די פלשתים?

דער תלמיד בלייבט אין פארלעגענהייט און שטאמעלט:

— איך וויים ניט, רבי.

וויזט איהם דער מלמד אויף זיין אייגען באק און פרעגט:

— וואָס איז דאָס?
ווערט דער תלמיד דערפרעהט:
— אָ! איך וויים! מיט דעם באק פון אן אייזעל.

———:———

„דרך ארץ קדמה לתורה".

א מלמד איז געבליבען אַהן א קנעלונג און האָט געמוזט אַנ־קומען צו צדקה. האָט ער זיך דערמאנט, אז א באוואוסטער גביר אין שטעטעל האָט אמאָל ביי איהם געלערנט אין חדר, און ער האָט באשלאָסען געהן צו איהם בעטען א נדבה. ער קומט אריין צום גביר, ערשט דער גביר פרעגט איהם:

— ווער זענט איהר? וואָס האָט איהר געוואָלט?

— איהר דערקענט מיך גאָר ניט? — וואונדערט זיך דער מלמד — איך בין דאָך אייער רבי, וואו איהר האָט געלערנט אין חדר.

— נו, איז וואָס? — פרעגט דער גביר — וואָס האָט איהר געוואָלט, איך האָב שוין אייער תורה לאנג פארגעסען.

— אויב אזוי, — זאָגט דער מלמד — קען איך שוין געהן אהיים. עס שטעהט „דרך ארץ קדמה לתורה", היינט וועז איהר האָט שוין פארגעסען מיין תורה, האָט איהר דעם דרך־ארץ שוין לאנג פארגעסען.

———:———

אויך אן עצה.

אַז חיים בערל דער מלמד איז צוזאמען מיט זיין וויב געקו־מען אין דער גרויסער שטאָט, זיינען זיי אויך געגאנגען זעהן דעם מוזעאום.

— מיר וועלען דאָס אלעס ניט קענען דורכקוקען — זאָגט

חיים בערל צו דער ווייב — מיר האָבען ניט מעהר ווי א שטונדע צייט.

— פארוואָס ניט? — ענטפערט די ווייב — דו קוק אויף איין וואנט און איך וועל באקוקען די אנדערע.

———:———

פון וואָס מען מאַכט קלייַדער.

אין שטעטעל איז געווען א מלמד, וועלכער איז געווען פון די היינטיגע. אויסער חומש און רש"י האָט ער געלערנט מיט די קינדער אויך זייטיגע זאכען. איינמאָל שמועסט אזוי דער מלמד מיט די קינדער פון נאטור־זאָכען:

— נו, יאנקעלע, צו וואס דארף מען האָבען שעפסען? — פרעגט דער מלמד א אינגעל.

דער אינגעל שווייגט. זאָגט איהם דער רבי:

— נו, וואָס נעמט מען אראָפּ פון שעפסען?

גיט דער אינגעל א טראכט און זאָגט:

— וואָל, רבי.

— און וואָס נאָך?

שווייגט וויטער דער אינגעל. פרעגט דער רבי.

— שוטה, וואס מאכט מען פון וואָל?

דער אינגעל ווייס וויטער ניט. זאָגט דער רבי:

— גוי'עשע קאָפּ! פון וואס האָט מען געמאכט דיין רעקעל?

כאפט גלייך דער אינגעל:

— פון טאָטענס א פּאָר אלטע הויזען.

———:———

אַ מלמד׳שער פֿשט׳ל.

אז בערל דער מלמד האָט געקראָגען די שטעלע פון מלמדות אין דער פרעמד, האָט ער דער ווייב געשריבען דעם דאָזיגען בריף:

„שיק מיר דיינע העמדער. וועז איך וועל שרייבען מיינע העמדער, וועסטו לייענען „מיינע" אוז דו וועסט מיר שיקען דיינע, אלזאָ שרייב איך דיר „דיינע", וועסטו לייענען דיינע, וועסטו מיר שיקען „מיינע".

דיין ליעבער מאן בערל."

———:———

מיט וואָס וועט ער רעדען?

אין שטעטעל איז דער „טעלעפֿאָן" נאָר וואס געווארען אוז שוין האָט וועלווען דער מלמד געמוזט צו דעם אָנקומען.

דער אורח, וואָס איז ביי איהם „געשטאָנען" איז געווארען קראנק אוז וועלווען האָט אויף זיך ניט געוואָלט נעמען די אחריות אוז געאיילט אָנזאָגען אין דער נאָהנטער שטעטעל דעם אורח׳ס פאמיליע. דער מלמד וויים דאָך אבער ניט, ווי מען באגעהט זיך מיט א טעלעפֿאָן, פרעגט ער, ווי זאָל ער טאָן.

— אָט אזוי, — לערנט מען איהם — זאָלט איהר מיט איין האנט אָננעהמען די הענטעל אוז דרעהען אוז מיט דער אנדערער האנט זאָלט איהר האלטען די טרובקע ביים אויער.

— אוז מיט וואס וועל איך רעדען? — האָט וועלווען פאר־וואונדערט געפרעגט.

———:———

ניטאָ וואָס מורא צו האָבען.

אַ מלמד האָט פאר א לאנגע צייט געקנעלט מיט אן אמעריקאנעם „באָיטשיקעל", אבער ער האָט איהם ניט געקענט אויסלערנען א שיטעל עברי. זעהענדיג אז דער אינגעל וועט זיך קיינמאָל ניט אויסלערנען ריכטיג דאוונען, האָט ער איהם געזומען לערנען זאָגען קדיש, זאָל ער כאָטש דאם קענען.

וועז די מוטער פון דעם אינגעל האָט דערהערט, ווי דער מלמד לערנט איהר תכשיט זאָגען קדיש, האָט זי זיך איבערגעשראָקען און אריינגעפאלען צום רבי'ן אין חדר מיט א קלאָג:

— רבי! נאָט איז מיט אייך! וואָס לערנט איהר איהם קדיש זאָגען? איך און מיין מאן זיינען נאָך יונגע מענשען און מיר האָפען נאָך צו לעבען און לעבען.

— איהר מעגט זיין גאנץ רוהיג — האָט דער מלמד געזאָגט — און לעבען נאָך הונדערט יאהר. קדיש זאָגען וועט אייער זון נאָך אלץ ניט קענען.

———:———

א ממה נפשך.

מען האָט אמאָל געפרעגט א פרעזידענט פון א תלמוד־תורה פארוואס נעמט עפעס אויף די תלמוד־תורה מלמדים נאָר אויף זעקס חדשים און ניט אויף א גאנץ יאהר?

— ממה נפשך — האָט דער פרעזידענט געענטפערט — איז דער מלמד א מענש מיט יושר, וואָס טוט זיין מלאכה ווי ס'געהער צו זיין, מוז ער דאָך בדרך הטבע באקומען א לונגען־פעהלער און שטארבען לכל היותר אין זעקס חדשים, בלייבט ער

אָבער לעבען נאָך דעם „זמן", זעהט מען דאָך באשיינפערליך, אז ער איז א „בלאָפער" און מען מוז זוכען אן אנדערען אויף זיין אָרט.

———:———

א גוטע תפיסה.

— ווי האָט מען עס אויסגעלערנט יוסף הצדיק זיבעציג שפראכען אין איין נאכט?

— ווייל ער האָט געהאט א גוטע תפיסה.

———:———

דאָס איז שוין ניט געווען קיין תוכחה.

א לעהרער אין אן אמעריקאנער „תלמוד־תורה" האָט זעהר פיעל געליטען פון א וויים־פרעזידענט, וואס איז געווען אן עם הארץ און זיך אבער געהאלטען פאר א גרויסען למדן. דער וויים־פרעזידענט פלעגט אָפט קומען הערען ווי דער לעהרער לערנט און איהם „כאפען" ביי גרייזען.

איינמאָל האָט דער לעהרער געלערנט מיט די קינדער די תוכחה, לערנט ער „וגעלה נפשי אתכם", מיין זעעלע וועט אייך פאר'מיאום'ן. נאָכ'ן לערנען רופט אָפ דער וויים־פרעזידענט דעם לעהרער אָן א זייט און זאָגט:

— איהר האָט פארטייטש פאלש דעם פסוק, איהר האָט גע־טייטשט „וגעלה נפשי", מיין זעעלע וועט פאר'מיאום'ן, און דער אמת'ער טייטש „וגאלה" איז אויסלייזען אזוי ווי „גאל ישראל".

— יע, — האָט דער לעהרער קאלט געענטפערט. — אָבער וועז דאָס וואלט באמת אזוי געווען „אז מיין זעעלע זאָל זיך פון אייך אויסלייזען" וואָלט עס ניט געווען קיין תוכחה.

———:———

ג.

משכילים און אפיקורסים

ריכטיג, געטייטשט.

אין ווילנער ראבינער שוהל איז געווען אמאָל אן עקזאמען. דער עקזאמינער האָט צוגערופען א שילער, געעפענט א משניות און איהם געהייסען זאָגען:

— המקדש שתי נשים בבת אחת.

האָט דער תלמיד געזאָגט:

— המקדש... אז איינער איז מקדש, שתי נשים, — צוויי ווייבער, בבת אחת — מיט איין טאָכטער.

———:———

ער וועט שוין זיין צוגעוואוינט.

א יונגערמאן א משכיל איז אמאָל געקומען צו אייזיק מאיר דיק מיט א חיבור און געבעטען ביי איהם אן הסכמה.

— יונגערמאן, — האָט אייזיק מאיר צו איהם געזאָגט — אויב איהר ווילט ווערען א מחבר ביי אידען, מוזט איהר אויף זיך מקבל זיין ארומצוטראָגען אייער חבור איבער די הייזער און ליידען נויט און דחקות ביז פערציג יאהר.

— און נאָך פערציג יאהר? — ווערט דער יונגערמאן ניי־געריג.

— נאָך פערציג יאהר — שמייכעלט אייזיק מאיר דיק — וועט איהר שוין זיין צוגעוואוינט.

אַזוי גוט שפילען.

אייזיק מאיר דיק איז אמאָל געגאנגען אין גאַס מיט זיינעם א פריינד, ווען א הינקעדיגער בעטלער, א בעל מום, האָט זיי אָפּגעשטעלט, און מיט א שטארקען רחמנות געוויין געבעטען א נדבה.

האָט אייזיק מאיר איהם געגעבען צעהן קאָפּיקעס.

— איך בין איבערצייגט — האָט זיין פריינד געזאָגט, — אז דער מענש איז א בעטריגער, ער שפילט נאָר א קאָמעדיע.

— פאר אזוי גוט שפילען — האָט אייזיק מאיר געענטפערט — איז ער נאָך ווערט דאָפּעלט.

———:———

ער רעדט מיט אַ קלוגען מענשען.

אייזיק מאיר דיק איז אמאָל געווען פארטראָגען אין אן ענין און ער האָט, געהענדיג אין גאס, צו זיך אליין גערעדט.

באגעגענט איהם זיינער א פריינד און זאָגט:

— אייזיק מאיר, אום גאָטעס ווילען, איהר רעדט דאָך צו זיך אליין!

— הערט א מעשה, — ענטפערט אייזיק מאיר — טאָמער רעד איך אמאָל מיט א קלוגען מענשען, דארפט איהר קומען און זיך אריינמישען.

———:———

ביי זיי געהט עס אלץ פארלאָרען.

אייזיק מאיר דיק האָט אמאָל באגעגענט אין מארק א גוי מיט א בלאסען פּנים, אן איינגעבויגענעם רוקען און אן איינגע-פאלענער ברוסט, איז אייזיק מאיר צו איהם צוגעגאנגען און געפרעגט:

— גוי, וואָס איז דיין באשעפטיגונג?
— איך פלעכט נעצען אויף כאפען פיש.
האָט אייזיק מאיר א זיפץ געטאָן און געזאָגט:
— א שאָד, ביי זיי געהט אלץ פארלאָרען... וועז אזא וואָלט געווען א איד — וואָלט ער געווים געווען א גדול בישראל.

———:———

ער געפינט זיך דאָרט דאָס ערשטע מאָל.

אין א געזעלשאפט פון יונגעלייטלאך האָט זיך איינער באריהמט מיט די ווערטער:
— איך בין א מענש, וועלכער קען אויסקומען מיט אלעמען. בין איך צווישען פרומע — בין איך אויך פרום; קום איך צווישען היינט-וועלטיגע — בין איך א היינט-וועלטיגער.
— נו, און צווישען הינט? — האָט איינער א שטאָך געגעבען דעם באריהמער.
— צווישען הינט? — האָט יענער איבערגע׳חזר׳ט די פראגע — צווישען הינט געפין איך זיך דאָס ערשטע מאָהל.

———:———

ער האָט אויך פארגעסען.

אין א שטעטעל פלעגען זיך חברה יונגעלייט, אפיקורסים, אויפקלייבען צו א יונגעמאן אין הויז, אזא אפיקורס ווי זיי, און דאָרטען מחלל שבת זיין, רויכערן, שרייבען און אפּטאָן כל דבר אסור.
אייגמאָל, וועז די חברה זיינען א שבת געזעסען אין יענער שטוב און געריכערט פאפיראָסען, איז דורכגעגאנגען א פרומער איד, געכאפט א קוק דורכ׳ן פענסטער און געזעהן, וואס עס טוט זיך אין הויז. דער איד האָט אויפגעהויבען א גוואלד. דאָס גאנצע

שטעדטעל איז זיך צוזאמענגעלאָפען. מען האָט אויפגעריסען די טיר און די חברה אוועקגעשלעפּט צום רב, זיי געבען א פּסק. ביים רב האָט יעדער איינער געגומען זוכען תרוצים.

— רבי, — האָט דער ערשטער גע׳טענה׳ט — איך בין א שוגג. איך האָב פּארגעסען אז היינט איז שבת.

— לאָזט איהם אָפּ. — האָט דער רב געהייסען.

— רבי — פּארענטפערט זיך א צווייטער — איך בין אויך א שוגג: איך האָב פּאַרגעסען אז שבת טאָר מען ניט רויכערן.

— לאָזט איהם אויך אָפּ. — האָט דער רב וויטער אויסגע־רופען.

צולעצט האָט מען זיך געגומען צום בעל־הבית פון הויז, ביי וועמען די חברה האָבען עס מחלל שבת געווען.

— און דו, חברה־מאן — פּרעגט איהם דער רב — האָסטו אפשר אויך פּארגעסען?

— געווים, רבי, האָב איך פּארגעסען.

— וואָס?

— איך האָב פּארגעסען — ארַאָפּצולאָזען די פּאָרהאנגלאך. — איז געווען זיין ענטפער.

———:———

ער זאָגט תהלים, וויל ער האָט געגעסען חזיר.

א דייטשער יאהודי איז אמאָל געקומען צו א רב בעטען א תשובה: ער האָט געגעסען חזיר. דער רב האָט איהם געהייסען, ער זאָל יעדען טאָג דאוונען בצבור און נאָכ׳ן דאוונען זאָגען א קאַפּיטעל תהלים.

דער יאהודי איז שוין לאנג אין שוהל ניט געווען, נאָר אז דער רב הייסט מוז מען פּאַלגען. נאָכ׳ן דאוונען זעצט ער זיך זאָגען א קאַפּיטעל תהלים. לעבען איהם איז געשטאַנען א קליי־

נער אידעל און געזאָגט תהלים אזוי ווי וואסער. דער יאהודי שטעהט פארגאפט און וואונדערט זיך שטארק אין הארצען:
— וועי זאָל דאָס גלויבען, — טראכט ער — אז אזא קליינער אידעל זאל האָבען געפרעסען אזוי פיעל חזיר.

———:———

גאָט וויסט וואָס ער טוט.

דער גרויסער אידישער פילאָזאָף מענדעלסאָן האָט אין זיינע יונגע יאהרען געדינט ערגעץ אין א געשעפט ביי א רייכען יאהודי, וועלכער איז גאנץ בערלין באקאנט געווען אלס א גראָבער יונג.
— זעהט ווי אומגערעכט גאָט קען זיין — האָט אמאָל א פרייַנד באמערקט צום פילאָזאָף — איהר זייט א גרויסער געלערטער און איהר דארפט ארבייטען פאר אזא גראָבען יונג.
— דאָס ווייזט פארקעהרט, אז גאָט וויסט וואס ער טוט — האָט מענדעלסאָן געענטפערט — וואָרום ווען ער וואָלט מאכען פארקעהרט, וואָס וואָלט איך געטאָן מיט אזא גראָבען יונג?

———:———

דער אונטערשייד.

דער משכיל אברהם מאפו, מחבר פון „עיט צבוע" האָט אמאָל געפרעגט דעם גרויסען גאון ר' יעקב ספיר, מחבר פון „אבן ספיר":
— וואָס וועט זיין דער אונטערשייד צווישען אונז ביידען נאָכ'ן טויט?
— דער אונטערשיד — האָט ר' יעקב ספיר געענטפערט — וועט זיין דאָס, וואס נעבען אייער קבר וועלען מענשען זאָגען: דאָ ליגט דער „עיט צבוע" און נעבען מיין קבר וועט מען זאָגען: דאָ ליגט דער „אבן ספיר".

די ערגסטע קללה אין דער תוכחה.

דער באריהמטער העברעאישער שרייבער אברהם מאפו איז אמאָל פרייטאג בייטאָג דורכגעגאנגען א גאס אין סלאָבאָד־קע, וואס איז געווען באוואוינט פון אָרימע לייט. פלוצלונג האָט ער דערהערט פון א הויז קולות פון ווייבער, וועלכע האָבען זיך געשאָלטען מיט די שרעקליכסטע קללות. מאפו'ן האָט עס פאר־אינטערעסירט, ער איז אריין אינעווייניג א קוק טאָן, און האָט געזעהן, ווי א סך ווייבער האָבען „פאררוקט" דעם טשאָלענט אויף שבת אין איין אויווען.

— איצטער, — האָט דאָס דערנאָך מאפו איבערדערצעהלט זיינעם א פריינט — איז מיר רעכט געוואָרען, וואָס אין דעם סוף פון תוכחה, נאָך אלע קללות, איז די לעצטע קללה „ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד". עס איז גאנץ פשוט, ווען צעהן ווייבער באקען אין איין אויווען, שילטען זיי דאן אזוינע קללות, וואָס זיינען אפילו אין דער תוכחה נישטאָ.

———:———

קיין חזיר געווים ניט.

איינער א אידישער געלעהרטער, מיט דעם נאָמען לאזארוס בער, וועלכער איז אויך געווען א רויט־האָריגער, האָט זיך צו־קריגט מיט זיינעם א פריינד. האָט דער פריינד מיט כעס אויס־גערופען :

— וואָס רעדסטו דאָס? דו הייסט בער, זעהסט אויס ווי א פוקס און ביזט א הונט.

— אָבער קיין חזיר בין איך געווים ניט. — האָט לאזארוס געענטפערט.

———:———

ער זעהט ניט דעם בייטעל.

האָט א פרייער אמאָל געפרעגט א פרומען אידען:

— הער זיך איין, יואל, דו ביזט דאָך פרום. זאָג מיר דעם אמת, וועז דו זעהסט שבת א בייטעל מיט הונדערט דוקאטען, וואָלסטו דאָס אויפגעהויבען צו ניט?

האָט דער פרומער איד געענטפערט:

— וואָס זאָל איך דיר ענטפערען? ערשטענס, זעה איך דאָך ניט דעם בייטעל; צווייטענס, איז דאָך היינט ניט שבת.

———:———

איהרע טרעהרען ווירקען ניט.

דער באריהמטער אידישער כעמיקער, פראָפעסאָר דאָמיי־ליך, האָט זיך אמאָל אָנגעבייזערט אויף זיין פרוי. די פרוי האָט אָנגעהויבען צו ווויינען און גיסען מיט טרעהרען.

— דיינע טרעהרען ווירקען גאָר ניט אויף מיר. — האָט דער פראָפעסאָר געזאָגט — דען וואָס ענטהאלטען טרעהרען? א גאנץ קלייניע דאָזע פון פאסטאָזיירע און א קליינער טייל כלאר; דאָס איבעריגע — איז דאָך בלויז וואַסער.

———:———

צוטראָגענקיט.

דער פראָפעסאָר טראכטמאן איז געגאנגען פון פאָסט אין אַ גרויסען גום רעגען. ער איז געווען אזוי פארטראכט אין דעם, וואָס ער האָט א גאנצען טאָג געשריבען, אז ער האָט גאָר ניט געמערקט ווי דער רעגען גיסט איהם. אריינקומענדיג אין שטוב, האָט ער ערשט דערפיהלט ווי דורכגענעצט ער איז.

— געגוג שרייבען, — האָט ער צו זיך אליין געזעדט — איך וועל מיך לעגען אפרוהען.

און דער פראָפעסאר האָט געזומען דעם רעגענשירם, אריינ־
געלעגט אין בעט און ער אליין האָט זיך אוועקגעשטעלט אין
ווינקעל.

———:———

ער איז בעדאכט.

קומט א איד צום צייהן־דאָקטאר, און בעט דער דאָקטאר
זאָל איהם אַרויסנעהמען א צאָהן, ער ליידט וועהטאָגען.

— איך וועל אייך א פריהער כלאָראפאָרמען. — זאָגט דער
דאָקטאר.

דער איד נעמט ארוים דעם טייסטער פון קעשענע און
הויבט אָן צו צעהלען די געלטע.

— איהר האָט נאָך צייט. — זאָגט דער דאָקטאר — איהר
וועט מיר שפעטער באצאָהלען.

— איך וויל אייך גאָר ניט באצאָהלען — זאָגט דער איד —
נאָר אז איהר געהט מיר כלאפאָרמען, מוז איך פריהער וויסען,
וויפיעל געלט איך האָב געהאט ביי זיך.

———:———

דאָ רייסט מען די הויט.

שטעהט א איד מיט א פארבונדענע באק ביי א טהיר פון
א דאָקטארס קאבינעט און קוקט זיך ארום. געהט דורך פארביי
א פרוי, פרעגט דער איד:

— דאָ וואוינט דאָס דער צייהן־דאָקטאר?

— ניין, מיין ליבער איד, — ענטפערט די פרוי — דאָ רייסט
מען די הויט, צייהנער רייסט מען צוויי הייזער ווייטער.

———:———

די שטימע פון דער נאטור.

גדליה גאָלדענער, א רייכער פאבריקאנט, האָט געוּרופען דעם דאָקטאר צו זיין ווייב. זי איז געווען אויף דער צייט און עס האָט איהר אָנגעהויבען וועהטאָגען. דער דאָקטאר איז אריין אין הויז און הערט פון דער ווייב׳ס צימער טראָגט זיך קולות אויף רוסיש: „אוי באָליט" (ס׳וועהטאָגט) „אוי, מאטושקא".

זאָגט דער דאָקטאר — עס איז נאָך צופריה. איך בלייב דערווייל דאָ אין הויז. די קולות זיינען געווארען שטארקער, אָבער דער דאָקטאר ריהרט זיך ניט פון אָרט. עס האָט ניט געהאָלפען גדליה׳ס געבעט. דער דאָקטאר האָט זיך געהאלטען ביי דאָם זיניגע, אז עס איז צופריה. ערשט מיטאמאָל האָבען זיך די קולות געענדערט, און עס האָט זיך געהערט א שטארקער קוויטש:

— אוי וועה געשריען! מאמע, ראטעווע מיך!

דער דאָקטאר האָט זיך האסטיג אויפגעהויבען פון אָרט און זיך געלאָזט אין דער ווייב׳ס צימער.

— יעצט איז די צייט, — האָט ער געהענדיג געזאָגט.

———:———

שוין אוים מיוחס.

איין אפיקורס האָט זיך באריהמט פאר זיינעם א חבר אן אפיקורס מיט זיינע אפיקורסישע מעשים, צווישען אנדערע חדושים דערצעהלט ער, אז ער האָט פון כמה שנים א מנהג, לכבוד תשעה באב, זיך צו קויפען פעטען אינדיק און א גוטען העכט און פראווען אן אמת׳ע סעודה.

צולאכט זיך דער אנדער אפיקורס און זאָגט:

— דו ביזט נאָך גאָר קיין מענש ניט. דו מאכסט נאָך פון תשעה באב א יום טוב? ביי מיר איז דאָס דאָזיגע תענית׳ל שוין לאנג אויס מיוחס, און איך עס אין דעם טאָג פשוט ווי אלע טאג קאשע מיט מילך.

———:———

אַ שאָד.

אין ראש חודש ניסן איז געשטארבען א גוי. רופט זיך אָן א איד:

— א מזל פון גוי, שטארבען ראש חודש ניסן, אויף דעם אָרט האָט דאָך געקענט שטארבען א איד.

———:———

דער דאוונען איז וואָכעדיג

א רעפאָרמער האָט אמאָל געפרעגט אן אָרטאָדאָקסישען אידען, וואס איז די מעשה ביי זיי אין די טעמפלען איז שהן און יעדערער שטעהט מיט רעספעקט, און ביי די פרומע איז דער דאוונען וואָכעדיג, און זיי מאכען פון דעם גאָר ניט קיין וועזען.

— דאָס איז — האָט דער אָרטאָדאָקס געענטפערט — איהר דאווענט נאָר שבת ויום־טוב, איז ביי אייך אלעס יום־טוב׳דיג; ביי אונז דאוונען מיר א גאנצע וואָך, איז דעריבער דער דאוונען ביי אונז וואָכעדיג.

———:———

ז.

צווישען סוחרים

o———o

איין נוסח.

— ווי געהן אייך אייערע געשעפטען, ר' דוד?
— אַט מען דרעהט זיך.
— און וואס מאכט אייער ברודער?
— ניט גוט, ער האַט זיך, נעבאך, פארדרעהט.
— נו, און אייער שוואָגער, וואס מאכט ער?
— נו, ער האַט, אפילו, געהאט אביסעל קאַפּ־דרעהעניש, אָבער ער האַט זיך ארויסגעדרעהט.

———:———

עס איז גאָר ניט קיין וואונדער.

אין א געזעלשאפט האַט מען ארומגערעדט דעם וואונדער פון די זיבען מאָגערע קיה, וועלכע האָבען איינגעשלונגען די זיבען פעטע, און עס איז גאָר ניט געווען קאַנטיג אויף זיי. איז דערביי געזעסען אויך א סוחר, מישט ער זיך אריין אין שמועס און זאָגט:

— וואָס איז דער וואונדער? איך האָב אויך אין מיין געשעפט זיבען דיקע ביכער און מיין ווייב פארמאָגט נאָר איין קליין ביכעלע, וואו זי פארשרייבט די הויז־הוצאות, און דער קליינער ביכעלע שלינגט איין אלע מיינע זיבען דיקע ביכער און עס איז גאָר ניט קאַנטיג, אז ער האַט עס אין זיך.

* *
*

— פון וועו באקומט די ווייב דעם מאנ׳ס נאָמען?
— פון חתונה אַן.
— אוו פון וועו באקומט דער מאן דער ווייב׳ס נאָמען?
— פון באנקראָט אַן.

———:———

וואָס זאמד דעקט צו, פארגעסט די הארץ.

א געוויסער מאנופאקטור-קרעמער האָט געקויפט סחורה אין לאָדז. נאָכדעם ווי ער האָט אָפגע׳חתמ׳עט דעם וועקסעל, האָט זיך איינגעבויגען אויף דר׳ערד, אויפגעזוכט אביסעל זאמד אוו באשאָטען דערמיט דעם אונטערשריפט.

— דו ביסט א דאָרפישער מענש — האָט דער פארקויפער געלאכט — אָט ליגט דאָך קלעק-פאָפיער.

— פונדעסטוועגען — האָט געענטפערט דער קרעמער — איז בעסער צודעקען מיט זאמד. די וועלט זאָגט, וואס די זאמד דעקט צו, פארגעסט די הארץ.

———:———

א איד גיט זיך אן עצה.

ר׳ שלמה, דער שעהנער גביר פון שטעטעל, איז אויפגע-שטאַנען שבת בייטאָג פון שלאָף, אין האלז איז קאלומוטנע אוו עם ווילט זיך א גלאָז טהעע. אבער... עס איז דאָך שבת... בלייבט ניט קיין אנדער ברירה אוו מען דארף זיך אוועקזעצען אביסעל לערנען. ער נעמט די גמרא אוו פאנגט אַן לערנען שטיל מיט א גמרא נגון „לא תבארו אש בכל מושבתיכם ביום השבת" — איז

ניט נאָר מען טאָר אליין ניט אָנצינדען, נאָר אז איך זאל אפילו וועלען זאָגען (דאָ האָט ער געהעכערט זיין קול) „מאריאשא, זרוב סאמאווער!" טאָר מען דאָס אויך ניט זאָגען.

עס זיינען ניט אריבער קיין צעהן מינוט, ווי מאריאשא, זיין קריסטליכע דינסט, האָט אנידערגעשטעלט אויפ'ן טיש א קאָכעדיגען סאמאווער טהעע.

———:———

אז עס ווערט אַ שמחה מוז ער ווייטער זיין.

אין א שטאָט איז געווען א גביר, וואס האָט זעהר פיינט געהאט דעם שטאָט־בדחן, און דער בדחן האָט אויך געוואוסט, אז דער גביר קען איהם ניט אָנזעהן.

איינמאָל האָט דער גביר חתונה געמאכט א טאָכטער, האָט דער בדחן זיך געמאכט ניט וויסענדיג פון קיין זאך און איז אויך געקומען אויף דער חתונה. אז דער גביר האָט איהם געזעהן, איז ער גלייך צוגעגאנגען צו איהם און איהם געפרעגט:

— וויפיעל רעכענט איהר מאכען אויף דער חתונה?

— צעהן רובעל. — ענטפערט דער בדחן.

— וויסט איהר וואָס — מאכט דער גביר — נאט אייך צעהן רובעל און געהט אהיים.

דער בדחן האָט צוגענומען די צעהן רובעל און איז אוועק אהיים. א שטונדע שפעטער זעהט דער גביר, אז דער בדחן איז ווידער דאָ.

— סטייטש, — זאָגט דער גביר — איך האָב דאָך אייך געגעבען צעהן רובעל, איהר זאָלט אוועקגעהן פון דאנען, וואָס זייט איהר שוין ווידער דאָ?

— פארשטעהט איהר מיך — זאָגט דער בדחן — אז איך

בין אוועקגעגאנגען איז דאָך ביי אייך געווארען א נייע שמחה, נו, אויף דעם בין איך דאָך א בדחן, אז ביי אידען איז א שמחה קום איך צוגעהן.

———:———

דער גרעסטער וואונדער.

צוויי פרוינד זיינען געגאנגען פון א מוזעאום, וואו זיי האָבען געזעהן פארשידענע וואונדער פון דער נאַטור, ווי אויך אזעלכע, וואָס מענשליכע הענט האָבען געשאפען. האָט איין פרוינד געפרעגט:

— וואָס, דיינקסטו, איז דער גרעסטער וואונדער, וואס מענשען האָבען אמאָל געמאכט?

— א לעבען פאר זייערע פאמיליען. — האָט דער צווייטער געענטפערט.

———:———

ער איז אויך אָהן ארבייט.

אַן אָרימער מענש, וועלכער האָט ניט געהאט וואו צו אַרבייטען, איז געקומען צו דער לאגע, אז ער האָט געדארפט בעטען נדבות. קומט ער אריין צו א גביר און זאָגט:

— שענקט מיר א נדבה, איך גיה ארום אָהן ארבייט.

— און איך ארבייט דען? — ענטפערט דער רייכער.

———:———

ער וועט שוין גיוויס דאָרט זיין.

— לייה מיר צעהן דאָלער און גיב מיר דיין אדרעס, וועל איך דיר אַפשיקען מיט דאנק.

לייהט ער איהם און גיט איהם אַן דעם אדרעס פון בית־עלמין.

— וואָס גיסט מיר עפּעס דעם אדרעס פון „בית־עלמין“ ? — פרעגט דער לייהער.

— ביז וואנען דו וועסט מיר אָפּגעבען, ווּעל איך שוין דאָרט געווים זיין. — איז געווען דער ענטפער.

———:———

ער מוז ניט גלויבען אין תחית המתים.

א רב האָט געפרעגט א דאָקטאר, פּאַרוואָס זיינען דאָס רוב אפּיקורסים פּרייַע, זיי קענען טאקע זיין געבילדעטע מענשען אוּן זיין אויך פרום ?

— דער ערשטער עיקר פון א פרומען מענשען — האָט דער דאָקטאר געזאָגט — איז צו גלויבען אין תחית המתים, אוּן ווען א דאָקטאר זאל גלויבען אין „תחית המתים“ קען ער זיך ניט אויסלערנען צו זיין א גוטער דאָקטאר.

———:———

גוט אוּן ניט גוט.

צוויי פרייַנד, וועלכע האָבען זיך לאנג ניט געזעהן, האָבען זיך געטראָפען אין גאָס.

— ווי גיהט עס ? — פרעגט איינער.

— ניט זעהר גוט. — ענטפערט דער אנדערער.

— דאָס איז שלעכט. וואָס האָסטו געטאָן זייט איך האָב דיך ניט געזעהן ?

— איך האָב חתונה געהאט.

— דאָס איז דאָך גוט !

— דאָס איז ניט גוט, ווייל איך האָב חתונה געהאט מיט א מְשוגע'נע פרוי.

— דאָס איז טאקע זעהר שלעכט !

— דאָס איז ניט אזוי שלעכט, ווייל זי האָט מיר געגעבען צעהן טויזענט רובעל נדן.

— דאָס איז זעהר גוט!

— דאָס איז ניט אזוי גוט, ווייל איך האָב א טייל פון דעם געלט אריינגעלעגט אין מסחר מיט שעפסען, וועלכע זיינען אויסגע'פגר'ט אין א מגפה.

— דאָס איז שלעכט!

— דאָס איז ניט אזוי שלעכט, ווייל איך האָב פארקויפט די פעל און אָפּגענומען מעהר וויפיעל די שעפסען האָבען מיר געקאָסט.

— דאָס איז טאקע גוט.

— דאָס איז ניט אזוי גוט, ווייל איך האָב פאר דאָס געלט געקויפט א הויז און די הויז האָט אָפּגעברענט.

— אָ, דאָס איז שלעכט!

— ניין, דאָס איז ניט אזוי שלעכט, ווייל מיין ווייב איז געווען אינעווייניג אין הויז.

———:———

ניט גערעדט און ניט געשווינגען.

אָ רוסישער סוחר, א למדן, האָט געשעפטליך באזוכט דייטשלאנד. אוינמאָל א שבת האָט איהם זיינער א סוחר געפיהרט צו איהם אין טעמפעל, וואו דער רוסישער סוחר האָט צום ערשטען מאָל אין זיין לעבען געהערט דעם רעפאָרם-ראבי „פרעדיגען". וועז זיי האָבען זיך אומגעקעהרט אהיים, פרעגט דער דייטשער סוחר דעם רוסישען:

— ווי געפעלט אייך אונזער ראבי'ס פרעדיגען?

— זעהר גוט, — ענטפערט דער רוסישער סוחר — אייער ראבי האָט מיר פארענטפערט א גאנץ אלטע קשיה.

אין קהלת רעכענט אויס שלמה המלך פיעל זאכען, וועלכע זיינען א געגענזאץ איינע צו די אנדערע. אלע זאכען האָבען אָבער א דריטען מיטעלפונקט אויסער אין זאך פון זיי, וועלכער האָט נאָר צווויי געגענזאצען. צום ביישפיעל: „א צייט פאר פרייד און א צייט פאר טרויער". איז צווישען פרייד און טרויער פאראן א מיטעלפונקט: נאָרמאלקייט; „א צייט צו ליעבען און א צייט צו האָסען" — איז דער מיטעלפונקט: גלייכגילטיגקייט, און אזוי ווייטער. פאראן אבער „א צייט צו רעדען און א צייט צו שווייגען", צווישען רעדען און שווייגען איז אבער קיין מיטעלפונקט ניטאָ, טאָ ווי קומט די זאך צווישען די אלע איבעריגע? — דער היינטיגער פרעדיגער האָט מיר אבער געוויזען, אז צווישען רעדען און שווייגען איז דאָ א דריטע זאך ווי „פרעדיגען", וואס איז ניט געראדט און ניט געשווייגען.

———:———

איינם מיט דאָם אנדערע קעהרט זיך ניט אָן.

א איד האָט פארלאָרען א טייסטער מיט געלט און א בעריהמטער גנב האָט עס געפונען. הערענדיג ווי א איד ווייגט וואָס ער האָט פארלאָרען דאָם געלט, נעמט דער גנב און גיט עס איהם אָפּ. דער איד האָט זיך שטארק דערפרעהט און גאָר ניט געוואוסט ווי אָפּצודאנקען דעם גנב פאר דער מצוה. אין א מינוט ארום, דער איד כאפט זיך אָבער, ער האָט ניט דעם טייסטער, האָבען איהם אלע אָנגעוויזען, אז דער גנב, וואס האָט איהם אָפּגענעבען, האָט עס צוגע'גנב'עט.

דער איד איז צוגענאנגען צום גנב און געפרעגט:

— אויב דו האסט געוואָלט צו'גנב'נען די געלט, צו וואס האָסטו געדארפט פריהער מיר אָפּגעבען?

— הערט א שכל! — האָט דער גנב געענטפערט — השבת אבדה איז דאָך א גרויסע מצוה, האָב איך אָפּגעגעבען; גנב'נען, אָבער, דאס איז דאָך מיין פּראָפעסיע.

———:———

א היזק.

א אידישער סוחר האָט שוין געהאלטען ביי שליסען דעם געשעפט, וועלן דער בריף-טרעגער האָט איהם געבראכט א בריף. ער עפענט אויף דעם בריף און לעזט, אז די פּעל, וועלכע ער האָט געדונגען, האָט עס אָפּגעקויפט אן אנדער סוחר און יענער האָט דערביי פּארדינט 500 רובעל.

— אוי וועה, — האָט דער סוחר אויסגעשריען — שוין ווידער א „היזק". אייזיק! — האָט ער דאן דעם בוכהאלטער געפּופען — געה פּארשרייב שוין נאָך 500 רובעל היזק.

———:———

אריינגעפאלען.

א איד באגעגענד דעם אנדערען אין גאַס און פּרעגט:

— יואל, דארפסט אפשר א גמילת-חסד?

— איך דאנק דיר, פּסח, — ענטפערט יואל — איך האָב גראדע יעצט גענוג געלט.

— אויב אזוי, ברודער, — זאָגט פּסח — טאָ ליי מיר א גמילת חסד?

———:———

פּעסטע פּרייזען.

א איד איז אריין אין א קליידער געשעפט קויפען אן אנצוג. און זאָגט צום בעל-הבית:

— הערט זיך איין, איך מוז אייך זאָגען, אז איך האָב זיך פייַנט צו דינגען, און האָב א טבע געבען וויפיעל מען פאר־לאנגט פון מיר. אלזאָ, זאָלט איהר מיר מאכען דעם לעצטען פרייז.

— איהר האָט עס מיר גאָר ניט געדארפט זאָגען — ענט־פערט דער בעל־הבית — ביי מיר איז ניטאָ קיין ערשטע און קיין לעצטע פרייזען. ביי מיר איז אלע פעסטע פרייזען.

דער איד קלייבט אויס אן אנצוג און פרעגט:

— וואָס קאָסט דער אנצוג?

— איך וויל אייך ניט זאָגען — זאָגט דער בעל־הבית — ניט דרייסיג רובעל, ניט פינף און צוואנציג און ניט צוואנציג; אָבער וועניגער פון אכטצעהן קענט איהר עס ניט קריגען.

— און איך — מאכט דער איד — וועל אייך ניט זאָגען, ניט דריי רובעל ניט פיער און ניט קיין פינף; אָבער מעהר ווי צעהן וועט איהר ניט קריגען.

— פאק איין דעם אנצוג. — האָט דער בעל הבית געהייסען דעם משרת.

———:———

וועו אנדערע פרעהען זיך אָדער האָבען צער.

מאיר אליה דער סוחר האָט געהאט אזא מנהג, אז עס פלעגט קומען פרייטאג צו נאכט, און ער האָט געמאכט גוטע געשעפטען, פלעגט ער הייסען אָנצינדען קלייניע ליכטלאך צו ליכט־בענשען; האָט ער געמאכט ניט אזוי גוט, פלעגט ער הייסען אָנצינדען גרעסערע ליכט, און ביי גאָר שלעכטע געשעפטען, איז געווען זיין באפעהל אָנצוצינדען די גרעסטע ליכט מיט אלע לאָמפען אין הויז. האָט ער ערקלעהרט דעם טעם פון זיין מנהג:

— אַז איך מאך גוטע געשעפטען, פרעה איך זיך דאָך, וויל איך אז אלע אידען פון שטאָט זאָלען אויך האבען הנאה, צינד איך אויך קליינע ליכטלאך, זיי זאָלען מיינען מיר געהט שלעכט,

וועלען זיי נאָר אַנקוועלען פון דעם. אָבער, אז מיר געהט שלעכט, האָב איך דאָך צער, צינד איך אַן אלע לאָמפען, מיינען אלע, אז מיר געהט זעהר גוט, האָבען זיי אויך גרויס ענמת נפש דערפון, וואָס מיר איז גוט, זיינען מיר אלע גלייך.

———:———

א ליגען.

צוויי אידען סוחרים טרעפען זיך אין באהן און פארפיהרען א שמועס.

— וואָס הערט זיך עפעס, ר' יעקב? — פרעגט איינער.

— וואָס הערט זיך ביי אייך, ר' דוד? — ענטפערט דער אנדערער.

— אָט וואָס זאָל זיך הערען? מען לעבט און מען מאטערט זיך.

— אַוואו פאָהרט איהר עפעס, ר' יעקב?

— איך פאָהר אין וואַרשא א קוק טאָן מכח תבואה. — ענט־פערט ר' יעקב.

טוט אזוי ר' דוד א קוק אויף ר' יעקב'ן און שמייכעלט.

— וואָס שמייכעלט איהר עפעס אזוי? — פרעגט ר' יעקב.

— איך שמייכעל, — ענטפערט ר' דוד — ווי א איד וויל דאָס שטענדיג אָפנארען.

— וואָס עפעס אָפנארען? — פרעגט ר' יעקב.

— גהט, גהט, ר' יעקב, איהר זאָגט דאָך בכיון, אז איהר פאָהרט אין וואַרשא מכח תבואה, כדי איך זאָל מיינען, אז איהר פאָהרט אין לאָדז נאָך סחורה; אָבער איך וויים דאָך, אז איהר פאָהרט טאקע אין וואַרשא וועגען תבואה, טאָ צו וואָס זאָלט איהר אָפנארען?

———:———

ח.

ישובים און ישוב'ניקעס

זאָלען ז י י אוועקגעהן.

א „צדיק" איז אמאָל איינגעשטאַנען א גאנצען טאָג ביי א רייכען ארענדאר. ביינאכט, ווען דער „צדיק" האָט געמוען אוועקפאָהרען, האָט ער געבענשט דעם ארענדאר ער זאל זוכה זיין דערלעבען ווען משיח וועט קומען.

דער ארענדאר האָט געמוען קראצען די האָר אין קאָפּ און געזאָגט צום „צדיק":

— רבי, זעהט אליין ווי גוט מיר לעבט זיך דאָ, ברוך השם: דער אָרט איז גוט, דער „פּריץ" איז צו מיר גוט, ארענדע-געלט צאָהל איך ווינציג, דער קאָנטראקט איז אויף לאנג... אַז משיח וועט קומען וועל איך דאָך דאָס אלעס דארפען איבערלאָזען.

— איך האָב אָבער געהערט — האָט דער רבי געזאָגט — אז די היידאמאקעס באפאלען די אידישע ארענדארען און טוען זיי אַן צרות.

— אמת, רבי, אמת — האָט דער ארענדאר געזיפצט — זיי זיינען אמת'ע רשעים, די היידאמאקעס, מיר האָבען פון זיי ניט קיין רוה... אפשר, רבי, איז פאראן א האָפענונג אז משיח וועט קומען זאָלען די היידאמאקעס אוועקגעהן אין ארץ ישראל...

גוטע אידען וועלען ניט דערלאָזען.

פרעגט דער ישוב'ניק זיין וויב די ישוב'ניצע:

— זעה, שרה, וואָס איז דאָס מיט דיר, וואס ביזטו געווא־רען אזוי אומעטיג, עפּעס געהסטו ארום א צוטראָגענע?

— הערסט דאָך — ענטפערט די ישוב'ניצע — דאָ איז דורכגעפאָהרען אן אָרימאן האָט ער מיר דערצעהלט, אז גאָר אין גיכען קומט משיח און מיר וועלען אלע געהן אין ארץ־ישראל.

— טאָ וואָס איז דער אומגליק? — פרעגט דער מאן.

— דיר איז גרינג צו זאָגען — רעדט די וויב וויטער — מילא א שטאָטישער נעמט דאָס פּעקעל אונטער'ן אָרים און געהט, אָבער מיר האָבען דאָך אזוי פיעל בהמות, פערד, געזנ, קאטשקעס און הינער.

— זאָרג זיך נישט מיין וויב — ענטפערט דער ישוב'ניק — עס זיינען נאָך דאָ געזונ גוטע אידען אויף דער וועלט, זיי וועלען צו אזא אומגליק ניט דערלאָזען.

———:———

אזא פרעסער

א דורכפאָהרער איז אמאָל געקומען אין א דאָרף און איז אריין אין א קרעטשמע עפּעס צובייסען.

— וואָס וואָלט איהר וועלען? — האָט די קרעטשמערקע געפרעגט.

— פלייש און פיש. — האָט געענטפערט דער גאסט.

— פיש האָבען מיר ניט — האָט די קרעטשמערקע גע־זאָגט — אין אונזער דאָרף איז ניטאָ קיין טייך... פלייש האָבען מיר נאָר פון שבת צו שבת.

— אויב אזוי, ברייגט פוטער, סמעטענע און קעז.

— ניטאָ, מיין פריינט, — האָט די פרוי געזיפצט — די קיה האָבען זיך אויפגעהערט מעלקען.

— עס העלפט ניט, גיט א העריגג.

— ניטאָ, מיין פריינט, מיין מאן איז נאָך ניט געקומען פון שטאָט.

— ברויט האָט איהר?

די קרעטשמערקע האָט אויף איהם אויסגעסטארצעט א פאָר אויגען און אויסגעמורמעלט:

— אויף מיין לעבען האָב איך ניט געזעהן אזא פרעסער.

———:———

ער וויים נאָר איין סאָרט בענשען.

א ישוב'ניק האָט חתונה געמאכט א זוהן, האָט. מען איהם גערופען ער זאָל בענשען די קינדער אונטער דער חופה. זאָגט דער ישוב'ניק: אז גאָט וועט זיי שוין בענשען. האָט די וויב געזומען זיך בייזערען:

— דו פארלאָז זיך ניט אויף גאָט! בענש אליין דיינע קינדער!

האָט דער ישוב'ניק ארויפגעלעגט זיינע שווערע הענט אויף חתן-כלה'ס קעפ און אָנגעהויבען בענשען. ער איז אזוי לאנג געשטאָנען און עפעס געמורמעלט אין דער שטיל, האָבען איהם די ארומיגע געזאָגט:

— זאָל שוין זיין גענוג, נעמט אראָפ די הענט.

— באלד, באלד, — האָט דער ישוב'ניק געענטפערט — איך האלט שוין ביי „ובנה ירושלים עיר הקדש".

———:———

ווען עס פלאָנטערט זיך דער צונג.

אן ארענדאר האָט אמאָל חתונה געמאכט א זוהן אין אַן אנ־דער שטאָט. איידער דער ארענדאר איז אהיים געפאָהרען, האָט ער געוואָלט צואווינשען דעם זוהן, עס זאל איהם געהן גוט, ער זאָל ניט דארפען אָנקומען צום טאָטען, און פארקעהרט, דער טאָטע זאל אויך ניט דארפען אָנקומען צום זוהן. ביי דעם ארענ־דאר האָט זיך אבער צופלאָנטערט דער לשון און ער האָט איהם געוואונשען אזוי:

— הער אוים, מיין זוהן, גאָט זאָל דיר העלפען, דו זאָלסט האָבען ברויט אויף ברויט און בולבעם אויף בולבעם; דו זאָלסט ניט דערלעבען אָנצוקומען צו מיר, און איך זאל ניט דערלעבען אָנצוקומען צו דיר.

———:———

ער זאָל עסען זיינע אייגענע פלייש.

אַ ישוב'ניק האָט חתונה געמאכט זיינעם אַ זוהן פאר אן איידעם אין שטאָט, און ווי געוועניליך, ביים זעגענען זיך, האָט דער ישוב'ניק געזומען בענשען זיין זוהן.

— מיין זוהן, — זאָגט דער ישוב'ניק — איך האָב דיך גע־האָדעוועט, געגעבען עסען קארטאָפליעס און פלייש, איצט זאל דיר גאָט העלפען דו זאלסט עסען דיינע אייגענע פלייש.

———:———

אליהו הנביא אין געשטאַלט פון אַ ציגע.

אַ ישוב'ניק האָט געפראוועט דעם סדר, און ווען עס איז געקומען צו „שפוך חמתך" האָבען לצים איהם אריינגעלאָזען אַ ציגע. דער ישוב'ניק האָט דערזעהן די ציגע, האָט ער זיך געטראכט: ניט אנדערש, דאס האָט זיך אליהו הנביא פאר־

שטעלט אין געשטאַלט פון א ציגע, און ער האָט איהר ניט אוועק־געטריבען. אז די ציגע האָט דערזעהן אז מען לאָזט איהר טאָן וואָס זי וויל, איז זי אַרויפגעקראָכען אויפ'ן טיש און געגומען אָנמאכען היזקות, איבערקעהרען און צוברעכען אלץ מיט אנ־אַנדער. האָט דער ישוב'ניק געגומען זיך בעטען ביי דער ציגע:

— ר' אליהו, ר' אליהו! עסט און טרינקט וויפיעל אייער האַרץ געלוסט, אבער קיין היזק טוט מיר ניט אָן.

———:———

אין אן עבור־יאָהר.

אַ ישוב'ניק האָט אמאָל געזאָגט די הגדה מיט זיינעם א בחור פון איין סדור. אין דער הגדה איז געווען אריינגעשטעלט על פי טעות א בלאט פון סליחות, און זיי זאָגען כסדר: אלו עשר מכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים, ואלו הן: אשמנו, בגדנו, גזלנו, א. ז. וו.

— טאַטע, רופט זיך אָפ דער זוהן — מיר דאכט, אז היינ־טיגם יאהר האָבען מיר עפעס מעהר מכות ווי שטענדיג?

— יא, זוהן, דו ביזט געוועכט — ענטפערט דער פאטער.

— פארוואס, טאַטע, קומט היינט מעהר מכות ווי אלע יאהר?

— וואָס פארשטעהסטו דאָ נישט, נאָר איינער, היינטיגם יאהר איז דאָך אן עבור־יאהר.

———:———

אויף וואָס מען דארף מפרשים.

אַ ישוב'ניק איז געקומען אין א בוך געשעפט און געבעטען א סדור מיט פיעל מפרשים ביי די זייטען. דער בוכהענדלער האָט דערקענט, אז דער ישוב'ניק איז א קנאפער למדן און ער פרעגט איהם:

— וואָס דארפט איהר אזוי פיעל מפרשים, רבי איד?

— איך וועל אייך זאָגען — ענטפערט דער ישוב'ניק — אזוי א סדור איז דער גאנצער בלאט פארנומען מיט'ן דאוונען און פון בלעטערען רייסען זיך אלע מאָל אָפּ די ווינקלען און אנדערע וועדטער פעהלען נאָכהער און איך וויים ניט ווי צו דאוונען, אין א סדור מיט מפרשים איז בלויז צוויי-דריי שורות פארנומען מיט'ן דאוונען און דאם גאנצע בלאט איז פארנומען מיט די „שמאטעס", און וויפיעל איך זאל ניט אָפּרייבען, וועט דער דאוונען אלץ בלייבען.

———:———

עפּעס האָט ער יא געהערט.

די ישוב'ניקעס האָבען זיך אויפגערעדט ניט צו פּאָהרען מעהר אין שטאָט אויף ימים נוראים, נאָר צו מאכען א מנין ביי זיך אין דאָרף. ערב יום כפּור, ביים פארפאסטען, האָבען די ישוב'ניקעס געגעסען זעהר פיעל הערינג און ביינאכט צו כל-נדרי האָט זיך זיי געריסען א טרונק. די ישוב'ניקעס זיינען ארומגעגאנגען מיט טרוקענע ליפּען, פארברענטע פון דורשט און ניט געוואוסט וואָס צו טאָן.

איז דאָרטען געווען אן אלטער ישוב'ניק, וואָס איז כל ימיו געפּאָהרען אין שטאָט אויף ימים נוראים און זיך געהאלטען פאר א שטאָטישען אידען. האָט ער געזאָגט די ישוב'ניקעס, זאָלען זיי אָפּזאָגען א פּאָר קאפּיטלאך תהלים, וועלען זיי שוין נאָכ-דעם מעגען טרינקען.

די ישוב'ניקעס האָבען זיך אָנגעכאפּט אָן דער עצה, גיך אָפּגעזאָגט דעם תהלים און זיך גוט אָנגעטרונקען. אז דער דורשט אָיז געוואָרען געשטילט, פרעגען זיי נאָכאמאָל דעם אלטען, צו

איז ער דאס זיכער, אז מען זאָגט תהלים מעג מען דערנאָך טרינקען?

— אז מען מעג טרינקען, וויים איך געווים — ענטפערט דער אלטער — אבער איך בין ניט זיכער צו יום־כפור, צו הושענה־רבה.

———:———

דעם ישוב'ניקס וואונדער.

א רב איז אמאָל אויסגעקומען צו האלטען שבת ביי א ישוב'ניק. פרייטאג פארנאכט קומט דער ישוב'ניק פון פעלד, וואו ער האָט געארבייט א גאנצען טאָג, און טרעפענדיג דעם רב, האָט ער איהם אָפּגעגעבען „שלום". דער רב האָט איהם אָפּגענטפערט און באמערקענדיג ווי דער ישוב'ניק טראָגט די העמד איבער די הויזען, האָט דער רב געזאָגט:

— עס איז ניט קיין חרפה צו ארבייטען אין פעלד. אונזערע אבות זיינען אויך געווען פעלד־ארבייטער, אבער די העמד פאסט ניט צו טראָגען איבער די הויזען, פארשטעקט זיי אינע־ווייניג.

אין א צייט ארום איז דער ישוב'ניק געקומען אויף יום־כפור אין שטאָט, פון וואנען עס איז געווען דער רב. אין שוהל האָט דער רב דערקענט דעם ישוב'ניק און איהם געגעבען א קי־טעל. דער ישוב'ניק האָט אָנגעטאָן דעם קיטעל און עס אריין־געשטעקט אין די הויזען. דער רב האָט עס דערזעהן, האָט ער איהם געלערנט, אז דער קיטעל דארף זיין אראָפּגעלאָזען.

— רבי, — האָט זיך דער ישוב'ניק געוואונדערט — אויפ'ן ישוב, וואו קיינער איז ניטאָ, האָט איהר מיך געלערנט טראָגען די העמד פארשטעקט, און דאָ אין שוהל, היימט איהר מיר דאָס טראָגען איבער די הויזען?

———:———

דאונען פון פּאַרענט.

א ישוב'ניק האָט געהאט יאהרציים, איז ער געקומען אין ווילנא אין שוהל אריין. גראדע איז ער געקומען שפּעט און מען האָט שוין אומעטום אָפּגעדאוועט. דערווייל האָט ער זיך דער־וואוסט, אז אין ווילנער גאונ'ס קלויז דאוועט מען שפּעט, לויפט ער גלייך אוועק אהין. אריינגעקומען אין שוהל, פּרעגט ער ביי קיינעם קיין שאלות ניט און שטעלט זיך אוועק אויבען־אָן. דעם שמש האָט עס פּארדראָסען: ווי קומט עס א פּראָסטער מענש צו קריכען אויבען־אָן? געהט ער צו צו איהם, גיט איהם אָפּ שלום און פּרעגט:

— פון וואנען איז א איד?

— פון א ישוב נאָהנט פון שטאָט. — ענטפערט איהם דער ישוב'ניק.

פּרעגט איהם ווייטער דער שמש:

— ר' איד, איהר האָט שוין געדאוועט פון פּאַרענט?

— ניין. — ענטפערט דער ישוב'ניק.

— אויב אזוי, — זאָגט דער שמש — טאָ זייט אזוי גוט און קומט ארונטער דאונען פון פּאַרענט.

———:———

ער וועט איהר אויך אויפעסען.

א צדיק'ס אן אייניקעל איז אמאָל פּארפּאָהרען אין א פּעלד־קרעטשמע, גראד איז דאמאָלט דער בעל־הבית ניט געווען אין דער היים, נאָר די קרעטשמערקע איז געווען צופּרידען אויפצו־נעמען דעם רבי'ן. גראד איז אויך אין הויז קיין ברויט נישט געווען. כאפּט זי שנעל און מאכט פּאר'ן רבי'ן לאטקעס. זי דער־לאנגט די לאטקעס און לויפט אין קאמער בריינגען סמעטענע, אז זי איז געקומען מיט די סמעטענע, האָט שוין דער רבי דער־

ווייל אויפגעגעסען די לאטקעס, נעמט זי גלייך און מאכט אַנדערע לאטקעס, אַבער ווען זי האָט געשטעלט די לאטקעס צום טיש, איז שוין פון די סמעטענע קיין זכר ניט געווען. האָט די פרוי געזעהן, אַז זי קען גאָר ניט העלפען און האָט איהם געלאָזען עסען די לאטקעס אָהן סמעטענע. דער רבי האָט די לאטקעס אייליג געשלונגען, דערווייל האָט זיך צוואווינט דער ישוב'ניצעס א קליין קינד, האָט די מאמע אויף איהר אַנגעשריען:

— דו וועסט שווייגען צו ניט? איך לעג דיר באלד ארויף אויפ'ן טיש, ווען דיך דער רבי אויך אויפעסען.

———:———

אלץ זיינע אייגענע.

אין א געווייסער שטאָט איז געווען א גרויסע שרפה. פיעל אידען זיינען נעבאך אומגליקליך געווארען. צווישען זיי איז אויך אַפגעברענט געווארען א ישוב'ניק, וואָס האָט זיך ניט לאנג אריינגעקליבען אין שטאָט און האָט מיט זיך געבראכט שהנע עטליכע רובעל. אלע אידען האָבען, פארשטעהט זיך, געגוג באַווינט זייער אומגליק, נאָר מעהר פון אלעמען האָט געקלאָגט דער ישוב'ניק.

— וואָס וויינט איהר אזוי? — האָט איהם איינער געפראוועט טרייסטען — „ד' נתן וד' לקח", גאָט האָט געגעבען און גאָט האָט צוגענומען.

— זאָל איך קריינקען, — ענטפערט דער ישוב'ניק מיט גע־ווין — אויב דאָס איז געווען פרעמדס אפילו א גראָשען... דאָס איז אלץ געווען מיינע, וואס איך האָב מיטגעבראכט פון דאָרף...

———:———

מזרח אין פיער זייטען.

א רבי'ן איז אמאל אויסגעקומען צו זיין אין א דאָרף. עס איז געקומען די צייט פון דאוונען, שטעלט זיך דער רבי ביי א וואנט און דאוועט. ביי שמונה-עשרה פרעגט דער רבי מיט די הענט:

— או, או, מזרח?

האָט איהם דער ישוב'ניק אָנגעוויזען אויף אלע פיער וועלט. האָט דער רבי ניט פארשטאַנען, וואס דער ישוב'ניק מיינט און האָט איבערגעפרעגט:

— או, או, מזרח?

ווייזט דער ישוב'ניק ווידער אויף די פיער וועלט.

האָט דער רבי א מאך געטאָן מיט'ן האנט און זיך געשטעלט ביי דעם זעלבען וואנט און אָפגעדאוועט.

נאָכ'ן דאוונען פרעגט דער רבי דעם ישוב'ניק:

— ווי קען עס זיין אלע פיער וועלט מזרח?

— פארשטעהט איהר, רבי, — האָט דער ישוב'ניק ענטפערט — איך האָב געהאט א גרויסע סטאדאָלע, האָב איך פון דער מזרח-וואנט פון סטאדאָלע געמאכט די פיער וועלט פון הויז, דעריבער איז ביי מיר מזרח אין אלע פיער זייטען.

———:———

זיי לאָזען איהם ניט רוהען, סיי זומער סיי ווינטער.

עס איז געווען איינגעפיהרט ביי די גלחים אז זיי פלעגען ארומפאָהרען סוף זומער איבער די דערפער און צונויפנעהמען מתנות פון זייערע גוים. אָפטמאָל פלעגען די גלחים אויך געהן צו די ישוב'ניקעס אידען און ביי זיי אויך עפעס קריגען, וויל עס פלעגט די אידען ניט פאסען זיי צו ענטזאגען. ווינטער ארום

חנוכה צייט פלעגט, להבדיל, דער רב ארומפאָהרען און קריגען מתנות פון די ישוב'ניקעס.

איינמאָל איז א רב פארפאהרען צו א ישוב'ניק, וועלכער האָט געהאט א זוהן א גרויסען לערנער. דער ישוב'ניק האָט געבעטען דעם רב, ער זאל דעם זוהן פארהערען. דער רב האָט זיך געטראכט, אז מסתמא, איז דער זוהן א קנאפער למדן און כדי איהם ניט צו פארשעהמען, האָט ער דערקלעהרט איהם צו פרעגען א רעטעניש, וואס אלע ישוב'ניקעס וויסען דעם ענט־פער. דער רב האָט געפרעגט:

— וואָס איז דאָס וואס רוהט ניט זומער און רוהט ווינטער; אן אנדער זאך, וועלכע רוהט ניט ווינטער און רוהט זומער, און א דריטע זאך, וועלכע רוהט ניט סיי זומער סיי ווינטער?

געמיינט האָט דער רב דערמיט: א וואָגען רוהט ניט זומער, רוהט ווינטער; א שליטען רוהט ניט ווינטער, רוהט זומער; און א פערד, וואס רוהט ניט סיי זומער סיי ווינטער. אָבער דעם ישוב'ניקס זוהן האָט עם פארדראָסען, וואס דער רב פרעגט איהם אָזאָ שאלה, און האָט געגעבען דעם ענטפער:

— א זאך, וואס רוהט ניט זומער און רוהט ווינטער — איז עם א גלח, וועלכער פאָהרט ארום צו דעם ישוב'ניק זומער; א זאך וואס רוהט זומער און ניט ווינטער — איז עם דער רב, וועלכער פאָהרט ארום ווינטער, און א זאך, וואס רוהט ניט סיי זומער סיי ווינטער — איז עם דער ישוב'ניק, וואָס האָט ניט קיין רוה פון בויידען, ניט זומער און ניט ווינטער.

———:———

פ ר ע ס ט.

ר' גימפעל, דער שניט־קרעמער, האָט געגומען אן איידעם א בן־תורה, א זיידען קינד און איהם צוגעזאָגט פינף יאהר קעסט.

דער איידעם איז געווען פון יענע איידימלאך, וואָס לערנען ווי אידען און עסען ווי גוים.

ר' גימפּעל ווערט שיעור צופּלאצט צוקוקענדיג ווי זיין איידים עסט, און קלערט בשעת מעשה, אויב עס זאָל אזוי אַנ־האלטען די גאנצע פינף יאהר, וועט ער איהם אויפעסען דעם פּארמעגען. האָט ר' גימפּעל באשלאָסען איהם צו געבען אַנצו־הערעניש אויף א שטילען אופן, אז ער דארף אזוי ניט פרעסען:

— הערסטו ניסן (דעם איידעם האָט מען גערופען ניסן) — האָט ער איהם איינמאָל געזאָגט שטיל — איך האָב שוין אין מיין לעבען געזעהן גענוג פרעסט: שבט פרעסט, אָדר פרעסט, אָבער ניסן־פרעסט — דאָס איז שוין ניט אויסצוהאלטען.

———:———

אזא טומעל צוליעב א שטיקעל קעז.

א דאָרפישער איד האָט זיך געפונען אין א קאָמפּאניע פון די דאָרפס־גוים אין א גוי'שען רעסטאָראן. איהם האָט זיך זעהר געוואָלט עסען, אָבער די הארץ האָט איהם געציטערט צו עסען טרפה. ער האָט באשלאָסען צו בעטען א שטיקעל קעז. אמת, גוי'שע קעז טאָר מען אויך ניט, אבער דאָך איז עס ניט אזוי טריף. אבער ווי ער האָט נאָר א בים געטאָן די קעז, האָט גלייך אויסגעבראכען שטארקע ווינטען. דער געוויסען פון דעם איידען האָט איהם אָנגעהויבען שלאָגען, אפשר איז עס צוליעב איהם. באלד זיינען אויך געקומען שרעקליכע דונערען. דא איז דער איד אויפגעשפרונגען, האסטיג אויפגעמאכט די פענסטער און ארויסגעוואָרפען די קעז, אויסרופענדיג דערבי צאָרנדיג צום הימעל:

— סא ליארם ער האָט דאָס געמאכט צוליעב א שטיקעל קעז. נא דיר דאָס אָפּ, נא!

אויסלערנען דרך ארץ.

אַ איד א ישוב'ניק האָט געהאט א פּאָר קינדער און האָט זיי אוועקגעגעבען צו א רבי'ן אין שטאָט. ער האָט אויסגערעדט מיט'ן רבי'ן, ער זאל אכטונג געבען אויף די קינדער און דער עיקר, זיי אויסלערנען אביסעל דרך ארץ, זיי זאלען וויסען ווי צו רעדען צו א מענשען, און ניט זיין קיין פּארגרעבטע ישוב'ניקעם.

דער רבי האָט איהם צוגעזאָגט. אין א האלב יאהר ארום, איז דער ישוב'ניק געקומען אין שטאָט און געגאנגען זעהן די קינדער. דערנאָך איז דער ישוב'ניק געקומען צום רבי'ן און איהם אויסגערעדט:

— זאָגט אליין, רבי, איך האָב אייך געבעטען איהר זאָלט זיי אויסלערנען דרך ארץ, און אָט בין איך געקומען פון דער היים, און זיי האָבען מיך אפילו ניט געפרעגט, אויב די מאמע איז געזונד?

ענטפערט איהם דער רבי:

— האָט קיין צער ניט, איהר וועט קומען דעם אנדערען מאָל וועלען זיי שוין קענען דרך ארץ אויך.

דער איד איז אוועקגעפאָהרען און די קינדער האָבען וויטער געלערנט ביים מלמד. אין צוויי חדשים ארום איז דער ישוב'ניק נאָך אמאָל געקומען אין שטאָט, און איז געגאנגען זעהן די קינדער. ווי ער געהט אריין אין שטוב, ערשט די קינדער לויפען צו איהם צו און פרעגען:

— טאַטע, טאַטע, די מאמע איז נאָך געזונד?

———:———

דעם רב׳ס יושר.

אַ שוחט איז אמאָל דורכגעפאָהרען פרייטאג פּארנאכט פּארביי א קרעטשמע און האָט זיך דאָרט אָפּגעשטעלט נאָר אויף

א ווייל, עפעס צובייסען, און פאַהרען אהיים אויף שבת.

אז דער קרעטשמער האָט איהם אבער דערזעהן, האָט ער איהם ניט אָפּגעלאָזט. ער האָט איהם געבעטען, אַז ער מוז ביי איהם זיין שבת, ווייל ער האָט שבת א ברית, און איהם פעהלט פונקט איינער צו א מנין. דער שוחט האָט מסכים געווען. אז עס איז געקומען זונטאג פריה, דער שוחט נעמט זיך זעגענען מיט'ן קרעטשמער, ערשט דער קרעטשמער נעמט ארויס א פּאַפּיר און ווייזט איהם א חשבון אויף פופציג רובעל, וואָס ער האָט ביי איהם אָנגענומען איבער שבת און בעט פון איהם, ער זאָל איהם באצאָהלען. האָט דער שוחט אָנגעהויבען טענה'ן, סטייטש, ער האָט דאָך געוואָלט פאָהרען אהיים. דער ישוב'ניק האָט זיך דאָך קוים איינגעבעטען ביי איהם ער זאל בלייבען, אבער עס העלפט ניט, דער ישוב'ניק האלט זיך ביי דאָס זיניגע.

— איהר ווילט ניט געבען, — האָט דער ישוב'ניק געטענה'ט — קומט צום רב צו א דין־תורה.

דער ישוב'ניק האָט מסכים געווען. זיי זיינען אוועק צום רב, אַז דער רב האָט אויסגעהערט די טענות, זאָגט ער:

— איך וויים? פופציג איז צופיעל; גיט איהם א פינף־און־צוואנציגער.

דער שוחט איז געשטאַנען א צוטומעלטער פון רב'ס פסק, אָבער ער האָט שוין געוואָלט באצאָהלען, ערשט דער ישוב'ניק נעמט ארויס פון זיין קעשענע פינף און צוואנציג רובעל און דער־לאנגט עם דעם שוחט.

— איך דאנק אייך, — זאָגט דער ישוב'ניק — וואָס איהר זייט ביי מיר געווען שבת און נאט אייך דערפאר דאָס געלט. דאָס וואס איך האָב ביי אייך געבעטען געלט, ווייל איך האָב אייך געוואָלט ווייזען אונזער רב'ס יושר.

———:———

דער ישוב'ניק האָט אויך שכל.

א שטאָטישער האָט געהאלטען שבת אין דאָרף, האָט זיך איהם שבת ביטאָג פארוואָלט א גלעזעל ביער. פרעגט ער דעם ישוב'ניק, ביי וועמען ער איז איינגעשטאַנען, אויב מען קען קריגען א פלאש ביער. זאָגט דער ישוב'ניק, אז יע. דער ישוב'ניק האָט געהאט א היבשען בכור'ל, נעהמט ער און שיקט איהם, ער זאל ברענגען פון שענק א פלאש ביער. וועז דער אינגעל איז צוריקגעקומען מיט די ביער, האָט זיך דער גאסט פארוואונדערט און געפרעגט, ווי אלט איז דער אינגעל?

— זיעבעצהן יאהר — האָט דער ישוב'ניק געענטפערט.

— און ווי לאַזט איהר דאָס א זיעבצעהן־יאהריגען אינגעל, וואָס לעגט שוין תפלין, טראָגען אום שבת? — פרעגט דער אורח.

האָט דער ישוב'ניק מיט א פאראיבעל געענטפערט:

— איהר שטאָטישע מיינט, אז מיר ישוב'ניקעס האָבען שוין גאָר קיין שכל ניט! איך לאַז איהם אומיסנע ניט לעגען קיין תפלין, כדי ער זאָל קענען טראָגען אום שבת.

———:———

ווי ער בעצאָהלט איהם, אזוי דיענט ער איהם.

פרעגט דער רב אן אָרימען אידישען דאָרפס־העגדלער:

— וואָס איז דער מעהר מיט אייך, ר' קלמן, — איהר קומט גאָר קיינמאָל ניט אין שוהל אריין, איהר זייט דאָך עפעס א ירא־שמים? איהר גלויבט דאָך עפעס אין דיענען גאָט ברוך הוא?

— ווי ער באצאָהלט מיר, אזוי דיען איך איהם. — ענטפערט דער איד.

———:———

ט.

שדכנים

o———o

איין אייניציגער חסרון.

א שדכן איז געקומען רעדען א יונגענמאן א שדוך מיט זייגע א באקאנטע בתולה, א פארזעהענויש.

— וואָס מאכט איהר זיך נאָריש — זאָגט דער חתן — ווי קען עס אייך גאָר אויפאלען אז איך וועל נעהמען אזא פאר־זעהענויש. זי איז דאָך גאר א בלינדע?

— דאָס איז דוקא מעלה — זאָגט דער שדכן — זי וועט ניט קענען זעהן, ווי דו טוסט דאָרט אָפּ אמאָל...

— זי איז דאָך אבער א שטומע!...

— דאָס איז דאָך אודאי א מעלה ביי א ווייב: דו וועסט מיט איהר אָפּלעבען הונדערט און צוואנציג יאהר און פון איהר מויל קיין קללה ניט הערען.

— זי איז דאָך אבער א לאָמע!

— איז דאָך ווידער גוט, זי וועט דיר ניט קענען נאָכלויפען וואו דו געהסט ערגעץ.

— אָבער מיין גאָט, — וועלט שוין דער חתן אין כעם — זי איז דאָך א הארבאטע.

— אי ביזטו א חכם! — זאָגט דער שדכן — וואָס א שטיי־גער האָסטו געוואָלט, אז די כלה זאל שוין גאָר קיין חסרון ניט האָבען?

———:———

ער האָט אַ העלפער.

צו א באקאנטען רב איז געקומען א שדכן רעדען א שדוך זיין זוהן. דער רב האָט פון דעם פארגעלעגטען שדוך גאָר ניט געוואָלט הערען, אבער דער שדכן, וועלכער איז געווען זעהר געניט אין זיין פאַך, האָט דעם רב ניט אָפּגעלאָזען. ער איז געשטאַנען איבער'ן רב און איהם כסדר אויסגערעכענט איין מעלה נאָך דער אנדערער, וואס דער שדוך פארמאָגט. דער רב האָט ניט געקענט פּטור ווערען פון שדכן, נעמט ער און שרייט אוים:

— איך טו א נדר, אז איך וועל דעם שדוך ניט טאָן.

— גאָט צו דאנקען, — האָט דער שדכן אויסגערופען — יעצט איז שוין דער שדוך ביי מיר אין האנט. פריהער איידער דער רב האָט געטאָן דעם נדר, האָט ער געקענט זיך מישב זיין צו דער שדוך איז גלייך צו ניט, אָבער איצט האָב איך שוין א גרויסען העלפער, דעם יצר הרע, אז דער רב זאל ברעכען זיין נדר, און ער וועט שוין פאר מיר דאָס אויספיהרען, דער שדוך זאָל ווערען.

———:———

ווען מען דארף מגזם זיין!

איינער אן אלטער שדכן האָט געהאט א תלמיד א יונגען שדכן. ער פלעגט איהם מיטנעהמען אוואו ער פלעגט געהן און איהם געלערנט, וואס א שדכן דארף קענען.

— די הויפט זאך איז, — האָט דער שדכן איהם געלערנט — מוזטו קענען מגזם זיין, אין א שדוך רעדען איז דער עיקר די גוזמא. איך וועל דיך מיטנעהמען און וואס איך וועל זאָגען, זאָלסטו גלייך מגזם זיין. דער יונגער שדכן האָט געזאָגט, אז ער פארשטעהט עס. איינמאָל האָט דער אלטער שדכן געהרעדט

א שדוך א רייכען בעל־הבית אַ זוהן און האָט מיטגענומען דעם יונגען שדכן מיט זיך.

— איהר זאָלט וויסען — האָט דער אלטער שדכן געזעדט צום בעל־הבית — אז די מיידעל איז פון א גאנץ שעהנער הויז.

— וואָס הייסט א שעהנע הויז? — כאפט זיך אַן דער יונגער שדכן — מיוחסים!

— און דאס זיינען רייכע מענשען! — רעדט וויטער דער אלטער שדכן.

— וואָס הייסט רייכע? — מיליאָנערען! — העלפט דער יונגער שדכן.

— און די מיידעל איז נישקשה?

— וואָס הייסט נישקשה? — א „קראסאוויצע"!

— מעהר ניט, — מאכט דער אלטער — זי האָט א קליינעם חסרון: זי האָט א קלייניטשקען הערבעלע.

— וואָס הייסט א הערבעלע? — מאכט דער יונגער — א האָרב, ווי א בארג!

———:———

ער דערמאנט זיך.

א שדכן איז געקומען צו א יונגעמאן און זאָגט:

— יונגערמאן, איך האָב פאר אייך א מיידעל, א גאָלד.

— איך דאנק אייך זעהר — ענטפערט דער יונגערמאן — אָבער איך דארף קיין מיידעל ניט; איך וויל ניט חתונה האָבען.

— וואָס הייסט? איהר ווילט ניט חתונה האָבען? ווי לעבט מען דאָס אָהן א ווייב?

— צו וואס דארף איך א ווייב?

— אי, איהר זייט דאָך גאר א קינד! — צורעדט זיך דער שדכן — איהר וויסט גאר ניט ווי גוט עס איז, אז מען האָט א ווייב. אָט וועל איך אייך זאָגען, אָהן א ווייב אי׳ אומעטיג,

מען איז עלענד ווי א שטיין. אָבער אז מען האָט א ווייב, ווי ביי מיר אין שטוב, למשל, איז גאָר אן אנדער לעבען. אָט שטעהט איהר אויף אין דער פריה, גיט אייך די ווייב א גלאָז ווארימע טיי, אַדער קאווע; ווילט איהר געהן אין שטאָט אריין, מאכט זי אייך א גוטען אָנבייסען, ווי ביי מיר אין שטוב (זאָל זי געזונד און שטארק זיין), דערנאָך עסט איהר מיט איהר צוזאמען. אָזוי איז א גאנצע וואָך, קומט פרייטאג צו נאכט מאכט זי די שטוב ליכטיג און ריין, שטעלט אוועק אויפ'ן טיש די גרויסע זילבערנע לייכטער, און איהר מאכט „קידוש", און זי זיצט און קוקט אייך אָן מיט איהרע כשר'ע אייגעלאך און שמייכעלט צו אייך, ווי ביי מיר אין שטוב, דערנאָך זיצט מען צוזאמען און מען שמועסט, און אייער ווייבעל דערצעהלט אייך אין מעשה'לע, און נאָך איינע, און איהר הערט זיך צו, און זי רעדט, אזוי זים, אזוי חנ'עוודיג... ווי ביי מיר אין שטוב, און זי רעדט זיך, און איהר הערט צו, און זי רעדט... רעדט און רעדט, רעדט און רעדט, רעדט און רעדט, א פייער זאָל זי טרעפען, ווי זי רעדט...

———:———

א שדוך פון ליעבע.

א שדכן איז אמאָל געקומען צו א יונגענמאן רעדען א שדוך.

— הערט זיך אין — זאָגט דער שדכן — איך האָב פאר אייך א מיידעל אן אויסנאם, טאקע א שעהנע מיידעל.

— וואָס רעדט איהר עפעס? — ענטפערט דער יונגער־מאן — זעהט, לאָזט מיך צורוה.

זאָגט דער שדכן:

— נו, אויב איהר קוקט ניט אויף שעהנקייט, האָב איך פאר אייך אן אנדער מיידעל, ניט אזא שעהנע, אבער אויך ניט קיין מַיאוס'ע, און זי האָט פינף טויזענט קערבלאך.

זאָגט דער יונגערמאן ווייטער:
— לאָזט מיך צורוה.
זאָגט דער שדכן:
— אי, האָט איהר דאָך גאָר גרויסע פרעטענזיעס! איז גוט, האָב איך פאר אייך א מיידעל מיט צוואנציג טויזענט רובל.
— לאָזט מיך צורוה, — רעדט דער יונגערמאן — געלט איז ביי מיר ניט דער עיקר.
— אזוי? — לאָזט ניט אַפּ דער שדכן — איהר קוקט אויף יחוס? האָב איך א מיידעל פון גרעסטען יחוס, שוין צוואנציג דורות...
— איהר זאָלט וויסען, ר' איד — שלאָגט איהם איבער דער יונגערמאן — איך וויל קיין זאך ניט הערען, איך וועל טאָן א שדוך נאָר פון ליעבע.
— שאדט! בייזערט זיך ניט — מאכט דער שדכן — איך האָב פאר אייך אזעלכע אויך.

———:———

פאַרוואָס ער רעדט דעם שדוך.

זאָגט רבי צדוק:
— גוט מאָרגען, רבי אברהם.
ענטפערט רבי אברהם:
— א גוט יאהר, זיצט. וואָס וועט איהר זאָגען גוטס?
— איך האָב פאר אייער טאָכטער גאָר א גוטען שדוך.
— פאר מיין טאָכטער? וואָס זייט איהר משוגע? מיין טאָכטער געהט דאָך ערשט דער זעכצעהנטער יאהר?
— אָבער מיין טאָכטער שיינדלען געהט שוין דער דריי-סיגסטער. — ענטפערט רבי צדוק.

———:———

זי מאַכט אומזיסטע הוצאות.

מען האָט דער כלה אפילו אָנגערעדט, אז דער חתן, וואס דער שדכן רעדט איהר, איז אביסעל נאריש, דאָך האָט זי זיך געלאָזען אנריידען און איינגעשטימט מיט איהם זיך צו „זעהן", מען האָט אָפגערעדט אז חתן־כלה זאָלען זיך אויפפאָהרען אויף א באהן־סטאַנציע און דאָרט פארבריינגען עטליכע שטונדען צוזאמען. דער חתן איז געקומען פריהער און אָפגעווארט דער כלה ביים באהן. וועז דער באהן איז געקומען, איז דער שדכן צוגעלאָפען און פארגעשטעלט דעם חתן די כלה.

— וואָס מאכט איהר? — איז געווען דעם חתנ׳ס ערשטע שאלה.

— אומזיסטע הוצאות. — האָט די כלה גלייך געענטפערט.

———:———

ווער וועט עס זיי געטרויען.

א שדכן איז ארוים מיט׳ן חתן נאָכ׳ן „אָנקוקען" דער כלה, זאָגט דער שדכן:

— איהר זעהט? איך האָב אייך געזאָגט, אז זיי זיינען רייך. האָט איהר געזעהן, וואס פאר א זילבער־געשיר עס האָט געשיינט אויפ׳ן טיש?

— איך האָב אָבער מורא — זאָגט דער חתן — טאָמער איז דאָס אמאָל געליהענע ביי א פרייַנד, א שכן?

— וואָס רעדט איהר? — כאפט זיך דער שדכן מיט חיץ — אזוינע זילבער, ווער וועט עס אזוינע לייט געטרויען?

———:———

י.

בעלי־עגלות

די תורה איז אַ זומערדיגע.

אַ סוחר האָט געדונגען ווינטער־צייט א בעל־עגלה איבער־צופיהרען גלאָזווארג. אויפ'ן וועג איז א טייל דערפון צובראָכען געוואָרען. רופט דער סוחר דעם בעל־עגלה צום רב און דער רב פסק'עט, אז על־פי־דין־תורה איז מחויב דער בעל־עגלה באצאָהלען פאר דעם שאדען.

— רבי, — רופט זיך אָפּ דער בעל־עגלה צום רב — זאָגט מיר איך בעט אייך, ווען איז געגעבען געוואָרען די תורה.

— דעמאָלט ווען די אידען זיינען ארויס פון מצרים. — ענט־פערט דער רב.

— ניין, איך מיין, אין וואָס פאר א צייט אין יאהר.

— ווער ווייס ניט, אז מתן־תורה איז געווען אום שבועות.

— הא, — מאכט דער בעל־עגלה — זומער לעב הייסט עס, ווען דער וועג איז טרוקען און גלאט. אויב אזוי, רבי, פארשטעה איך איצט פאר וואס די תורה הייסט מיר באצאָהלען, וואָלט אָבער די תורה געשריבען געוואָרען ווינטער־צייט, ווען עס רע־גענט און שנעעט און דער וועג איז גליטשיג, וואָלט זי דאמאָלט גערעדט אנדערע ווערטער.

———:———

רבינו תם וועט אַזוי גיך ניט קומען.

אַ פערד־הענדלער איז אמאָל פאָהרענדיג צו א יאריד פאר־פאָהרען אין אן אכסניה. דערזעהענדיג אויפ'ן טיש א פאָר תפלין, האָט ער זיי אָנגעטאָן און זיך געשטעלט דאוונען. קומט אריין דער בעל־הבית און זעהט דעם פערד־הענדלער דאוונענ־דיג אין די תפלין, זאָגט ער צו איהם:

— ר' איד, עס איז דאָך רבינו תם'ס תפלין?

— נישקשה, — זאָגט דער פערד־הענדלער — איך וועל נאָך באווייזען אפדאוונען איידער ער וועט קומען. ביי מיר נעמט עס ניט לאנג.

———:———

וואָס נפטר — אבי געזונט.

צוויי ברידער בעלי־עגלות זיינען געווען אין אמעריקא. דערצעהלט איינער, אז עס איז אָנגעקומען א בריף פון דער היים, אז דער טאַטע איז נפטר געוואָרען.

— וואָס געהט עס מיך אָן — זאָגט דער אנדערער ברודער— נפטר... מפטיר, פיפטר, — אבי ער איז געזונט.

———:———

מען דארף צושיטען אביסעל האָבער.

אין קאוולע איז געווען א „פאדריאטשיק" וואָס פלעגט צו־שטעלען צו די פאָלקען היי און האָבער. יום כפור צו מנחה רופט מען אויף דעם „פאדריאטשיק" צו דער תורה, דער חזן מאַכט איהם „מי שברך" און שטעלט זיך אָפ ביים „בעבור שנדר".

— א קערץ האָבער! — זאָגט אונטער דער פאדריאטשיק.

— האָבער? — קען דער חזן ניט פארשטעהן, — וואָס דארף מען אויפ'ן שוהל האָבער?

— איך זעה, נעבאך, — זאָגט דער פאדריאטשיק — ווי דער עולם שטעהט א גאנצען טאָג נאָר אויף אביסעל היי, דארף מען זיי צושיטען אביסעל האָבער אויך.

———:———

וועמען זאָל מען גלויבען בעסער?

א יונגער בעל־עגלה איז געקומען צו אן עלטערען בעל־עגלה ער זאל איהם טאָן א טובה און באָרגען זיין פערד.

דער עלטערער בעל־עגלה האָט אבער ניט געוואָלט געבען, האָט ער געזאָגט א תירוץ, דער פערד איז איצט אויף פּאַשע. גראד האָט זיך דערהערט פון שטאָל ווי א פערד האָרזשעט. זאָגט דער יונגער בעל־עגלה:

— סטייטש, אָט הער איך דאָך דיין פערד אין שטאל?

— נו, פרעג איך דיך — רעדט צוריק דער אלטער בעל־עגלה, — וועמען גלויבסט דו בעסער, דעם נארישען פערד, צו אן אלטען גוטען פרייגד?

———:———

וועו די בעלי־עגלות נאָרען זיך אָפּ.

א בעל־עגלה האָט אמאָל געזוכט אי ערויסהעלפער, האָבען זיך געמעלדעט עטליכע יונגען מיט אמאָל און דער בעל־עגלה האָט ניט געוואוסט, וועלכען צו נעהמען. זאָגט דער בעל־עגלה:

— איך וויים ניט וועמען פון אייך צו נעהמען. איך וועל אייך אָבער עפּעס פרעגען און וועט עס וועט מיר געבען דעם בעסטען ענטפער, דעם וועל איך נעהמען.

די יונגען האָבען אָנגעשטעלט די קעפּ און דער בעל־עגלה האָט אָנגעהויבען:

— אז אין שטאָט איז טרוקען און מען פאָהרט ארוים מיט פּארשוינען און אויפ'ן וועג איז א בלאָטע, דארף מען בעטען

א הוספה, ווייל דאס הייסט דאָך דער בעל־עגלה האָט א טעות געהאט: ער האָט געמאכט דעם חשבון אויף א טרוקענע וועג, און עס איז גאָר א בלאָטע. ווי איז אָבער, אז אין שטאָט איז א בלאָטע און אויפ'ן וועג איז טרוקען, קען דער בעל־עגלה נאָכ־דעם בעטען א הוספה אָדער נישט?

אלע יונגען, חוץ איינעם, האָבען געענטפערט, אז ניט.

— נו, און וואס זאָגסטו? — האָט דער בעל־עגלה געפרעגט דעם איינעם, וואָס האָט ניט מסכים געווען מיט אלעמען.

— איך רעכען אז יע, — האָט יענער געענטפערט — ווארים אז אין שטאָט איז בלאָטע און דער וועג איז טרוקען, האָט זיך דאָך דער בעל־עגלה געגארט אין חשבון: ווייל ער האָט דאָך געקענט אויפנעהמען מעהר פארשוינען.

———:———

ווי מען שרעקט אָן א פערד.

א בעל־עגלה איז געפאָהרען ביינאכט אין וועג, און האָט געפיהרט א פאסאזשיר א „ישיבה־בחור". אין מיטען וועג האָט דעם בעל־עגלה געזומען שלעפערען, האָט ער געבעטען דעם ישיבה בחור האלטען די לייצעס, און האָט איהם אָנגעזאָגט, אז טאָמער וועט זיך דער פערד צושטעלען, זאל ער איהם אָביסעל אָנשרעקען.

דער בעל־עגלה האָט גלייך געזומען כראָפען, און דער ישיבה בחור האלט די לייצעס. דער פערד, דערפיהלענדיג, משמעות, וואס פאר אן אָנטרייבער עס האלט די לייצעס, איז באלד געבליבען שטעהן. האָט זיך דער ישיבה בחור דערמאנט דעם בעל־עגלה'ס פארזאָג, אז מען דארף דעם פערד אָנשרעקען, איז ער אַראָפגעקראָכען פון וואָגען און אריינגעשושקעט דעם פערד אין אויער:

— א וואָלף געהט!

דער לשון פון די בעלי־עגלות.

א רב איז געפאָהרען אַרום חנוכה צווישען די ישוב׳ניקעם אויפקלייבען חנוכה־געלט. אויפ׳ן וועג האָט זיך אָנגעטראָפען דעם רב׳ס בעל־עגלה מיט נאָך א בעל־עגלה, וואס איז איהם געפאָהרען אנטקעגען. ביידע בעלי־עגלות זיינען מיט אמאָל אראָפגעשפרונגען פון די וועגען מיט די בייטשען אין די הענט.

— דאָס ביזטו, חיים? א רוח דיר אין טאָטען אריין.

— שמואל׳קע ממזר! — שרייט דער אנדערער — איך לאָז דיר באלד די קישקעס ארויס.

דער רב האָט זיך דערשראָקען און אָנגעהויבען צו בעטען:

— אידען! וואס האָט איהר אויינער צום אנדערען? פאר־וואָס קריגט איהר זיך? אַט בין איך דאָך א רב, וועל איך אייך אויסלאדען.

— האָט קיין מורא ניט, רבי, — זאָגט איהם זיין בעל־עגלה — מיר קריגען זיך ניט. דאָס איז ביי אונז בעלי־עגלות אזא לשון.

———:———

סוויפט און זיין דיענער.

דער באריהמטער ענגלישער וויצלינג סוויפט האָט אמאָל געדארפט אויספאָהרען רייטענדיג און האָט געהייסען זיין דיענער איהם ברייננען זיינע שטיוועל. ער האָט זיי געבראכט, אָבער ניט אָפּגעפוצט.

— וואָרום האָסטו זיי ניט אָפּגעפוצט? — פרעגט סוויפט.

— עס איז ניט כדאי די טרחה זיי אָפּפוצען, ווייל אין וועג וועט איהר זיי געווים מוזען צוריק איינשמוצען. — האָט גע־ענטפערט דער דיענער.

אַ קליינע ווייַלע שפּעטער האָט דער דיענער ביי סוויפּט׳ן געבעטן דעם שליסעל פון בופעט.

— וואָס דאַרפסטו דעם שליסעל? — האָט סוויפּט געפרעגט.

— ארויסנעהמען עפּעס עסנס. — ענטפערט דער דיענער.

— אָ! — האָט סוויפּט אויסגערופן — עס איז ניט כדאי די טרחה איצט צו עסנס; אין א פּאָר שעה ארום וועסטו ווידער זיין הונגעריג.

———:———

ניטאָ קיין נייעס.

א משרת איז געפּאָהרען צום וואקזאל אָפּווארטען דעם בעל־הבית, וועלכער איז שוין א לענגערע צייט ניט געווען אין דער־היים. אזוי ווי דער בעל־הבית זעצט זיך אויפ׳ן פּוהר, פרעגט ער דעם משרת:

— וואָס הערט זיך עפּעס נייעס אין דער היים?

— גאָרניט... דער מילכיגער מעסער איז טריף געוואָרען. — ענטפערט דער משרת.

— ווי אזוי איז דאָס טריף געוואָרען? — איז דער בעל־הבית געוואָרען נייגעריג.

— איך האָב אָפּגעשונדען די שקאפע די פּעל.

— איז מיין שקאפע טויט? — וואונדערט זיך דער בעל־הבית.

— יע, זי איז גע׳פּגר׳ט. — שטימט איין דער משרת.

— ווי אזוי? פון וואָס?

— איך האָב זיך געאיילט נאָך א דאָקטאר, האָב איך איהר פּארשמיסען.

— נאָך א דאָקטאר? פּאר וועמען? זאָג גיכער, וואס האָט פּאָסירט?

— די בעל־הבית'טע האָט זיך פארברענט און איז געשטאָרבען.

— מיין ווייב איז געשטארבען? זאָג, גולם, ווי אזוי? — שרייט דער בעל־הבית.

— די הויז האָט אָפגעברענט. — ענטפערט דער משרת.

———:———

אַוואָ די היהנער זיינען.

א וואלד־סוחר איז פארפאָהרען אין א קרעטשמע. ער זעצט זיך עסען, האָט ער זיך באשטעלט א פּראָסטען מיטאָג: א שטיקעל הערינג, באָרטשט און א שטיקעל פלייש. וואונדערט זיך די קרעטשמערקע:

— איהר ווילט גאָר ניט קיין הוהן? איך וויים, אייער „שמייסער"*) קומט באשטעלט ער זיך אלע מאָל א הוהן.

דאָס איז דעם וואלד־סוחר אריין אין נאָז. וועז עס איז גע קומען צום ענדע וואָך, ביים איבערקוקען די הוצאות פון „שמייסער", גיט דער בעל־הבית א פרעג:

— איך זעה ניט קיין היהנער? וואו זיינען אהינגעקומען די היהנער?

— די היהנער זיינען אריין אין די האָבער. — האָט דער „שמייסער" קאלט געענטפערט.

———:———

*) „שמייסער" פלעגען זיך רופען די געדונגענע יונגען צו טרייבען די פערד און אכטונג צו געבען אויף זיי.

יא.

גבירים און אָרימעליט

o———o

שפּארען, בעסער ווי פּארדינען.

דער אידישער דין איז, אז א צעהנטעל דאַרף מען געבען מעשר פּאר אָרימעלייט.

— הער מיין זוהן, — האָט א איד געלערנט זיין קינד — מעהר ווי אויף פּארדינסט, זאָלסטו זעהן זיך איינגעוואוינען אין „שפּארזאמקייט"; פון פּארדינטע הונדערט רובל, דאַרפסטו צעהן אָפּגעבען אָרימעלייט; פון אָנגעשפּאָרטע הונדערט רובל, אָבער, — גאָר ניט.

———:———

איהם איינע אבי יענעם צוויי.

אין וועג זיינען געגאנגען צוויי מענשען: א קמצן און א ניט־פּארגינער. האָט זיי באגעגענט אליהו הנביא און האָט צו זיי געזאָגט:

— יעצט קענט איהר זיך אויסבעטען וואס איהר ווילט אליין, אָבער געדיינקט, אז דער וואס וועט בעטען די זעלבע זאַך דער לעצטער, קריגט דאָפּעלט.

האָבען זיך די צוויי געמומען אמפּערען צווישען זיך „זאָג דו אפּריהער". „ניין, דו אפּריהער."

— גוט, — רופט זיך אָן דער ניט־פּארגינער, — איך וועל זאָגען דער ערשטער — איך וויל זיין בלינד אויף אין אויג.

ער וועט איהם שיקען ארבע...

אַ איד א מטופל מיט אכט טעכטער און א גרויסער אָרימאן, האָט זיך קיין עצה ניט געקענט געבען ווי דורכצולעבען זיך, און האָט זיך געוועגדט צו זייגעם א רייכען אָנקעל אין א גרויסע שטאָט ער זאָל איהם אונטערשטיצען. דער רייכער אָנקעל האָט אָבער אויף די בריף ניט געענטפערט. דאן האָט איהם דער איד געשריבען נאָך א בריף בזה הלשון:

„קצתי בחיי מפני בנות חית; ואם כֵּאן אתה לשלח — הנני שולח מחר ארבע בגבולך".

דער אָנקעל האָט זיך דערשראָקען און ארויסגעשיקט שטיצע.

———:———

ער איז אַ צופרידענער.

אַ מאן, וואָס האָט פארמאָגט... זיעבען טעכטער, האָט אמאָל געזאָגט, אז ער איז צופרידענער פון דעם רייכסטען מענשען, וואָס פארמאָגט אפילו הונדערט טויזענט דאָלער.

— ווי אזוי? — האָט מען איהם געפרעגט.

— גאנץ פשוט, — האָט ער געענטפערט — א מענש מיט הונדערט טויזענט דאָלער וויל האָבען מעהר; איך, אָבער, וויל שוין מעהר ניט האָבען.

———:———

מען קען איהם ניט משפט׳ן.

אין א שטאָט איז געווען א נגיד, וועלכער איז אויך געווען אַ גרויסער למדן. ער האָט אָבער געהאט איין חסרון, ער האָט ליעב געהאט א „כום" און איז שטענדיג געווען שכור. איינמאָל אום ראש־השנה, האָט זיך דער נגיד אזוי אָנגע׳שכור׳ט, אז ער

איז ארויס אין גאס, געבראָכען שויבען, און אָנגעטאָן א סך שאָדען. האָט מען איהם גענומען און אוועקגעשלעפּט צום רב. האָט איהם דער רב אָנגעהויבען מוסר'ן: ראש-השנה, ביים יום-הדין, ווען עס ציטערט א פיש אין וואסער, זאל א איד אזוינס טאָן, שכור'ן.

— רבי, — האָט דער נגיד געענטפערט דעם רב — איך שכור מיט א כונה, גאָט זאל מיך ניט קענען משפּט'ן. די גמרא זאָגט: „שלשה ספרים נפתחים בראש-השנה. אחד של צדיקים גמורים, אחד של רשעים, ואחד של בינונים", טאָ ווי אזוי וועט מיך גאָט משפּט'ן? אויב ווי א צדיק גמור, וואס איז „נכתב ונחתם לאלתר לחיים", זעהט איהר דאָך אליין, אז איך בין טויט שכור; אויב ווי א רשע, וואָס איז „נכתב ונחתם לאלתר למיתה", מאך איך דאָך אלע ווייל א „לחיים"... און אויב ווי א בינוני, וואָס איז „תלוי ועומד", זעהן דאָך אלע, אז איך קען אויף די פיס ניט שטעהן, וועט מיך גאָט גאָר ניט משפּט'ן, און איבער-לאָזען ווי פאר א יאהרען.

———:———

אויף וואָס איינער קלאָגט.

אין א שטעטעל איז געשטארבען א גרויסער גביר. צו דער לויה זיינען נאָכגעגאנגען די קרובים און ביטער געוויינט. ערשט צווישען זיי זעהט מען געהט אן אָפּגעריסענער אָרימאן, א דורכ-פאָהרער, וועלכער וויינט צוזאמען מיט די קרובים.

— ר' איד, — האָט מען איהם א פרעג געגעבען — וואָס וויינט איהר? דער פארשטארבענער איז דאָך ניט געווען איי-ערער א קרוב?

— הערט איהר, — ענטפערט דער אָרימאן — אָט דאס וויין איך דאָך טאקע, ווען ער וואָלט געווען מיינער א קרוב, וואָלט ער דאָך מיר עפּעס איבערגעלאָזט.

וועו ער וואָלט זיך ריכטען.

צו א קארגען גביר זיינען געקומען צופֿאַהרען עטליכע אורחים, וואָס ער האָט זיך אויף זיי ניט געריכט. מילא, אז זיי זיינען געקומען איז פֿארפֿאלען!

דער גביר האָט געהייסען מאכען עפּעס צום עסען און געבען די אורחים. די ווייב, וועלכע איז גראדע שוין ניט געווען קיין קארגע, האָט פֿאר די אורחים געגרייט א טיש פון כל טוב. די אורחים האָבען אלעס געשמאק געגעסען און האָבען זיך גע־קלערט, מסתמא איז דער גביר געוואָרען אוים קארגער, ער פֿלעגט דאָך קיינעם אויף זיין שוועל ניט ארויפלאָזען און דאָ האָט ער זיי אזוי ברייט אויפגענומען. האָבען זיי געוואָלט איהם אָפּדאנקען און איהם געזאָגט:

— איהר האָט זיך אויף אונז ניט געריכט, פונדעסטוועגען האָט איהר פֿאר אונז געגרייט אזא שעהנעם טיש; היינט ווי וואָלט שוין געווען וועו איהר ריכט זיך אויף אונז?

— וועו איך ריכט זיך אויף אייך — האָט דער גביר קאלט געזאָגט — וואָלט איך פֿארשפֿארט די טהיר.

———:———

ער מיינט אנדערש.

אז מען איז געקומען פֿאר פּסח צום גביר בעטען אויף מעות חטים, האָט ער העפֿליך אָפּגעזאָגט, ער קען ניט געבען, ער האָט אן אָרימען ברודער.

האָבען אלע מסכים געווען, אז דער גביר איז אפֿשר ניט אומגערעכט, א ברודער איז געווים בילכער, אבער וועו די אָרי־מעלייט זיינען געקומען ערב פּסח נאָך די „מעות חטים" געלט, ערשט דעם גביר'ס ברודער איז אויך דאָ צווישען זיי.

— פֿאר אייך — האָט איהם דער פֿרעם קאלט געזאָגט —

האָב איך ניט קיין מעות חטים, אייך באזארגט שוין אייער ברודער.

— מיין ברודער? — האָט דער אָרימאן אָנגעהויבען צו קלאָגען — ער גיט מיר קיין גראָשען ניט. וועט האָט עס אָפּגע־קלערט, אז ער באזאָרגט מיך?

— אייער ברודער אליין האָט עס געזאָגט — ענטפערט דער פּרנס.

איז מען אוועק צום גביר, און איהם געזאָגט, אז זיין ברודער דער אָרימאן זאָגט, אז ער גיט איהם גאָר ניט.

— געווים גיב איך איהם גאָר ניט. — ענטפערט דער גביר.

— טאָ וואָס האָט איהר געזאָגט, אז איהר האָט אן אָרימען ברודער?

— דאָס מיין איך דאָך טאקע, אז איך האָב אן אָרימען ברו־דער און גיב איהם גאָרניט, וועל איך דאָך אנדערע אודאי ניט געבען.

———:———

ער איז דאָך איהר יורש.

אן אָרימאן איז געקומען צום גביר פון שטאָט נאָך א נדבה אויף חתונה צו מאכען זיין טאָכטער, וואס איז שוין עטליכע יאהר א כלה. דער גביר האָט דעם אָרימאן געגעבען א שענע נדבה. אין א פּאָר טעג ארום דערוויסט זיך דער גביר, אז דעם אָרימאנ׳ס טאָכטער איז שוין זייט א פּאָר יאָהר טויט. פּאַרדריסט איהם די מעשה און ער שיקט רופען דעם אָרימאן.

— זאָג נאָר, שענער מענש — פרעגט איהם דער גביר מיט כעס — וואָס ביזטו געקומען צו מיר נאָך א נדבה פּאר דיין טאָכטערס חתונה, וועו זי ליגט שוין לאנג אין דר׳ערד?

— איך פּארשטעה אייך נישט, זאָלט איהר מיר געזונד זיין — האָט זיך דער אַרימאן געוואונדערט — מילא, אז זי איז געשטאַרבען בין איך דאָך איהר יורש, טאָ וואס זשע זייט איהר אזוי אין כעס?

———:———

זיי האָבען עס ניט געהאט.

א קארגער האָט אמאָל געזומען אן אורח אויף א מיטאָג. ביים טיש האָט מען געשטעלט בראנפען, האָט דער בעל־הבית געראטען דעם אורח, אז ער זאל די בראנפען ניט טרינקען, ווייל זיי זיינען שטארק, נאָר ער זאל בעסער איינטונקען די ברויט אין דעם. דער אורח האָט פּארשטאָנען דעם קארגען׳ס כונה, האָט ער גענומען א שטיק ווייכע ברויט און איינגעטונקען אין גלעזעל בראָנפען. די ברויט האָט איינגעזויגען די גאנצע בראנפען, אז אין פלעשעל איז גאָר ניט געבליבען. אז דער בעל־הבית האָט עס געזעהן, זאָגט ער:

— רבי אורח, וועז די יוצאי מצרים וואָלטען געווען ווי איהר, וואָלט מען גאָר ניט געדארפט שפּאלטען דעם ים, זיי וואָלטען איהם אויסגעטריקענט נאָר מיט׳ן איינטונקען זיך אליין!

— יע, — האָט איהם דער אורח געענטפערט — עס איז אָבער געווען פּסח, האָבען זיי ניט געהאט קיין ווייכע ברויט, נאָר הארטע מצה.

———:———

זאָל ער געבען די ערשטע עצה.

צו א גביר, וואס האָט געהאט א סך גרויסע געשעפטען, איז געקומען אן אַרימער קרוב בעטען א שטעלע.

— וואָס פאר א שטעלע קענט איהר פארנעהמען? — פרעגט איהם דער גביר — קענט איהר פיהרען א בוך?

—ניין, דאָס קען איך נישט. — ענטפערט דער קרוב.
— אפשר קענט איהר בריעף שרייבען?
— ניין, דאָס אויך נישט.
— וואָס־זשע פאָרט קענט איהר יאָ?
— צו אזעלכע עסקים ווי אייערע, קיין עין־הרע, — ענט־פערט דער אָרימער קרוב מיט א זיס שמייכעלע — איז נויטיג פאר אייך ווי דאס לעבען צו האָבען א שטענדיגען בעל יועץ; און איך מעג זיך אליין לויבען, אז דאס קען איך, ברוך השם, אויס־געצייכענט, איך בין דער בעסטער בעל־יועץ.
— אויב אזוי, — מאכט דער גביר — גיט־זשע מיר טאקע, זייט מוחל, אַז טאקע תיכף ומיד די ערשטע עצה, ווי אזוי וועלט מען פון אייך פטור?

———:———

ער וועט פארדיענען מעהר.

אן אָרימאן איז געקומען צו זיינעם א רייכען קרוב און ביי איהם געבעטען לייהען הונדערט רובעל.
— עס שטעהט מיר פאָר א טייערער געשעפט — האָט דער אָרימער קרוב דערצעהלט — מען קען דערבי פארדינען א סך געלט. לייהט מיר הונדערט רובעל און וועלט א שותף צום פאר־דינסט.
— וויפיעל קען איך פארדינען אויף מיין חלק? — האָט דער גביר געפרעגט.
— גאנצע פופציג רובעל. — האָט דער אָרימער געענטפערט.
— אויב אזוי, — האָט דער גביר געזאָגט — וועל איך דיר לייהען פינף און צוואנציג און איך וועל פארדינען גאנצע פינף און זיבעציג.

———:———

אַ פּרוטה צו א פּרוטה ווערט אַ סך.

אין לעמבערג האָט אמאָל געלעבט אן איד אן עושר, ר׳ אהרן פּיליפּ איז געווען זיין נאָמען, אז מען האָט איהם איינמאָל געפּרעגט פּון וואס איז ער אזוי רייך געוואָרען, האָט ער געענטפּערט:

— איך בין רייך געוואָרען פּון די קללות וואָס מען שילט מיך. יעדער אַרימאן וואָס קומט אהיים און די ווייב פרעגט איהם, וואס האָט ער דעם טאָג פּארדינט, ענטפערט ער: א האַלבען רייניש, א רייניש. און לעגט דערביי צו „אהרן פּיליפּ זאָל עס פּארדינען". נו, א האלבער רייניש, א רייניש צוגעווינשט פּון איין אַרימאן, נאָך א רייניש אַדער א האלבען צוגעווינשט פּון נאָך אן אַרימאן, און אזוי נאָך און נאָך, האָב איך טאקע געמאכט א פּארמעגען.

———:———

זאָל געהן צו אייך דער וואָס האָט מיך געשיקט.

דער אַרימאן איז געקומען צום גביר און געבעטען א נדבה, איז דער גביר אָנגעפאלען אויף איהם מיט קולות און זלזולים און איהם געווייזען די טהיר.

— איך האָב עס כשר פּארדינט, — זאָגט דער אַרימאן בייס אַוועקגעהן — וואָס האָב איך געדארפט געהן צו אייך, זאָל ער בעסער אליין קומען צו אייך, דער וואס האָט מיך געשיקט.

דער גביר איז נאָך געוואָרען מעהר אָנגעצונדען און געשריען:

— איך וויל דאָס טאקע ווייסען, ווער האָט עס געהאט די העזה צו שיקען אייך צו מיר.

— דער דלות. — ענטפערט קורץ דער אַרימאן.

———:———

ער איז א כהן, טאָר ער ניט.

אַן אַרימאן איז איינמאָל אריינגעקומען צו א קאַרגען גביר נאָך א נדבה. ווי דער גביר האָט דערזעהן דעם אַרימאן, נעמט ער און געהט אוועק פון הויז. אז דער אַרימאן האָט געזעהן, אז דער בעל־הבית איז אוועק, איז ער אויך אויפגעשטאַנען און אוועק אָהן א נדבה.

נאָכדעם, אז דער גביר איז צוריקגעקומען, האָט איהם געפרעגט זיין ווייב:

— פארוואס ביזטו אוועקגענאנגען פון הויז ווען דער אַרימאן איז דאָ געווען?

— פארשטעהסטו מיך — האָט דער גביר געענטפערט — אין דער תורה שטעהט „עני חשוב כמת" — אז אן אַרימאן איז געגליכען צו א טויטען, און אזוי ווי איך בין דאָך א כהן, טאָר איך ניט בלייבען מיט אן אַרימאן אין איין הויז.

———:———

ווי אַזוי מען וועלט רייך!

מען האָט אמאָל געפרעגט א אידען, וואס איז געווען אן אַרימאן און געוואָרען רייך, ווי אזוי האָט ער דאס דערגרייכט? האָט ער געזאָגט:

— איך האָב געטאָן צוויי זאכען: וואָס איך האָב געדארפט טאָן מאָרגען, האָב איך געטאָן היינט; און וואָס איך האָב געדארפט עסען היינט, האָב איך געגעסען מאָרגען.

———:———

אַפּגענעבען ביי וועמען ער האָט גענומען.

האָט די שטעטעל געקאָכט ווי אין א קעסעל. פאלעצקי, דער פאבריקאנט פון סטיינגעם און דער גרעסטער גביר פון

שטעטעל איז געשטאַרבען און איבערגעלאָזען א צוואה, וואו אַ גרויסען טייל פון זיין פארמעגען גיט ער אַפּ פאר א משוגעים־הויז, וואס מען זאָל בויען אויף זיין נאָמען.

— וואָס עפעס פאר משוגעים? — האָבען זיך אלע גע־וואונדערט.

— ער האָט געטאָן גאנץ גלייך — האָט איינער געזאָגט — ער האָט אַפּגעגעבען די געלט, ביי וועמען ער האָט זיי געגומען. ער איז אויפגעקומען פון משוגעים און ער האָט עס דעריבער פאר זיי געלאָזען.

———:———

ער מאַכט איהם אוים בעל־הבית.

צוויי אידען זיינען געגאנגען קלייבען געלט אויף א דבר־מצוה, זעהען זיי ווי איינער א קרעמער שטעהט אזוי און קוקט אין גאַס אריין. דער קרעמער האָט געהאט אין שטאָט א נאָמען פאר א קארגען, וואס פלעגט אויסזוכען אלע תירוצים אבי זיך אויסצודרעהען פון געבען א נדבה. רופט זיך אַפּ איינער פון די צוויי נדבה־קלייבער צום אנדערען:

— איהר וועט באלד זעהן ווי איך מאך דעם קרעמער אוים בעל־הבית?

— וואָס הייסט אוים בעל־הבית? — וואונדערט זיך דער אנדערער.

— איהר וועט זעהן! — זאָגט דער ערשטער, און געהט צו צום קרעמער און זאָגט:

— גיט א נדבה אויף א נויטיגע זאך.

— איהר וועט מוחל זיין קומען אן אנדערש מאָל — זאָגט דער קרעמער — דער בעל־הבית איז איצט ניטאָ אין דער היים.

———:———

וואָס רבי יהודה האָט אויסגערעכענט.

אַ ישיבה־בחור האָט נעבאך געהאט דעם מזל אריינצופאלען צום סדר צו זעהר א גרויסען קמצן. דער עסען איז געווען קארג און דער כוס פון די ווייַן איז געווען זעהר א קלייניגקער. דעם בחור האָט עס זעהר פארדראָסען. ווען עס איז געקומען צו דעם אָרט אין דער הגדה „ורבי יהודא היה נותן בהם סימנים דצ"ך, עד"ש, באח"ב. פרעגט איהם דער בעל־הבית, ער זאל ערקלעה־רען, וואָס האָט ר' יהודא געמיינט מיט זיין פארקירצען די מכות?

האָט דער בחור געזאָגט:

— ווי באוואוסט איז א מנהג, אז אויסרעכענענדיג די מכות דארף מען ביי יעדער מכה אויסגיסען מיט'ן פינגער א טראָפען ווייַן פון בעכער. ר' יהודא איז געווען זעהר א קלוגער מאן, האָט ער זיך געטראכט, וועז אזא אָרים־בחור ווי איך, זאל דארפען אויסגיסען פון זיין כוס 10 טראָפענס ווייַן, וועט דאָך גאָר ניט בלייבען, דעריבער האָט ער געזאָגט, די צעהן מכות זאָלען בלייבען פאר'ן בעל־הבית און פאר דעם בחור האָט ער עס פארקירצט.

———:———

עס זאָל מקום ווערען פארקעהרט.

אַ משולח אויף וואלאזינער ישיבה איז געקומען צו א גביר אַ קמצן בעטען א נדבה. אז דער גביר האָט דערהערט נאָך וואָס ער איז געקומען, איז ער געוואָרען אין כעס און געזאָגט:

— וואָס שלעפט איהר זיך צו מיר? גאנץ שטאָט וויים דאָך, אז איך גיב קיינעם ניט.

— און איהר שעמט זיך דאָס גאָר ניט? — פרעגט דער משולח.

— וואָס אָרט עס מיך? אָט שילטען זיי מיך אלע, און עס

וועלט מקוים פארקעהרט, וואָס א טאָג וועלט איך אליין רייכער און רייכער.

ביים אוועקגעהן רופט זיך אָפּ דער משולח:

— א גוטען טאָג! גאָט זאָל געבען, איהר זאָלט זיין געזונד און וועלען וואָס א טאָג הייכער.

האָט איהם דער גביר א רוף געטאָן צוריק און געפרעגט:

— איך גיב אייך גאָר ניט, און איהר בענשט מיך נאָך?

— גאנץ פשוט, — זאָגט דער משולח — איהר האָט מיר געזאָגט, אז די שטעטעל שילט אייך און עם וועלט מקוים פארקעהרט, איהר וועלט רייכער, ווייל איך אייך בענשען, אפשר וועט אויך מקוים וועלען פארקעהרט.

———:———

ער איז א נשרף.

אן אָרימאן איז געקומען צו א גביר בעטען א נדבה, און זיך אָנגענעבען פאר נשרף. דער גביר האָט באטראכט דעם אָרימאן און געזאָגט:

— ווי איך זעה אָן אייך, האָט שוין אפילו אייער טאָטע געקליבען נדבות, טאָ וואָס דארפט איהר זאָגען, אז איהר זייט א נשרף?

— אמת טאקע, — ענטפערט דער אָרימאן — מיר זיינען אביונים פון שטענדיג, אבער די שטאָט, וואו מיר פלעגען קליבען נדבות, האָט אָפּגעברענט, זיינען מיר נשרפים.

———:———

אווי פיעל קען ער ניט שענקען.

דער גביר פון שטאָט האָט געהאלטען זעהר שמאָל. די געשעפטען זיינען אוועק שלעכט און ער האָט געמוזט, היינט-

מאָרגען, באנקראָטירען. דערווייל האָט עס נאָך אָבער קיינער ניט געוואוסט, און מענשען פלעגען איהם נאָך טראָגען הלואות. קומט אריין שרה ליבע די אלמנה צום גביר אין הויז און זאָגט זי וויל זעהן דעם גביר.

— וואָס דארפסטו מיך? — פרעגט דער גביר.

— איך האָב דריי הונדערט רובעל אויף חתונה מאכען מיין טאָכטער, וויל איך עס האלטען ביי אייך און איהר וועט מיר צאָהלען פראָצענט.

— גוט. — איז דער גביר מסכים און נעמט צו פון איהר די געלט.

אז זי איז ארוים, רופט זיך אָפּ זיין וויב צו איהם:

— דו וויסט, דו האָסט אפשר די געלט ניט געדארפט נעהמען, מיר טוט וועה די הארץ, נעבאך, אָרימע געלט, און דו וועסט זיי ניט קענען אָפּגעבען.

— וואָס האָסטו געוואָלט? — האָט דער גביר געענטפערט מיט רוגזה — ס׳איז אויף איהר א רחמנות — קען איך איהר שענקען דריי-פיער רובעל, אבער ניט קיין דריי הונדערט.

———:———

ער וועט העלפען זוכען.

אַ קבצן א איד האָט זיך אויפגעכאפט אין מיטען נאכט און געהערט טריט ביי זיך אין צימער.

— ווער איז דאָרט? — פרעגט דער קבצן.

— א גנב! — הערט זיך אַן ענטפער.

— וואָס זוכט איהר דאָרט?

— געלט! — האָט דער גנב געענטפערט.

— אויב אזוי, — זאָגט דער איד — וואַרט א ווייליע, איך וועל אָנצינדען א ליכט און אייך העלפען זוכען.

———:———

ער קען עס אזוי ביליג ניט מאַכען.

יודעל, דער שניידער, פלעגט תמיד קומען שבת אין שוהל מיט א צוריסענעם רעק, האָט דער גבאי פון שוהל איהם אמאָל אויסגערעדט:

— ס'טוייטש, ר' יודעל, איהר זייט אליין א שניידער, טאָ וואַרום פאַררייכט איהר ניט אייער רעק? עס איז דאָך א חרפה אריינצוקומען אין שוהל מיט אזא צוריסענעם רעק.

— וואָס זאָל איך טאָן? — פארענטפערט זיך דער שנייַדער — איך בין אַן אַרימאַן א איד, און אז עס קומט ארומזעהן וועגען זיך, איז ניטאָ קיין צייט.

— אויב אזוי, — זאָגט דער גבאי — נאט אייך צווויי גילדען און פאַררייכט שוין אייער קאפאָטע.

אויפ'ן צווייטען שבת, דער גבאי זעהט ווי יודעל דער שנייַדער טראָגט ווידער די זעלבע קאפאָטע מיט די זעלבע לעכער.

— היתכן? — האָט דער גבאי געמומען אויסרייַדען דעם שנייַדער — איך האָב דאָך אייך געגעבען צווויי גילדען, טאָ פארוואס האָט איהר ניט פאַררייכט אייער רעק?

— איך וועל אייך זאָגען דעם אמת, — ענטפערט דער שנייַדער — אז איך האָב געמומען גוט ארומקוקען די קאפאָטע, האָב איך זיך ארומגעזעהן, אז פאר צווויי גילדען קען איך עס ניט פאַררייכטען.

———:———

מיט זיינע געלט.

ביי אַ רייכען ווינער אידען האָט שוין אַן אַרימאַן געהאט א חזקה יעדען חודש צו קריגען פינף גילדען. די געלט פלעגט איהם שוין דערלאנגען דער בוכהאלטער אַן דעם גבירס געשעפט.

איינמאָל קומט דער אָרימאן נאָך זיין נדבה און דער בוכ־האלטער דערלאנגט איהם נאָר דריי גילדען. דער אָרימאן איז גע־בליבען שטעהן און געווארט.

— וואָס וואַרט איהר נאָך? — פרעגט איהם דער בוכ־האלטער.

— איהר האָט געמאכט א קליינעם טעות — ענטפערט דער אָרימאן — איך קריג אלעמאָל פינף גילדען, ניט קיין דריי.

— יע, — ענטפערט דער בוכהאלטער — איצט גיט דער בעל־הבית מעהר ניט ווי דריי.

— פארוואָם?

— דער בעל־הבית — ערקלעהרט איהם דער בוכהאלטער — האָט חתונה געמאכט זיין עלטסטע טאָכטער, האָט ער געהאט א סך הוצאות, חוץ נדן און מתנות. גיט ער איצט מעהר ניט ווי דריי.

— יע, יע, — ברומט דער אָרימאן — איהר וועט זאָגען אייער בעל־הבית, איך ווינש איהם אלדאָם גוטס, אָבער ווייטער, אָז ער וועט חתונה מאכען א טאָכטער, זאל ער עס טאָן מיט זיינע אייגענע געלט, ניט מיט מיינע.

———:———

אַ בגד פאר אלע ימים טובים.

אן אָרימאן פלעגט ארומגעהן אָפגעריסען, אין בגדים פול מיט לעכער און לאָטעם און קיינמאָל ניט אומגעביטען אויף אַ נייעם בגד. איינמאָל קומט דער אָרימאן צו א גביר׳ס א חתונה. דער גביר האָט דערזעהן דעם אָרימאן, האָט ער איהם אויסגע־רעדט, ווי קומט ער דאָם אזא „בזוי" אין אזעלכע שמאָטעס צו זיין חתונה?

— מיין בגד איז אן אמת־יום־טוב׳דיגער, — האָט דער אָרי־

מאן געענטפערט — פסח איז אין איהם ניטאָ קיין ברעקעל; שבועות איז ער דורך און דורך מיט תיקון; ראש השנה בלאָזט אין איהם פון אלע זייטען; יום כפור טויג ער אויף כפרות; חנוכה איז ער פול מיט „לאטקעס", און פורים צושיט ער זיך אויף... מאָן.

———:———

ער דאַרף דאָס געדענקען.

אַן אַרימאן איז אריינגעקומען אין א הויז און געבעטען עפעס עסען. די בעל־הבית'טע איז געווען א גוטהערציגע פרוי, האָט זי געהייסען דעם אַרימאן זיך וואשען און געגעבען אַפּ־עסען. ביים אוועקגעהן, האָט דער אַרימאן צוגעווינשט דער בעל־הבית'טע, אז זי זאל זיין איהר גאנצען לעבען רייך און זי זאָל תמיד קענען מחיה זיין אַרימעליט. אזוי ווי אָבער דער אַרימאן איז ארוים, האָט זיך די בעל־הבית'טע ארומגעזעהן, אז עם פעהלט איהר א זילבערנער לעפעל. די פרוי איז נאָכגעלאָפען דעם אַרימאן און געשריען:

— ר' קרוב, איך וויל אייך עפעס זאָגען!

— וואָס ווילט איהר? — האָט דער אַרימאן טויט־צושראָ־קען געפרעגט.

— פארגעסט ניט, ר' קרוב, אז די לעפעל, וואָס איהר האָט געגומען, איז א מילביגע.

———:———

ער גיווינט.

אַ קארגער האָט זיך אמאָל געוואָלטען מיט איינעם, ווער וועט ליגען לענגער אונטער'ן וואסער וועט געווינען צוהן דאָלער, האָט דער קארגער געוואונען, ער איז אינגאנצען ניט ארוים פון וואָסער.

———:———

יב.

חקרנים, טפשים און עמי־הארצים

וי וועד עם לאכט.

אז מען דערצעהלט א מעשה א פויער, לאכט ער דריי מאל דעם ערשטען מאל לאכט ער, וועז מען דערצעהלט איהם די מעשה, דעם צווייטען מאל, וועז מען דערקלערט איהם, אוז דעם דריטען מאל, וועז ער פארשטעהט די מעשה.

א פריץ לאכט צווי מאל: איין מאל לאכט ער, וועז מען דערצעהלט איהם; דעם צווייטען מאל, וועז מען דערקלערט איהם, ווארום פארשטעהז פארשטעהט ער עם סיי וי סיי ניט.

אן אפיציער לאכט נאר איין מאל, בשעת מען דערצעהלט איהם, וויל דערקלעהרען לאזט ער זיך ניט אוז פארשטעהז, פארשטעט ער ניט.

א איד, אז מען דערצעהלט איהם א מעשה, מאכט ער:

— וויים איך וואס? אלטע מעשיות.

אוז ער קען די מעשה בעסער דערצעהלען.

———:———

א חקירה.

אז צווי חברים, ישיבה־בחורים, האבען זיך צוקריגט, האט אייגער דעם אנדערען אנגערופען „חמור" (אייזעל).

האט איהם דער אנדערער געענטפערט:

— איצט איז ביי מיר א חקירה: צו בין איך דיין חבר, ווייל איך בין א חמור; אָדער איך בין א חמור, ווייל איך בין דיין חבר.

———:———

נאָר קיין עצה ניטאָ.

האָט דער חקרן ארומגערעדט אין בית מדרש:

— זעהט דעם חילוק פון אידישע קעפ ביז זייערע, די אומות העולם, להבדיל. אָט האָבען זיי דערקלערט א סך גרויסע זאכען, למשל, דער באהן. ער לויפט מיט א פּאַרע, זעהר געשווינד. אָבער, זאל מען ארויסנעמען א שרייפעלע פון די רעלסען אָדער פון די רעדער — איז אוים קונצענמאכער. אויך נעמט טעלעגראף, טעלעפאָן, זאָל מען איבערשניידען א דראָט, איז — אוים. מען הערט שוין מעהר ניט. אָבער צו א אידישע חכמה איז קיין מיטעל ניטאָ. נעמט תשעה באב, מען דארף פאסטען. וועט זיך אמאָל אן אפיקורס וועלען עסען אום תשעה־באב, וואס האָבען אונזערע חכמים געטאָן? האָבען זיי געזאָגט, אז תפלין דארף מען ערשט לעגען צו מנחה. היינט גיעה און עס, אז מען האָט נאָך ניט געלעגט קיין תפלין.

———:———

איהר וואונדערט נאָר די חוצפה.

צווישען די ישיבה בחורים איז אויך געווען וועלוויש סאָקאָ־לאָווער, א לעבעדיגער בחור'ל, וועלכער האָט געוואָרפען אן אויג אויף דעם ראש־ישיבה'ס טאָכטער און איהר פארגעלעגט, באַ־שטימען אן אָרט זיך מיט איהם צו טרעפען.

די מיידעל האָט זיך גערויטיגט און געשטאָמלט.

— נו, אויב איהר ווילט ניט.... — האָט וועלווע אָנגע־הויבען.

— וועגען ניט וועלען קען גאָר קיין רייד ניט זיין — האָט איהם די מיידעל איבערגעשלאָגען — אָבער ווי קומט צו אייך די חוצפה ?

———:———

וועו די גוים וועלען זיין אין גלות.

אין א קליין שטעטעל איז געווען א גרויסער גביר וואס האָט געלעבט זעהר רייך און אויפגעפיהרט זיך מעשה פריץ. ער פלעגט ארויספאָהרען אין א קארעטע געשפאנט אין פיער פערד, מיט באדינער.

איינמאָל פאָהרענדיג מיט זיין משולח צוזאמען דורך א דאָרף זיינען ארויסגעלאָפען באָרפוסע שקצים׳לאך, און אזוי ווי זיי האָבען דערקענט אז אין קארעטע זיצען אידען, האָבען זיי גע־נומען ווארפען שטיינער אין קארעטע.

דעם משולח האָט עס געקרענט און ער האָט זיך אָנגערופען צום גביר :

— זעהט, ווי מיר זיינען אין גלות ! אז מיר פאָהרען שוין יע אין א קארעטע, מיט טייערע פיער פערד׳ און דאָך ווארפען שקצים שטיינער אויף אונז.

— עט, — זאָגט דער גביר — דערפאר, אם ירצה השם, אז משיח וועט קומען, וועלען זיי דאָך זיין ביי אונז אין גלות, וועלען זיי פאָהרען אין קארעטעס און אונזערע קינדער וועלען ווארפען שטיינער אויף זיי...

———:———

קלאָר ווי דער טאָג.

צוויי אידען זיינען געזעסען ביינאכט אין בית־המדרש און געלערנט גמרא. אין פאל וועו זיי וועט באזיגען דער שלאָף האָבען זיי צוגעגרייט א קישעו.

מיט אמאל האָבען זיך אין בית המדרש אריינגערוסען צוויי קאָזאקען און האָבען צוגענומען ביי די אידען דאָס קישען און די גמרא און זיינען פארשוואונדען.

— גלייך ווי די צוויי אידען האָבען אָפּגעכאפט דעם אָטעם, האָבען זיי פארפיהרט א פּלפּול מיט א גמרא־נגון:

— זאָג מיר נאָר, כ׳בעט דיך, אויף וואס פאר א סוגיא אין דער גמרא שטיצען זיך די קאָזאקען, האלטען זיי ווי דער מאן דאמר „לא איברי ליליא אלא לגירסא", (די נאכט איז באשאפען געווארען צום לערנען, טאָ פארוואס האָבען זיי צוגענומען די גמרא? האלטען זיי ווידער ווי דער מאן דאמר: „לא איברי ליליא אלא לשינתא" (די נאכט איז באשאפען געווארען צום שלאָפען) פאר וואס האָבען זיי ביי אונז צוגענומען דעם קישען?

— דו ביזט א גרויסער שוטה, — האָט איהם געענטפערט מיט׳ן זעלבען גמרא נגון דער צווייטער — די זאך איז קלאָר ווי דער טאָג: איין קאָזאק האלט „די נאכט איז געגעבען געווארען צום שלאָפען; דער אנדערער, אז „די נאכט איז געגעבען געווארען צו לערנען תורה" און דערפאר האָבען זיי ביי אונז אוועק־גענומען אי דאָס קישען, אי די גמרא.

———:———

גאָר אן אנדער זאך קשה.

צוויי יונגעלייטלאך האָבען זיך אוועקגעשפּארט א היבשע צייט איבער א „כלומר" אין רש״י: איינער זאָגט, אז רש״י קומט דאָ מיט׳ן „כלומר" צו באווארענען אזא קשיה, און דער צווייטער רעכענט אן אנדער קשיה. קומט אריין א איד, א הדרת פּנים, וועלכער האָט זיי אויסגעזוכן צו זיין א למדן, געהען די יונגע־לייטלאך צו איהם צו, און בעטען איהם, ער זאל זיי זאָגען זיין מיינונג, וואָס מיינט רש״י מיט׳ן „כלומר", ווי דער צו ווי יענער?

דער שעהנער איד איז אבער באמת געווען גאָר א קליינער יודע ספר. נאָכדעם ווי ער האָט לאנג אריינגעקוקט אין רש"י, זאָגט ער זיי:

— מיר איז דאָ גאָר אן אנדער זאך קשה.

— גאָר אן אנדער זאך, — וואונדערען זיך די יונגעלייט־לאך — וואָס נאָך פאר א דריטע קשיה קען דאָ זיין?

— מיר איז קשה, — רעדט דער איד — ווי אזוי קען מען עס גאָר לייענען אזעלכע פיצלאך אותיות?

———:———

די אויפציגע כוונה.

אין שטעטעלשען בית המדרש האָט מען געפרעגט דעם אַלטען כהן, וואָסערע כוונות האָט ער ביים דוכענען.

— איך דוכנ'ע שוין העכער פופציג יאהר, — האָט דער אלטער כהן געענטפערט — און האָב תמיד געהאט נאָר איין אויפציגע כוונה.

— וואָס?

— מען זאָל מיר נישט אוועק'גנב'ענען די שטיוועל.

———:———

נישט קיין מתים.

א איד טרעפט דעם זעלבען כהן אויפ'ן בית־עלמין און פרעגט איהם די באקאנטע קשיה:

— מה לכהן בבית הקברות? (ווי קומט א כהן אויפ'ן היי־ליגען אָרט).

— נאט אייך א פעניג — ענטפערט דער כהן א תירוץ — פאר די היינטיגע כהנים, פאר די היינטיגע מתים.

———:———

זיך געגעבען אן עצה.

צוויי בחורים האָבען זיך געשפּארט אין בית המדרש איבער א הארב שטיקעל גמרא. קומט אריין אן אלטער מאן א שניידער, וואס האָט געהאט א פנים פון א שהנעם אידען א למדן. וועגדען זיך די בחורים צו איהם, ער זאָל זיי זאָגען, ווער פון זיי איז געערבט.

— ס'איז גוט, — זאָגט דער אלטער שניידער — וואָס איהר האָט געטראָפען אויף אזא אידען, וואס קען, ברוך השם, א שטיקעל גמרא; וואָס אבער וואָלט געווען, וועז איהר טרעפט אָן, אשטייגער, אויף א גראָבען יונג, חלילה, וואָלט איהר דאָך איהם פּאַרשעמט. דערפאר, זעהט איהר, וועל איך אייך אויך ניט זאָגען, איהר זאָלט ווייטער וויסען אויף אן אנדערש מאָל.

———:———

אונטערשיידען.

— וואָס איז דער חילוק פון יעל אין תנ"ך ביז היינטיגע פרויען?

— פון יעל'ן האָט מען געבעטען וואסער, האָט זי געגעבען מילך; פון היינטיגע — בעט מען מילך און זיי גיבען וואסער.

———:———

אַ גרויסער חלוק.

— וואָס איז דער חלוק צווישען א מלמד ביז א נאמן?

— וועז א מלמד גיט אויף דאָס מלמדות אויף א יאהר — שטאַרבט ער פון הונגער; א נאמן, אָבער, אז ער גיט אויף די נאמנות אויף א יאהר, וועלט ער אן עושר.

———:———

מען פארלאנגט — און ניט צופריידען.

— א מאדנע זאך, — האָט אמאל א חכם געזאגט — מיר פארלאנגען אלע אלטע יאהרען, אבער ווי מיר קומען צו זיי זיינען מיר דערמיט ניט צופריידען.

———:———

געדויערט אידער מען דערזעהט.

— וואָס איז דער אונטערשיד פון א זומערדיגען נאָר ביז א ווינטערדיגען?

— א זומערדיגער נאָר ווי ער עפענט די טהיר זעהסטו גלייך דעם נאָר; א ווינטערדיגער נאָר, אבער, עפענט די טהיר, טרייסלט אָפּ דעם שנעע, טוט אוים די קאלאשען, נעמט אראָפּ דעם מאנטעל, ווישט אוים די ברילען און — דו דערזעהסט דעם נאָר.

———:———

וואָסער דאָס בעסטע.

בעני דעם נאָר האָט מען געשיקט אין מארק קויפען א הון, איז ער אוועק אוּן געבראכט א קרוג וואסער. האָט מען איהם געפרעגט:

— בעני נאָר, וואָס איז דיר עפעס געפעלען געווארען צו ברייגען וואסער אנשטאט די הון?

האָט בעני געענטפערט:

— איך בין ארוים אין מארק קויפען א הון, האָט מיר די פארקויפערקע געלויבט די הון אוּן געזאגט עס איז איינע שמאלץ, האָב איך געטראכט איז דאָך שמאלץ בעסער פון א הון, וועל איך גלייך בעסער קויפען שמאלץ, בין איך אריין אין יאטקע קויפען שמאלץ, האָט מיר דער קצב געלויבט די שמאלץ, אז עס איז ליכטיג ווי בוימעל, האָב איך ארויסגענומען דערפון

אז בוימעל איז בעסער ווי שמאלץ, בין איך אוועק קויפען בוי־מעל, האָט מיר דער קרעמער געזאָגט, אז די בוימעל איז קלאָר ווי וואסער, האָב איך אויסגעפונען אז וואסער איז בעסער ווי בוימעל און אָט האָט איך עס געבראכט דעם קרוג וואסער.

———:———

די ריינע האָט ער געלאָזען.

דער רב איז געזעסען א גאנצען טאָג און געשריבען חידושי־תורה. ער האָט די פאפירען געלאָזט ליגען אויפ'ן טיש און איז אוועק דאוונען מנחה.

ער קומט צוריק, ערשט פון די פאפירען איז קיין זכר ניטאָ.

— ווער איז דאָ ביי מיר געווען? — האָט זיך דער רב גע־קאָכט — ווער האָט עס צוגענומען די פאפירען?

— איך האָב געבעטען דעם משרת מאכען ריין אין צימער — האָט די רבי'צין געזאָגט.

— וואָס האָסטו געטאָהן? וואו זיינען די פאפירען? — שרייט דער רבי צום משרת.

— זייט רוהיג, רבי, — ענטפערט געלאָסען דער משרת — מען קען זיך אויף מיר פארלאָזען, איך האָב נאָר אויפגעראָמט די פארשריבענע, די ריינע האָב איך געלאָזען ליגען.

———:———

אן אייגענער מיטעל.

אַ אידענע האָט אמאָל געוופען דעם דאָקטאָר צו איהרען א קראנקען קינד. אז דער דאָקטאָר איז אריין אין הויז, האָט ער געטראָפען ליגען דאס קינד אין בעטעלע איינגעוויקעלט אין טלית ותפלין.

— וואָס איז דאָס עפּעס? — האָט דער דאָקטאָר פארווואונ־דערט געפרעגט.

— דאָס האָב איך געטאָן אן אייגענעם מיטעל — האָט די פרוי געענטפערט — דאָס קינד שלאָפט ניט ביינאכט און איך זעה שטענדיג, אז ווי מיין מאן טוט אָן דעם טלית ותפלין ווערט ער גלייך אנטשלאָפען, האָב איך עס אָנגעטאָן דעם קינד, ער זאָל איינשלאָפען.

———:———

געווים, זי האָט אזוי געטאָן.

דער אלטער יאנקעל דער טויבער האָט שטארק געהוסט. דער דאָקטאָר האָט געהייסען מען זאָל נעהמען צוויי טייל האָניג און א דריטע טייל עסיג, דאָס צוזאמענמישען און ער זאָל דאָס אויסטרינקען. אויף מאָרגען, ווען דער דאָקטאָר איז ווידער גע־קומען, האָט ער צו זיין גרעסטער פארווואונדערונג, געפונען ווי יאנקעל האָט נאָך שטארקער געהוסט.

— וואָס האָט איהר דאָ געמאכט? — האָט דער דאָקטאָר אויסגעפרעגט — האָט איהר געטאָן, ווי איך האָב אייך גע־הייסען, צוויי דריטעל האָניג און א דריטעל עסיג?

— געווים, — האָט יאנקעלם ווייב געענטפערט — איך האָב געגומען פאר צוויי גראָשען האָניג און א גראָשען עסיג.

———:———

ער לעבט פון יענעמס שוויים.

א איד איז זיך געקומען פארשרייבען אין דער חברה „בעלי־מלאכה". האָט איהם דער שרייבער פון דער חברה געגומען ער־קלעהרען די תקנות פון דער חברה.

— דאָס ערשטע מוזט איהר אליין זיין א בעל־מלאכה, לעבען פון דעם אייגענעם שוויים.

— אָ, אויב אזוי, — כאפּט זיך דער איד — קען איך שוין ביי אייך קיין מיטגליד ניט זיין, ווייל איך לעב ניט פון מיין שוויים, נאָר פון יענעמס שוויים.

— וואָס הייסט? — זאָגט דער שרייבער — איהר זייט אַ פאבריקאנט, ביי אייך ארבייטען אנדערע, און איהר לעבט פון זייער שוויים, אודאי קענט איהר ניט זיין קיין מיטגליד, וואָס זייט איהר גאָר געקומען צו אונז?

— ניין, זאָגט דער איד — איך בין ניט קיין פאבריקאנט, איך בין א בעדער.

———:———

„דער איינשלעפער".

אַ אידישער בעל־הבית האָט געהאלטען א קריסטליכע דינסט. שבת נאָכ'ן טשאָלנט פלעגט ער זיך צולעגען שלאָפען און פאר'ן שלאָפען אריינקוקען א ווייל אין מדרש. איינמאָל זאָגט דער בעל־הבית צו דער דינסט:

— געה אריין צום שכן און בעט דעם מדרש, וואָס ער האָט ביי מיר געליהען.

די דינסט קומט צום שכן און פארגעסט אבער ווי מען זאָגט דעם וואָרט „מדרש" — זאָגט זי:

— דער בעל־הבית האָט געבעטען א בוך, אָבער איך וויים ניט דעם נאָמען.

— ווי קוקט ער אוים? — האָט איהר דער שכן געפרעגט.

— דאָס איז א „דרעמליאק" (אן „איינשלעפער") — האָט די דינסט געענטפערט — ווייל ווי ער קוקט נאָר אריין אין „דרעמליאק" ווערט ער גלייך אנטשלאָפען.

דעם האָלץ איז ווארים, איהם איז אָבער קאלט.

אן אלטער מאן, וועלכער האָט זיך געפונען אין א מושב זקנים, האָט זיך געקלאָגט ביים פאָרשטעהער פון אנשטאלט, וועו יענער איז געקומען אויף א באזוך, אז אין צימער איז שטענדיג קאלט. דער פאָרשטעהער געהט צו צום וואנט, באטראכט דעם טערמאָמעטער און זאָגט:

— איך וויים ניט, וואָס איהר ווילט, זיידע, דער טערמאָמעטער ווייזט ביי 70 גראד.

— וואָס געהט מיך אָן די האָלץ דאָרטען, — האָט דער אַלטער מאן געענטפערט — דעם האָלץ דאָרטען קען זיין ווארים, מיר איז אבער קאָלט.

———:———

אלץ וועגדט זיך ווי מען לייענט.

א ישיבה־בחור האָט אהיים געשריבען א בריף צום פאָטער, ער זאָל איהם שיקען געלט אויף א קאפאָטע. דער פאָטער, ניט קענענדיג אליין לעזען, איז אריין צו א שכן ער זאָל איהם אויסבערלייענען דעם בריף. דער שכן האָט געהאט א געוואוינהייט צו רעדען הויך, גלייך ווי ער וואָלט זיין בייז. אז ער האָט אויסבערגעלייענט דעם בריף פאר'ן פאָטער, רופט זיך אָן דער פאָטער:

— א קרייגק וועל איך איהם שיקען, ניט קיין געלט. זעה נאָר ווי ער שרייבט דאָם אויף מיר, גלייך ווי ער וואָלט געווען א בעל־הבית איבער מיר.

א ווייל שפעטער איז אריין צו איהם נאָך א שכן, האָט איהם דער פאָטער גלייך דערצעהלט די מעשה:

— איהר האָט געדארפט זעהן וואָס פאר א בריף מיין יונ־

גאטש האָט מיר געשריבען, איך זאָג אייך טאקע, היינטיגע קינ־דער האָבען דאָס די העזה.

— לאָזט מיך זעהן דעם בריף. — בעט דער שכן.

ער נעמט לעזען דעם בריף און געפינט דאָרט גאָר ניט, חוץ וואָס ער בעט געלט אויף א קאפאָטע.

— איך פארשטעה ניט, וואָס איהר זייט אזוי אויפגערעגט אויף אייער זוהן — זאָגט דער שכן — דוכט זיך, ער שרייבט א פשוט'ן בריף.

— א נו, לעזט אויף טשיקאווע איבער נאָך אמאָל, — בעט דער פאָטער.

דער שכן האָט איבערגעלעזען דעם בריף אין א געוועלטיגען טאָן.

— אָט, יעצט שרייבט ער וויי א מענש, — האָט דער פאָטער גאָר אָנגעקוואָלען — אז ער שרייבט ווי א מענש, וועל איך איהם שיקען דאָס געלט

———:———

וואָס דארף ער לויפען, זיי זיינען דאָך אלע דא.

צו כל נדרי, וועז די שוהל איז געווען געפאקט מיט מענשען און אלע האָבען פארציטערט זיך איינגעהערט צום חזן'ס זאָגען, האָט פלוצלונג א איד פון אויבען־אַן אויסגעטאָן דעם טלית און זיך געגומען שפארען ארויסגעהן.

— וואָס האָט געטראָפען? — האָבען אלע געפרעגט.

— איך האָב פארגעסען צושליסען די טיר אין הויז. — האָט דער איד געענטפערט — מען קען נאָך מיך בדלות שטעלען, בא'גנב'נען.

— ווער וועט צו דיר גאָהן, שוטה איינער, — האָט מען איהם פון די מתפללים געזאָגט — מיר זיינען דאָך אלע דא.

———:———

ביידע מיטלען.

ראש־השנה האָט דער שופר פלוצלונג אויפגעהערט צו בלאָזען. וואָס דער בעל־תקיעה האָט זיך געמאטערט, האָט ער דאָך ניט געקענט ארויסברייננען קיין קול פון איהם. האָט זיך דער ראש־הקהל געקאָכט:

— איך וויים, וועו א שופר בלאָזט ניט, דארף מען עסיג אריינגיסען, הויבט ער אָן צו בלאָזען.

— און איך וויים, — האָט איהם דער אנדערער גבאי אָפּ־געענטפערט — אז וועו דער שטן איז מקטרג און דער שופר בלאָזט ניט — זאָגט מען „למנצח".

— שא, מען קען דאָך גאר גוט מאכען, — זאָגט נאָך א גבאי — מען קען ביידע מיטלען טאָן: נעמען דעם „למנצח" מיט עסיג.

———:———

פארטריבען דעם שטן.

אַן אלטער בעל־תוקע האָט זיך אוועקגעשטעלט ראש־השנה בלאָזען שופר. ער נעמט בלאָזען — עס גייהט ניט! ער מאטערט זיך און — ניט פון אָרט.

דער גבאי איז געשטאַנען ניט וויים פון בעל־תוקע, אז ער האָט געזעהן, אז ער מאטערט זיך אזוי שווער און ער קען ניט, האָט ער געזומען ווינקען צו איהם און מאכען מיט די הענט „או־או־או" ער זאָל זיך אָנטאָן א כח און בלאָזען שטאַרקער. דער בעל־תוקע זעהט ווי דער גבאי מאכט צו איהם מיט די הענט, האָט ער זיך פארלאָרען און ניט געקענט ארוים־געבען קיין קול. אז דער גבאי האָט דאָס דערזעהן, האָט ער א מאָך געטאָן מיט דער האנט און איז ארוים אין פאָדער־שטיבעל. ווי דער גבאי איז ארוים, האָט דער בעל־תוקע אוועקגעלעגט

דעם שופר און מעהר ניט געוואלט בלאזען. אז מען האט אנגע־
הויבען צו שרייען אויף איהם, הלמאי ער וויל מעהר ניט בלאזען
קיין שופר, האט ער געענטפערט:

— דעם שטן פון שוהל האב איך דאך שוין פארטריבען, טא
צו וואס דארף איך שוין יעצט בלאזען שופר?

———:———

דער גרויסער סוד.

וועז א מחבר פון א „לוח" האט געהאלטען ביים שטארבען,
האט ער צו זיך גערופען זיין זוהן און האט געזאגט:

— מיין קינד, קיין געלט און גוטס האב איך ניט דיר איבער־
צולאזען. איך וועל דיר נאר פארטרויען דעם סוד פון „לוח" און
דאס איז טייערער פון אלדאס גוטס:

— דו זאלסט היטען דעם כלל, מיין זוהן, זאלסט קיינמאל ניט
נביאות זאגען קיין גרויסע קעלט פאר תמוז און קיין גרויסע
היצען פאר שבט...

———:———

אַ תירוץ אויף די קשיות.

האט איין איד געפרעגט דעם אנדערען:

— פארוואס פרעגט מען די „מה נשתנה" קשיות נאר פסח?
פארוואס זאל מען ניט פרעגען קיין קשיות ראש־השנה, יום־
כפור, תשעה־באב?

— ווייל, — ענטפערט דער איד — צו זעהן א אידען וויי־
נען, קלאגען און זארגען זיך איז קיין קשיה ניט; אבער צו זעהן
א אידען לעבעדיג און פרעהליך דארף מען שוין פרעגען קשיות.

———:———

יג.

אורחים אין אכסניות פון עסען

ווייַן מאכט מען פון טרויבען אויך.

אויף נאָטעל דעם שענקער האָט מען נערעדט, אז ער גיסט מעהר וואסער ווי ווייַן. אז דער טאָג איז געקומען, וועז נאָטעל האָט געדארפט שטארבען, האָט ער צוגערופען צו זיך זיינע זיהן און האָט זיי אזוי געזאָגט:

— הערט זיך איין, מיינע קינדער, איך שטארב אוועק, ווייל איך אייך פארטרויען דעם גרויסען סוד, וואָס איז נוגע צו מיין ווייַנגעשעפט. איהר זאָלט וויסען, קינדערלאָך, אז ווייַן קען מען מאכען פון טרויבען אויך.

———:———

ער האָט זיך געפוילט זאָגען.

צוויי אידען זיינען אמאָל געשטאַנען אין איין אכסניה אין איין צימער. ביינאכט, אז זיי האָבען זיך געדארפט לעגען שלאָפען, האָבען זיי אַנגעצונדען דעם לאָמפּ, צו זעהן ווי זיך אויסצוטאָן. זיי האָבען אבער פארגעסען דעם לאָמפּ אויסצולעשען. זיי זיינען גלעלעגען א לאנגע צייט און דער פייער האָט זיי ניט געלאָזען איינשלאָפען. אין א שעה ארום זאָגט איינער צום אנדערען:

— ווייסט, יאנקעל, מען האָט געדארפט אויסלעשען דעם לאָמפּ, נאָר איך פויל זיך אויפצושטעהן.

— איך האָב שוין דאָס לאנג געטראכט, — ענטפערט דער אנדערער — נאָר איך האָב זיך געפוילט דאָס צו זאָגען.

———:———

אַ נאָר קען ניט פיהלען קיין פיש.

איינער, א איד א בעל־הבית, האָט פארבעטען צום טיש אן אורח. האָט מען דערלאנגט צום טיש פיינע, שמעקעדיגע פיש, דער אורח האָט געשמאק געגעסען די פיש און געוואלט אָנטאָן א נחת־רוח דער בעל־הבית׳טע, זאָגט ער:

— איהר ווייסט, בעל־הבית, אייער ווייב איז גאָר ניט קיין נאָר.

— פון וואנען קאָנט איהר מיין ווייב? — פרעגט דער בעל־הבית.

— ווייל עס שטעהט „אין שוטה מרגיש". וואָלט זי געווען א נאָר, וואָלט זי ניט געקענט אזוי פיהלען די פיש.

———:———

טרפה דארף מען מאָכען כשר.

א פרומער איד איז געקומען אין וויען און זיך נאָכגעפרעגט אויף א אידישען גאסט־הויז. מען האָט איהם אָנגעוויזען א גע־ווסע הויז און דער איד איז אוועק אהין. אריינקומענדיג אין הויז האָט ער געזעהן, ווי די פרוי האָט געבראכט פלייש און עס אויפגעווייקט, נאָכהער געקוקט אויפ׳ן זייגער און עס אויסגע־זאלצען. אז דער איד האָט עס אלעס געזעהן, האָט ער באשלאָסען אז עס איז געווים א כשר הויז און איז דאָרט פארבליבען.

אויף מאָרגען, אָבער, בעמערקט דער איד וויידער, ווי די פרוי ברייגט פלייש, וואשט עס אָפּ און שטעלט גלייך צו קאָכען. דער

איד איז געשטאַנען און ניט געקענט פארשטעהן, נעכטען האָט די פרוי אזוי מקפיד געווען און היינט — גאָרנישט.

— איך וויל אייך עפעס פרעגען, — האָט דער איד זיך ניט געקענט איינהאלטען — ווי קומט עס, נעכטען האָט איהר דאס פלייש כשר געמאכט און היינט — ניט?

— גאנץ איינפאך, — ענטפערט די פרוי — נעכטען האָב איך געזומען טרפה פלייש, האָב איך עס געדארפט מאכען כשר; היינט אבער האָב איך געזומען כשר'ע פלייש, טאָ צו וואס דארף איך נאָכאמאָל עס מאכען כשר?

———:———

פון פאר צוויי וואָכען.

א באריהמטער ל'ץ איז אריין אין א רעסטאָראן עסען, האָט מען איהם דערלאנגט פיש. האָט דער ל'ץ א קוק געטאָן אויף די פיש, איינגעבויגען דעם קאָפּ איבער'ן טעלער און אָנגעהויבען עפעס צו מורמלען צו די פיש. ער האָט גערעדט און אויפגעהערט, גערעדט און אויפגעהערט. האָבען זיך אלע ארומיגע גע־וואונדערט. איז דער בעל־הבית צוגעגאנגען צו איהם און גע־פרעגט:

— רבי קרוב, וואָס מורמעלט איהר עס?

— איך מורמעל ניט, איך שמועס מיט די פיש.

— מיט די פיש? וואָס רעדט איהר דאָס מיט זיי?

— איך האָב זיי געגעבען שלום, — האָט דער ל'ץ אָנגע־הויבען דערצעהלען — האָבען זיי מיר געענטפערט שלום. האָב איך זיי געפרעגט, ווי לעבט זיך עס אייך אין אייער וועלט? האָבען זיי געזאָגט: זעהר גוט, מיר באָדען זיך אין פוטער. האָב איך זיי געפרעגט: פון וואנען קומט איהר? האָבען זיי געענט־פערט: פון דעם טייך דווינא. האָב איך זיי וויטער געפרעגט:

וואָס הערט מען עפּעס נייעס אין אייערע מקומות, ארום דעם טייך דווינא? האָבען זיי געזאָגט: קיין נייעס וויסען מיר ניט, עס איז אלץ אלטע נייעס, שוין צוויי וואכען, אז מיר זיינען פון דאָרט.

———:———

דיזעלבע פיש.

דער גאסט קומט אין אכסניה עסען. דערלאנגט איהם די בעל־הבית'טע א שטיקעל פיש. פארזוכט דער גאסט די פיש, און רוקט עס אָפּ מיט עקעל פון זיך.

— וואָס איז דער מעהר? — פרעגט די בעל־הבית'טע — פארוואס עסט איהר ניט די פיש?

— עס הערט זיך פון דעם א שלעכטער ריח — ענטפערט דער גאסט.

— איהר האָט דאָך ביי מיר געגעסען מיט אכט טאָג צוריק, און איהר האָט דאמאָלט זעהר געלויבט.

— יע! דאמאָלסט איז עס טאקע געווען גוט.

— זאָלען מיר אלע אזוי געזונד זיין — שווערט די בעל־הבית'טע — ווי עס איז די זעלבע פיש.

———:———

ער קען טרינקען צוויי גרויסע גלעזער.

אויף א חתונה האָט מען דערלאנגט פיש און, פארשטעהט זיך, אויך שנאפּס. צו די שנאפּס האָט מען געשטעלט גלעזלאך מיט וואס צו טרינקען. איינער פון די געסט האָט אבער ארוים־געגומען פון קעשענע א גרויסע גלאָז און זיך אָנגעגאָסען מיט בראנפען. פרעגט איהם דער מחותן, וואָס איז אויך געזעסען ביים טיש:

— ר׳ קרוב, צו וואס האָט איהר געדארפט שלעפען די גלאָז מיט זיך, איהר קענט דאָך טרינקען צוויי מאָל פון די קלייניע גלעזעלאך?

— פארשטעהט איהר מיך — האָט דער גאסט געענטפערט — איך טרינק טאקע צוויי מאָל מיט דער גרויסער גלאָז.

———:———

צוליב אזא קליינע פאָרציע.

אפרים גרוידיגער (א באריהמטער גאליציאנער ליץ) איז אמאָל געקומען אין א רעסטאָראן עסען. האָט דער באדינער איהם געבראכט א פאָרציע געבראָטענע פלייש.

האָט אפרים א קוק געטאָן אויף דעם טעלער מיט די פלייש און האָט אָנגעהויבען — ווינען.

פרעגט איהם דער באדינער:

— מיין הער, וואָס ווינט איהר?

— ווי זאָל איך ניט ווינען — האָט איהם אפרים געענטפערט — אז צוליב אזא קליינע שטיקעל פלייש האָט מען געקוילעט א גרויסען אָקס.

———:———

די אנדערע קען זיין.

א גאסט האָט אמאָל געגעסען אין א רעסטאָראן. נאָכ׳ן עסען האָט איהם דער באדינער צוגעטראָגען דעם רעכענונג. האָט דער גאסט דורכגעקוקט דעם רעכענונג און דאָרט געפונען פארשריבען: צוויי פלעשער ווין — פיער רובל.

האָט דער גאסט א שמייכעל געטאָן און געזאָגט צום באדינער:

— איך וועל זיך מיט דיר ניט שפארען וועגען דער צווייטער

פלאש, וואס דו האָסט צוגעלייגט פון קאָפּ, ווייל אז איך האָב עס ניט געטרונקען וויים איך ניט, אפשר איז עס טאקע געווען א גוטער סאָרט, אָבער די ערשטע פלאש וואס איך האָב געטרונקען, איז דאָך געווען אזוי געמיין — פאר וואס רעכענט מען ביי אייך פאר דעם אזוי טייער?

———:———

ער קען דאָס פאָלק.

זאָגט דער אורח צום בעל־אכסניה:

— אייער משרת האָט ביי מיר צוגעג'ענב'עט עטליכע זאכען.

— יע, יע, — שטימט איין בעל־אכסניה — די אכסניה־משרתים זיינען געפעהרליכע מענשען, זיי זיינען אלע גנבים. איך קען זיי זעהר גוט; איך בין אליין אמאָל א משרת געווען.

———:———

וואָס איינער קען און דער אנדערער ניט.

אן אורח האָט אין אכסניה פיעל דערצעהלט פון זיינע מעלות און זיך אליין באריהמט, אז אלץ אין דער וועלט קען ער. האָט עס ארויסגעבראכט פון געדולד אן אנדערען אורח, וועלכער האָט זיך שוין ניט געקענט איינהאלטען און געזאָגט:

— מיר האָבען שוין גענוג געהערט פון דעם, וואס איהר קענט אלץ, איצט דערצעהלט עפעס א זאך, וואָס איהר קענט ניט און איך זאָל דאָס יע קענען.

— יע, איך וויים — האָט דער אורח געזאָגט — באצאָהלען דעם חשבון אין אכסניה. איך קען עס ניט און איהר קענט עס טאָן פאר מיר אויך.

———:———

יד.

צווישען מאן און ווייב

o———o

ער איז ניט ווערט.

ישראל מאנדעלבוים האָט געהאט דאָס גליק, דאָס זיין ווייב איז ביי איהם געשטאָרבען. גלייך נאָך שבעה האָבען שדכנים אָנגעהויבען קלאפען אין די טהירען. האָט ישראל געפרעגט ביי זיין געטרייען פרוינד, אברהם פערלשטיין, אן עצה, צו זאָל ער חתונה האָבען אָדער ניט. האָט איהם דער פרוינד געשיקט דעם דאָזיגען ענטפער:

— „ווער עס האָט חתונה מיט א צווייטע ווייב, איז ניט ווערט, ווּאָס די ערשטע ווייב איז ביי איהם געשטאָרבען."

———:———

זיי פארשרייבען נאָר.

אן עלטערע, אָבער נאָך א לעבעדיגע און מונטערע אלמנה, קלאָגט זיך פאר'ן דאָקטאר, אז זי איז היסטעריש, נערוועאיש און ווייס ניט ווּאָס זי טוט.

— דאָס בעסטע ווּאָלט געווען — זאָגט דער דאָקטאר — ווען איהר האָט חתונה.

— טאָ נעהמט איהר מיך, דאָקטאר! — זאָגט די אלמנה.

— ליעבע פרוי, — ענטפערט געלאסען דער דאָקטאר — מיר דאָקטוירים פארשרייבען נאָר די מעדיצין, אָבער מיר אליין נעהמען זי ניט.

זי איז פארקויפט צו א גוי.

אַמאָל, ערב פּסח, האָט זיך א איד צוקריגט מיט זיין ווייב. אַז זי האָט איהם שטארק דערצאָרנט, האָט ער אויסגעשריען:

— איך האָב היינט אויסגעראָמט דעם חמץ, הלואי וואָלט איך דיך אויך אויסגעראָמט צוזאמען מיט חמץ.

— מיך דארפסטו ניט אויסראָמען, — האָט די פרוי גענטפערט — מיין מאָטע האָט שוין מיך פארקויפט צו א גוי.

———:———

דורכגערעדט זיך.

פאָטער און זוהן זיינען איינגעלאדען געוואָרען א פרייטאג צו־נאכט אין א הויז אָנצוקוקען א כלה פאר'ן זוהן. די הויזיגע האָבען זעהר פריינדליך אויפגענומען די געסט און אזוי קונציג איינגעאָרדענט, אז דער מאָטע זאָל זיך ניט קענען אויפרעדען מיט'ן זוהן אפילו אויף איין וויילע. דער זוהן האָט אבער באַווייזען איינרוימען דעם פאָטער, ער זאל זיך גוט צוהערען ווי ער וועט בענשען. דער פאָטער האָט אזוי געטאָן. וועז דער זוהן האָט געהאלטען אין בענשען און געדארפט זאָגען די ווערטער „ונמצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם" האָט ער א וואונק געטאָן צום טאָטען און געזאָגט: „ווער נעמט זי דען, ווער שכל האָט, אסור אויב א בן־אדם". דער פאָטער האָט דעם זוהן גוט פארשטאָנען.

———:———

איהר ווערט ניט מאום.

מען האָט געפייערט א גאָלדענע חתונה. אז דער אלטיקער איז געוואָרען פרעהליך, האָט ער אזוי געזאָגט:

— איין מעלה האָט מיין פרוי, וואם זי איז זעהר פרום, נאָך

פרימער ווי די אידען וואָס זיינען געגאנגען אין מדבר. די אידען האָבען געגעסען דעם מן פערציג יאהר איז זיי מיאוס געוואָרען, מיין אידענע עסט שוין דעם מאן גאַנצע פופציג יאָהר און עס איז איהר נאָך אלץ ניט מיאוס געוואָרען.

———:———

א ט ע ם.

יוסל דער חקרן האָט זיך דעם גאנצען לעבען אָנגעליטען פון דעם, וואס טאַטע־מאמע פלעגען זיך כסדר ארומקריגען. די הויז איז ביי איהם געווען ווי א גיהנום. אז ער איז עלטער געוואָרען, האָט ער די הויז פארלאָזען און האָט נאָר באדויערט דעם טאַטע מאמע, וואס גריזשען זיך איינע די אנדערע אָפּ דעם לעבען. אז די מאמע איז אין א צייט ארום געשטאָרבען, האָט יוסל אָפּגעהיט זאגען קדיש דריי מאָל א טאָג דעם גאנצען יאהר, ווי עם דארף צו זיין, דערנאָך אז דער טאַטע איז אויך געשטארבען, האָט יוסל קיין קדיש מעהר ניט געוואָלט זאָגען.

האָבען איהם די שכנים אויסגערעדט:

— פ׳טייטש, יוסל, פאר וואס ווילסטו ניט זאָגען קדיש נאָך דיין פאָטער?

— די מעשה איז אזוי, — האָט יוסל ערקלעהרט — איך האָב געהערט, אז דער קדיש ברייגט אריין אין גן־עדן. אז איך האָב אָפּגעזאָגט א יאהר קדיש נאָך מיין מוטער האָב איך איהר אריינגעבראכט אין גן־עדן און אז מיין מוטער איז דאָרט, ווייל איך ניט אז מיין פאָטער זאל דאָרט אויך זיין. זיי האָבען זיך געענוג דעם גאנצען לעבען ארומגעקריגט, זאָלען זיי כאָטש נאָכ׳ן טויט זיין באזונדער.

———:———

זי וויל יא חתונה האָבען.

חברה קדישא האָבען מתעסק געווען מיט א מת, און די יונגע אלמנה האָט געווויינט און געקלאָגט אז איהר וועלט איז שוין פינסטער, אזא טרייען מאן וועט זי שוין מעהר ניט קריגען און זי וועט שוין מעהר ניט חתונה האָבען, וויל קיין דען נאָך זיין אזא גוטער מאן ווי ער איז געווען.

רופט זיך אָפּ איינער פון דער חברה קדישא: „ווילסטו וועל איך דיר ווייזען, אז די פרוי וועט באלד זאָגען, אז זי וויל חתונה האָבען?"

— אדרבה, — זאָגט דער צווייטער — וויי וואָס דו קענסט.

דער ערשטער חברה־קדישא מאן געהט צו צו דער פרוי און פרעגט, אין וואָסער זייט זאָל ער מאכען דעם קניפּעל?

— וואָס פאר א קניפּ? — פרעגט די פרוי.

— אויב די פרוי וויל נאָך אמאָל חתונה האָבען, מאכט מען דעם קניפּ אין דער רעכטער זייט; און אויב זי וויל מעהר ניט חתונה האָבען, מאכט מען דעם קניפּ אין דער לינקער זייט.

— אין דער רעכטער, רעכטער זייט... — האָט די פרוי וויי־נענדיג געענטפערט.

———:———

אום בעסער צו געפעלען.

אפרים גרוידינגער האָט געהאט א ווייב אן ארורה און טאקע ניט קיין שעהנע. וועז ער איז אמאָל געלעגען קראנק, האָט ער צוגערופען זיין ווייב און געבעטען, זי זאָל זיך שעהן אויספוצען און אָנטאָן די שעהנסטע קלייד'ער מיט איהר גאנצע ציערונג.

— צו וואָס איז דאָס? — האָט זיך די ווייב געוואונדערט — וואָס פאר א יום־טוב איז היינט?

— פּארשטעהסטו, — האָט אפּרים געזאָגט — איך ליג קראנק, קען דאָ מיך נאָך באזוכען א גרויסער גאָסט.

— ווער איז דאָס?

— דער מלאך המות.

— טאָ צו וואס דארף איך זיך אויספּוצען? — האָט די ווייב געפרעגט.

— אויב דו וועסט זיין שעהן אָנגעטאָן, — האָט אפּרים גע־ענטפערט — אפשר וועסטו איהם זיין בעסער געפעלען.

———:———

ווען דער דונער האָט איהם געטראָפען.

פרעגט איין איד דעם אנדערן:

— וואָס פאר א ברכה מאכט מען ווען עס דונערט?

ענטפערט דער אנדערער:

— ווען מיך האָט דער דונער געטראָפען, האָב איך גע־מאכט די ברכה „חרי את מקודשת".

———:———

ווי מען זאָגט אָן.

חברה מענשען זיינען געזעסען און געשפּיעלט אין קאָרטען. פּלוצלונג איז איינעם פון דער קאָמפּאני ניט גוט געוואָרען און האָט אויפ'ן אָרט געקראָגען אפּאָפּלעקסיע און געשטאָרבען. איז געוואָרען א טומעל און מען האָט געזומען זוכען עצות, ווי זאָגט מען דאָס אָן דער ווייב.

רופט זיך אָפּ איינער, ער וועט געהן.

איז ער אוועק און זאָגט צו דעם געשטאָרבענעם ווייב:

— דיין מאן האָט געשפּיעלט אין קאָרטען און פּארשפּיעלט נאָר־וואס פּינף הונדערט רובעל.

— אוי, א כאַלעריע אויף איהם! א מיתה משונה, פגר'ן זאָל ער, אזא הולטאי, אזא כלב. — האָט די ווייב זיך צושריען.

— פון אייער מויל אין גאָט'ס אויערן! — האָט דער אַנ־זאָגער געענטפערט — ער איז טאקע געשטארבען.

———:———

די „צוגעזאָגטע" האָט ער שוין.

א איד איז געקומען צום רבי'ן פרעגען אן עצה:

— רבי, — האָט זיך דער איד געקלאָגט — איך האָב א טאָכטער חתונה צו מאכען, ווייל אבער דער חתן ניט אנדערש ווי „ש" קערבלאך און איך האָב בלויז „ק"נ".

— דאָס איז ניט אזוי שלעכט, — זאָגט דער רבי, — איהר ווייסט ניט ווי מען טוט ביי אידען? — ק"נ קערבלאך גיט מען במזומנים און די אנדערע ק"נ זאָגט מען צו.

— הערט איהר, דאָס איז דאָך די מעשה — האָט דער איד געענטפערט — די „צוגעזאָגטע" האָב איך דאָס טאקע און די מזומנים פעהלען מיר אוים.

———:———

דאָס איז שוין צופיעל.

א פּאָר פאָלק קומען צום רב. די פרוי קלאָגט זיך אז דער מאן האָט איהר געשלאָגען.

— פאר וואס עפעס האָסטו זי געשלאָגען? — פרעגט דער רב ביים מאן.

— רבי קרוין, — ענטפערט דער מאן — איהר וואָלט ניט בעסער געוואָגן, איהר וואָלט אויך געשלאָגען אזא ווייב. פון דאָ־נערשטאג אָן האלט זי אין איין שרייען: „מאָטקע ברויט, מאָטקע פלייש, מאָטקע פיש, און איך האָב אלץ געשווייגען, אבער אז

עס איז געקומען פרייטאג, און זי האָט אָנגעהויבען צו שרייען מאָטקע ליכט, האָב איך שוין ניט געקענט אויסהאלטען און איהר אָנגעשלאָגען.

———:———

ארויסלאָזען ווי געמומען.

הערט דער רב אויס דעם מאן און ווייב׳ס טענות און זאָגט צו דער פרוי:

— עס וועט אייך גאָר ניט העלפען, אפילו לויט אייערע אייגענע טענות קומט אייך א גט.

ענטפערט די פרוי:

— איך בין מסכים, רבי, אבער זאָל ער מיך ארויסלאָזען ווי ער האָט מיך גענומען.

— וואָס מיינט איהר, ווי ער האָט אייך גענומען? — פרעגט איבער דער רב.

— איך מיין פשוט — ענטפערט די פרוי — ער האָט מיך גענומען אן אלמנה, זאל ער מיך ארויסלאָזען אן אלמנה.

———:———

ער היט אויך אלץ ניט אָפּ.

רעדט אן עלטערער איד אויס אן עלטערען בחור, וואס ער האָט ניט חתונה:

— דו אלטער בחור, — זאָגט ער איהם — עס שטעהט דאָך אין פרק „בן שמונה עשר לחופה", און דו ביזט שוין כפלים, היינט וואָרום האָסטו ניט חתונה?

— און דו היטסט שוין אלץ אָפּ? — האָט איהם דער אלטער בחור געענטפערט — אָט שטעהט אין זעלבען פרק „בן ארבעים לבינה" און דו ביזט שוין איבער חמשים און ביזט נאָך אלץ א גרויסער נאָר.

אַ פּאַרשאַלטענע ברכה.

אַ יונגע גרושה האָט געזומען א רייכען אלטען אלמן מיט דעם געדאנק, דאָס זי זאל אינגיכען וועלען א רייכע אלמנה. קוים איז זי אבער ארויס פון אונטער דער חופּה, האָט איהר די אונטערפיהרערקע געגעבען מזל-טוב און איהר געוואונשען, דאס זי זאָל מיט איהם אויסלעבען איהרע יאהרען.

———:———

די צווייטע העלפט.

— ווארום רופט מען דער פרוי די צווייטע העלפט?

— ווייל ביידע העלפטן: דער מאן העלפט אריינבריינגען די פרוי — אַרויסבריינגען.

———:———

לקוי חמה.

אַ פּאַרפּאַלק האָבען זיך ליעב געהאט, פלעגען זיי זיך רופען מיט צערטליכע נעמען, אזוי אז די שכנים פלעגען הערען, ווי דער מאן פלעגט רופען זיין וויב „מיין לבנה" און זי איהם — „מיין זון".

איינמאָל האָבען זיך די פּאַרפּאַלק צוקריגט, און אזוי ווי זיי האָבען זיך ליעב געהאט אין דער הויך, האָבען זיי זיך געקריגט נאָך העכער און אלע שכנים האָבען געהערט, וואָס עס קומט פּאַר ביים פּאַרפּאַלק.

— איהר וויסט גאר ניט, וואס עס איז היינט געווען — האָבען די שכנים געהערט — די „זון" האָט זיך צוקריגט מיט דער „לבנה" און עס איז ארויסגעקומען א „לקוי חמה".

———:———

א גוט לעבען.

— איך קריג זיך קיינמאל ניט מיט מיין פרוי. — באריהמט זיך דער יונגערמאן.

— דאס קען גאר ניט זיין! — ווייל דער צוהערער ניט גלויבען — מיט א ווייב זיך אמאל ניט איבערריידען, ווי איז עס מעגליך?

— ניט איך רייד צו איהר, ניט זי רעדט צו מיר, היינט ווי קענען מיר זיך איבערריידען? — איז געווען דער ענטפער.

———:———

עס וועגדט זיך וואס זי איז.

א מאן קומט אריין אין האספיטאל צו באזוכען אן עלטערע פרוי. נאכדעם, אז ער זעהט דעם דאקטאר, רופט ער איהם אפ אן. א זייט און פרעגט:

— הער דאקטאר! דארף מען זארגען, אדער האפען?

— עס וועגדט זיך — ענטפערט דער דאקטאר — צו זי איז אייער מוטער אדער שוויגער.

———:———

ער האט עס שוין לאנג געטראכט.

ביי א געטרייע פארפאלק, ווען די פרוי איז געלעגען נאהנט צו דער גסיסה, האט זי צוגערופען איהר מאן צו איהר בעט און צו איהם אזוי געזאגט:

— מיין ליעבער מאן! מיין אייניציגער רצון איז, אז דו זאלסט נאך מיין טויט חתונה האבען מיט שוועסטער, זי וועט זיין א מאמע צו אונזערע קינדער און איך וועל קענען ליגען אין קבר רוהיג.

— האָב ניט קיין מורא, — האָט דער מאן באַרוהיגט זיין שטאַרבענדער פרוי — איך האָב עס שוין לאנג געהאט בדעה צו טאָן.

———:———

דער חשד.

— איך וועל דיר דערצעהלען א סוד, איך האָב נעכטען אליין געזעהן ווי דער שמש האָט זי אַרומגענומען און געקושט.

— ווער מען?

— דער ספר תורה.

———:———

דעם פאָטער׳ס מוסר.

מוסר׳ט דער פאטער דעם זוהן:

— זי האָט נישט קיין געלט, דו האָסט נישט קיין געלט און איהר ביידע ווילט עס געהן חתונה האָבען?

ענטפערט דער זוהן:

— מיין מאמע האָט אויך נישט געהאט קיין געלט און דו — אויך נישט, און דאָך האָט איהר חתונה געהאט.

זאָגט אויף דעם דער פאָטער:

— מוזטו אונז יעדע נארישקייט נאָכטאָן?

———:———

א קלוגע כלה.

א חתן האָט זיך געזעהן מיט א נארישלאכע כלה. אז מען האָט איהר פאר איהם פאַרגעשטעלט, פרעגט ער איהר:

— ווי איז אייער פאמיליע?

— נישקשה, גאָט צו דאנקען געזונד. — ענטפערט די כלה.

— ניין, — זאָגט דער חתן — ניט דאָס מיין איך — איך פרעג, מיט וועמען האָב איך דאָס די עהרע צו זיין באקאנט?
— מיט מיר. — ענטפערט די כלה.

———:———

עפּעס העכערעס.

מוסר'ט דער מאן דער ווייב:
— שטענדיג נאָר דיר ליגט אין קאָפּ קליידער, אָט איצט ווייטער א קלייד, א קלייד. קענסטו ניט טראכטען וועגען עפּעס העכערעס?
— יא, — ענטפערט די פרוי — איך דארף א הוט אויך.

———:———

די שעהנע אָדער די מיאוסע.

אַ איד האָט געפרעגט זיין פריינד אן עצה, מען רעדט איהם צוויי שדוכים, מיט א שעהנע און א מיאוס'ע, וועלכע זאָל ער נעהמען.
— אז דו וועסט נעהמען די שעהנע — האָט איהם דער פריינד געענטפערט — וועסטו האָבען א מיאוס'ען לעבען, און אז דו וועסט נעהמען די מיאוס'ע, וועסטו האָבען א שעהנעם לעבען.

———:———

פארוואָס די פרויען טראָגען פוטערווארג.

אַ איד א חקרן האָט זיך אמאָל אריינגעטראכט אין דעם געדאנק, וואס פרויען טראָגען אזויפיעל פוטערווארג.
— מילא, ווינטער — האָט דער איד געטראכט — איז קאלט, מוז מען טראָגען פּעלצען, אבער זומער, אין די גרעסטע היצען,

צו וואס איז דאָס די פּוטערנע קראגענס און די פּוטער אויף די ארבעל. עס מוז זיין אן אנדער טעם אין דעם.

געטראכט און געפונען. האָט דער חקרן ערקלערט נאָך א אידען דעם טעם:

— דאָס האָבען די וויבער געלערנט פון יצחק אבינו, וועו ער האָט געזאָגט „גשה לי ואמישך" קום אהער וועל איך אָנטאפען; די פרויען ווילען אויך מען זאָל זיי דאָס זאָגען.

———:———

אן אומגליקליכער.

— איך זאָג דיר, חיים, — קלאָגט זיך א איד — איך בין באמת אן אונגליקליכער מענש: די ערשטע כלה איז ביי מיר געשטאַרבען; ביי דער צווייטער, זיינען די תנאים פּארנאנדערגענאנגען און ביי דער דריטער... —

— נו, וואָס? —

— די דריטע איז געוואָרען מיין וויב.

———:———

ער איז געגאנגען נאָר זאָגען אוואו ער איז.

א חתן האָט זיך ביי דער כלה'ס א פּריינד געזעהן זיך מיט דער כלה און פּארבראכט מיט איהר דעם אבענד. דערווייל האָט אויסגעבראָכען א גרויסער שטורם און א שלאקס רעגען. די כלה'ס פּריינד האָבען געבעטען דעם חתן נעכטיגען דאָרט, ער זאָל זיך ניט דארפען שלעפּען אין רעגען. דער חתן האָט איינגעשטימט. אין א ווייל ארום איז דער חתן ניט געוואָרען און האָט זיך ערשט באוויזען, א דורכגעווייקטער פון רעגען, אין צוואנציג מינוט ארום.

— אוואו זייט איהר דאָס געווען? — האָט מען איהם גע־פרעגט.

— איך בין צוגעלאָפען אהיים זאָגען דער מאמען, אז איך בלייב דאָ נעכטיגען. — האָט דער חתן געענטפערט.

———:———

די עצה צו דער מאמען.

א בחור האָט ליעב געהאט א מיידעל פון פּראָסטען אָרט, ניט אָזא מיוחסת ווי ער. אז דער מיידעלס פאָטער האָט דאס דער־הערט, האָט ער מסכים געווען צום שדוך, אבער די מוטער האָט געקעהרט וועלטען און געליארעמט. זי וועט ניט טאָן קיין שדוך מיט אזא מיידעל.

האָט זיי דער טאַטע געגעבען אן עצה:

— קינדערלאך, — האָט ער געזאָגט — דער מאמען לאָזט עס צו מיר, איך האָב צו איהר אָן עצה. איך וועל בכיון שרייען, אז איך וויל ניט דעם שדוך, וועט זי שוין דוקא שרייען, אז זי וויל.

———:———

זאָל דער מזבח יעצט וויינען.

אן אלט פאָרפאָלק קומען צום רב זיך גט'ן.

זאָגט דער רב צום מאן:

— ווארום געהט איהר זיך גט'ן מיט אייער פרוי? ווייסט איהר דען ניט וואס די גמרא זאגט, אז וען א איד גט זיין ערשטע פרוי איז מזבח מוריד עליו דמעות.

— איך וויים עס — האָט דער מאן געענטפערט — ביז יעצט האָב איך געקלאָגט, יעצט מעג דער מזבח אביסעל קלאָגען.

———:———

צווישען אידען און גוים

ער האלט שטאָל און אייזען פאר די גוים.

אין שטעטעל האָט מען געדארפט פאר ימים נוראים א בעל-מוסף. האָט מען פארגעשלאָגען א געווּיסען בעל-הבית, וועל-כער האָט געהאט אן אייזען געשעפט, אבער האָט געקענט דאוו-נען אויסגעצייכענט. האָט קיינער ניט געהאט דאגעגען און אלע האָבען מסכים געווען, אז ער זאל זיין דער בעל-מוסף. רופט זיך אָפּ א איד:

— איך פארשטעה ניט, ווי קען מען שטעלען א שליח-צבור אָן אידען, וואס האלט שטאָל און אייזען פאר די גוים?

א צואה.

עס איז געשטארבען א רייכער גוי און ער האָט געלאָזען א צואה, אז זיינע געלט גיט ער אוועק צו זיינע דריי בעסטע פרוינד אין גלייכע חלקים, א דייטש, א רום און א אידען. ער האָט אבער אויסגענומען א תנאי, אז יעדער זאָל אוועקלעגען אויף זיין קבר א הונדערט רובל׳דיגע.

דער דייטש איז געגאנגען דער ערשטער און אוועקגעלעגט דעם הונדערטער; דער צווייטער איז געגאנגען דער רום, וועל-כער האָט אוועקגעלעגט צעהן גאָלדענע צעהן-רובל׳דיגע; דער

איד איז געקומען דער לעצטער, האָט ער צוגענומען די צוויי הונדערט רובל און אוועקגעלאָזט א וועקסעל אויף דריי הונדערט רובל.

———:———

„ער איז דאָך זיך".

אין דייטשלאנד אויף א באָל איז געזעסען אן אנטיסעמיט און האָט אויסגערעדט אויף אידען זיין ביטערע גאַל. אנטקעגען איהם איז גראדע געזעסען א אידישע פרוי, וועלכע האָט אלעם צוגעהערט און דאם האָט איהר שטארק געקרענקט. דאָך האָט די פרוי געשוויגען.

דעם אנטיסעמיט האָט אבער געערגערט, וואס זי ענטפערט איהם ניט אָפּ, און וועו די פרוי האָט א געזעץ געטאָן, רופט זיך אָפּ דער אנטיסעמיט:

— איהר זעהט, די יודין האָט יעצט געעפענט א מויל מיך איינצושלינגען.

— איהר איררט זיך, מיין הערר — האָט די פרוי געענטפערט — וויסען זי דען ניכט, דאם עס איז אונז פערבאָטען שווייגען-פלייש צו עסען?

———:———

וועו א געזעראל פארלאָזט אן ארמעע.

א געוויסער געזעראל, וועלכער האָט אין דער צייט פון מלחמה געלאָזען זיינע סאָלדאטען און איז אליין אנטלאָפען דער ערשטער פון פראָנט און איז דערפאר אָפּגעזאָגט געוואָרען פון דער שטעלע, האָט געהאט א אידישען גוטען פריינד. ער אליין איז אָבער געווען א פארבאָרגענער שונא ישראל. איינמאָל האָט דער איד איינגעלאדען דעם געזעראל אויף א חתונה ביי זיינער

א טאָכטער. צו דער חתונה זיינען געקומען דער כלה'ס פריינ־דינס, א סך מיידלאך, וועלכע האָבען זעהר שעהן און פיעל גע־טאַנצט. דער געגנער האָט זיך צוגעקוקט צו זייער טאנצען און געזאָגט:

— וואָס איז דער וואונדער, וואס אידישע טעכטער קענען שעהן טאנצען, נאָך ביים עגל האָבען די אידישע טעכטער ארום איהם געטאַנצט?

דערביי איז ביי דער חתונה געווען איינגעלאדען געווענליך אויך דער רב פון שטאָט, וועלכער האָט דעם גענעראל גוט גע־קענט. אז דער רב האָט געהערט דעם גענעראלס רייד, האָט ער איהם גלייך געענטפערט:

— דאָס איז אַבער געווען וועז דער גענעראל האָט פאר־לאָזען די ארמעע.

———:———

וויל אידען האָבען קיין רעכטע.

דער באריהמטער וואַרשאווער רב, ר' דוב בעריש מייזלער, איז געווען איינער פון די אויסדערוועהלטע אין שטאָט־ראט פון קרעזמיר. אז ער איז געקומען אויף א זיצונג, האָט ער פארנומען א פלאץ צו דער לינקער זייט. געהט צו איהם צו איינער פון די ראטמענער און זאָגט צו איהם:

— רבי, ווי פאסט עס פאר אַזאַ גרויסען רב ווי איהר זיצען לינקס?

— וויל די אידען האָבען קיין רעכטע. — האָט איהם ר' בעריש געענטפערט.

———:———

עין תחת עין.

אז דער שטעטעלשער גלח, דער שונא ישראל, איז געווא־ רען גוט אין כעם אויף די אידען אין שטעטעל, האָט ער זיי אָפ־ געטאָן א שפיצעל. ער האָט געזומען און אויפגעהאנגען א מגן־ דוד אויפ'ן שפיץ פון קלויסטער.

האָט זיך שטעטעל געקאָכט אויפ'ן חלול השם, געזוכט מיט־ לען ווי עס אראָפצונעמען. רופט זיך אָפ איין איד:

— איך האָב א בעסערען מיטעל. אזוי ווי זיי האָבען אויפ־ געהאנגען א „מגן דוד" אויפ'ן קלויסטער, וועלען מיר אויפ־ הענגען א צלם אויפ'ן שוהל.

———:———

א תמימות׳דיגער ענטפער.

א גלח איז דורכגענאנגען א שמאָל געסעל, האָט ער זיך אָפגעשטעלט קוקען ווי קינדער, שפיעלענדיג זיך מיט בלאָטע האָבען אויסגעקנאָטען א קלויסטער — אָבער ריכטיג ווי אן אמת׳ער. דער גלח איז געווען ענטציקט און איז צוגענאנגען צו די קינדער און געפרעגט:

— קינדער, איהר זייט אויסגעצייכענטע מיסטער, אבער פארוואָם האָט איהר שוין ניט געמאכט דעם גלח?

— זיי האָבען ניט געבראכט גענוג בלאָטע. — האָט איין אינגעל געענטפערט.

———:———

דאָם האָט שוין אויך געטראָפען.

א גלח האָט אמאָל געזומען איינרייזען א רב, אז ער זאל זיך שמד'ן. דער גלח האָט איהם געזומען פאָרשטעלען, וואס דער רב קען דערגרייכען וועז ער זאל זיך נאָר שמד'ן.

— דו קענסט ווערען בישאָף, דערנאָך קארדינאל און ווען דו זאָלסט זיין פעהיג אפילו אויך א פאפסט.

דעם רב האָט עס גאָר ניט געירט.

האָט דער גלח מיט כעס אויסגערופען:

— דו פארלאנגסט זעהר פיעל! דו קענסט דאָך ניט ווערען קיין גאָט!

— פארוואס ניט — ענטפערט דער רב — עס איז דאָך שוין אמאָל א איד געווארען א גאָט.

———:———

אַוואָ עס צו קריגען.

איז געקומען דער פויער צום גלח פון דאָרף בעטען א תשובה אויף זיינע זינד.

— וואָס האָסטו געטאָן? — פרגעט דער גלח.

— הייליגער פאָטער'ל — זאָגט דער גוי — איך האָב גענב'עט צעהן ארשין לייוועט.

— דו זינדיגער! דיין נשמה איז א פארלאָרענע! — זאָגט דער גלח.

— הייליגער פאָטער'ל! וואָס זאל איך אבער טאָן, גיב מיר א תשובה. — בעט זיך דער פויער.

טראכט א ווייל דער גלח און זאָגט:

— דו מוזט ברענגען דרייסיג ארשין לייוועט פאר'ן קלויסטער.

— אָבער, הייליגער פאָטער, — ווייניט צו דער פויער — ווואו זאָל איך עס נעהמען, איך בין דאָך אן אָרימאן.

— דאָרט, ווואו דו האָסט גענומען די צעהן ארשין. — ענטפערט דער גלח.

———:———

אונזער גאָט האָט פאָרט מעהר שכל.

יענקעלע דרעה-קאָפּ האָט געזומען א לאטערייי צעטעל, און זיך א נדר געטאָן, אויב ער וועט געווינען דאם גרויסע געווינם, וועט ער געבען צעהן טויזענט רובעל אויפ'ן שוהל. די ציהונג איז געווען און ער האָט ניט געוואונען. דעם אנדערען מאָל, וועו ער האָט געזומען א צעטעל, האָט ער זיך געגעבען א נדר, אז אויב ער וועט געווינען דאם גרויסע געווינם, וועט ער געבען צעהן טויזענט רובעל אופ'ן קלויסטער. און דאם מאָל האָט ער טאקע געוואונען דאם גרויסע געווינם! אז ער האָט שוין געהאט דאם געלט אין קעשענע, געהט ער אזוי אין גאם און רעדט צו זיך אליין:

— אונזער גאָט האָט פאָרט מעהר שכל; ער האָט גלייך געוואוסט, אז איך וועל א קאָפּיקע אויך ניט געבען...

———:———

ער שיינט ארוים אלץ גרעסער.

א גלח האָט אמאָל געפרעגט א גרויסען רב, ווי קומט עס, אויב אייער גאָט איז טאקע דער אייניציגער און א כל יכול, האָט ער דאָך געקענט פארניכטען די אלע אנדערע געטער און זיין דער איין אייניציגער?

האָט דער רב ארויסגענומען א בלייפעדער און אָנגעשריבען אן איינס (1) און געוויזען דעם גלח.

— זעהסט? — האָט דער רב געזאָגט — אָט דאָס איז אונזער גאָט. יעצט לאָמיר אָנשרייבען א נול (0) וועט דער איינס ווערען צעהן; נאָך א נול און דער איינס ווערט הונדערט און אזוי אלץ ווייטער. וואס עס קומען צו מעהר נולען צו אונזער גאָט ווייזט זיך ארוים דער איינס מעהר און בעסער.

———:———

וועז דער רב וועט עסען.

דער שר פון שטאָט האָט געהאט א שמחה און געפראווט א מאָלצייט. צו דעם מאָלצייט האָט ער אינגעלאדען דעם רב צוזאמען מיט'ן קאטוילישען גלח. דער רב איז געזעסען און זיך צו די מאכלים ניט צוגעריהרט. האָט איהם דער גלח מיט ערגער־נים געפרעגט:

— וועז וועט איהר שוין אווקווארפען אייערע אלטע אבערגלויבענישען און איהר וועט שוין עסען מיט אונז צוזאמען?

— אויף אייער חתונה. — האָט דער רב קורץ געענטפערט.

———:———

די אידישע נאַציאָן איז געגליכען צו קראפעווע.

א גלח און א רב האָבען ארומשפאצירט אין א גאָרטען מיט בלומען און געפיהרט א ויכוח וועגען רעליגיאָן. צוקומענדיג נאָהנט צו די בלומען, זאָגט דער גלח:

— זעהסטו די בלומען? דאָס זיינען די פארשידענע נאציאָ־נען וואס שטעלען צוזאמען דעם קריסטליכען גלויבען; אבער אַוואו איז אייער נאציאָן?

האָט איהם דער רב געענטפען און צוגעפיהרט צו א פארקאן און איהם אָנגעוויזען אויף די קראָפעווע:

— אָט דאָס איז אונזער נאציאָן!

האָט דער גלח געקוועטשט מיט די פלייצעם און געפרעגט דעם רב, צו מיינט ער ערענסט.

— 'יע, איך מיין דאָס, — האָט דער רב געענטפערט — אייער בלומען קען יעדער טאָן מיט זיי וואס ער וויל, אבער אונזער קראָפעווע — פרוביר זיך נאָר צוריהרען צו דעם,

———:———

די דריי תירוצים.

א גלח האָט געפרעגט א אידען דריי קשיות:

— ערשטענס, — פרעגט דער גלח — מען זאָגט ביי אייך „אלהי אברהם", „אלהי יצחק", „ואלהי יעקב" און מען זאָגט ניט „אלהי משה", סטייטש, פארוואָס, משה האָט דאָך אייך געגעבען די תורה? צווייטענס: גיט א קוק, גוים זיינען אלע רייך און אידען אָרים און, דריטענס, פארשטעה איך ניט, וואָס ביי אייך מאכט מען אזוי יונג חתונה די טעכטער; א זעכצענ־יאהריגע מיידעל פיהרט איהר שוין צו דער חופה?

— איך וועל דיר פארענטפערען אלע קשיות, — האָט דער איד געזאָגט — דאָס וואָס מיר דערמאנען ניט משה'ן, ווייל משה איז געווען ביי אונז א קנאפער יחסן, ער האָט געהאט א גלח פאר א שווער. דאָס, וואָס איהר גוים זייט רייך, ווייל ביי אייך איז דאָך גאָט געשטארבען, האָט איהר געקראָגען א רייכע ירושה, און וואָס מיר מאכען חתונה פריה די טעכטער, ווייל ביי אונז איז אמאָל פארזעסען אן אלטע מויד, האָבען מיר געהאט גרויסע צרות, איילען מיר זיך שוין צו פון דאָן אָן.

———:———

די גאנצע באנדע.

א גוי א שכור און א שונא ישראל פלעגט פארשאפען גרויסע צרות די אידען פון זיין שטעטעל. ער פלעגט זיי זידלען און אויך אָנמאכען היזקות. דערפאר האָבען די אידען אויך דער־לעבט אָן איהם א נקמה. ער האָט זיך איינמאָל אזוי שטארק איינגע'שכור'ט, אז ער האָט ניט דערקאָנט צווישען א איד און א קריסט און האָט שטארק צושלאָגען א קריסט. דער קריסט האָט געפרופען פאָליציי און מען האָט דעם שכור ארעסטירט.

ביים פּראָצעס האָט א איד עדות געזאָגט פאר'ן ריכטער:
— ער איז שכור ווי לוט, א מויל האָט ער ווי בלעם און א רשע איז ער ווי המן.
— ברייגנט מיר אהער די גאנצע באנדע. — האָט דער ריכטער אויסגעשריען.

———:———

אנ'אמת'ע ראית.

האָט א גלח געפיהרט א ויכוח מיט א אידען און האָט צו איהם געזאָגט:
— איהר לייקענט נאָך, אז איהר האָט פיינט גוים און אַט שטעהט איהר אויף אלע טאָג פריה און מאכט די ברכה „שלא עשני גוי?"
האָט דער איד לאנג ניט געטראכט און באלד געענטפערט:
— אונזערע ווייבער האָבען מיר דאָך געווים ניט פיינט, פונדעסטוועגען מאכען מיר אויך אלע טאָג די ברכה „שלא עשני אשה!"

———:———

לאָמיר זעהן ווי מענשען וועלען טאָן.

א גלח האָט געפרעגט א רב:
— ביי אייך איז דאָ א דין, אז דער רב געהט דורך, דארפען אלע זיך אויפשטעלען און דאָס איז דאָך באוואוסט, אז מען באגעגענט א הונט דארף מען זיך זעצען, טאָ ווי זאל מען טאָן, אז מען באגעגענט א רב מיט א הונט פאר אמאָל?
— אַט לאָמיר צוואמען טאקע זיך דורכגעהן, — האָט דער רב געענטפערט — וועלען מיר זעהן, ווי די מענשען וועלען טאָן.

———:———

ער פארשטעהט גלייך.

א רוסישער אָפיציער האָט געלערנט א קאָמפּאַניע פון רעקרוטען. פאר א שטונדע האָט ער זיי געלערנט ווי מען דארף באגריסען „אָפּגעבען עהרע" (טשעסט). נאָכדעם האָט ער זיי גענומען לערנען ווי צו מארשירען.

— ווען איך וועל זאָגען: איינס, צוויי, דריי, שטעלט די לינקע פוס פּאראוים און מארשירט.

— טאק טאטשנא, (ריכטיג) — האָבען די רעקרוטען גענטפערט.

דער אָפיציער האָט אָנגעהויבען, איינס, ערשט א אידישער רעקרוט האָט זיך ארויסגעכאפט און אָנגעהויבען געהן.

— היי, היי, — האָט געשטורמט דער אָפיציער — איך האָב דאָך געזאָגט, איך דארף פריהער זאָגען, צוויי, דריי.

— יע, — האָט דער אידישער רעקרוט געענטפערט — וואס גלייכט איהר מיך צו זיי? זיי זיינען אלע פויערים, אידיאָטען, און מוזען וואַרטען ביז איהר זאָגט „דריי"; איך, אָבער, פאר־שטעה וואס איהר מיינט, גלייך ווי איהר זאָגט דעם „איינס".

———:———

איז די תליה נאָר פאר זיי געבויט?

א שפיצבערגער איד האָט אָפּגעטאָן א פארברעכען, פאר וועלכען ער איז פאר'משפט געוואָרען צום טויט, מען זאָל איהם אויפהענגען. דאָס האָט געגעבען שטאָף א קריסט א שונא ישראל און ער האָט זיך געריצט מיט א אידען „זעהסטו, האָט ער איהם געזאָגט, אָט אין שפיצבערג הענגט מען אויף א אידען!

— וואָס איז דער וואונדער? — האָט דער איד געענט־פערט — איז דען די תליה נאָר פאר אייך געבויט געוואָרען?

מר. מארקום און זיין שותף.

מר. מארקום, א באוואוסטער באנקיר, האָט געהאט א קריסט א שותף, מיט וועמען ער האָט זיך נאָהנט באפריינדעט. צו ימים נוראים, אז מר. מארקום איז געגאנגען אין שוהל, האָט ער אויך איינגעלאדען זיין פרייַנד, דעם קריסט, ער זאל קומען הערען דעם חזן. דער קריסט איז די גאנצע צייט געזעסען שטיל און מיט רעספעקט זיך צוגעהערט צום דאוונען. וועז עס איז געקומען צום פארקויפען מפטיר, האָט מר. מארקום אָנגעבאָטען ביז צוויי הונדערט דאָלער. אויף דער אַנדערער זייט איז אבער געזעסען נאָך א אידישער גביר, וועלכער האָט אָפּגעענטפערט גלייך: „צוויי הונדערט פינף־און־צוואנציג".

— צוויי הונדערט און פופציג. — האָט מר. מארקום גע־ענטפערט.

— דריי הונדערט. — איז דער אנדערער אריין אין אן אַמביציע.

מר. מארקום האָט געשוויגען. עס האָט שוין געהאלטען אז דער מפטיר זאָל בלייבען ביי יענעם. דאָ האָט זיך פלוצלונג מר. מארקום'ס פרייַנד, דער קריסטליכער שותף, אויפגעשטעלט און אויסגעשריען:

— פיער הונדערט!

דער מפטיר איז געבליבען פאר מר. מארקום'ן.

אז מר. מארקום האָט איהם איבערראשט געפרעגט, וואָס טוט ער? צו וויים, וואָס ער האָט געקויפט, האָט דער קריסט געענטפערט:

— איך וויל גאר ניט וויסען. איך וויים נאָך איין זאָך. אויב מר. מארקום האָט געבאָטען 250 איז עס „א בארגיין" (א מציאה) פינף הונדערט.

———:———

* *
*

אין דער צייט פון די רוסישע גזרות, וועו די אידען האָבען שטארק געליטען פון דער מלכות, האָבען אידיש פני זיך געוועגדט צו דעם משומד, פראָפעסאר כוואלסאן, ער זאל זיך עפעס משתדל זיין פאר אידען. דערביי האָבען זיי איהם באמערקט, אז אפילו ער האָט זיך געשמד'ט, דאַרף ער אויך ניט פארגעסען די אידישע פאַלק. האָט זיי פראָפעסאר כוואלסאן געענטפערט:

— עד שלא נצרתי איני כדאי — איידער איך האָב זיך געטויפט, האָט ניט געלוינט; „ועכשיו שנצרתי — כאלו לא נצרתי".

———:———

וועו עס האָט דאָס געשריבען.

דער קייזער ווילהעלם דער צווייטער האָט אמאָל אויף א טאָוועל אויפגעשריבען: „מענדעלזאָן איז אן עזעל". וועו מענדעלזאָן האָט דאָס געזעהן, האָט ער אונטערגעשריבען „ווילהעלם דער צווייטער".

———:———

דאָס לאָזט ער איבער פאר גאָט.

אונטער דער רעגירונג פון פראנץ יאָזעף דעם צווייטען האָבען זיך א סך אידען געשמד'ט, כדי צו קריגען בעסערע שטעלעס.

איינער אזא געשמד'טער איד האָט אויסגענוצט די געלעגענהייט, וועו דער קיסר איז געווען אין קלויסטער אוו געהאלטען א רעדע. נאָכדעם, ווי ער האָט שטארק געלויבט דעם נייעם גלויבען, האָט ער אויך דערצעהלט, אז ניט נאָר ער אליין האָט זיך געשמד'ט, נאָר ער האָט נאָך צוגערעדט א סך פון זיינע באַ-

קאנטע אידען און זיי אגיטירט פאר דעם נייעם גלויבען. ער האָט דעריבער געבעטען, אז דער קיסר זאל אים באַוויליגען א פענסיע.

פראנץ יאָזעף האָט איהם אָנגענומען ביי דער האנט און געזאָגט:

— דו האָסט אזוי פרום, אזוי עדעלמוטיג „געהאנדעלט", אז איך בין נאָר ניט אימשטאַנדע דיר צו באצאָהלען, דאס מוס איך גאָטט איבערלאסטען.

———:———

ער מוז אויסצאָהלען וואָס איהם האָט געקאָסטט.

אין צייט פון ניקאָלאי דעם ערשטען האָט זיך איינמאָל געמאַכט, אז עס איז געווען א וואקאנסיע אויף א שטעלע פאר א הויכען באַאמטען. האָט דער מיניסטער אויסגעקליבען גראדע ניט אזוי א געבילדעטען מאן נאָר זעהר א רייכען. אז דער קיסר האָט זיך דאָס דערוואוסט, האָט ער געפרופען דעם מיניסטער און געזאָגט:

— איך גיב דיר מיין וואָרט, איך וועל דיר גאָר ניט טאָן. נאָר זאָג מיר דעם אמת, וואס האָסטו עפעס אויסגעקליבען יענעם מאן.

— איך זאָג דיר דעם אמת, — האָט דער מיניסטער געענטפערט — ער האָט מיר געגעבען 25 טויזענט רובעל, איך זאָל איהם געבען די שטעלע.

— אזוי נאָר, — האָט זיך דער קיסר אָפּגערופען — דו פארקויפסט דיין פאטערלאנד פאר געלט?

— וואָס זאָל איך טאָן? — פארענטפערט זיך דער מיניסטער — איך האָב נאָך ניט אויסגעצאָהלט אינגאנצען וואס מיין שטעלע האָט מיך געקאָסטט.

———:———

זאָל ער איהם פריהער אַ קוש טאָן!

צאָר ניקאָלאַי דער ערשטער איז, ווי באוואוסט, געווען א צורר היהודים. ער האָט געוואָלט ניט אנדערש ווי אַפּצו׳שמד׳ן אלע אידען פון רוסלאנד. איינמאָל — דערצעהלט מען — איז געקומען צו איהם א פערצעהן יאהריגע מיידעל מיט א ביטע, מען זאָל באפרייען איהר פאָטער פון א בלבול. אויפ׳ן טיש, צו וועל־כען מען האָט צוגעפיהרט דאָם מיידעל איז געשטאַנען יעזוס אויף א גרויסען גאָלדענעם קרייץ. דער צאָר האָט א ווייל אַנגעקוקט די אידישע מיידעל, נאָכהער רופט ער זיך אַן צו איהר:

— גיב א פריהער א קוש דעם חתן — און איהר אַנגעווויזען אויף יעזוס׳ן.

— ביי אונז אידען איז א מנהג — האָט די מיידעל געענט־פערט — אז דער חתן דארף פריהער א קוש טאָן דער כלה.

———:———

מען דארף טאקע אַ שוהלע.

צו ניקאָלאַי דעם ערשטען איז געקומען א דעלעגאַציע פון אידישע סוחרים אין לאדז בעטען מען זאָל דאָרט ערלויבען בויען אַ אידישע שוהלע, אוז די קינדער וואָם וועלען געהן אין דער שוהלע, זאָלען האָבען די זעלבע רעכט ווי א מלוכה „גימנאַזיע".

די דעלעגאציע האָט געזעהן דעם קיסר צום ערשטען מאָל, אוז די סוחרים זיינען געווען זעהר צושראָקען. אז דער קיסר האָט זיי עפעם געפרעגט, האָבען זיי געפלאָנטערט מיט׳ן צונג אוז ניט געווואוסט, וואָם צו ענטפערען. ענדליך האָט דער קיסר אויסגע־הערט, וואם זיי האָבען געוואָלט אוז האָט קורץ געענטפערט:

— איך זעה, איהר זייט געראכט, לאדז נויטיגט זיך טאקע אין א שוהלע.

———:———

אויף וואָס דער „פּאָעט" ווייזט אָן.

דער רוסישער צאָר ניקאָלאַי פּלעגט יעדען פּריהמאַרגען מאַכען א שפּאַציער ביים ברעג פון טייך „נעווא". זייט א לענגערער צייט האָט ער באמערקט, ווי א איד פּלעגט קומען אלע טאָג צום ברעג און שטונדען אָפּשטעהן און די אויגען ניט אראָפּנעמען פון דעם דענקמאָל פון דעם רוסישען „פּאָעט" פּושקין, וואָס איז דאָרט געשטאַנען. דעם צאָר איז עס געווען פּאַרדעכטיג. ער האָט גלאַזט רופען דעם איד צו זיך און איהם געפרעגט, וואס זוכט ער דאָרט ביים דענקמאָל?

— ווי אייער קייזערליכע מאיעסטעט זעהט — האָט דער איד געענטפערט — שטרעקט אוים אויפ'ן דענקמאָל דער „פּאָעט" זיינע הענט און ווייזט אָן אויף דעם שטראם פון דער „נעווא". שוין צוויי מאָנאַטען, טאָג און טאָג אז איך געה אהער און קען אלץ ניט דערקלעהרען, וואס האָט דער פּאָעט מיט דעם גענמיינט. יעצט אבער איז מיר איינגעפאלען זיין אמת'ע כוונה.

— וואָס איז עס? — האָט דער צאָר נייגעריג געפרעגט.

— דער „פּאָעט" מיינט מיט דעם צו זאָגען: דו איד, וואס דו וואנדעלסט דאָ ארום דעם טייך נעווא, דו זאלסט אין דיין אייגענעם געבורטס-לאנד קענען אויף זיך האָבען אזא פּראָצעס, איז שוין א סך גלייכער דו זאלסט זיך אריינווארפען אין שטראָם אריין, ווייל אין רוסלאנד וועסטו שוין קיינמאָל ניט האבען דיין רעכט.

דער צאר האָט זיך גלאַזען דערצעהלען, וואס פאר א „דיעלא" דער איד האָט אויף זיך און פאראָרדענט דעם פּראָצעס מבטל צו מאכען.

———:———

זיין הנאה און זיין צער.

לייבעל מסור פון סלאָנים פלעגט מסר'ן אידען פאר דעם קלענסטען „חטא" געגען מלכות, און געטאָן האָט ער עס ניט אזוי צוליעב באצאָהלט, נאָר פשוט, ער פלעגט הנאה האבען, ווען מען פלעגט א אידען באשטראפען. „אַ אידענס צער איז מיין הנאה" פלעגט דער מסור זאָגען. איינמאָל מאכט זיך אבער, אז דער מסור האָט אליין אָפּגעטאָהן א חטא און עס האָבען זיך גע־פונען אידען נוקמים, וועלכע האָבען דאָס דערצעהלט דעם פריסטאָוו.

דער פריסטאָוו האָט ארויסגעגעבען זיין אייגענעם פסק:
— לייבלען גוט אויסשמייסען.

די גאנצע צייט וואס מען האָט דעם מסור געשמיסען, איז ער געלעגען און געלאכט, דערנאָך אָבער אז מען האָט איהם אָפּ־געלאָזט, האָט ער אויפגעהערט צו לאכען און אָנגעהויבען וויינען.

זיינען אלע געווען טשיקאווע וויסען דעם טעם דערפון.

— וואָס האָסטו עפּעס געלאכט, ווען מען האָט דיך גע־שמיסען? — האָט מען איהם געפרעגט.

— ווייל איך האָב — האָט דער מסור געענטפערט — א הנאה געהאט, וואס מען שמייסט א איד.

— און פארוואס האָסטו דערנאָך געוויינט?

— פאר צער.

— וואָס פאר א צער?

— צער דערפון, אז — א איד האָט הנאה געהאט.

———:———

Hyman's
BOOK & GIFT CENTRE
1092 Eglinton W. - RE. 2470
412 Spadina Ave. - EM. 6-4977